

296

TIDSKRIFT

FÖR

FOLKUNDERVISNINGEN

UNDER MEDVERKAN AF

FOLSKOLEINSPEKTÖRER OCH SEMINARIELÄRARE M. FL.

UTGIFVEN

AF

J. F. BJÖRNSTÅHL

SEMINARIEADJUNKT

TRETTIONDEFÖRSTA ÅRGÅNGEN

A decorative flourish or logo consisting of stylized, intertwined letters, possibly "JF" or "BJ", in a calligraphic script.

STOCKHOLM

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

INNEHÅLL.

	Sid.
Arbetsskolan. Af CARL K—N	1
Yrkesundervisningen. Af ALFRED FRIDÉN	20
Litteratur	27
Carl Kastman. Af J. F. BJÖRNSTÅHL	32
Utdrag ur »Berättelse om hvad i rikets styrelse sedan sista lagtima riksdags sammanträde sig tilldragit»	35
Philipsenska skolan i Stockholm. Af CARL K—N	46
Folkundervisningskommitténs förslag till stadga för statens folkskoleseminarier. Af G. S.	60
Några anmärkningar rörande seminariebetänkandet. Af J. F. BJÖRNSTÅHL	70
En principiell granskning av folkundervisningskommitténs förslag till ny seminarieorganisation. Af N. NYMAN	75
Litteratur. Af G. S., J. F. B. och RUTH WICKMAN	99
Bidrag till Sveriges officiella statistik	119
Folkundervisningskommitténs förslag till stadga för statens folkskoleseminarier. (Forts.) Af G. S.	126
Några anmärkningar rörande seminariebetänkandet. (Forts.) Af J. F. BJÖRNSTÅHL	138
Minnen och intryck från läroverksläraremötet i Norrköping. Af C. P.	142
Några anteckningar från seminarieläraremötet i Wäxjö. Af J. F. B.	145
Om seminarieelevernas enskilda arbete. (§ 13 i seminariebetänkandet.)	150
§ 38 i stadgeförslaget till seminariestadga	153
Litteratur. Af J. F. B., G. S. och HJ. NORDIN	156
Om seminariekommitténs betänkande. Af TN	183
Folkundervisningskommitténs förslag till stadga för statens folkskoleseminarier. (Forts.) Af G. S.	201
Litteratur	204

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET, P. A. NORSTEDT & SÖNER

1913

[120325]

Arbetsskolan.

Under den senaste tiden träffar man ofta på i den pedagogiska litteraturen ett ord, som betecknar något nytt, som man vill genomföra, och om hvilket man hyser stora förhoppningar. Det är namnet på en ny inrättning, som man förmenar skall åstadkomma något stort; ja, den skall afhjälpa de brister, som vidlåda vår folkskola. Ordet i fråga är »arbetsskola», eller, som den äfven kallas, »framtidsskola» eller »naturlig skola».

För att skilja denna nya företeelse från den gamla skolan har man gifvit denna senare namnet »lärskola». Hvad vill då den nya skolan, och hvarigenom skiljer den sig från den nuvarande? »Den vill åstadkomma barnets utbildning i naturen och genom naturen och där taga den fullaste hänsyn till dess individualitet och särskildt betona den grundsatsen, att utbildningen bör ske hufvudsakligen genom barnets eget arbete.»

Förkämparna för den nya skolan säga, att världens utveckling bör vara den förebild, efter hvilken uppfostraren bör rätta sig vid myndlingens bildande; genom betraktande af världsutvecklingen tillflyta honom bildningsmedel. Folkbildningen bör hafva samma utvecklingsgång som världsbildningen. Icke hvad det kommande lifvet kräfvär, utan hvad den närvarande tiden behöfvär, bör bestämma, hvad som bör vara föremål för arbetet i skolan.

Vid bayerska lärareföreningens femtioårsjubileum närmast förlidna år var arbetsskolan ett af öfverläggningsämnen. Ämnet inleddes af öfverlärare Anton Kerschensteiner från München, bror till den bekante reformatorn af Münchens skolväsen.

De satser, hvarpå det inledande föredraget var grundadt, voro följande:

1. »Arbetsskola» är ej likbetydande med »handarbetsskola», ty dess väsen har ej sin grund i upptagande af tekniskt-mekaniska handarbeten, utan i en reform af undervisningsmetoden.

2. Arbetsskolan vill icke afstå från att lära; men den vill använda ett annat sätt för tillägnande af vetande: den vill ej förmedla bibringande af läroinnehållet uteslutande genom ord eller bok, utan den vill, att vetande skall förvärfvas genom självverksamhet med större hänsyn tagen till barnets skapande krafter och fantasi.

3. Arbetsskola och lärskola äro sålunda ej motsatser, utan arbetsskolan är fast mer en lärskola, som har tillägnat sig de reformsträfvanden, som hafva till syfte att uppträda mot en ensidig intellektuell bildning.

4. Arbetsskolan följer lagen för barnets naturliga utveckling, hvilket först och främst har behof att handla. Handlande motsvarar mer barnets natur än det receptiva mottagandet af kunskapsstoff.

5. För arbetsskolan är förvärfvande af vetande icke uteslutande mål, utan fastmer frigörande af de produktiva d. v. s. de lefvande krafterna i barnet.

6. Arbetsskolan måste lägga särskild vikt på de undervisningsgrenar, som hafva synnerlig betydelse med hänsyn till barnets självverksamhet. Den erkänner i handarbetet det bästa uppfostrings- och undervisningsmedel, emedan detta låter lärjungen själf finna sanningarna.

7. Arbetsskolan anser upptagandet af handarbetet såsom synnerligen väl grundadt i handens betydelse som sinnesorgan, och i det tekniska arbetets betydelse för kulturutvecklingen.

8. Så vidt handarbetet vinner utrymme i arbetsskolan, är det icke där för sin egen skull, icke för den tekniska utbildningens skull, utan i förstånds- och viljebildningens tjänst och för dess uppfostrande betydelse.

9. Ensidig betoning af handarbetet och öfverskattande af dess värde af fanatiska anhängare skada bedömandet af arbetsskolan men berättiga ej till förkastande af den sunda reformrörelsen.

När föredragshållaren påstod, att flertalet lärare stode på arbetsskolans mark, möttes han af en liflig motsägelse.

Karl Gutmann, öfverlärare i München, höll sedan ett andra inledande föredrag. Han är känd som motståndare mot arbetsskolan. Till grund för sitt föredrag hade han lagt följande satser:

1. Sträfvandena att införa den så kallade arbetsskolan hänga tillsammans med tidsströmningar, som ej behöfva vidare befordran genom skolan, utan hvilka måste bekämpas för främjande af en gagnelig fortgående utveckling af tyska folket. Sådana tidsströmningar äro det på det »grofmaterialistiska» riktade tänkesätt, som ett öfverdrifvet värdesättande af ekonomiska förhållanden för med sig; den med det tilltagande välståndet om sig gripande förvecklingen, hvilken gör sig gällande på det andliga området och vid uppfostran; det därmed i sammanhang stående öfverskattandet af barnet; en ödeläggande sträfvande att göra alla lika, som ej vill fördraga, att obegåfvade barn reagera annorlunda mot undervisningen än begåfvade; ett oroligt begär efter nyheter, som ej låter det komma till ett säkert grundande af verkligt nödvändiga reformer. De där sträfvandena äro ett vidare bevis för den förflackning, som kan iakttagas inom de flesta områden i Tysklands närvarande lif, hvilken förflackning sammanhänger med bristen på verkligt ledande andar. Sådana ledande andar har för närvarande icke heller den tyska pedagogiken.

2. Arbetsskolans vänner utgå från ensidiga, oriktiga psykologiska förutsättningar. För dem finnes det en självverksamhet nästan endast, när fråga gäller om arbete med händerna; de vilja knappast erkänna någon självverksamhet på det andliga området. Den intellektuella begåfningens rättigheter inskränkas af dem; viljans bildning synes dem kunna komma till stånd nästan endast på handarbetets väg.

3. De talrika och häftiga anklagelser mot »lärskolan», som komma från dessa oriktiga förutsättningar, äro så öfverdrifna och orättvisa, att de måste bestämdt tillbakavisas.

4. Skolan bör hädanefter som hittills anse som sin väsent-

ligaste uppgift andens allsidiga bildning; tänkande, varmhjärtade och viljekraftiga människor måste vara dess uppfostringsideal. Läroinnehållet bör icke uteslutande väljas efter den synpunkten, om dess tillägnande bereder barnen glädje eller icke; vid dess utväljande bör man i mycket väsentlig del taga hänsyn till krafvet, att för barnet skall möjliggöras, att det i en senare tid skall så omfattande som möjligt växa in i den närvarande tidens kultur.

5. De af arbetsskolans vänner förordade sysselsättningarna betinga en långt gående söndersplittring af den tid, skolan har till sitt förfogande, och hindra skolan från att uppnå sina egentliga bildningsmål så mycket mer, som de själfva äga endast ett ringa bildningsvärde.

6. Som den svåraste villfarelsen måste anses en själfständighet, bredvid de öfriga undervisningsämnena gående och af handverkare ledd handarbetsundervisning. Men äfven verkundervisningen som en genomgående princip för hela den öfriga läroverksamheten måste i det stora hela afböjas.

7. Om läraren i alla färdigheter, som han ställer i sin undervisnings tjänst, måste vara om icke mästare så dock kunnare och måste stå öfver saken, så medför arbetsskolan en ytterligare söndersplittring vid utbildningen af de blifvande lärarna, och läraren skall äfven i framtiden fastna i idel halfheter. Men då en verklig höjning af folkbildningen kan väntas endast af ett lärarestånd, som står på en hög bildningsgrad, måste arbetsskolan äfven af denna orsak afvisas.

Sedan de båda inledande föredragen hållits, vidtog en mycket liflig debatt, under hvilken det med skarpa framhölls både hvad som talade för och emot arbetsskolan. Den ena sidans talare kunde ej vinna någon framgång mot den andras. Motsatserna stodo lika oförmedlade mot hvarandra. Man beslöt då, att någon omröstning ej skulle företagas. I stället kom man öfverens om följande uttalande: Den bajerska lärareföreningen företager ingen omröstning om arbetsskolans högviktiga angelägenhet, då frågan äfven där, hvarest man gått den närmare in på lifvet, ännu befinner sig på försökets stadium. Till klar-

görande af frågan synes det vara mycket önskvärdt, att i stora skolkomplexer försöksklasser inrättas, på det att genom praktisk verksamhet erfarenheter må samlas. I de resultat, som äro följder af det sätt, hvarpå den praktiska undervisningen för närvarande bedrifves, ligger anledning att hålla fast vid det bepröfvade gamla. Men därjämte böra nya vägar uppmärksamhet samt pröfvas och fullföljas, och därtill böra äfven dagens förhandlingar hafva gifvit väckelse. Vi önska, att det tyska folkskoleväsendet måtte blifva så anordnad och fullföljd, att vårt tyska folks andliga storhet, sedliga viljestyrka och arbetsfärdighet måtte mer och mer vinna i kraft och styrka.

Den, som skarpast uppträder mot den nuvarande lärskolan, är skolinspektören i München, studierådet Kerschensteiner. I sin skrift: »Skolorganisationens grundfrågor», yttrar han: »Få människor i tyska riket hafva en klar bild af resultatet af det bildningsarbete, som under tusentals sorger och mödor utföres af våra dugande lärare. Vi i Bajern hafva kännedom här om. Här är hvardagsskolan sjuårig; därefter följer en treårig söndagsskola, som är i verksamhet två och en half timmar i veckan. Vid afgangen från såväl hvardags- som söndagsskolan anställles pröfning. Denna är verkligen nedslående. De med kunskapsstoff väl patinerade trettonåriga barnhufvudena synas vid afgangspröfningarna vid slutet af det sextonde lefnadsåret som blankt polerade, tomma kopparkittlar. Patinan var oäkta, och det praktiska lifvets vindar och oväder under tre år voro tillräckliga för att förstöra den. Då jag för nio år sedan för första gången vid afgangspröfningarna märkte denna tydliga motsats mellan resultaten i de båda skolorna, då jag såg, hur till och med de bästa lärarekrafter med smärta och vemod sökte efter sitt lifsarbets försvunna frukter, då visste jag bestämdt, att vår så mycket som möjligt mångsidiga bildning eller, rättare sagdt, att vårt folkskolarbete, som syftar till ett så rikhaltigt vetande som möjligt, är ett danaidarbete.»

Med anledning af Kerschensteiners yttrande säger August Hackel, att, »om det förhåller sig så, som Kerschensteiner säger, böra orsakerna därtill sökas i Bajern, där de äfven annorstädes

än i München förefunnos. De äro för det första de öfverfyllda klasserna och för det andra den omständigheten, att vi ställa för stora anspråk på barnen, öfverlasta dem med kunskapsstoff och därvid ej bemöda oss om att befästa det, som meddelas dem; de få nämligen ej repetera. Hvad den gamla skolan har vårdat alltför ensidigt och förhärskande, minnet, det försummar den närvarande skolan nästan alldeles. Däraf kommer det, att äfven det bearbetade kunskapsstoffet inom kort tid glömmas.»

En annan motståndare till Kerschensteiner är Wigge. Han svarar mycket skarpt på Kerschensteiners anklagelser mot lärskolan. »Må», säger han, »pedagogerna se mycket torrt och sjukt i den nuvarande lärskolan — äfven jag gör det — men att fränsäga den andliga verksamheten karaktären af arbete, att stämpla lärandet i skolan som att göra ingenting, det är ej mer någon berättigad kritik, det är demagogi af sämsta slag. Äfven Kerschensteiner beträder den sluttande banan, när han slår ned på lärskolan med påståendet, att de med vetenskaperna skönt patinerade 13- å 14-åriga barnhufvudena äro vid slutet af det sextonde lefnadsåret blankt polerade tomma kopparkittlar. Minnet är intet kärl, som kan tänjas ut och fyllas i det oändliga. Öfvermänniskor må kunna behålla allt, hvad de en gång vetat. Den normala människan måste glömma mycket för att bereda plats för nytt. Dagligt förgäter hon för att dagligt hålla kvar. Endast det, som alltid återkommer, blifver kvar, och det, som alltid begagnas, skall förblifva fast kvar. Och är där hufvudet endast ett minnets kärl? Finns icke i det äfven något annat? Har icke den försvunna kunskapen lämnat kvar i det sina välsignade spår? Vet icke Kerschensteiner, att det med ingen meter mätbara och med ingen väg vägbara är det värdefullaste af den andliga kulturen i skolan? Med sitt omdöme har han dömt sig själf; hans slag mot lärskolan studsar tillbaka på honom själf. Denna bör ej stelna i traditionella former, och hennes former böra ej dämpa och förslafva andens verksamhet. Kulturens framsteg måste blifva äfven hennes framsteg. Men vår kultur kräfver ej arbetsskolan. Det proletariska begreppet om arbete endast är det, med hvilket arbets-

pedagogerna hafva konstruerat en motsats mellan lärskola och arbetsskola. På denna väg gör man äfven skolan till en farväg för framtidsstaten.»

En annan gång yttrar den ofvan nämnde Gutmann rörande skolreformen i München: »Den allmänna nervositeten är skuld till att man vid hvarje missförhållande, som visar sig i offentliga lifvet, straxt ropar på lagliga mått och steg. Däraf kommer det, att det utfärdas öfverilade tillfällighetslagar, hvilka snart visa sig oändamålsenliga eller alldeles förfelade och ohållbara. Man kan använda denna tankegång äfven på pedagogikens fält. I stället för att man, såsom riktigt vore, framställde som orsak till de brister, som visa sig i resultatet af folkskolans arbete, liksom i hvarje annan skolarts, den otillräckliga begåfningen hos ett stort antal lärjungar, bemöda sig alla slags svärmandar, hvilkas svagaste sida är själfkritiken, om att söka anledningen till det onda däri, att skolan använder ett oriktigt undervisningssätt, samt om att öfversvämma världen med en flod större och mindre recept, hvilka kunna erinra om Fausts yttrande i häxkøket. Visserligen bör ej statens och kommunens offentliga skolväsen förblifva overksamt gent emot välgrundade förbättringsförslag; men sättet, hvarpå de pröfvas, måste vara försiktigare, ju större det skolsystem är, som skall pröfvas. Skolväsendet i München är en stor, vidt förgrenad organism. Redan detta faktum allena lägger på de personer, som stå i spetsen för vårt skolväsen, ett ansvar, af hvars tyngd de ej kunna vara nog djupt genomträngda. Det har för kommunen ej den ringaste betydelse, om dess skolråd skulle njuta af ryktet att vara det reformvänligaste i hela Tyskland; men däremot är det af största betydelse för den, att dess skolväsen är och förblir sådant, att det lämnar de bästa resultaten i hela vårt stora tyska, gemensamma fosterland. Reformerna, som genomfördes i Münchens skolväsen, följde mycket för hastigt på hvarandra för att icke uppväcka misstroende. En del af dem var visserligen nödvändig och önskades äfven af lärarna; men vid genomförandet af dem felades ofta den varsamhet och försiktighet, som jag förut uttalat mig för som nödvändig. I den tyska pedagogi-

ken uppträder sedan någon tid en riktning, som tror sig kunna utdöma det hittills brukliga förfaringssättet vid undervisningen genom att karakterisera det med uttrycket 'lärskola'. Sitt eget undervisningsideal framställer den under benämningen 'arbetsskola'. Själfklart är, att våra skolmyndigheter omfatta denna nya riktning med sin kärlek. Gent emot detta sträfvan- de måste dock betonas, att det redan förut arbetats rätt allvar- samt i folkskolan. Visserligen afråda de pedagoger, som under mångårigt arbete i folkskolan lärt känna dess behof från att under öfverdrifvet tillämpande af åskådningsprincipen förnöta tiden med knådande i lera, trä- och pappersarbete och liknande obetydligheter. Tiden behöfver användas till mycket nödvän- digare. För eleverna i en hjälpklass är sådant förfaringssätt vid undervisningen säkerligen mycket lämpligt men icke för normalt begåfvade barn. Med sådana slagord som arbetsskola å ena sidan och lärskola å den andra är skolan ej betjänt. Det synes mig, som om den nya riktningen har till en del sprungit fram från ett osundt begär efter nytt, till en del åter från en viss förveklung. Man vill göra skolarbetet för barnet så lätt som möjligt och så angenämt som möjligt. Men enligt mitt för- menande bör man ock lära barnen känna skolarbetets allvar. Arbetet med att lära något skall visserligen bedrivas med glädje, och det skall blifva ett glädjande arbete, om barnet kän- ner, att dess kraft växer. En sådan känsla erfar det vid hvarje allvarligt och skickligt bedrifvet förfaringssätt vid undervis- ningen. Gentemot denna nya riktning, som knappt någonstades i Tyskland kommit till användning åtminstone icke i ett större skolsystem, önskar jag, att vår skolmyndighet måtte hafva det mått af kritik, som man så ofta måste sakna vid dess reform- tankar.»

En annan lärare i München, Plecher, har i en skrift, som bär titeln: »Arbetsprincipen i folk- och fortsättningsskolan», fästat uppmärksamhet på arbetsskolans mångahanda skuggsido- r, som ligga nära till hans. Han skrifver: »Den fara, som arbetsprincipen kan medföra, bör ej förbises. Handarbetet i de lägsta klasserna kan lätt förlora sig i lek. Att lära sig under

lek har sina företräden men ock sina skuggsidor. Att leka är äfven ett arbete; men det är dock väsentligen olika det egent- liga, allvarsamma arbetet. Detta kräfver mera själfukt. Le- ken är mera fri och otvungen, ofta utan mål. Allvarligt arbete sträfvar alltid till ett visst mål. Öfvergången från hem till skola må göras aldrig så lätt, så måste dock småningom en strängare bundenhet göra sig gällande vid arbetet; i annat fall försvinner en vid undervisningen oumbärlig faktor, som ofta värderas allt för litet: den medvetna, godvilliga uppmärksam- heten. I dess ställe inträder ofta ett oroligt kastande, ett plan- löst kringfladdrande på alla områden, ett läppjande på alla ämnen, och det sista skall då äfven här blifva värre än det första.»

Otto Ernst har skrifvit ett arbete, som han gifvit titeln: »Barnets frihet och glädje». Däri säger han: »Den stora och härliga tanken om en pedagogikens renässans genom barnasjä- lens befrielse från ett trånghufvadt och trångbröstadt tvång har i vissa hufvud växt ut till en fullständig pedagogisk anar- kism. Man handlar alldeles så, som vore hvarje ingrepp i bar- nets frihet, äfven det nödvändigaste, ett utflöde ur inskränkt härsklystnad och en förbrytelse mot det allra heligaste; man ser barnet endast på en 'gudstron' och tillmäter de vuxna en- dast rätt att utan afbrott frambära till det guld, rökelse och myrra.»

Till försvar för det förfaringssätt vid undervisningen, som förekommer i den så skarpt tatlade »lärskolan» — som omfat- tar både folkskolor och allmänna läroverk — vilja vi fästa upp- märksamhet på två omständigheter, som böra kunna af hvem som helst iakttagas och begripas. I den så kallade lärskolan hafva arbetat och arbeta ännu tusen och åter tusen rikt begåf- vade, mycket erfarna, varmt intresserade, grundligt utbildade lärare och lärarinnor. De hafva insatt och insätta sina bästa krafter i skolans tjänst. Skulle det hafva varit möjligt, att dessa år efter år använt de i lärskolan brukliga förfaringssät- ten, om dessa varit så onaturliga, så gagnlösa, ja, skadliga för lärjungarnas utbildning till tänkande, dugande och goda män-

niskor, som lärskolans vedersakare påstå? Skulle dessa framstående lärare och lärarinnor ej hafva märkt de olyckliga följderna af de använda förfaringssätten?

För det andra vilja vi fråga, om ur vårt folk utgått kroppsarbetare, handtverkare, bönder, ingenjörer, industriidkare, köpmän, lärare, präster, lärde och militärer, som skött hvad till deras kall hört på fullt tillfredsställande sätt. Ja, åtskilliga af dem hafva vunnit varmt erkännande icke endast inom utan ock långt utom landets gränser? Skulle då den hittills varande skolan, den mycket smädade 'bildningsruinen', som mången af nutidens nyhetsmakare inom pedagogikens område hånfullt kallar den, icke hafva haft någon förtjänst vid danandet af dessa dugande människor? Den, som med öppna ögon fördomsfritt betraktar saken, måste medgifva, att den hittillsvarande skolan haft stora förtjänster i det ifrågavarande hänseendet, ja, så stora, att de däri använda förfaringssätten böra åtminstone delvis fortfarande begagnas.

Lärskolan bör sålunda icke slopas för att efterträdas af en ny skola, som är byggd på fullkomligt nya grundvalar, utan den bör i väsentliga stycken bibehållas men i sig upptaga af de nya krafven hvad som efter grundlig pröfning befinnes vara godt och gagneligt.

Det böra vi medgifva, att skolreformatörerna hafva rätt däruti, att barnen böra genom egen verksamhet så mycket som möjligt få arbeta sig till vetande. Detta är visserligen icke något nytt. Äfven den hittills varande skolan har angifvit som en viktig undervisningsregel, att barnens självverksamhet bör så mycket som möjligt tagas i anspråk. Men den har felat däruti, att den ej sökt med tillbörligt allvar tillämpa denna högviktiga regel. Häruti bör sålunda en förändring äga rum. Vid undervisningen i de särskilda kunskaps- och öfningsämnen böra, så snart lämpligt tillfälle erbjuder sig, barnen själfva få arbeta sig till det resultat, till hvilket man vill komma. Så böra de t. ex. vid undervisningen i geografi få angifva grunden till hvarför de flesta af Tysklands floder flyta åt norr eller nordväst; hvarför boskapsskötseln i Schweiz spelar så stor roll;

hvarför lapparna hafva så stor betydelse för de nordliga fjälltrakterna i vårt land; vidare böra eleverna få anställa jämförelser mellan orter i vårt land och i främmande land t. ex. mellan Norrköping och Manchester, Eskilstuna och Sheffield. Dessutom böra lärjungarna få rita kartor samt vänja sig att i grofva drag på svarta taflan ur hufvudet skissera en flods lopp, ett bergssystem o. s. v. Vid undervisningen i historia böra lärjungarna få söka utreda de motiv, som ligga till grund för en framställd tilldragelse, sammanhanget mellan de särskilda tilldragelserna, de karaktärsdrag, hvarom skildringen af en person, eller en folkklass eller ett helt folk vittnar; vidare böra de få lära sig att sammanställa liknande tilldragelser från olika tidskeden och från skilda folk m. m. Vid undervisningen i naturhistoria böra lärjungarna få lära sig att iakttaga och redogöra för det ifrågavarande naturföremålets miljö, dess begynnelse och utvecklingsgång samt därvid genom afbildningar af såväl hela föremålet som särskilda delar däraf illustrera redogörelsen. Vid undervisningen i naturlära skola lärjungarna lära sig att af försök, som antingen läraren utför inför dem, eller som de själfva utföra, draga slutsatser och så finna lagen, som ligger till grund för naturföreteelsen. Äfven vid denna undervisning böra lärjungarna vänjas vid att genom teckningar åskådliggöra företeelserna.

Utrymmet förbjuder oss att uttömmande framställa, hur lärjungarnas självverksamhet bör tagas i anspråk vid undervisningen. Vi hafva endast velat angifva några exempel på hur det kan ske. Mätte skolan med allt större allvar lämna utrymme åt barnens självverksamhet!

Arbetsskolans vänner förebrå den hittills varande skolan för att den ej sätter skoluppgifterna i det nära förhållande till lifvet omkring den, som önskligt är. Vi tro, att förebräelsen är åtminstone till viss grad berättigad, och anse därför, att vid bestämmandet af det lärostoff, som skall behandlas i skolan, tillbörlig hänsyn bör tagas till det praktiska lifvets förhållanden. Så böra vid undervisningen i räkning uppgifterna i första hand vara sådana, som vanligen förekomma i det hvardagliga

lifvet, vidare synes det oss, som om lärjungarna borde få kännedom om sådana saker, som »i vårt lif ledsaga oss från vaggan till grafven». De böra t. ex. få veta, af hvilka ämnen linne-, bomulls-, ull- och sidentyg beredas, och i stora drag hur beredningen tillgår; de böra jämväl få lära känna det hufvudsakliga om våra vanligaste födoämnen.

Barnen skola i läroanstalten arbeta sig till vetande, det är den hufvudgrundsats, hvarpå arbetsskolan hvilar. Vi ha redan omnämnt, att vi gilla denna grundsats, dock med den modifikation, att lärjungarnes själfverksamhet bör tagas i anspråk så vidt möjligt är; men vi stå dock på en helt annan botten än arbetsskolans vänner. Dessa anse nämligen som arbete endast det, som utföres med de kroppsliga krafterna, under det vi dit hänföra äfven det, som verkställes af själens förmögenheter. Men vi vilja, att skolans arbete skall vara icke endast teoretiskt utan ock praktiskt, manuellt. Därför har ju den hittills varande skolan på sitt arbetsprogram upptagit äfven teckning, trädgårdsskötsel, handarbete, slöjd och huslig ekonomi. Men af arbetsskolans kraf på nästan uteslutande manuellt arbete bör den hittills varande skolan manas till själfpröfning, huruvida den tillräckligt betonat det manuella arbetet. För vår del tro vi, att vi hittills ej hafva lagt den vikt vid det, som det förtjänar. Det synes oss därför, som om det skulle vara gagneligt, om vi beredde det manuella arbetet större utrymme i skolan, än det hittills haft. I synnerhet i de klasser, som sammanfattas under benämningen småskolan, torde man böra bereda tillfälle för barnen att mer än brukligt varit syssla med teckning, modellering och förfärdigande af åtskilliga saker, som omtalats vid den teoretiska undervisningen. I klasserna öfver småskolan bör slöjdundervisning förekomma, och för att denna skall bedrivas enligt riktiga grunder, bör man göra klart för sig målet för slöjdundervisningen. Detta kan ej vara något annat än undervisningens mål öfver hufvud. Just därför att slöjdundervisningen kan kraftigt bidra till att målet för undervisningen i allmänhet vinnes har den en berättigad plats i

skolan.¹ Erinna vi oss nu till en början, att skolan har till uppgift att bibringa materiell bildning, hafva vi först att undersöka, om slöjdundervisningen kan främja den materiella bildningen genom att meddela någon färdighet, som kan anses höra till den allmänna bildning, som bör inhämtas i skolan. Af de lemmar, med hvilka vi blifvit begåfvade, är handen en af de värdefullaste. Hon har en synnerligen vidsträckt användning, då fråga är om att utföra själens önskingar och befallningar. På henne beror till väsentlig del, att människan kunnat förvärfva allt större arbetsskicklighet, och att kulturen allt mer utvecklats. I hvilket läge i lifvet man än är, kan man behöfva använda handen till allehanda förrättningar. Öfverväger man allt detta, måste man medgifva, att det är en stor fördel att hafva en hand, som kan utföra hvad man önskar villigt och skickligt. Därför bör det ock ingå i skolans fostrande uppgift att öfva handen, att bibringa henne färdighet och särskildt att öfva henne just i den riktning, i hvilken hon i dagliga lifvets bestyr mest kommer att användas. Att äga en sådan allmän händighet hör till den allmänna bildning, hvar och en bör hafva, och som det är skolans uppgift att meddela. Då nu undervisningen i slöjd är särskildt ägnad att meddela allmän handfärdighet, bör den hafva plats bland skolans läroämnen. Man kan visserligen häremot invända, att det är onödigt att införa detta ämne på skolans läsordning, där redan förut de många ämnena trängas om rummet, då vi där redan hafva mer än ett ämne, som afser att jämte sin egentliga uppgift äfven öfva handen, nämligen skrifning och teckning samt trädgårdsskötsel. Det är sant, att handen öfvas genom att skriva och teckna, men öfningen blir för ensidig, för att en allmän händighet därigenom skall kunna vinnas. Genom sysselsättning med slöjd får handen en mångsidigare öfning. Beträffande trädgårdsskötsel åter förhåller det sig så, att den främjar mera tillväxten i styrka och hårdighet än smidigheten, hvilken ju är en väsentlig beståndsdel af händigheten.

¹ Hvad här säges om slöjdundervisningen är hämtadt ur en uppsats om undervisning i slöjd af Carl K—n i årgången 1883 af Tidskrift för folkundervisningen.

Skolans uppgift är vidare att främja den formella bildningen genom att utveckla de intellektuella själskrafterna. Äfven i det hänseendet är slöjden lämpligt läroämne. Genom sysselsättning därmed skärpes iakttagelse- och omdömesförmågan, riktas fantasien och utbildas smaken. Genom undervisningen i andra skolans läroämnen kan man visserligen uppöfva de nämnda förmögenheterna, men undervisningen i slöjd ger en synnerligen kraftig hjälp just därigenom, att den bildar en motvikt mot det ensidiga teoretiska arbetet och bereder tillfälle för lärjungarna att genom sina händers arbete åstadkomma arbetsprodukter, som skänka dem tillfredsställelse och tillfälle att pröfva, åt hvilket håll deras anlag ligga.

Skolan skall jämväl sörja för att kroppen danas till ett lämpligt redskap för själen vid dess verksamhet. Därför bör hon söka stärka och utbilda kroppens krafter. Detta ändamål tjänar gymnastiken och de fria lekarna, men äfven undervisningen i slöjd lämnar härvid god tjänst. Så får t. ex. genom gymnastiken och de fria lekarna ej handen den erforderliga öfningen. Den vinnes däremot genom slöjden, hvilken ock särskildt uppöfvar de muskelpartier, som företrädesvis tagas i anspråk vid handterandet af de vanligast i dagliga lifvet använda verktygen. Erfarenheten lär därjämte, att om man sysselsätter sig med tankearbete, det beredes mycken vederkvickelse, om man afbryter detta för att en stund sysselsätta sig med slöjd.

Skolans högsta uppgift är att bibringa religiös, sedlig bildning. Äfven i detta hänseende förtjänar slöjd ett rum bland skolans läroämnen. Undervisningen däri är nämligen synnerligen lämplig för att lära barnen flit, uppmärksamhet, snygghet, ordning och ihärdighet, och den kan i dessa afseenden utöfva en rätt kraftig inverkan dels därpå, att den äger förmåga att i de flesta fall väcka lust för detta slag af arbete, och dels därför att bristerna på arbetet blifva så lätt i ögonen fallande, hvadan det uppstår önskan och bemödanden att undvika dem.

Af det goda inflytande, som en rätt bedrifven slöjdundervisning har med sig, vilja vi framhålla äfven den aktning för det kroppsliga arbetet, den ingifver. Blefve slöjdundervisning in-

förd i alla våra goss-skolor, och komme den att bedrifvas med rätt allvar, torde den småningom hafva till följd, att en och annan, som funne sig hafva anlag och intresse för praktiska sysselsättningar, komme att ägna sig däråt i stället för att öka antalet af dem, som utan särskild fallenhet för studier dock med svett och möda arbeta sig igenom föreskrifna examina för att sedan kunna inträda i kyrkans eller statens tjänst, eller som söka tillägna sig ett visst mått af kunskaper för att hålla sig uppe i en viss samhällsställning, eller som efter att hafva af en eller annan anledning misslyckats på studiebanan öka det lärda proletariatet.

Slutligen vilja vi fästa uppmärksamhet på att det manuelle arbetet är lämpligt synnerligen för barn i de lägre skolklasserna därför att det motsvarar ett bestämdt behof hos dem. Därföljer, att de i allmänhet ägna sig åt detta arbete med stort intresse, och att det bidrager till att göra deras lif fullare och mer harmoniskt. Vårt påstående, att det manuelle arbetet motsvarar ett visst behof hos barnet, stödja vi därpå, att barnen, särskildt i de lägre skolklasserna, hafva åstundan ej endast efter att vinna kunskap, utan ock efter att handla, att förfärdiga något. Synnerligen synas de intresserade af att tillverka något plastiskt. Detta torde bero dels därpå, att verksamheten vid förfärdigandet af ett dylikt föremål är mycket omväxlande, dels därpå att själfva föremålet är mer åskådligt och sålunda erbjuder rikligare näring för fantasien samt kan lättare uppfattas än t. ex. en teckning.

Sålunda anse vi, att större utrymme än hittills bör beredas i våra skolor för det manuelle arbetet, särdeles i de lägre klasserna, men dock under den förutsättningen, att det bedrifves pedagogiskt. Den rent mekaniska handarbetsundervisningen har ej det uppfostrande inflytande, som kräfves för berättigande att som läroämne blifva upptaget på skolans läsordning.

Anhängarne till den naturliga skolan se ett företräde hos den däri, att en stor del af undervisningen meddelas i det fria. Härigenom främjas nämligen i hög grad barnens hälsa. Sant är visserligen, att i skolorna, särskildt i de stora städerna, sitta

många blodfattiga, bleksiktiga och nervsvaga barn; men dessa hafva i allmänhet icke fått sin klenhet i skolan utan i följd af förhållanden utom henne. Många af dem voro svaga och klena, redan när de intogos i skolan. Till följd af det nuvarande kulturtillståndet finns det i hela vår generation en benägenhet till nervös öfverretning, i många fall förekomma ärfda och tidigt utbildade anlag därtill; till detta kommer en olämplig uppfostran i hemmet, tidigt begär efter nöjen och förströelser o. s. v. Skolan torde sålunda i allmänhet ej bära skulden till barnens klenhet; men den bör dock motarbeta den så mycket den kan utan att försumma sin egentliga uppgift. Så bör den se till att barnen få arbeta i ändamålsenliga skolrum och under hygieniskt anordnade förhållanden samt att de icke öfveranstängas.

Men den hufvudsakliga grunden till att förlägga undervisningen i det fria är, enligt de moderna pedagogernas förmenande, att därigenom beredes tillfälle att handleda barnen till att göra iakttagelser i naturen och att kunna meddela undervisning om ett föremål just på det ställe, där detta finns. Barnen böra lära känna naturen genom naturen i naturen. Men hur mycken sanning än ligger i detta, kunna dock ej skolorna i allmänhet anordnas så, att den största delen af undervisningen förläggas i det fria. Detta förbjuder på många ställen redan de klimatiska förhållandena. Hur skulle man i våra nordliga trakter, där skolorna äro i verksamhet mestadels under vintern, kunna till någon verklig nytta företaga täta skolvandringar med syfte att lära barnen känna lifvet i naturen? Svårigheten att leda en skolvandring så, att den kommer att medföra verkligt gagn, gör för öfrigt, att antalet skolvandringar måste blifva jämförelsevis litet.

De moderna pedagogerna säga, att barnen skola läras endast genom iakttagande. De skola se timmermannen på platsen, där timring äger rum, lokomotivet på bangården, kranen i hamnen; de skola så vidt möjligt taga i händerna och handtera de redskap och verktyg, hvarom läraren talar. Men aldrig bör man lära barnen något genom afbildningar, berättelser och beskrifningar. Men är det väl möjligt att i alla skolor tillämpa

denna de modernas undervisningsregel? Vi frukta, att mångstädes utbytet för barnen skulle blifva ganska torftigt. Dessutom lär oss erfarenheten, att det är mycket svårt och ansträngande att anordna och leda skolvandringar, så att de medföra verkligt gagn, och särskildt svårt är det, när det är de högre klasserna, som skola deltaga i skolvandringarna, och det är just med dem, de först och främst böra företagas. För vår del hålla vi före, att det hufvudsakliga skolarbetet bör fortfa-
rande som hittills utföras i skolsalarna, men att då och då väl förberedda och väl anordnade skolvandringar böra företagas för vinnande af ett bestämdt mål. — Afbildningar, beskrifningar och berättelser spela fortfarande enligt vårt förmenande en viktig roll vid undervisningen.

De moderna framställa vidare det krafvet, att lärarna i de tre lägsta klasserna böra hafva fullkomlig lärofrihet. »Aldrig bör för läraren i de tre lägsta klasserna en plan eller ett mål föreskrifvas, ty denna måste alltid vara tillskuren efter individuella förhållanden.» Någon förberedelse för undervisningen, en preparation, förekommer icke. »Läraren skall vara en konstnär; lärarekonstnären bör vara fri från läroplanens och timplanens band; han bör vid undervisningen följa endast sin egen stämning.» En dylik frihet må kunna lämnas åt privatläraren, men vid klassundervisning i en skola är detta förfaringssätt afgjort utförbart och skadligt. Det skulle vara att öppna dörren för oordning och oreda.

För att kunna tillämpa de kraf, som de moderna pedagogerna uppställa, måste kostnaderna för skolan växa så betydligt, att kommunerna icke förmå att bära dem. För det första måste antalet barn i de särskilda klasserna så betydligt förminskas, att antalet lärare blir minst fördubbladt. Dessutom blifva läro-
medlen så väsentligt förökade, att kostnaderna för dem i högst betydande grad stegras. Vi vilja här nedan angifva hur en modern pedagog tänker sig skolhuset, om det skall vara ett naturligt uppfostringsställe.

1. En skolpark med ängar. I denna skall finnas en ladugård, hvari underhållas några af barnens älsklingar, t. ex. et

får, en get, en hund, några fåglar o. s. v. Där skall också finnas ett bo för ett landtdjur och ett för ett vattendjur; där skola jämväl förekomma en damm med vattenväxter och vattendjur samt en bergshöjd med klippvägg.

2. En rymlig hall för arbete och lek. Hallen måste kunna uppvärmas, vara eldsäker och lätt att lufta. I hallen skola förekomma allehanda mineraliska stoff, såsom stenar, sand, lera, berggrus, modellerlera, stycken af kisel, kalk, krita, gips och skiffer. Vidare böra där finnas anordningar för smältning, en ässja med städ och tillhörande verktyg; en destillations- och en sublimeringsapparat, en luftpump, två gasometrar m. m.

3. Ett rum för fysikaliska och kemiska försök. Hvarje barn bör hafva sitt eget bord, på det att det må kunna komma ut lätt och raskt för att med egen hand deltaga i försöken. Rummet skall därjämte vara försedt med skioptikon, lupper och mikroskop.

4. Ett klassmuseum. Det har till ändamål att förvara allt, som under skolårets lopp tillkommit vare sig af undervisningsmateriell eller af arbetsprodukter, vare sig verkliga föremål eller afbildningar (modeller).

5. Ett klädrum, hvori äfven barnens arbetskläder förvaras. (»Föräldrarna böra för öfrigt ej skicka barnen grant utstyrda till skolan. Med stolthet borde barnen gå i arbetsdräkt till skolan.») (I arbetsdräkt går i vår tid ingen målare eller lackerare eller tapetserare o. s. v. på gatan. Först på arbetsplatsen ikläda de sig arbetskostym. Men att fordra sådant af barn är afskyvärdt. Ordentliga föräldrar hålla sina barn med en skoldräkt i motsats till den, hvori de äro klädda i hemmen.)

6. Vidare böra förekomma en rit- och en gymnastiksal, en simhall, en skridskobana och för de äldre gossarna en skjutbana. I gymnastiksalen bör stå ett piano, som skall användas, när barnen skola inöfva »ädlare dansformer».

För att få lärare, som hafva tillbörlig utbildning för att meddela undervisning i den naturliga skolan, böra seminarierna blifva åttaåriga, men inträdesfordringarna vara desamma, som ford-

ras för inträde i de nuvarande läroanstalterna för utbildning af lärare.

Vi hafva meddelat våra läsare några af de kraf, som de moderna pedagogerna uppställa. Åtskilliga af dem anse vi beaktansvärda och äro förvissade om, att det skulle lända det uppväxande släktet till stort gagn, om de blefve vid undervisningen iakttaga och tillbörligt behjärtade.

Carl K—n.

Yrkesundervisning.

I samma mån näringslivet i vårt land utvecklats så väl i fråga om mångfald av arter som de särskilda näringarnas förmåga att skänka sina utövare största möjliga förmåner, har det allmänna medvetandet småningom vaknat upp över nödvändigheten av en skolad utbildning för näringslivets män och kvinnor. Den tid synes nu snart höra till det förgångna, då det ansågs alldeles tillräckligt, om man blott hade en duktig och insiktsfull arbetsledare (inspektor, verkmästare); arbetaren kunde vara huru okunnig som helst, ägde han blott de muskler, som behövdes för ett arbetes utförande. Nu inser man, att det är ej nog med att arbetaren blott går som en dragoxe ute på åkern eller står som en maskin inne i verkstaden. Man har funnit, att den tänkande och i sin sysselsättning kunnige arbetaren utför ett bättre arbete på kortare tid än den slöe och okunnige, att han bättre förstår att vårda och använda honom anförtrodda verktyg och maskiner, att han kan bereda både sig själv och sin arbetsgivare en större inkomst, och att han kan giva sitt yrke eller sin näring ett bättre anseende.

Huru denna skolade utbildning skall meddelas, därom hava meningarna varit och äro fortfarande delade. En del av det praktiska livets män hava ansett det kunna ske på det sättet, att folkskolan stöptes om till ett slags yrkesskola i miniatyr, och att man skulle kunna nöja sig med det resultat, vartill denna efter en sådan omorganisation skulle komma. Härpå hava folkskolans män svarat, att den egentliga barndomsskolan (intill 12- å 13-årsåldern) måste reserveras för bibringandet av de elementära kunskaper och färdigheter, som äro nödvändiga för en fortsatt undervisning, på vilket område det än må vara, att man vid un-

dervisningen i folkskolan visserligen både kan och bör hämta lärostoffet från den värld, i vilken barnen leva, och således även från det näringsliv, som finnes i barnens omgivning, men att denna undervisning ej kan utgöra någon utbildning till arbetare i den ena eller andra näringsgrenen (yrkesundervisning), enär folkskolans lärjungar varken äga den mogenhet eller det intresse, som måste krävas av dem för en sådan undervisning.

Under de diskussioner, som de senaste åren hava förts i föreliggande fråga, hava skolans och näringslivets män mer och mer mött varandra uti den åsikten, att den egentliga yrkesundervisningen bör taga vid, där folkskolan slutar, att yrkesskolan sålunda bör utgöra en överbyggnad till folkskolan.

Allt bör ske på *sin* tid är en gammal gyllene regel, som minst bör förgätas, då det gäller uppfostran av vår ungdom. Att i otid bjuda denna en andlig näring, som är den motbjudande, och som den ej kan smälta, det är att missbruka kraft och onödigt slösa bort en dyrbar tid. Lika förvänt är det att söka utbilda den unge till någon viss kroppslig sysselsättning, förrän hans muskulatur vunnit den tillväxt, att den kan utan att taga skada utföra det förelagda arbetet.

Yrkesundervisningens tid framträder helt osökt, då den unge lämnar barndomsskolan och träder ut i livet för att börja försörja sig själv. Han befinner sig nu vid en vändpunkt, då livet för honom icke längre är en lek utan bistert allvar. Han står nu inför valet av levnadsbana och måste taga sikte på ett visst mål, vilket det gäller att utan vacklande nå. Men skall han hinna detta, så behöver han en kraftig stödjande och ledande hand. Denna hand bör yrkesskolan bliva för honom. Och den unge skall helt visst med glädje mottaga densamma, om den blott giver honom en sådan ledning, som han känner behov av.

När den unge (gossen eller flickan) börjar att på allvar ägna sig åt ett näringsfång — jag talar ej om vad han under barnåren kunnat uträtta, enär detta både av honom själv och andra betraktas mera som en lek eller ett försök att göra nytta än som ett verkligt arbete —, då framträda så många *varför* och *huru*, och då öppnar sig en helt ny värld för den unge, en värld,

vari hans tankar vandra hit och dit och kring vilken hela hans intresse är samlat. Han vill veta mycket om allt detta nya, han önskar råd och anvisningar, hur han skall övervinna mötande svårigheter och hur han skall komma säkrast och fortast framåt. Det är då yrkesundervisningens tid att träda fram och tillfredsställa den unges önsknningar. Den skall då hälsas välkommen, ty den kan då fylla sin uppgift.

Hur yrkesundervisningen skall ordnas för att fylla sin uppgift, det är nog en rätt svårlöst fråga. Den ställer sig nämligen ej lika allestädes och under alla förhållanden. Tätboddheten och mängden av näringsgrenar på orten m. m. spela härvid in och framkalla svårigheter, som ej äro lätta att övervinna. Klart och tydligt för envar är ju, att bondpojkar, hantverkslärlingar, fabriksungdom och handelsbiträden ej hava samma intressen eller kunskapsbehov. Därför kan ej heller en yrkesskola i ett jordbruksdistrikt vara så inrättad som en dylik i en stad eller en fabriksort. Vissa läroämnen kunna ju vara gemensamma, men kurserna i varje särskilt ämne måste lämpa sig efter den sysselsättning, varåt skolans lärjungar ägna sig.

Likaledes måste inom en och samma skola, så snart den rekryteras från flera näringsgrenar, lärjungarna uppdelas i grupper, så långt möjligt är, och åt varje grupp givas särskilda kurser.

Vid kursplanens utarbetande måste sträng hänsyn tagas därtill, att det yrke eller den näring, som lärjungen valt eller är beredd att ägna sig åt, måste utgöra det centrum, kring vilket skolans samtliga läro- och övningsämnen skola sluta sig. Det lärjungen sysslar med i verkstaden eller ute på arbetsfältet, de råmaterial, han förarbetar, de alster, som därvid frambringas, och de verktyg och maskiner, som användas vid arbetet, huru ett företag eller arbete bör planeras för att giva bästa resultat och vinna största förtroende, vad näringsidkaren har att iakttaga som sådan samt såsom medborgare i stat och kommun etc. — till att giva insikt häruti skola alla de ämnen, vilka tagits med på läroplanen, tjäna.

I en yrkesskola för pojkar, som äro sysselsatta vid lantbruket, bör sålunda i fråga om *modersmålet* sådant, som berör

bonden, läsas och göras till föremål för skriftlig behandling, *matematik* omfatta lösningen av sådana problem, som möta lantmannen i hans handel och vandel, *historia* vara lantbrukets och bondeklassens historia, *naturkunnighet* utgöra kännedom om fältet och dess kulturväxter och ogräs, skogen, trädgården, ladugården, bostaden, hälsovård för människor och djur, förnödningens- och njutningsmedel etc., *geografi* bekantskap med hemtrakten, landets kommunikationer, avsättningsorter för alstren från lantbruket och dess binärningar, rekvisitionsorter för sådant, som bonden behöver köpa o. s. v., eller med andra ord uttryckt: bondens näring och vad därmed står i samband skall behandlas ur språklig, matematisk, historisk, geografisk och naturvetenskaplig synpunkt.

Men yrkesundervisningen får ej inskränka sig till att vara blott teoretisk. Den måste även vara praktisk i den mening, att ungdomen skall övas i de göromål, som tillhöra dess yrke eller näring. Denna praktiska övning har ju vår ungdom av gammalt erhållit hos mästaren eller arbetsgivaren, och där den på detta sätt fortfarande kan erhållas, är det ju bäst och billigast. Förhållandena äro emellertid ej desamma i våra dagar som fordomdags. De skickliga mästarne hava mer och mer försvunnit och arbetsledaren nu för tiden är ej alltid så hemma i det tekniska förfarandet, att han kan lära andra. Och även om han skulle kunna detta, så är hans tid så splittrad, att han ej hinner att syssla med okunniga lärlingar. Han måste vara af-färsman lika mycket som instruktör. Därför sätter han sina arbetare till det de kunna, och därvid få de stanna.

Vid flertalet yrken framträder därför behovet av skolverkstäder eller praktiska kurser, som stå i samband med den teoretiska yrkesundervisningen. Dessa skolverkstäder kunna naturligtvis ej åtaga sig de ungas fullständiga utbildning till skickliga yrkesutövare, men de kunna komplettera, vad den unge får lära i sin anställning, och de kunna genom att lägga övningarna metodiskt både säkrare och fortare föra lärjungen fram till en viss yrkeskicklighet.

Man bör lägga märke till att skolverkstaden aldrig kan ersätta

arbetet ute i det praktiska livet. Därför är det ej heller önskligt att de unga tillbringa hela sin tid i yrkesskolan. För det stora flertalet skulle detta också vara en omöjlighet, ty de flesta måste så tidigt som möjligt bidra till sin egen försörjning. Yrkesskolan får därför nöja sig med att taga blott en del av de ungas tid i anspråk.

När denna tid skall tagas, får givetvis bero på olika förhållanden. För de yrken och näringar, där det blott kan bli fråga om en teoretisk undervisning, såsom för den ungdom, som sysslar med lantbruket och dess binäringar, får man ta hänsyn till den tid, då arbetet till största delen vilar. Här torde en sammanhängande daglig skolgång ett visst antal veckor under vintern vara lämpligast, d. v. s. samma anordning, som f. n. gäller för fortsättningsskolan.

För den ungdom, som ej kan avvaras från arbetet någon längre sammanhängande tid, får ordnas på annat sätt. Så väl vid våra tekniska aftonskolor som vid yrkesskolor utomlands har man hållit skolan i verksamhet vissa kvällar i veckan under större delen av året, antingen efter arbetets slut i verkstaden eller på fabriken eller något tidigare, så att en eller annan arbetstimme fått indragas. Avsikten härmed har ju varit dels att skydda arbetsgivaren från större rubbning i arbetets fortgång och dels att skydda den unge för minskning i inkomsten. Aftonlektionerna hava dock överallt visat sig vara synnerligen olämpliga för yngre lärjungar. Dessa bliva nämligen så uttröttade av dagens arbete, att de ej kunna tillgodogöra sig någon undervisning på kvällen, i synnerhet då det gäller teoretisk sådan. Man bör också finna det helt naturligt, att såväl den unge som den äldre efter arbetets slut för dagen behöver vila eller förströelse, ej förnyade kroppsliga eller själsliga ansträngningar.

För att komma ifrån aftonlektionerna har man på sina håll förlagt skolarbetet till morgontimmarna. Det är ju ur undervisningssynpunkt idealiskt men rycker lärjungen för mycket och för ofta från förvärvsarbetet.

Ett synnerligen praktiskt sätt att ordna detta spørsmål är det, som man tänker tillämpa vid de av stadsfullmäktige beslutade

yrkesfortsättningsskolorna i Stockholm, nämligen att låta de unga varje vecka tillbringa en hel dag i skolan, medan de under veckans övriga arbetsdagar uteslutande ägna sig åt sin anställning. Detta blir något helt både med det ena och det andra, och denna form skall helt säkert komma att visa sig efterföljansvärd. Skulle någon önskan därvid uttalas, så vore det den, att åtminstone under första året två dagar i veckan kunde anslås för skolan. Men man får ju ta ett steg i sänder.

Lika viktigt, som det är, att vi få yrkesskolor till stånd, lika viktigt är det, att dessa skolor få behålla sina lärjungar under en längre tid, minst två år, helst tre eller fyra. »Rom byggdes icke på en dag», och man skapar ej heller en skicklig arbetare-stam genom några gottköpskurser. Vår gamla fortsättnings-skola är ett varnande exempel. Den har varit välmenad, men den har kunnat uträtta så litet, ty den har blott haft fattiga sex veckor att räkna med eller just så mycket, som man kan behöva för att komma ordentligt i gång, ifall man ej vill plöja i de gamla fårorna.

Nej, skola vi komma någon väg med denna för vårt land och folk så viktiga fråga, då måste vi vara beredda på att göra de offer, som erfordras, ej blott då det gäller anslag till anskaffande av lokaler och skolverkstäder samt anställande av dugliga lärare, utan även då det av arbetsgivaren kräves, att han skall så ordna sitt arbete, att han kan lämna den unge arbetaren den lediga tid, han behöver för sin utbildning, och av den unge arbetaren själv, att han till en början får nöja sig med en något mindre veckoinkomst, som ålägger honom sparsamhet, omtanke och försakelse. I det samarbete, som härvid är av nöden, måste framför allt skolans myndigheter och näringslivets ledande krafter stödja varandra. Äro blott de besjälade av en och samma önskan: Sveriges väl och dess invånares lycka, då skola mötande svårigheter övervinnas.

Det bör kanske betonas, att man vid yrkesundervisningens ordnande ej får glömma den kvinnliga ungdomen. Kvinnans bestämelse är ju att bliva maka och husmoder, och därför bör varje flicka i första hand genomgå en grundlig och väl organi-

serad husmoderskurs, som hon ju under alla förhållanden har nytta av, även om hon ej skulle komma att träda i äktenskap. Men då förhållandena blivit sådana, att kvinnan, både den gifta och den ogifta, kommit att bliva mannens arbetskamrat på snart sagt alla områden, så böra antingen särskilda yrkesskolor för flickor upprättas eller också böra de för gossar avsedda även upplåtas för flickor.

Det ligger intet ont uti att flickan — så snart husmoderskursen ej åsidosättes — får utbilda sig i någon särskild anställning. Hon kan därigenom bättre trygga sin framtid, om hon skulle komma att få gå ensam genom livet eller bli ensam familjeförsörjare, och blir hon gift med en person från hennes eget arbetsfält, så bidrager hennes yrkesutbildning ovillkorligen till en större förståelse makarna emellan.

Likaledes bör det både först och sist framhållas, att våra blivande yrkesskolor ej blott skola utbilda skickliga arbetare och yrkesmän, utan att de på samma gång skola av vår ungdom skapa goda och rättänkande medborgare, som älska sitt fosterland och vilja göra allt för dess lycka.

Alfred Fridén.

Litteratur.

Gideon Danell, Svensk ljudlära, Sthlm 1911, 83 s., pris kartonerad 1,65.

Denna bok är afsedd att användas utom vid den propedeutiska universitetsundervisningen äfven vid seminarium (och eventuellt allmänna läroverk). Utan tvifvel bör en dylik fullt vetenskaplig men kortfattad och öfversiktlig framställning hälsas med tacksamhet och anses afhjälpa ett verkligt behof. Men visserligen har det dubbla syftet medfört, att uppgifternas rikhaltighet — särskildt i fråga om ljudens indelning och förekomst — gör boken mindre tillgänglig och läsbar än önskligt varit för seminariernas del. I en ny upplaga borde åtminstone *alla* lokala, dialektala och utländska ljud och ljudförbindelser samt mera speciella fenomen *konsekvent* sårhållas från den öfriga framställningen genom mindre stil.

Om anmälaren nu går att nedskrifva några obetydliga anmärkningar eller frågetecken, så sker det under framhållande af att bokens förtjänster, särskildt beträffande den egentliga ljudläran, äro vida höjda öfver hans kritik.

Förf. anser, att vid i det sammanhängande talet inträdande förkortning af vissa långa vokalljud, nämligen *u*, *å* och *ö* (hvarför nämnes ingenting härom i fråga om de öfriga långa vokaltecknen?), kvaliteten i allmänhet förändras till de motsvarande korta vokalernas (se sidd. 71, 72, 74). Enligt undertecknads mening är förhållandet det motsatta, att kvaliteten i allmänhet bibehålles. Möjligt är ju, att olika provinser i detta avseende ha olika språkvanor.

Att förf. i kapitlet om stafvelse m. m. ej nämner något om tryckstafvelsen, som enligt undertecknads mening är den, som

spelar hufvudrollen i *rytmiskt* afseende, är förvånande. Måhända hade då förf. ej heller kunnat framställa det egendomliga påståendet (sid. 38), att från fonetisk synpunkt ej kan afgöras, om *kasta* skall afstafvas *ka-sta*(!), *kas-la* eller *kast-a*. Den förstnämnda afstafningen strider emellertid direkt mot förf:s kvantitetslagar (sid. 40), t. ex. denna: »i hvarje starktonig stafvelse måste antingen vokalen eller den därpå följande konsonanten vara lång». Första stafvelsen i *kasta* är starktonig och vokalen är kort. Alltså måste ju den följande konsonanten, som är lång, höra till första stafvelsen och kan så mycket mindre tillhöra nästa stafvelse, som en stafvelse (där till en *kort* stafvelse!) ej kan börja med lång konsonant.

Att förf. anser, att ett normalt svenskt öra ej säkert kan uppfatta flera grader af kvantitet än två (sid. 39), men däremot fyra grader af »expiratorisk accent» (sidd. 42—44), förefaller äfven mindre grundadt. I själfva verket är vårt öra mycket känsligt för tidsskillnader; så i musiken, där man ej blott med lätthet skiljer mellan t. ex. och utan äfven från dessa kan särskilja och för att ej nämna dubbelpunkterade noter. De här exempelvis anförda fyra notvärdena motsvara just, relativt taget, mycket nära de fyra grader af kvantitet (lång, halflång, halfkort och kort), som man har anledning att särskilja hos vårt språks ljud och stafvelser och som i regel sammanfalla med de fyra olika intensitetsgraderna (expiratoriska accentgraderna).

När förf. (sid. 41) säger, att »växlingen mellan stafvelser med starkare och stafvelser med svagare expiratorisk accent utgör rytmen i språket», så kan man ställa sig tveksam. I den på ett närbesläktadt rytmiskt material byggda musiken grundas rytmen ingalunda på växlingen mellan forte- och pianotoner utan på tonernas tidsförhållanden. Och äfven i språkrytmen torde stafvelsernas kvantitet vara af grundläggande betydelse.

Att »rytmen i språket ej gärna tål två starktoniga stafvelser intill hvarandra» (sid. 42) torde ock innebära någon öfverdrift. Om man till begreppet »starktonig» medräknar »starkt bitonig»,

såsom förf. enligt hvad framgår af exemplen gör, så torde man endast kunna säga, att i vissa enskilda fall, där sådant är möjligt, söker språket genom tonförflyttning undvika sammanträffande af två starktoniga stafvelser. Det har roat mig att i den från Noreen hämtade texten (sidd. 76—78) räkna de fall, då enligt förf:s egen tonbeteckning två starktoniga stafvelser sammanträffa, och funnit dessa utgöra — 41, en ganska hög summa för en text på knappt en trycksida.

Vid förf:s framställning af svenskans accentformer och beläggerna häraf har jag — ehuru på detta område mycken olikhet råder inom olika trakter af vårt land — blott funnit en uppgift, som är mig alldeles främmande, nämligen att det inlånade ordet *mod* (*mode*) i pluralis skulle ha accenten 1. Förf. synes alltså här vid lag gått försiktigt till väga och inskränkt sig till de mera allmänt gällande förhållandena, en försiktighet som är allt pris värd.

Med ofvan framställda små invändningar — hufvudsakligen prosodiens område — har jag, som redan antydts, i ingen mån velat förringa bokens exakta och väl avvägda framställning i det hela, och det är mig ett nöje att anbefalla den till studium af dem, som önska och behöfva inhämta vår ljudläras ännu äfven för flertalet bildade personer okända hemligheter.

B. Risberg.

Den Danske Realskole. Nr 13 (15 december) 1911 och Nr 1 (15 januari) 1912.

Bog og Naal. December 1911. Dessa häften innehålla bland annat: Börnene og Biografteatrene, Rönströmska flickskolan.

Med januari 1912 upphör samarbetet mellan de bägge tidsskrifterna, som hädanefter beställas hvar för sig. De utkomma två gånger i månaden från och med i år. Utgifvaren af Danske Realskole, Alb. Dahl, hälsar denna förändring med glädje. »Jo oftare Blad, jo större Kraft», säger han.

Pedagogisk Tidskrift. H. 12. 1911.

Bestyrelsen för beredande av nionde svenska seminarieläraremötet, vilket kommer att hållas i Växjö 18, 19 och 20 juni 1912, anhåller, att de, som vilja framställa ämnen för överläggning vid detta möte, måtte insända dem till bestyrelsen före den 1 april 1912.

De, som inkomma med förslag till överläggningsämnen, anmodas att uppgiva, huruvida de äro hågade att inleda diskussionen.

Alla skrivelser, som äro avsedda för bestyrelsen, torde adresseras till dess sekreterare, seminarieföreståndaren N. O. Jacobsson, Växjö.

Växjö den 30 januari 1912.

C. O. Arcadius,
ordförande.

Gunnar Ell.

N. Otto Jacobsson,
sekreterare.

Erik Johansson,
v. ordförande.

L. Larsson.

Augusta Westerberg.

Nionde svenska seminarieläraremötet hålles i Växjö 18—20 juni.

Vid det åttonde svenska seminarieläraremötet, som hölls i Stockholm den 6—8 augusti 1910, bestämdes, att nästa seminarieläraremöte skulle hållas i Växjö, sedan folkundervisningskommittén offentliggjort sitt betänkande om folkskoleseminariernas organisation. Därjämte fick svenska seminarielärareföreningens styrelse i uppdrag att anordna mötet.

Då denna styrelse vid sitt sammanträde i januari i år fått underrättelse om att nyssnämnda betänkande vore att vänta inom den allra närmaste tiden, bestämde den tiden för det nionde svenska seminarieläraremötet till 18—20 juni samt utsåg mötesstyrelse.

Det nu offentliggjorda, synnerligen omfångsrika kommitté-

betänkandet föreslår en grundlig omgestaltning af folkskollärarutbildningen. Som denna frågas lyckliga lösning är av mycket stor betydelse såsom angivande riktlinjerna för folkundervisningens utveckling, torde man kunna förutsäga, att seminarieläraremötet kommer att bliva ovanligt talrikt besökt, ävensom att de uttalanden om seminariereformen, som vid mötet komma att göras av dem, som i denna fråga sitta inne med sakkunskapen framför alla andra, bliva av intresse även för icke skolfolk.

Den utsedda bestyrelsen består af seminarierektorn C. O. Arcadius, ordförande, seminarieadjunkten Erik Johansson, vice ordförande, seminarieföreståndaren N. Otto Jacobsson, sekreterare och kassaförvaltare, lektorn L. Larsson och teckningsläraren Gunnar Ell, alla i Växjö, samt seminarieadjunkten fröken Augusta Westerberg i Kalmar.

Carl Kastman.

Underrättelsen om Kanslirådet Kastmans bortgång den 5 mars kom för oss alldeles oväntadt, då vi samma dag från honom erhöilo ett bref af den 4 i samma månad — sannolikt det sista bref, han skrifvit.

Kastman var en märkesman på svenska folkundervisningens område.

Han var född den 20 juli 1832 i Västerlösa församling i Östergötland, blef student i Uppsala 1852, fil. kand. 1858, kollega i Eksjö 1859, adjunkt i Norrköping 1863, t. f. lärare vid Linköpings folkskoleseminarium 1864 och adjunkt därstädes 1866. År 1871 utnämndes han till rektor vid Karlstads och 1882 vid Stockholms seminarium, där han kvarstod till 1891, då han förordnades till byråchef och kansliråd i Kungl. Ecklesiastikdepartementet. Från denna befattning afgick han med pension år 1901.

Såsom folkskoleinspektör tjänstgjorde han inom olika distrikt under åren 1867—71, 77—83 och 84—86.

Såväl under sin verksamhet som lärare som under den tid, han var kansliråd, arbetade Kastman ifrigt för folkskolans utveckling i sund riktning. En mängd uppdrag och kommittéarbeten i och för folkundervisningen kommo på hans lott. Så deltog han i utarbetandet af en läsebok för folkskolan 1865, i omarbetandet af Läsebok för folkskolan 1875, i utarbetandet af en normalplan för folk- och småskolor 1877, i beredandet af vissa i samband med folkundervisningen stående frågor (däribland

omarbetning af 1842 års folkskolestadga) 1881, var ordförande i kommittén för granskning af läroböcker i folkskolan 1884, 85 m. m.

Tillsammans med rektor Anjou utgaf Kastman åren 1871—81 Tidning för folkskolan och 1882—87 Tidskrift för folkundervisningen, som han därefter ensam redigerade till år 1891. Under åren 1882—83 utgaf han tidskriften Skolan och hemmet. Bland de många läro- och läseböcker i modersmålet, historia, geografi, pedagogik och metodik, som Kastman dels utgifvit, dels bearbetat, torde Läsebok för Småskolan (tills. med Knut Kastman) och Bidrag till pedagogik och metodik för folkskollärare (tills. med L. A. Anjou och Kn. Kastman) varit de mest använda.

Ehuru konservativt anlagd ville Kastman dock icke vara med om något stillastående på folkundervisningens område. Därom vittna flera viktiga förändringar i folkskolornas organisation under den tid, han var kansliråd. Kort före sin afgang från nämnda ämbete hade han utarbetat ett förslag till vissa partiella förändringar i seminariestadgan i mera tidsenlig riktning, men detta mötte motstånd från annat håll och är ännu ej genomfördt.

Sedan han lämnat byråchefsämbetet, har han med obrutna krafter verkat dels såsom skriftställare, hvarom det på P. A. Norstedt & Söners förlag utgifna »Svenskt folkbibliotek» och en mångfald artiklar i Tidskrift för folkundervisningen bära vittne, dels såsom inspektör för Ateneum för flickor och dess folkskollärarinneseminarium.

För kristendom och kyrka hyste han varmt intresse. I svenska missionssällskapets direktion var han ordförande, och den lapska missionen låg honom varmt om hjärtat.

Kastman var en nobel personlighet, allvarlig och kraftig men på samma gång i hög grad tillmötesgående och hjälpsam. Den äldre generationens lärare, som kommo att stå i närmare beröring med honom, funno i honom alltid en pålitlig rådgifvare, och en trogen vän.

För denna tidskrift, som han tillsammans med rektor Anjou grundat, hyste han särskildt intresse, och det finns knappast

något häfte, i hvilket Kastman ej författat någon längre eller kortare artikel.

Hans oväntade bortgång måste betraktas som en stor förlust och väcka saknad hos alla, som kände honom. Men minnet af hvad han varit och hvad han verkat skall säkerligen länge fortleva.

J. F. Björnståhl.

Utdrag ur »Berättelse om hvad i rikets styrelse sedan sista lagtima riksdags sammanträde sig tilldragit».

Den af Kungl. Maj:t den 13 juli 1906 tillsatta kommitté, som erhållit bemyndigande att efter verkställd granskning af gällande bestämmelser rörande *organisationen af och planen för folkskoleseminarierna i riket äfvensom af öfriga i omedelbart samband därmed stående föreskrifter rörande folkundervisningen* afgifva det utlåtande och de förslag, hvartill nämnda granskning kunde föranleda, och åt hvilken Kungl. Maj:t den 12 januari 1909 jämväl uppdragit att afgifva yttrande angående väckt fråga om en omorganisation i praktisk riktning af hela vårt folkbildningsväsen samt inkomma med förslag till de åtgärder, som kommittén i berörda afseende kunde finna erforderliga, består sedan Kungl. Maj:t den 12 oktober 1911 i nåder beviljat statsrådet Berg begärdt entledigande från ordförandeskapet i kommittén och till ordförande förordnat seminarieaktorn H. Dahlgren, af ytterligare fem ledamöter, nämligen riksdagsmannen L. J. Jansson, seminarieadjunkten Hedwig Sidner, bruksdisponenten E. J. Ljungberg, kanslirådet H. Tigerschiöld och fil. d:r P. Hellström, hvarjämte kyrkoherden C. R. Sundell såsom ledamot tillkallas, när kommittén behandlar frågor, som röra kristendomsundervisningen.

Genom beslut den 19 november 1909 tillsatte kommittén tvänne arbetsutskott: ett seminarieutskott, bestående af dåvarande ordföranden, seminarieadjunkten Hedwig Sidner och H. Dahlgren, för att slutredigera det påbörjade förslaget till folkskole-

seminariernas ombildning, och ett folkskoleutskott, bestående af ordföranden jämte de tillkallade sakkunniga öfverlärarna A. Dalin och N. O. Bruce samt folkskollärarinnan Elin Lundevall, för att utarbета fullständigt förslag rörande folk- och småskolans, fortsättningsskolans och den högre folkskolans organisations- och undervisningsplaner. Genom beslut den 11 november 1910 tillsatte kommittén dessutom ett tredje arbetsutskott, bestående af kanslirådet H. Tigerschiöld och fil. d:r P. Hellström, för att utarbета de utredningar och motiveringar rörande ämnet ekonomilära, hvilka skola ingå i kommitténs betänkande.

Samtliga dessa utskott hafva under år 1911 varit sysselsatta med de arbeten, som de enligt kommitténs ofvannämnda beslut erhållit i uppdrag att utföra.

Inom seminarieutskottet har arbetet pågått från och med den 13 januari till och med den 20 juni samt från och med den 30 augusti till och med den 23 december 1911. Utskottets särskilda ledamöter äfvensom dess sekreterare hafva dessutom äfven på andra tider af året varit upptagna med arbete för utskottets räkning.

Utskottet har under året utarbetat framställningar för följande delar af kommitténs betänkande rörande folkskoleseminarierna:

kursplaner med motiveringar för ämnena kristendoms-kunskap, geografi, biologi och hälsolära, ekonomilära, teckning, välskrifning, musik, gymnastik med lek och idrott, trädgårdsskötsel och manlig slöjd;

behovet af lärarkrafter för folkskolorna;

seminariernas styrelse;

seminariernas lärarantal, behörighetsvillkor, tillsättning och entledigande, aflöning;

omvårdnaden om eleverna;

lokaler och undervisningsmedel;

de manliga seminarierna och värnpliktstjänstgöringen;

hvarjämte utskottet utarbetat förslag till revision af kapitlet om seminariernas organisation,

timplanen,

kursplanerna med anmärkningar,

stadgeförslaget,

timplaner och kursplaner för kortare seminariekurser.

Detta arbete har utförts dels af de särskilda utskottsmedlemmarna och af utskottets sekreterare, hvilka hvar för sig haft att utarbета olika delar af betänkandet, dels gemensamt af hela utskottet vid 93 sammanträden. Rörande vissa delar af betänkandet har därjämte kommitténs andre sekreterare såsom tillkallad sakkunnig biträdt utskottet.

Numera byråchefen fil. lic. K. E. Sandberg har tjänstgjort såsom seminarieutskottets sekreterare.

Folkskoleutskottets arbete har pågått från och med den 16 januari till och med den 21 juni samt från och med den 4 september till och med den 20 december 1911.

Utskottet har fortsatt sitt förut påbörjade arbete med förslag till läroplaner för folk- och småskolor och därvid utarbetat detaljerade exempel, afseende att visa, huru de särskilda läroplanerna i räkning och geometri, teckning, sång, trädgårdsskötsel och slöjd inom småskola litt. a och 4-årig folkskola litt. A kunna i praxis utföras;

läroplaner med tillhörande detaljerade exempel på dessas tillämpning i praxis för kristendom, modersmålet, räkning och geometri, teckning, sång, gymnastik, trädgårdsskötsel, slöjd och husligt arbete i småskola litt. a och 5-årig folkskola litt. A;

läroplaner med tillhörande detaljerade exempel för hembygds-kännedom, naturkunnighet, geografi och historia i folkskola litt. B; samt

förberedande förslag till motiveringar för läroplanerna i kristendom, hembygds-kännedom, naturkunnighet, geografi, sång, trädgårdsskötsel och gymnastik.

Arbetet har utförts dels af de särskilda utskottsmedlemmarna och af utskottets sekreterare, hvilken senare oafbrutet under hela året däri deltagit såsom tillkallad sakkunnig, dels af utskottet gemensamt vid 62 sammanträden.

Såsom folkskoleutskottets sekreterare har folkskoleinspektören J. Franzén tjänstgjort.

Under det förberedande arbetet för upprättande af förslag till ny normalplan för folk- och småskolor hade yppat sig behof att kunna på ort och ställe göra iakttagelser rörande hembygdsundervisningens anordning samt de försök till arbetsprincipens tillämpande vid barnundervisningen, som särskildt i Tyskland och Nederländerna genomförts. Med anledning häraf har Kungl. Maj:t på kommitténs underdåniga hemställan i nåder ställt ett belopp af 400 kronor till kommitténs förfogande för att sätta en af folkskoleutskottets medlemmar, N. O. Bruce, i tillfälle att under en tid af omkring tre veckor i Tyskland och Nederländerna göra ifrågavarande iakttagelser. Bruce har under tiden den 14 augusti—3 september företagit den här för erforderliga studieresan.

Det tredje utskottet, som haft i uppdrag att utarbета utredningar och motiveringar rörande ämnet ekonomilära, har varit sysselsatt med sitt arbete från den dag, då det tillsattes, eller den 10 november 1910 till och med den 15 juni 1911. Härvid har det biträdts af professorerna E. Heckscher och G. Cassel, hvilka af chefen för ecklesiastikdepartementet för ändamålet tillkallats såsom sakkunniga.

Frågan om folkskoleväsendets centrala ledning har fortfarande under vissa delar af året förberedts af kanslirådet H. Tigerschiöld.

De statistiska arbetena inom kommittén hafva fortgått efter den plan, som förut blifvit upprättad. Beträffande seminarierha hafva de statistiska uppgifterna kompletterats med uppgifter för läsåret 1910—1911, förut uppsatta tabeller hafva granskats, korrigerats och delvis på nytt bearbetats, text till seminariestatistiken och sammandragstabeller för denna hafva utarbetats, och har därefter hela seminariestatistiken aflämnats till kommittén. Inom folkskolestatistiken har arbetet med sammandragstabeller angående de enligt folkskolestadgans § 47 och § 48 afgångna barnen fortsatts, de förut upprättade sammandragstabellerna angående från fortsättnings- och ersättningskolor afgångna barn hafva kompletterats på grundvalen af senare inkomna uppgifter, och primäruppgifterna rörande från

folkskolorna afgångna barn, fördelade efter deras tillämnade yrken och lefnadsbanor, samt rörande barnens skolväg hafva arbetats till sammandrag.

Kommittén har in pleno varit samlad från och med den 10 januari till och med den 18 februari, den 3 och 10 april, den 23 maj, den 13—17 juni, den 7—15 september och den 22 november—20 december. Därunder hafva hållits 48 sammanträden, vid hvilka behandlats följande delar af betänkandet rörande folkskoleseminarierna:

organisationen,
arbetssättet,
omvårdnaden om eleverna,
seminariernas styrelse,
stadgeförslaget,
undervisningsplanen,

speciella motiveringar till stadgeförslaget, motiveringar till kursplaner för samtliga undervisningsämnen samt för den praktiska utbildningen,

bestämmelser samt timplaner och kursplaner för kortare seminariekurser,

lokaler och undervisningsmedel,
behovet af lärarkrafter för folkskolorna,
de manliga seminarierha och värnpliktstjänstgöringen.

Den 20 december 1911 afslutade kommittén plenarbehandlingen af sitt betänkande rörande folkskoleseminarierna, och är seminarieutskottet för närvarande sysselsatt med tryckning af sagda betänkande.

Som förut nämnts hafva seminarie- och folkskoleutskotten haft hvarterdera sin särskilda sekreterare. Öfriga sekreterargöromål hafva varit fördelade sålunda, att Sandberg fört protokollet vid kommitténs sammanträden och Franzén skött kommitténs kamerala ärenden.

Elevernas antal utgjorde höstterminen 1911 vid rikets nio manliga folkskoleseminarier 1,036 och vid de sex kvinnliga folkskoleseminarierna 649, eller tillsammans 1,685 elever.

Afgångsexamen undergingo 1911 års vårtermin 257 manliga,

af hvilka 18 före inträdet vid seminarium aflagt examen inför teologisk eller filosofisk fakultet, och 186 kvinnliga elever, eller tillsammans 443 elever.

Vid privata folkskolläraryrkesseminariet i Stockholm, hvilket erhållit rättighet att utexaminera folkskollärarinnor i afseende på kompetens likställda med de från statens seminarier utgående, utexaminerades 30 elever vid slutet af vårterminen 1911.

Vid seminariet i Murjek, som är afsedt för bildande af lapska småskollärare och -lärarinnor, voro höstterminen 1911 intagna 62 elever, hvaraf 3 manliga och 59 kvinnliga.

Vid seminariet i Haparanda för bildande af finska småskollärare och -lärarinnor voro samma termin intagna 56 elever, 2 manliga och 54 kvinnliga.

Vid slutet af vårterminen 1911 aflades examen för behörighet till lärarbefattning vid småskola af 22 elever, samtliga kvinnliga, vid seminariet i Murjek och af 23 elever, däraf 2 manliga, vid seminariet i Haparanda.

Vid af landsting underhållna småskoleseminarier hafva under år 1911, enligt till ecklesiastikdepartementet lämnade uppgifter 424 elever, däraf 4 manliga, undergått den pröfning vid under offentlig kontroll stående seminarium för anställning som lärare vid småskola m. m., som påbjudes i nådiga stadgan den 28 maj 1897.

Pröfning af behörighet till erhållande af befattning såsom lärarinna vid småskola har undergått af 396 elever vid af enskilda personer anordnade småskoleseminarier.

Till stipendier vid folkskoleseminarierna hafva för vårterminen 1911 anvisats tillsammans 47,611 kronor, hvarjämte stipendiemedel till ett sammanräknadt belopp af 19,475 kronor beviljats till seminarieelever, som tala finska eller lapska språket. För höstterminen samma år hafva 48,313 kronor utdelats som stipendier åt elever vid folkskoleseminarierna samt 14,550 kronor åt elever, som tala finska eller lapska språket.

Enligt de — jämlikt föreskriften i gällande stadga angående folkundervisningen i § 67 samt kungl. cirkulären af den 24 november 1882 och den 6 oktober 1893 — af folkskoleinspektö-

rerna och öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor insända uppgifterna angående folkundervisningen meddelades år 1910 undervisning i 31 högre folkskolor. I rikets 2,417 skoldistrikt funnos

5,904 fasta och	232 flyttande eller tills.	6,136 folkskolor,
1,679 » »	709 » » »	2,388 } mindre
5,619 » »	720 » » »	6,339 småskolor,

Så 13,302 fasta och 1,661 flyttande eller tills. 14,863 skolor,

eller, med inräknande af de högre folkskolorna, 14,894 skolor.¹

I de högre folkskolorna undervisade antingen endast i läsämnen eller i såväl läs- som öfningsämnena 50 lärare och 23 lärarinnor samt i

folkskolorna . . .	5,623 lärare o.	3,985 lärarinnor, tills.	9,608
mindre folkskolorna	129 » »	2,267 » »	2,396
småskolorna . . .	86 » »	7,687 » »	7,773

Summa 5,838 lärare o. 13,939 lärarinnor, tills. 19,777

eller, med inräknande af de högre folkskolornas lärarpersonal, 19,850 förutom 525 lärare och 1,210 lärarinnor, eller tillsammans 1,735, hvilka undervisat endast i öfningsämnena.

Antalet barn i 7—14 års ålder utgjorde vid 1910 års slut 879,823, hvaraf 446,765 gossar och 433,058 flickor. Bland dessa hade

under året undervisats på något af nedan angifna sätt	806,379
» » ej åtnjutit sådan undervisning	69,317
hvarjämte uppgifter saknas om	4,127
Summa	879,823

Bland de vid 1910 års slut befintliga barnen i 7—14 års ålder undervisades under året i

¹) Skolornas antal är nu beräknadt på samma sätt som i ecklesiastikdepartementets berättelser om folkskolorna.

sina egna distrikts fasta folkskolor	453,490	
» » » flyttande folkskolor	14,417	
» » » fasta mindre folkskolor	55,508	
» » » flyttande mindre folkskolor	23,057	
» » » fasta småskolor	179,014	
» » » flyttande småskolor	20,123	
folkskolor, mindre folkskolor och småskolor utom sina egna distrikt	16,271	761,880
högre folkskolor		910
allmänna läroverk och fackskolor		15,017
skolor för abnorma barn		1,299
enskilda skolor		19,390
hemmen		7,883
	Summa	806,379

Bland de vid 1910 års slut befintliga barnen i 7—14 års ålder, hvilka under året ej åtnjutit undervisning på något af ofvan angifna sätt,

hade	7,051	inhämtat folkskolans minimikurs,
»	44,512	undergått godkänd afgangspröfning samt
uteblefvo	3,272	till följd af sjukdom eller naturfel och
»	14,482	af annan anledning.
	Summa	69,317

Med inräknande af de under året aflidna samt af dem, som voro öfver eller under den ofvan angifna skolåldern af 7—14 år, undervisades i högre folkskolor 1,326 samt i folkskolor, mindre folkskolor och småskolor 790,219.

Utgifterna för högre folkskolor, folkskolor, mindre folkskolor och småskolor utgjorde under år 1910 enligt ofvannämnda uppgifter:

för lärares och lärarinnors aflöning: kontant	23,029,990	kronor
	in natura	1,994,113 »
» skolbyggnader, skolplatser och inventarier	7,569,231	»

för undervisningsmateriell	692,100	kronor
» öfriga behof	8,315,334	»
	Summa	41,600,768 kronor.

Statsbidrag af allmänna medel hafva för år 1910 för aflönande af lärare och lärarinnor vid folkskolor, mindre folkskolor och småskolor, enligt till ecklesiastikdepartementet inkomna uppgifter, utgått med tillsammans 10,891,374 kronor 53 öre.

Understöd har för år 1910 utgått till lärares aflöning vid 2,062 fortsättningsskolor med 139,560 kronor.

För år 1910 har understöd utgått för främjande af undervisningen i slöjd för gossar med 402,458 kronor 50 öre samt af undervisning i slöjd för flickor med 279,080 kronor 69 öre.

Till aflönande af vikarier för folkskollärare, som af sjukdom hindrats att sköta sina befattningar, har för år 1910 utbetalts af allmänna medel 190,242 kronor 50 öre.

Till de högre folkskolorna, som uppgå till 31, har för år 1910 utgått statsbidrag med 68,191 kronor 41 öre.

Statsbidrag till aflönande af lärare och lärarinnor vid af landsting inrättade småskoleseminarier har under år 1910 utgått med 31,221 kronor.

På därom af vederbörande styrelser gjorda ansökningar har Kungl. Maj:t för år 1911 beviljat understöd åt 44 folkhögskolor med 253,735 kronor. Enligt styrelsernas berättelser hafva under nämnda år i dessa skolor undervisats 1,194 manliga och 1,224 kvinnliga, eller tillsammans 2,418 elever. Af det till stipendier åt obemedlade elever vid dessa skolor beviljade anslaget, 35,000 kronor, fördelades år 1910 20,760 kronor mellan 472 manliga och 14,240 kronor mellan 552 kvinnliga elever.

Till främjande af folkundervisningen bland de i rikets nordligare trakter bosatta finnar ha, enligt uppgift från statskontoret, för år 1911 å länsstat varit uppförda 57,530 kronor, allt till höjande af folkskollärarnas löner till och öfver minimum, till ökande af lärares löner vid mindre folkskolor och småskolor, till aflönande af lärare vid af staten anordnade skolor, till anskaffande af undervisningsmateriell, bildande af lärare m. m.

De allmänna folkskolorna, döfstumskolorna, jämte andra folkundervisningsanstalter, som därtill äro berättigade, hafva till nedsatt pris erhållit den undervisningsmateriell, som genom cheffens för folkskolebyrån försorg anskaffats. Under år 1910 uppgingo statsbidragen och kostnaden härför till 29,171 kronor 97 öre.

Vid institutet å Manilla för bildande af döfstumskollärare voro under läsåret 1910—1911 två elever intagna. I profårskurs vid Manilla, Lunds, Vänersborgs och Örebro döfstumanstalter under nämnda läsår deltog fem elever.

I samtliga döfstumanstalterna voro under läsåret 1910—1911 intagna 630 elever.

Till uppehållande af döfstumskolor har för år 1911 anslagits ett belopp af 155,525 kronor.

Vid institutet för blindas å Tomtebodas voro under läsåret 1910—1911 intagna 117 elever, däraf 62 gossar och 55 flickor. Af dessa undervisades 13 gossar vid handtverksskolan i Kristinehamn. 17 elever afgingo efter fullbordad lärokurs, 2 för att återflytta till hemorten, 2 på grund af sjuklighet, 3 på grund af förbättrad synförmåga. 2 ha under året aflidit.

Vid förskolan för blindas å Tomtebodas voro under läsåret 1910—1911 intagna 41 elever, hvaraf 21 gossar och 20 flickor.

Vid förskolan i Växjö för blindas voro under läsåret 1910—1911 intagna 31 elever, 21 gossar och 10 flickor. Vid slutet af läsåret 1909—1910 utskrefvos 9 lärjungar från skolan. Af dessa öfvergingo 7 till institutet å Tomteboda och 2 återvände till sina hem.

Vid handtverksskolan för blindas i Kristinehamn undervisades under året 1910—1911 103 elever, samtliga manliga.

Till skolhemmet för blindas döfstummas i Vänersborg har Kungl. Maj:t för år 1910 beviljat 7,500 kronor. Under året undervisades därstädes 15 elever.

Af anslaget till uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn har för år 1911 anvisats en summa af 260,537:50 kronor. I anstalterna voro intagna vårterminen 1911: i undervisningsanstalterna 894, däraf 22 externer, i arbetshemmen 249.

Kungl. Maj:t har den 24 mars 1911 utsett två revisorer jämte två suppleanter för granskning af stiftelsens Sunnerdahls hemsolor på landet förvaltning och räkenskaper under år 1911. Sedermera har Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 1 december 1911 utsett ledamot af direktionen för 1912—1916, jämte suppleant samt två revisorer med suppleanter för år 1912.

Philipsenska skolan i Stockholm.

Inrättandet af yrkesskolor är för närvarande en aktuell fråga i vårt land. Det bör därför vara af intresse att taga kännedom om hvad där i gången tid blifvit åtgjort för att bibringa de kroppsarbetande folklklassernas barn icke endast teoretiska insikter utan ock praktiska färdigheter. Vi vilja därför här nedan meddela hufvuddragen af Philipsenska skolans i Stockholm verksamhet under åren 1811—1911, då i denna skola redan från början af dess tillvaro stor vikt lades äfven på inlärande af »nyttiga slöjder och husliga kvinnoslöjder».

Angående folkundervisningen i Stockholm i början af det nittonde århundradet skrifver den varmhjärtade skolmannen C. O. Broocman i »Magasin för föräldrar och lärare» år 1812: »I de Stockholms skolor, som stå under offentlig kontroll¹ — — — undervisas på sin höjd 1,200 barn, däraf 400 flickor. Detta är dock knappast sjundedelen af dem, som bort sitta på skolbänken. Alla de öfriga undervisas i privatskolor. Högst få af dessa äro något så när goda, mängden under all kritik usla. De, som hållas längst ute på malmarna af gamla jungfrur och gummor, af soldater, gesäller o. s. v., och där fattiga barn, flickor och gossar om hvarandra för några skillingar i veckan njuta undervisning, hvilken undervisning blir det? Abc-boken och katekesen i afmätta lexor under snäsor, hugg och slag. Ingen kan

¹) Storskolan, kyrkskolorna, tyska skolan, Nikolai fattigskola med Kraftska stiftelsen, lifgardets, artilleriets och Skeppsholmens skolor, Maria fattigskola, Murbeckska inrättningen, barnhusets skola och flickskolan på Kungsholmen.

rätt lära känna dessa skolor och hur där tillgår utan att rysa och förvånas, att sådant ännu kan ske bland hyfsadt folk. Huru behandlas eller rättare misshandlas icke dessa stackars barn, huru många tillfällen hafva de icke att i själfva lärummet och just af sina lärare och lärmästarinnor se och höra alla styggelser; trätor, svordomar, slagsmål, fylleri och sådant mer är där icke ovanligt. Man måste nästan skatta de barn lyckligare, som uppväxa utan all skolundervisning, än de, som uppväxa i dylika fördärfvets hålor. Ty äfven sådana finnas, tyvärr, ganska många, som hvarken lära läsa eller få något begrepp om sin kristendom. I Katarina församling skall t. ex. bland de barn, som anmäla sig att läsa till nattvarden, nästan hvar tionde icke kunna läsa rent i bok.»

Vid denna tid väcktes bland de europeiska folken nationalkänslan till kraftigare lif. En följd däraf var, att man mer och mer insåg vikten och betydelsen af en god folkbildning och började här och där vidtaga åtgärder för åstadkommande af en sådan. I Schweiz verkade den store skolreformatorn Johann Heinrich Pestalozzi, som fått namnet folkskolans fader. Honom låg det synnerligen varmt om hjärtat att genom en förbättrad folkbildning söka lyfta de kroppsarbetande folklklasserna upp ur det betryckta läge, hvari de råkat. För den skull ville han bibringa det uppväxande släktet icke endast teoretiska insikter utan ock praktiska färdigheter. Härigenom skulle det blifva bättre rustadt för upptagande af kampen i lifvet.

Pestalozzis åsikter spredos vida omkring. De nådde äfven vårt aflägsna land. Äfven där började man vidtaga anordningar för att gifva de fattiga barnen en bättre uppfostran.

I Maria Magdalena församling i Stockholm bodde i början af det nittonde århundradet grosshandlaren och direktören H. T. Philipsen. Det säges om honom, att han varit en man med öppet sinne för lifvets kraf. Han insåg, huru illa rustade de fattiga barnen blefvo under uppväxtåren för att sedan kunna med framgång upptaga kampen för tillvaron. Därjämte hade han »vilja och förmåga att gagna och hjälpa». Det var för honom klart, att de fattiga barnen borde icke endast få inhämta ett

visst mått teoretiska insikter, utan ock inlära vissa praktiska färdigheter. Först därigenom kunde de gå ut i världen med hopp om att kunna slå sig fram. För att gifva fattiga barn i Maria församling en sådan fostran inrättade han den efter sin stiftare uppkallade Philipsenska skolan. Därvid understöddes han kraftigt af sin med mannen liksinnade maka, Vilhelmina Charlotta Philipsen, född Moll.

Den nya skolan började sin verksamhet den 4 november 1811. Då lämnade stiftaren en instruktion, som är för sin tid så märklig, att vi anse oss böra ordagrant anföra den.

»Ändamålet af denna skolinrättning är att dana de fattigaste barn i Maria Magdalena församling till att blifva i tillstånd att genom egen förmåga nära sig, vare sig genom handverk, fabriksyrken eller annan tjänst hos enskilda personer.

Dessa barn få lära i denna inrättning att läsa svenska språket ledigt, att skrifva det rätt och läsligt, att räkna quatuor Species och kristendomen. Härjämte söker man vända deras låg och pröfva deras anlag för några af de nyttigaste slöjderna, passande för hvardera könet, såsom för gossarna: snickare, svarfvare, klensmeds-, skraddare- och skomakareyrken, och för flickorna att sy, sticka, spinna, tvätta, baka, koka mat samt andra husliga kvinnoslöjder. Men ovillkorligt bör hvart enda barn i denna inrättning, både gossar och flickor, lära att sy en lapp på deras söndriga kläder, att stoppa ett hål på deras strumpor och att laga deras skor.

Om de barn, som söka begagna denna inrättning, känna bokstäfverna och kunna stafva, så är det väl, men brist häruti må ej hindra deras intagande, emedan de inom inrättningen skola njuta särskild undervisning häruti.

Barn af sju till tolf års ålder få antagas, dock äger direktionen att häruti göra de undantag, som kunna finnas nödiga. Tjugufem gossar och ett lika antal flickor må till en början antagas.

En lärare och en läromästarinna komma att härtill förordnas, hvilka erhålla, jämte årlig lön, boningsrum och ved uti det hus, där denna skolinrättning finnes.

Hvarje år anställes en utskrifningsexamen. De barn, som därvid befinnas hafva inhämtat den undervisning, som är inrättningens ändamål att gifva, varda då utskrifna.

Ett reglemente skall författas i afseende på ordningen och öfriga detaljer i denna inrättning.

En direktion bestyr och bevakar inrättningens fördelar, och man önskar, att äfven direktörernas fruar ville ofta hägna inrättningen med deras besök och tillsyn, i afseende på flickobarnen i synnerhet.»

Det för skolan utfärdade reglementet är jämväl dagtecknad den 4 november 1811. Det lyder:

»§ 1. Alla måndagar, tisdagar, torsdagar och fredagar — undantagande högtidsdagar — gifves undervisning i denna skolinrättning.

§ 2. Uti inskrifningsboken antecknas alla barn, som antagas, särskildt för hvardera könet. Hvert barn får sin sida i boken, där dess namn, ålder och faders eller moders namn antecknas; där anmärkes ock, då någon är utan anmälan och tillstånd frånvarande.

§ 3. All försummelse äfvensom all synbar lättja och vanart straffas efter omständigheterna. Och den, som utan föregången anmälan och erhållet tillstånd uteblifver 2:ne gånger från inrättningen, bör därifrån uteslutas på längre eller kortare tid.

§ 4. Alla sökande till denna inrättning utöfver antalet af de femtio upptecknas särskildt under namn af expektanter, och inskrifvas och få inträde i de utskrifnas eller uteslutnas ställe.

§ 5. Undervisningen börjar ifrån den 1:sta april till den 1:sta oktober kl. 8 om morgonen, samt den öfriga tiden af året kl. 9 med en tjänlig bön. Denna undervisning slutar på förmiddagen under den förstnämnda tiden af året kl. 12, och under den öfriga tiden kl. 1. Undervisningstimmarna på eftermiddagen blifva alla tider af året från kl. 2 till 4.

§ 6. Två timmar på förmiddagen användas att lära läsa och räkna och 2:ne timmar till slöjderna. Eftermiddagstimmarna användas att lära skrifva. Eftermiddagsundervisningen slutar med en tjänlig bön.

§ 7. Vid läsningen af svenska språket brukas Nya testaments böcker. Vid räknekonstens lärande iakttages, att hvarje räkneslag läres lika väl ur hufvudet eller minnet som på taflan, och vid skrifkonsten, att öfningen sker efter föreskrifter, som innehålla det oundgängligaste för barnen att känna.

§ 8. Hvarje år hålles offentligt förhör. De mest skickliga belönas och utskrifvas; de mindre skickliga behållas för följande året. Expektanter antagas till fyllnad i antalet och inskrifvas.

§ 9. Utmärkt skicklighet såväl i läsning, skrifning och räkning som i någon slöjd, efter uppvisadt och godkändt profstycke, samt all slags medborgerlig dygd hos barnen, belönas vid det årliga förhöret offentligen inom inrättningen.»

Men direktör Philipsens människovänliga omtanke sträckte sig icke endast till barnen. Han ville bereda tillfälle äfven för den något vuxna manliga ungdomen att förvärfva eller utvidga nyttiga kunskaper genom en för den lämpad undervisning. För ynglingar och unga män, hvilka alla hvardagar voro upptagna af arbete i olika yrken, inrättade han därför en handtverks-skola. Den började sin verksamhet den 6 oktober 1811.

Reglementet för handtverksskolan har följande lydelse:

§ 1. Alla sön- och högtidsdagar — utom Nyårsdagen och Midsommardagen hålles föreläsning i handtverksskolan eftermiddagen från kl. 4 till kl. 7 för gesäller och lärningar.

§ 2. Uti inskrifningsboken antecknas alla, som antagas: 25 till antalet, 13 af den ena och 12 af den andra klassen; men hvar och en särskildt, och alla på hvar sin sida i boken, där namn, ålder och handtverk, mästarsens namn, hos hvilken de arbeta, införas. Hvarje månad och dag inskrifves den närvarande och frånvarande.

§ 3. Om någon utan laga skäl, sjukdom m. m. uteblifver 3:ne söndagar å rad, utstrykes hans namn, och i dess ställe antages och inskrifves expektanten efter skedd lottning.

§ 4. Expektanter antagas efter omständigheterna. De hafva rättighet att öfvervara föreläsningarna, och blifva inskrifna i de försumligas ställe.

§ 5. Så snart klockan slår 4, börjas med en tjänlig vers. Första timmen användes till läsning i svenska språket; 2:dra timmen gifves undervisning uti räknekonsten; och 3:dje eller sista timmen få de lära sig skrifkonsten. Undervisningen slutas likaledes med en tjänlig vers och välsignelsen.

§§ 6 och 7 äro lika med 7 och 8 §§ i skolans reglemente.

§ 8. Skicklighet i skolan: läsa, räkna och skriva. Skicklighet i handtverket efter uppvisadt och godkändt profstycke. Skicklighet så i huslig som medborgerlig redlighet böra belönas. Frimåndagars afläggande hör äfven hit.

§ 9. Belöningarna utdelas offentligen efter slutad gudstjänst, för altaret åt de belönte.

§ 10. De belönte böra hvarje år sedermera inlämna till kyrkoherden bevittnade uppgifter om fortsättningen och fullkommandet af sin redligaandel, hvilka offentligen uppläsas vid den nästkommande offentliga utdelningen af belöningar.»

Handtverksskolan synes hafva upphört år 1819. Under de åtta år, den var i gång, arbetade den enligt den af stiftaren utstakade planen. Antalet lärjungar synes hafva varit ungefärligen detsamma under alla åren; men gesällerna besökte skolan i mindre och mindre mängd för hvarje år. Slutligen var det endast lärningar, som gjorde sig till godo den undervisning, handtverksskolan erbjöd.

Anledningen till att handtverksskolan upphörde omtalas ej i de handlingar, hvori Philipsenska skolans angelägenheter äro antecknade. Sannolikt är, att direktör Philipsens död, som inträffade år 1819, stod i något samband därmed.

Den 8 januari 1813 hölls examen första gången i Philipsenska skolan. Belöningar — Nya testamenten och Biblar — utdelades till dem, som gjort sig därpå förtjänta. Dessutom fick hvarje flicka i skolan ett förkläde och ett par strumpor, och hvarje gosse ett par strumpor. Dessa voro af flickorna vid inrättningen »från rudimaterien tillverkade».

Samma år hölls den 15 oktober ännu en examen. Undervisningen i handarbete hade haft god framgång. I redogörelsen för skolans verksamhet under året heter det: »Gossarna hade

lagat både sina egna och flickornas skor och börjat göra nya; de hade lagat sina egna kläder och börjat sy nytt. Flickorna hade väft lärft, randig väf och bomullstyg, bolstervar och blångarn (tillsammans 307 m.) spunnit lingarn och ullgarn, sytt klädesplagg, lakan, dukar m. m. och stickat 79 par strumpor.» Dessutom hade barnen fått undervisning i innanläsning, kristendomskunskap, räkning och skrifning.

Så fortgick undervisningen år efter år enligt den uppgjorda planen. Det stigande barnantalet visar, att skolan åtnjöt förtroende. År 1818 voro 97 barn inskrifna i den.

År 1819 afled, såsom vi redan nämnt, skolans stiftare. Hans efterlämnade änka förklarade då, att hon ännu ville, efter hvad hennes omständigheter kunde medgifva, icke undandraga skolan sitt understöd och biträde och lämnade den nu och tills vidare en fortfarande disposition af de rum, den i huset begagnat, med villkor dock, att skolan blefve lika oberoende af andra undervisningsanstalter som hittills.

Skolan kunde sålunda fortsätta sin verksamhet; men den förändringen vidtogs, att undervisning i skraddaryrket ej vidare meddelades; men i skomakaryrket fingo barnen öfva sig ännu ett par årtionden.

Samma år föreslog skolans lärare, att Fattigvårdsskolan och Philipsenska skolan skulle sammanslås, och att i de förenade skolorna Bell-Lancasterska undervisningssättet skulle införas. Direktionerna öfver de ifrågavarande skolorna gingo in på förslaget; äfven fru Philipsen synes ej hafva haft något att däremot erinra.

Efter föreningen med Fattigvårdsskolan steg barnantalet till 150 och ökades småningom något litet, men höll sig tämligen konstant under flera årtionden».

För att vänja barnen vid sparsamhet anordnade läraren 1820 för skolans lärjungar en sparbank. I denna insattes under ett halft år 300 kr. »Barnen valde efter eget godfinnande 4 kamrater bland gossarna till så kallad direktion. Denna hade dock ingen ansvarsskyldighet. Till kassaföreståndare valde skolan enhälligt läraren, som iklädde sig allt ansvar i händelse af för-

luster samt åtog sig att af egna medel betala mer än vanliga räntor äfvensom att utlämna hela eller en del af den insatta summan, när helst åstundades.»

Omkring tjugu år synes sparbanken hafva varit i verksamhet. Sedan omtalas den ej vidare i handlingarna. Anledningen till att den upphörde omtalas ej i dessa.

Resultaten af skolans verksamhet blefvo kända äfven utom hufvudstaden och tilldrogo sig uppmärksamhet. Af redogörelserna för skolans verksamhet under åren 1824—1828 inhämtar man, att skolan ofta besöktes af personer, som intresserade sig för folkbildningen. De ville taga kännedom om skolans organisation och dess arbetssätt. I en årsredogörelse läser man: »Bland den mängd herrar och damer, som under året besökt skolan, hade varit flera utläningar. Tolf skolkandidater hade begärt och erhållit betyg på sin kännedom af det här brukliga undervisningssättet.» Följande år fördubblades nästan antalet af sådana kandidater, och ett därefter följande år hade ej mindre än »35 klockare eller skollärare-kandidater inhämtat växelundervisningen».

Philipsenska skolan har sålunda någon tid användts som utbildningsanstalt för folkskollärare.

Den 25 november 1835 dog »Philipsenska skolinrättningens medstiftarinna, änkefru Vilhelmina Charlotta Philipsen, född Moll».

Kort före sin död hade fru Philipsen upprättat ett testamente. Enligt detta skänkte hon sin egendom vid Adolf Fredriks torg till den af henne och hennes man stiftade skolinrättningen, »som de båda under sin lifstid hägnat och vårdat». Därjämte gaf hon skolan 18,000 kr. Genom denna stora donation betryggade hon skolans framtid.

Under 1840-talet kommo två viktiga förbättringar till stånd. Då beslöts nämligen, att, då flera af barnen, »hvilka gärna och flitigt begagnade undervisningen», under den kallare årstiden nödgades afstå därifrån, därför att de saknade skor, de fattigaste af barnen, som flitigt infunno sig i skolan, skulle förses med kängor. Vidare fattades beslut, att alla skolbarnen hvarje

middag under läsdagarna från och med 1 oktober till den 1 maj hvarje år skulle bespisas med en portion soppa eller ärter och $\frac{1}{2}$ kaka rågbröd. Kostnaden för hvarje barn skulle middagligen uppgå till 3 öre. Under den öfriga delen af läsåret fick hvarje barn en half kaka bröd, sedan läsningen för dagen slutat.

Sommaren 1845 fingo 47 gossar begagna den »Åbomska siminrättningen». Efter den tiden synas gossarna årligen hafva fått njuta förmånen af bad under somrarna. Först omkring 1876 torde man hafva kunnat utverka samma förmån åt flickorna. De fingo då bada i »Fruentimmers sim- och badinrättningen».

Den 12 december 1877 fattades det viktiga beslutet, att växelundervisningsmetoden helt och hållet skulle öfvergifvas, och att den nya materiel, som erfordrades för andra förfaringssätt vid undervisningen, skulle anskaffas samt att barnantalet skulle minskas.

Sedan år 1874 synes skolan hafva varit indelad i 2 afdelningar: en lägre och en högre. Den lägre bestod af sådana barn, som sysselsattes med stafning. Den högre omfattade så kallade renläsare. Den lägre delades i sju stafningseirklar; den högre utgjordes af tre läslag. I första läslaget undervisades i innanläsning, kristendom, räkning och skrifning på tafla; i andra läslaget förekommo ämnena innanläsning, kristendom, väl- och rättsskrifning samt räkning; i tredje läslaget undervisades jämväl i dessa ämnen samt dessutom i svensk historia, geografi och naturkunnighet.

År 1881 upptogs åter undervisningen i slöjd för gossar. Läraren säger därom i årsredogörelsen: »För att äfven gossarna måtte erhålla någon undervisning i slöjd, har under innevarande höst en början därmed blifvit gjord, i det att under lördagarna och vissa eftermiddagar undervisning meddelats af mig åt de gossar, som därtill sig anmält, i förfärdigande af hängmattor samt notknytning till fiskredskap, i hvilken undervisning några af de äldre gossarna deltagit.»

År 1882 omorganiserades skolan. Den fick då i hufvudsak följande anordning:

1. I skolinrättningen, enligt stiftelseurkunden, en läro- och arbetsskola, intagas lika många gossar och flickor bland de fattigaste barnen i Maria församling; antalet beror af skolans ekonomiska ställning.

2. De, som skola intagas, böra hafva inhämtat åtminstone folkskolans minimikurs.

3. Lärjungarna undervisas till konfirmationsåldern.

4. Utom de i stiftelseurkunden bestämda ämnena böra äfven förekomma slöjd, något sång och teckning såsom lämpligt att förbereda och understödja slöjdundervisningen.

Lärokurser: Kristendom: Öfersikt af den heliga historien och Bibelns böcker; Luthers katekes.

Modersmålet: Läsning, så ordnad, att geografi, historia och naturkunnighet ingå däri; skriföfningar, genom hvilka språkets behandling tillgodoses.

Matematik: Tillämpningar på qvatuor species; geometrisk åskådninglära, enkel bok- och räkningsförföring.

Teckning: Frihandsteckning efter Stuhlmansska metoden.

Sång: Tontträffning; 1- och 2-stämmiga sånger, koraler.

Slöjd afser ej att grundlägga yrkesskicklighet utan att utveckla barnens anlag och lämplighet för det praktiska lifvet. Utom en del gemensamma öfningar, såsom träsnideri, papparbeten, bokbinderi, korg- och halmflätning m. m., förekomma för gossarna snickeri och svarfning samt för flickorna stickning, sömnad, tillklippning och andra vanliga fruentimmersarbeten.

Den nya organisationen trädde i verket år 1883. Då vidtogs ock en väsentlig förbättring i bespisningen. Från denna tid fingo barnen till hvarje middag en förrätt och en portion kraftig soppa. Maten tillhandahölls af slakteriaktiebolaget.

År 1888 fäster skolans lärare (öfverlärare?) direktionens uppmärksamhet på den stora svårigheten, ja, omöjligheten att medhinna samma kurser som i stadens folkskola, hvilken under den senare tiden gjort så stora framsteg och där hvarje lärare har blott en klass att undervisa, i Philipsenska skolan däremot har hvarje lärare att samtidigt undervisa två läslag, egentligen olika klasser, och då är det ju alldeles naturligt, att undervis-

ningen måste lida. Härtill kommer ock, att barnen i den Philipsenska skolan komma från de fattigaste, ofta äfven mest vårdslösa hemmen och ej sällan äro mera både fysiskt och psykiskt nedsatta än jämnåriga folkskolebarn.

Under förra hälften af 1890-talet umgicks man med planer att fullständigt omorganisera skolan. Följande plan framlades för direktionen: »Då undervisningen i folkskolan stod öppen för hvarje barn inom församlingen och utan fråga var bättre än den, som kunde meddelas i Philipsenska skolan, var det mindre lämpligt att använda inrättningens medel på att bi-bringarna barnen de kunskaper, som de numera utan kostnad för inrättningen kunde erhålla genom statens och kommunens åtgärder. Bättre vore då att hjälpa de fattiga barnen under tiden efter folkskolans genomgående till konfirmationstiden, 13—15-årsåldern, då de svårligen kunna erhålla ett ordnad arbete, och därvid grundlägga den praktiska utbildning, som i en framtid kunde bereda dem ökad lätthet att vinna utkomst. Gossarna borde därför sysselsättas med trä- och metallslöjd samt något skrädderi och skomakeri, genom hvilket allt de förbereddes för blifvande yrken. För flickorna borde anordnas skolkök, hvarjämte de borde sysselsättas med vanliga, inom hemmet förekommande arbeten för att sålunda göras dugliga i andras eller eget hem och härigenom motverka fabriksflickans oduglighet i hemmet.»

Mot detta förslag invändes, att just de fattigaste barnen ingalunda begagnade sig af undervisningen i folkskolan till 13 års ålder utan afbröto sin skolgång i förtid, naturligtvis med vederbörandes begifvande, att de fattigaste hemmen hellre använde den ringa aflöning, som dessa barn kunde erhålla, mer eller mindre tillfälligt, än låte dem begagna det tillfälle till vidare utbildning, som här stode dem till buds, och att inrättningen i följd därpå ej skulle erhålla just de barn, som den ville gagna.

Med anledning af dessa invändningar uppdrogs åt några kommitterade att utarbete ett förslag till skolans omorganisation och att därvid borttaga undervisning i läsämnen.

Kommitterade föreslog, att den undervisning i vanliga läsämnen, som hittills meddelats vid inrättningen, skulle helt och hållet indragas samt att följaktligen icke några lärare skulle såsom hittills anställas särskildt för denna undervisning; att de barn, som mottagits vid inrättningen, skulle, sedan undervisningen för dagen slutat i församlingens folkskola, därifrån begifva sig till inrättningen, där middagsmåltiden skulle intagas; att barnen efter åtnjuten lämplig fritid skulle få under nödig uppsikt sköta sina hemarbeten för skolan; att de där efter under återstående delen af eftermiddagen skulle sysselsättas med praktiska arbeten af den art, som testator föreskrifvit, samt att de efter slutadt arbete för dagen skulle erhålla aftonmåltid, hvarefter de skulle begifva sig till sina hem.

Direktionen gillade förslaget. Nu vidtogos åtgärder för att hos Kungl. Maj:t utverka medgifvande att få företaga de förändringar, som stodo i strid mot testamentets föreskrifter. En underdånig ansökan härom inlämnades till Kungl. Maj:t. Den 28 oktober 1898 är svaret på denna ansökan dagtecknad. Det lyder: »Vid föredragning af detta ärende hafva Vi, med anledning af den underdåniga framställningen, funnit godt i nåder förklara, att de af grosshandlaren Philipsen och hans hustru rörande skolinrättningen gifna bestämmelser icke må utgöra hinder för upphörande af den vid Philipsenska skolan meddelade undervisning i läsning, skrifning och räkning eller för anordnande af skolinrättningens verksamhet så, att barnen jämte bespisning erhålla undervisning hufvudsakligen i vanliga slöjder, matlagning och andra af stiftarna åsyftade praktiska färdigheter, allt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de af skolans direktions omförmälda grunder.»

Nu vidtogos åtgärder för att bringa den nya organisationen i verkställighet.

Den 10 juni 1899 ägde sista examen rum i Philipsenska skolan.

Den 3 oktober samma år invigdes lokalerna, som blifvit omordnade för sitt nya ändamål. Ett skolkök hade blifvit inrättadt; undervisning i träslöjd och sömnad var i full gång; i skräd-

deri och skomakeri skulle undervisningen börja, så fort sig göra lät.

En lärarinna fick i uppdrag att hafva tillsyn öfver barnen under deras ledighet samt att lämna den hjälp, som kunde vara af behovet påkallad för inlärande af läxorna till följande dag.

Sedan har verksamheten inom inrättningen fortgått enligt den fastställda planen utan störande afbrott.

Emellertid ville skolans direktion hafva hela sin tomt bebyggd till den 4 november 1911, hundraårsdagen efter skolans igångsättande. För att skolans verksamhet ej skulle upphöra under de två år, som beräknades för byggnadens fullbordande, hyrde direktionen längre bort på Södermalm några lokaler, som tillfälligtvis voro lediga. Visserligen var det förenadt med kostnader att göra dem användbara för ändamålet; men direktionen tvekade ej att ikläda sig dessa omkostnader, då den ansåg det så synnerligen viktigt, att verksamheten finge fortgå till gagn för barnen.

Den 4 november 1911 voro de nya, tidsenliga, rymliga och vackra lokalerna färdiga att mottaga de barn, »som inrättningen vill gagna och stödja, så att de må uppväxa till dugliga, plikttrogna människor». Direktionen uttalar i den festskrift, den utgaf till firandet af skolans hundraårsdag, att den hyser viss förhoppning om, att de åtgärder, som vidtagits med uppförande af nybyggnaden, måtte i största möjliga grad lända till fromma för dem, som testator afsett med sin donation. Därjämte säger sig direktionen hysa det hoppet, att de ökade tillgångarna skola i en framtid möjliggöra för den styrelse, som då kan komma att »bestyra och bevara inrättningens fördelar», att utvidga inrättningens verksamhet inom olika områden och införa nya slöjdarter, som kunna påkallas af tidsförhållandena, samt att lämna bistånd åt ett allt större antal »af de fattigaste barnen inom Maria församling».

De lokaler, i hvilka skolans verksamhet är förlagd, äro inrymda i en flygelbyggnad, som ligger på tomtens södra del, och som genom en vägg är skild från det öfriga huset, med hvilket det ej har något annat gemensamt än fasaden. Flygelbyggnaden

den är fyra våningar hög. Tre af våningarna äro »delade i två höga, luftiga, rymliga och ljusa salar». Den ena af dessa ligger mot norr; den andra mot söder. Alla salarna uppvärmas medels centraluppvärmning. De äro väl ventilerade och hafva oljemålade, ljusa väggar. Förbindelse mellan de olika våningarna utgör den för hela flygelbyggnaden gemensamma trappan, som är bekväm och rymlig. Dessutom finnes en mindre trappa, som förbinder en sal i den ena våningen med motsvarande sal i den andra. I den öfversta våningen är också en skolsal inredd.

Den ena salen i bottenvåningen är anordnad till skolkök. Mot norr ligga skafferier, förvaringsrum, disk- och skurum m. m.; södra salen är anordnad som matsal. Den är försedd med stora skåp.

Mellanväggen mellan salarna två trappor upp upptages till större delen af skjutväggar. Härigenom kan af de stora salarna bildas ett stort rum, afsedt till samlings- och högtidssal.

I flygelbyggnaden finnas dessutom ett sessionsrum, ett arkivrum, två rum för skolköksföreståndarinnan samt två rum och kök för vaktmästaren.

De andra byggnaderna, som ägas af Philipsenska skolan, hyras bort och af inkomsterna, som därigenom erhållas, bestridas utgifterna för skolans uppehållande och drifvande.

Den, som vill grundligare studera den historiskt märkvärdiga Philipsenska skolans verksamhet, hänvisa vi till den festskrift, som till firande af skolans hundraåriga verksamhet utgafs af doktor Fr. R. Aulin. Dess titel är: Anteckningar om Philipsenska skolinrättningen i Stockholm 1811—1911 af Fr. R. Aulin.

Carl K-n.

Folkundervisningskommitténs förslag till stadga för statens folkskoleseminarier.

Några iakttagelser och reflexioner.

Då nu folkundervisningskommittén avlämnat sitt inalles ej mindre än 2,025 sidor starka betänkande och detsamma utsänts till vederbörande myndigheter för yttrandes avgivande, torde det ej vara olämpligt att i denna tidskrift göra dess i flere hänseenden märkliga innehåll till föremål för betraktelse. Det, som härvidlag mer än betänkandets övriga delar måste tilldraga sig de pedagogiskt intresserades uppmärksamhet, är utan tvivel det »förslag till stadga för statens folkskoleseminarier», som kommittén utarbetat, och som återfinnes i första bandets sjunde kapitel. Vissa punkter i nämnda förslag skola därför ock i det följande något närmare påaktas.

I § 6 anger kommittén seminarieundervisningens »syfte och innehåll». Därvid betonar den på ett både kraftigt och tveksutan lämpligt sätt, att den undervisning, våra seminarier skola meddela, har bland annat en *fosterländsk* uppgift att fylla. Men den svenska folkskolan, till vars lärare och lärarinnor seminariernas elever skola utbildas, bör såsom existerande i ett lutherskt-kristet land vara ej blott en *fosterländsk* utan jämväl en *kristlig* uppfostringsanstalt. Endast genom att arbeta i båda dessa riktningar kan svenska folkskolan i framtiden bevara det gamla sambandet mellan sig och kyrkoförsamlingarna.

Och, även om den åsikten, att en dylik förbindelse är av nöden, på mer än *ett* håll anses antikverad, så finnes det likväl ännu i våra dagar många svenska män och kvinnor, som fordra upprätthållandet av denna gemenskap. Men, skall en sådan förbindelse vara möjlig, så måste folkskoleseminarierna i följd av den ställning, de till folkskolan intaga, betrakta det såsom sin uppgift att fostra eleverna till ej blott fosterländskt intresserade utan även positivt *kristliga* personligheter, som äro *besjälade av lust att göra sin insats i församlingsarbetet*. Denna sida utav seminariernas uppgift är emellertid i nämnda § knappast antydd. Och denna brist förefaller blott så mycket betänkligare, som det i samma § uttalade kravet, att seminarierna skola dana sina lärjungar till »självständiga personligheter», förvisso lätt kan missförstås eller — i värsta fall — uppsåtligen vrängtolkas. Med vad här blivit sagt må för övrigt jämföras följande citat ur de preussiska undervisningsplanerna av ²⁹/₅ 1901:

»Den evangeliska religionsundervisningen vid högre skolor fullföljer, understödd av dessa skolors verksamhet i dess helhet, det ändamålet att genom uppfostran i Guds ord utbilda lärjungarna till *kristliga karaktärer*, som visa sig skickade att en gång genom bekännelse och vandel samt *särskilt* genom *verksam samt deltagande i församlingslivet* utöva ett mot deras levnadsställning svarande hälsosamt inflytande inom samhället.»¹

I detta citat finna vi uttryck för en åskådning, som även våra svenska lagstiftare inom det pedagogiska området borde göra till sin. Men, anses nu återgivna fordran gälla »högre skolor» i allmänhet, så måste den väl erkännas gälla även folkskoleseminarierna. Vilken garanti skulle man dock hava för att detta bleve fallet, om vikten härav ej i seminariestadgan med tillräcklig såväl kraft som tydlighet betonades?

I § 13 framställer kommittén sitt förslag till bestämmelser i fråga om de s. k. *fria studierna* vid våra folkskoleseminarier. Att dylikt arbete redan länge vid svenska seminarier bedrivits,

¹ Kursiveringarna i citatet äro gjorda af mig.

framgår ojävaktigt av deras årsberättelser och är noggsamt bekant för alla, som tagit närmare kännedom om seminarieförhållandena inom Sverige i våra dagar. Men hittills hava dessa studier varit »fria» även i den bemärkelsen, att några bestämmelser i fråga om deras art, utsträckning och anordning ej varit officiellt fastställda. I senast nämnda § har kommittén emellertid sökt giva denna del av seminariernas arbete i möjligaste måtto bestämda former och därmed även tillbörlig fasthet och stadga. På det hela taget, synas de åsikter, åt vilka kommittén därvid givit uttryck, vara av sådan beskaffenhet, att åtminstone flertalet sakkunniga tvivelsutan gilla desamma. En och annan detalj i denna § torde dock behöva påpekas och något närmare granskas.

Det säges däri visserligen, att vid sidan av den ordinarie undervisningen »bör . . . den enskilda eleven erhålla arbete till utförande på egen hand» (mom. 1), men av detta uttalande synes ej med bestämdhet framgå, huruvida kommittén anser, att de fria studierna böra bli obligatoriska eller blott *fakultativa*. Utan tvivel är dock det förra kommitténs åsikt i denna fråga. Åtminstone ger mom. 4 stöd för denna tolkning. Av mer än ett skäl torde dock ej på långt när alla sakkunniga vilja vara med om att göra ifrågavarande studier obligatoriska.

Då det vidare heter, att nu åsyftade arbete »bör för varje elev i regeln icke förekomma samtidigt i mera än två ämnen» (mom. 4), så må med allt skäl frågas, huruvida ej detta är att åtminstone till möjligheten ge de fria studierna en *alltför stor omfattning*. Särskilt med hänsyn till de kvinnliga seminarierna förefaller det betänkligt att medgiva eleverna rätt att ägna sig åt enskilda studier i två ämnen samtidigt. Trots partiell befrielse från det ordinarie arbetet är nämligen faran för verklig överansträngning, vad kvinnliga elever angår, oförnekligen mycket stor, i synnerhet som å ena sidan hos dem ambitionen plägar vara särskilt starkt utvecklad, under det å andra sidan deras krafter i regeln ej äro så stora som de manliga elevernas. Dessutom lär det väl i avseende på detta slags arbete vid seminarierna med skäl kunna ifrågasättas, huruvida ej den bestämmelsen vore

önskvärd, att sysslandet med fria studier just på grund av den fara för verklig överansträngning, som de medföra, *icke* må en *hel* termin igenom *oavbrutet* fortgå, utan att i stället en elev efter att hava slutfört en arbetsuppgift av nu åsyftat slag må för någon tid vara från sådant arbete befriad. En dylik bestämmelse motiveras även därav, att, om de fria studierna oavbrutet skola bedrivas, den ledighet från deltagande i ordinarie undervisning, som av kommittén föreslås (mom. 3), kan tänkas i enskilda fall bli olämpligt stor.

Kommittén förutsätter emellertid också den möjligheten, att elever skulle under *ferierna* bedriva fria studier, och föreslår med avseende härpå, att resultatet av sådant arbete skall tillkännagivas antingen genom »kortfattat särskilt intyg» eller ock genom en »kort anteckning . . . å terminsbetyget» (mom. 4). Men av denna ordalydelse framgår alls icke, huruvida, i händelse läraren begagnar sig av det senare alternativet, anteckningen skall göras å det betyg, som eleven erhållit närmast *före* de ferier, under vilka det ifrågavarande arbetet blivit utfört, eller å betyget för den termin, som följer närmast *efter* de ferier, då det verkställts.

Man bör emellertid se § 13 även ur synpunkten av att *rättvisa* vederfares *lärarpersonalen* vid seminarierna. Men, gör man det, så inser man förvisso genast nödvändigheten av en bestämmelse, som innehåller, att lärare, som tages i anspråk för elevernas fria studier, bör tillerkännas motsvarande lindring i sitt ordinarie arbete. Ty, skall en lärare vid sidan av detta samvetsgrant uppfylla de krav, som i mom. 2 och 4 på honom ställas, måste man bestämt antaga möjligheten av att han blir alltför mycket betungad och får alltför liten tid övrig till rekreation och egna studier. Ty även en lärare kan bli överansträngd. Men därpå synes kommittén ej hava tänkt.

I § 16 framställer kommittén förslag till bestämmelser i fråga om det sätt, varpå *nya läroböcker* i de reformerade folkskoleseminarierna skulle införas. Angående mom. 1 i denna §

är väl ingenting annat än gott att säga. Vad åter mom. 2 i densamma beträffar, så måste man visserligen vara kommittén tacksam därför, att den sökt utfinna en effektiv garanti för att vid ifrågasatt ombyte av läroböcker i kristendomskunskap endast fullgoda sådana skola kunna bli till begagnande i våra seminarier antagna. Men i trots härav är dock en invändning emot nämnda förslag att göra. Det förefaller nämligen, som om den *procedur*, man enligt kommitténs mening skulle följa, då det gäller påtänkt ny lärobok i kristendomskunskap, vore onödigt *invecklad* och alltför *omständlig*. Skulle icke samma garanti kunna vinnas, ifall det exempelvis bestämdes, att vederbörande lärare (eller ämnekonferens, om en sådan skall införas) har att i samråd med seminariets rektor avgöra huruvida en föreslagen lärobok är till antagande lämplig eller ej? Under alla omständigheter synes en *förenkling* av den *procedur*, kommittén angivit, vara högeligen önskvärd.

I § 18 talas visserligen om »gemensam morgonandakt med sång, bön och bibelläsning», men däremot angives ej, huruvida *bibelförklaring* skall vid morgonandakten förekomma. Önskligt vore därför, att ett bestämt uttalande gjordes av innehåll, att såsom hittills den varje morgon lästa texten skall åtföljas av en kort förklaring. Ty, ehuru det väl ej kan förnekas, att vår bibel innehåller ställen, som ej ovillkorligen behöva en förklaring, och ehuru bibelordet självt har visat sig mäktigt att gripa hjärtan, så är det å andra sidan också obestridligt, att åtskilligt i den heliga skrift icke bör lämnas oförklarat, om nämligen behållningen av en andaktsstund ej skall bli åtminstone till största delen chimärisk.

Om någon gemensam bön såsom *avslutning* av dagens arbeten talas i denna § däremot ej. Men, om det också ej anses »tidsenligt» att påyrka middagsbön under veckans alla dagar, så finnes det dock i svenska seminarielärarkåren helt säkert många, som hysa den önskan, att åtminstone på *lördagarna* gemensam *avslutningsandakt*, helst ordnad enligt föreskriften i

Normalplanen av 1900, måtte vid våra folkskoleseminarier påbjudas. Skola nämligen dessa läroanstalter *verkligt* hava »den kristna livsåskådningen» till sin »grundval», då bör väl detta bland annat få visa sig även på det sätt, att man i dem avslutar veckans arbeten med gemensam bön.

I anslutning till vad ovan sagts angående faran för överanstängning vid våra seminarier, enkannerligen de kvinnliga, måste förf. till dessa rader med avseende på innehållet i mom. 3 och 5 i § 19 bestämt uttala den uppfattningen, att det är ett *övermått* av arbete, som kommittén avfordrar seminaristerna. Fem timmars undervisning om dagen i kunskapsämnen bör ej få förekomma, ty det är i genomsnitt för mycket, och den i mom. 5 intagna bestämmelsen, »att av fyra undervisningstimmar i följd minst en skall anslås åt övningsämne», innebär ej någon säker garanti för att icke många elever skola under seminarietiden bli så utarbetade, att de, när de absolverat sin avgångsexamen, ej äga den sinnets ungdomliga spänstighet och den fysiska hälsa, som de behöva för att med framgång kunna sköta sitt krävande och maktpåliggande kall. En minskning av arbetsbelastningen är således nödig; huru den lämpligen skall kunna åvägabringas, kommer att i det följande förslagsvis angivas.

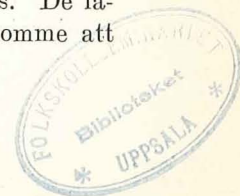
Rörande bestämmelsen, att »mellan två undervisningstimmar i följd skola eleverna åtnjuta tio minuters rast» (mom. 4), måste, ehuru den, som bekant, ingalunda är ny, likväl utan tvekan sägas, att den bör ändras därhän, att *rasternas längd* fastställas till *femton minuter*. Syftet med rasterna är nämligen, *dels* att eleverna genom dem skola få en välbehövlig rekreation under det dagliga arbetets fortgång, *dels* och framför allt, att de skola få tillfälle att hämta frisk luft, sedan de under $\frac{3}{4}$ timme uppehållit sig i lärosalen. Men det senare av dessa mål kan i vissa fall egentligen ej uppnås, om ej rasterna förlängas. Där- est nämligen eleverna under vintertiden skola först påtaga sig ytterkläder, sedan gå ett par trappor ned för att komma ut

i luften och slutligen, innan rasten är tilländagången, dels vandra tillbaka upp till klassrummet och avtaga ytterkläderna, dels göra sig i ordning till närmast följande lektion, så blir det just ej mycket bevänt med vistelsen i det fria. Förlänges däremot rasten till femton minuter, så blir därmed uppenbarligen åtskilligt vunnet. Emot nu anförda yrkande kan visserligen den invändningen göras, att, om rasterna förlängas, det också dröjer i samma mån längre, innan eleverna efter varje lektionsperiod få bege sig hem ifrån seminariet. Ja, detta är nog sant, men ökningen av tiden för deras vistelse i läroanstalten blir ej mer än tio minuter på tre lektionstimmar, och denna ökning betyder väl ändock relativt litet i jämförelse med vinsten av rasternas nu projekterade förlängning.

I § 28 finna vi kommitténs förslag till bestämmelse angående de *handlingar*, som person, vilken söker inträde i folkskoleseminarium, skall jämte ansökningsskrivelsen till vederbörande rektorsämbete inlämna. I första rummet nämnes här »vederbörande pastorsämbetes intyg». Av detta skall framgå, att sökanden dels »är döpt medlem av svenska kyrkan», dels ock »efter där åtnjuten konfirmationsundervisning behörigen förklarats berättigad till konfirmation och nattvardsgång». Upphöjdes detta förslag till gällande stadga, skulle således rätt att såsom elever vinna inträde i ett statens folkskoleseminarium stå öppen icke blott för sådana personer, som i följd av samvetsbetänkligheter, framkallade av en oevangelisk uppfattning rörande Herrens nattvard, avhålla sig från dess begående, utan även för sådana, som förkasta detta nådemedel och därigenom bevisa, att de i sak ställt sig utanför den lutherska församlingens gemenskap. En sådan rättighet kan dock ej någon kyrkans vän härvidlag för sin del gilla. Ty väl är det å ena sidan en lika obestriddlig som bedrövlighet, att ett intyg om att en person konfirmerats och begått Herrens nattvard ingalunda utgör någon borgen för att personen i fråga har det sinne-
tecknar församlingens rätta medlemmar; men lika sant är det

å andra sidan, att, om en person avhållit sig från både konfirmation och nattvardsgång, han därmed bevisat sig stå främmande för kyrkligt liv och kyrklig ordning. För övrigt är det principiellt oegentligt att se bort från det inre sambandet mellan konfirmationen och nattvardsbegäendet, ett samband, som ju enligt luthersk trosåskådning består däri, att den förra utgör beredelse till och villkor för det senare. Men att såsom lärare för svenska folkets barn anställa personer, vilka i nu berörda hänseende brutit med kyrkan, det är något, som förvisso ingen kyrkans vän kan vara med om. Av detta skäl böra ej heller sådana erhålla rättighet att vinna inträde i statens folkskoleseminarier. Ty den, som skall bli lärare för det uppväxande släktet i vårt fosterland, bör för att rätt och till verklig välsignelse kunna sköta sitt kall personligen i varje hänseende tillhöra den kristna församlingen; den, som detta icke gör, må ägna sig åt någon annan livsuppgift än barnalärarens. — Mot ovan förda resonerang kan givetvis den invändningen framställas, att individens rätt ej får trädas för nära. Men härvid måste man betänka, att samhällets intressen äro minst lika viktiga som individens, och, då Sverige är ett lutherskt land, så måste i följd härav den fordran uppställas och fasthållas, att svenska folkskolans lärarpersonal bör stå i full församlingsgemenskap. Detta blir emellertid endast partiellt förhållandet, om det ej av dem, som söka inträde i ett statens folkskoleseminarium, bland annat kräves, att de skola hava konfirmerats och jämväl begått Herrens nattvard.

I § 28 talas även om elevernas *inträdesålder*. Utdrages emellertid yttersta konsekvensen av det, kommittén i fråga härom föreslagit, så finner man den möjligheten ej utesluten, att vid avgångsexamen manlig elev skulle kunna vara endast aderton och kvinnlig endast nitton år. Men så unga lärare och lärarinnor torde i allmänhet knappast vara fullt vuxna sitt kall. Bättre vore utan tvivel, att minimiåldern för inträde i seminariets första klass, vad båda könen vidkommer, sattes till sjutton år, och att höjningen i ålder för inträde i någon annan klass än den första bestämdes till ett år för varje klass. De lärare och lärarinnor, som under denna förutsättning komme att

vid våra folkskoleseminarier utexamineras, bleve ovedersägligen tillräckligt unga ändå.

Vad angår det i § 29 angivna *undantaget* från den i § 28 för inträde i folkskoleseminarium föreslagna *maximiåldern*, synes kommittén ej hava nöjaktigt motiverat bestämmelsen, att person, som »under flera år med goda vitsord tjänstgjort på eget ansvar i småskola eller folkskola eller på annat sätt ådagalagt synnerlig duglighet för lärarkallet», må, ifall inträde sökes i annan klass än den första, kunna till elev antagas, även om han vid sin ansökning om inträde skulle hava uppnått en ålder av tjugonio år.

I § 46 föreslår kommittén bland annat den bestämmelsen, att de s. k. *ordningsmännen* skola biträda seminariernas lärare »vid... övervakande av elevernas uppförande inom och utom lärorummet». Besinnar man emellertid, hurusom det å *ena* sidan ej är otänkbart, att ordningsmännens officiellt påbjudna övervakande *utom* lärorummet kan få en detektivartad karaktär, en bismak av spioneri, något, som väl under *alla* omständigheter måste förefalla odiöst, och att å *andra* sidan ett noggrant utförande av denna uppgift skulle taga en alltför stor del av ordningsmännens fritid i anspråk, så ställer man sig helt säkert ganska tveksam i fråga om senare delen av ovanstående citat ur kommitténs förslag till instruktion för seminarielklassernas ordningsmän.

Med avseende på innehållet i § 62 måste, av skäl som envar utan vidare torde inse, den erinran göras, att uppvisningen i *gymnastik* vid *kvinnliga* seminarier *icke* bör vara *offentlig*.

I mom. 1 av § 86 föreslås bland annat, att »vid lärarseminarium skall minst halva antalet av adjunktsbefattningarna bestridas av män». Detta innebär, att, om vid varje folkskoleseminarium i enlighet med § 85:1 adjunkternas antal skall vara

minst fem, åtminstone tvenne *kvinnliga adjunkter* skulle kunna vid *lärarseminarier* anställas. Rörande lämpligheten av en sådan bestämmelse hava emellertid redan inom kommittén själv meningarna varit delade. Herrar L. J. Jansson och H. Tiger-schiöld hava nämligen i ett gemensamt yttrande, som återfinnes å sid. 481—482 i band II av kommitténs betänkande, opponerat sig mot nu berörda punkt i § 86. Helt säkert finnes det ock många inom den svenska seminarielärarkåren, som instämma i deras klart motiverade och väl avvägda reservation. Utom vad bemälda herrar kommittéledamöter däri sagt finnes det emellertid ännu en omständighet, som talar emot kommitténs förslag rörande kvinnors anställande såsom adjunkter även vid manliga seminarier. Den erfarenhet, man på nu ifrågavarande område hittills vunnit, synes nämligen giva vid handen, att, då kvinnan i allmänhet äger mindre motståndskraft och uthållighet än mannen, anställning av lärarinnor kommer att å *ena* sidan vålla svårigheter för undervisningens behöriga uppehållande i samma mån, som vikarier bliva erforderliga, å *andra* sidan medföra ökade utgifter för staten. För den skull måste man ock betvivla lämpligheten av ett förslag, enligt vilket kvinnor i större utsträckning än den hittillsvarande skulle få rätt att såsom adjunkter vid folkskoleseminarier anställas.

I samma § har kommittén också föreslagit, att vid lärarinneseminarier med manlig rektor en av de kvinnliga adjunkterna tillika skall fungera såsom *biträdande föreståndarinna*. Även denna punkt är ägnad att framkalla betänkligheter. Å *ena* sidan kommer nämligen, om förslaget stadfästes, den biträdande föreståndarinnan otvivelaktigt att få en helt enkelt ohållbar ställning i förhållande till dels rektorn, dels klassföreståndarinnorna. Å *andra* sidan torde det i och för sig både goda och beaktansvärda ändamål, som kommittén genom förslaget om anställande av biträdande föreståndarinnor vid kvinnliga seminarier med manlig rektor tydligen hoppats vinna, utan svårighet kunna fullkomligt uppnås därigenom, att lämpliga personer bliva till klassföreståndarinnor förordnade.

(Forts.)

G. S.

Några anmärkningar rörande seminariebetänkandet.

Med mycken väntan — växlande mellan oro och hopp — motsåg man det nya seminariebetänkandet. Sedan man nu tagit del däraf, kan man väl i allmänhet säga, att det, åtminstone i många punkter, är mera modernt, än man kunnat ana. Utan allt tvifvel var vår seminariestadga sedan lång tid tillbaka i behof af reformering. Hade tidigare, hvarpå från skilda håll yrkanden framställts, partiella ändringar vidtagits, hade reformerna ej förefallit eller blifvit så genomgripande, som de nu i vissa fall synas vara. Att det är ett redbart och godt arbete, som blifvit nedlagdt därpå, måste erkännas. Att kurserna ej längre stanna vid en fördjupad och i någon mån utvidgad folkskolekurs, är gifvetvis en förtjänst. Emot den förra stadgan kunde i allmänhet den anmärkningen göras, att den var alltför obestämd och lämnade rum för olika och ovissa tolkningar. Det nu utkomna förslaget är utförligare och söker i viss mån afhjälpa denna brist. Dock äro fortfarande vissa stadganden alltför obestämda, hvarpå exempel skola anföras.

Om den gamla stadgan utgick från den förutsättningen, att eleverna väsentligen stodo på folkskolans mognads- och kunskapsnivå, tyckas kommitterade föreställt sig de nyintagna eleverna mera utvecklade och försigkomna, än de i verkligheten torde blifva. Så beträffande arbetssätt och en del kurser.

De humanistiska ämnena ha i den nya stadgan fått träda tillbaka för de mat.-naturvetenskapliga, hvilka i tillämpningen visserligen ej — åtminstone vid flertalet seminarier — voro förbisedda under den gamla stadgans tid.

Gå vi nu till betraktande af några särskilda punkter i förslaget, så möter oss först frågan om organisationen. Kommittén har vägt mellan 5- och 4-klassiga seminarier men stannat vid att de fortfarande böra vara 4-klassiga med höjda inträdesfordringar. Det kan ifrågasättas, huruvida detta är riktigt. Att inträdesfordringarna höjas, är i sin ordning, men om de föreslagna kurserna skola i sin helhet grundligt genomgås, torde en 5-årig kurs vara behöflig. Att utvecklingen går häråt inom en ej så aflägsen framtid, taga vi för gifvet. Det torde för öfrigt dröja flera år, innan de nya inträdesfordringarna med allvar kunna tillämpas. Beträffande kurserna i de olika ämnena kunna nog anmärkningar göras. Att ett främmande språk läses, anse vi lämpligt, och det har länge varit en önskan bland folkskollärare. Däremot är det nya ämnet »Ekonomilära» af tvifvelaktig natur. Om seminariekursen fortfarande skall vara 4-årig, synes det knappast vara möjligt att hinna med ämnet, åtminstone till den omfattning, kommittén föreslagit. Då Sveriges näringslif lämpligen kan inhämtas vid geografiundervisningen, och den öfriga delen af ämnet (det ekonomiska lifvets utveckling), som för en folkskollärare är behöflig, kan meddelas i samband med undervisningen i historia, vore det enligt undertecknads åsikt bäst, att ekonomilära såsom särskildt ämne uteslötes ur seminariets läroplan, detta så mycket mer, som en kurs däri ej fordras för andra lärare vare sig vid läroverk eller seminarier. Att få lärare i ämnet synes också isynnerhet i mindre städer förenadt med mycket stora svårigheter.

Skall ämnet nödvändigt ha en plats i seminariernas kursplan, bör det inskränkas till sociologi. Rektor Dahlgren och adjunkten Hedvig Sidner ha också yrkat på en betydlig inskränkning däraf.

I affärlära och bokföring bör handledning gifvas, och kan det ske i samband med undervisningen i matematik.

Betrakta vi andra ämnen, finna vi kursen i *kristendom* i det väsentliga vara väl afvägd. Dock behöfves för ämnet ett par eller åtminstone en timme till, då det lidit mycken afkortning i tid, ehuru kursen betydligt utvidgats. I första klassen synes

det blifva alltför enformigt att blott sysselsätta sig med gamla testamentet. Hit borde någon annan del af ämnet förläggas, för att omväxling må äga rum. Så kunde t. ex. kyrkoåret och gudstjänstordningen behandlas här i stället för i 4:de klassen.

I *historia* behöfver timantalet ökas särskildt med tanke på de fordringar, kommittén med rätta ställer på historieundervisningen. Hembygdssstudium bör förekomma, men det behöfver och bör ej taga så synnerligt mycken tid i anspråk.

Enligt hvad lärarna i historia vid det seminarium, undertecknad tillhör, kommit öfverens om, bör kursen i historia så fördelas på de fyra åren, att i I klassen jämte hembygdssstudium läses forntidens och medeltidens svenska och allmänna historia, i II klassen från reformationstidens början till Ludvig XIV och Karl XII, i III kl. till 1848, i IV kl. från 1848 till våra dagar. Därjämte läses stats- och kommunalkunskap samt historiens metodiska behandling i folkskolan.

Under förutsättning att realskolans kurs i *geografi* verkligen är inhämtad, kan det låta sig göra att följa kursfördelningen i geografi. Då detta i allmänhet ej torde blifva fallet, kan en förändrad kursplan i närmare anslutning till den hittillsvarande ordningen vara önskvärd. I händelse »Beskrifvande framställning af Sveriges näringslif» i ekonomiläran kommer att uteslutas, bör denna meddelas i 3 kl., och för ändamålet behöves 1 timme till i denna klass.

Kursen i *psykologi och pedagogik* har den förtjänsten med sig, att undervisningen ansluter sig till elevernas egna iakttagelser och erfarenheter. Förhållandet mellan andra och tredje klassernas kurs är dock något oklar.

Vi ha förut (årg. 1906, s. 178 ff.) uttalat oss om vissa behöfliga förändringar i seminariestadgan och då bland annat berört afgangsexamen, elevernas lif utom läroanstalten och en kollegial styrelse vid seminarierna. Kommittén har af skrifningarna för *afgångsexamen* uteslutit utkasten och de metodiska uppsatserna och i stället infört en pedagogisk och en matematisk uppsats, och då utkasten eller de metodiska uppsatserna lämnade högst ringa ledning för bedömande af en elevs mogenhet,

anse vi förändringen vara lämplig. Måhända hade den matematiska uppsatsen kunnat uteslutas. Såsom en ytterligare förtjänst räkna vi, att bestämda betyg skola gifvas för de skriftliga profven, och att vitsorden för examen skola afgifvas *efter* slutad afgangsexamen.

Men som en brist räkna vi, att de skriftliga profvens betydelse ej synes blifva synnerligen stor. Det heter därom i § 64, att vid bestämmande af vitsord *behörig hänsyn jämväl* bör tagas till de skriftliga profven. Äfven om man ej vill, att afgangspröfningen skall vara en »examen rigorosum», bör det dock vara allvar med den, i synnerhet som det är den enda examenspröfning, folkskollärarna äro pliktiga att undergå.

Stadgandet i § 62, att elevernas färdighet i *gymnastik* uppvisas vid den offentliga årsafslutningen med seminariets elever, torde blifva svårt att följa, då vid nämnda tillfälle så mycket hopar sig. Vi anse det vara bättre att, såsom hittills skett, hålla gymnastikuppvisningen någon dag förut.

Kap. om »*Ordning och tukt*» är väsentligen lika med hvad som är föreskrifvet i nuvarande stadga. Vi ha förut (årg. 1906 och 1899, h. 3) yttrat vår mening angående elevernas lif utom läroanstalten, nämligen att, enligt hvad erfarenheten gifvit vid handen, närmare bestämmelser därom vore behöfliga.

Att föreskrifter om *kollegium* och om dess befogenhet intagits i stadgan, är i sin ordning. Men en oklarhet förekommer däri, nämligen huruvida alla seminarielärare — ämneslärare, öfningslärare och lärare i öfningssskolan — vid hvarje tillfälle skola vara närvarande och hafva rösträtt. Vi tänka på ett sådant fall, då det är fråga om en svårare förseelse af elev eller elevs förvisning från seminariet. Det kan då hända, att öfningslärare, som blott haft litet att göra med eleven i fråga, och lärare i öfningssskolan öfverrösta rektor och ämneslärare. Den 30:e § i vår nuvarande stadga är visserligen invecklad och oklar, men den har vid de seminarier, undertecknad närmare lärt känna, tillämpats så, att vid vissa fall, såsom i fråga om elevs förvisning, blott rektor och ämneslärare fattat beslut. Nu synes

det enl. §§ 48, 49 och 124 vara meningen, att alla lärare i fråga om ordning och tukt skola hafva rösträtt.

Då elevernas nya arbetssätt kommer att i ej ringa mån öka lärarnas arbete, anse vi att *adjunkternas tjänstgöring* ej bör sättas högre än till 20 timmar.

Kommittén har ansett, att en *lokalstyrelse* bör finnas. Vi äro af den åsikten, att en sådan lika litet vid seminarierna som vid de h. allmänna läroverken är behöflig. Då seminariernas antal ej är så stort, kunna de mycket väl lyda direkt antingen under öfverstyrelsen eller, såsom det nu är, under ecklesiastikdepartementet, inom hvilket byråchefen närmast har att handlägga ärenden rörande dem. Skall en lokalstyrelse inrättas, bör den, enligt hvad som uttalades vid det enskilda rektorsmötet, bestå af blott tre personer, näml. biskopen eller den, han i sitt ställe förordnar, en af Kungl. Maj:t utsedd ledamot och seminariets rektor. En modifikation af detta förslag vore, att utom seminariets rektor en ledamot utses af Kungl. Maj:t, en af öfverstyrelsen.

(Forts.)

J. F. Björnståhl.

En principiell granskning av folkundervisningskommitténs förslag till ny seminarieorganisation.

Det av seminariekommittén i början af året framlagda, länge väntade betänkandet har ej framkallat något vidlyftigare meningsutbyte i dagspressen, och med undantag för en uppsats af lektor N. Beckman i Verdandi (h. 1), betitlad »Seminariiekommitténs betänkande I.», samt några redaktionella artiklar i Folkskolans Vän har jag ej funnit kommitténs förslag till omorganisation av seminarierna eller därmed sammanhörande frågor upptagna till principiellt bedömande. Särskilt förvånande måste den tystnad, seminariekårens medlemmar iakttagit, förefalla, dock mest för den utomstående, som ej vet, huru ringa tid som står oss till buds för ett grundligare studium af det gigantiska betänkandets rika innehåll och betydelsefulla principuttalanden. Ett anspråkslöst inlägg från detta håll, varifrån väl dock även röster borde göra sig hörda, vilja nu mina nedan uttalade tankar vara. De framläggas i den form, de fingo i det föredrag öfver betänkandet, jag på anmodan av »Folkskolans Vänners» stockholmsavdelning höll vid dess sammanträde den 11 maj, och de bära såväl vad innehåll som dräkt beträffar, spår av den hast, vartill jag nödgades av den alltför korta tid av några få dagar, som stod mig till förfogande för utarbetandet af föredraget.

Seminariernas plats i skolsystemet.

Folkskoleseminarierna utgöra ju en lem och en ingalunda oviktig sådan i skolkroppen. Av intresse synes då i främsta

rummet vara att undersöka, vilken plats i skolsystemet som gives åt det reformerade seminariet. Platsen bestämmes främst av *ändamålet*. Såsom seminariernas ändamål angives i nu gällande stadga »att bilda lärare och lärarinnor för folkskolorna i riket», varvid med folkskolor förstås icke blott den egentliga folkskolan utan ock åt ena hållet småskolan, åt andra de båda slag av överbyggnader, som kallas folkskolans högre avdelning och fortsättningsskolan, men icke den s. k. högre folkskolan, än mindre kommunala mellanskolan. Av dessa uppgifter bibehålles åt det nya seminariet endast den att utbilda lärare i den egentliga folkskolan, ehuru kompetenta att meddela undervisning även i småskolan. Det vill då synas, som om seminariernas betydelse blivit inskränkt, ty ett viktigt kompetensområde, fortsättningsskolan, har ju — och på goda skäl — undantagits; men så är ej förhållandet. Jämte uppgiften att utbilda lärare och lärarinnor för folkskolan och för folkskolans högre avdelning tilldelas seminarierna ändamålet »att grundlägga den utbildning, som kräves för lärareverksamhet i folkskolans överbyggnader»,¹ ja, det antydes slutligen, att seminarierna skulle kunna tänkas medverka vid det allmänna fortbildnings- och förkovringsarbetet inom lärarekåren, vilket nu understöddes genom sommarkurser vid universiteten m. m., en tanke, som, uttalad förut av seminarielärare,² måste väcka sympatier å detta håll, så vitt man här tillörskar seminarierna större betydelse och gärna ser sambandet mellan läroanstalten och dess forna elever befastat. Men vi ställa denna tanke åt sidan; det märkligaste i kommitterades angivande av seminariernas ändamål är dock deras ord om att dessa undervisningsanstalter skola giva en grundläggande utbildning åt lärarekrafter i folkskolans överbyggnader, däribland högre folkskolor och kommunala mellanskolor. Väl är begreppet »grundläggande utbildning» mångtydigt, så att t. o. m. de nuvarande seminarierna skulle kunna sägas giva en grundläggande utbildning, men här torde väl knap-

¹ Band I, sidd. 10, 15.

² T. ex. av rektor S. Lundqvist vid sjätte seminarieläremötet i Linköping 1900.

past åsyftas något annat och mindre, än att den särskilda kompetensen för anställning i den högre folkskolan och kommunala mellanskolan skall omedelbart och direkt byggas på folkskol-lärareexamen, likaväl som den särskilda utbildningen för lärareverksamhet i fortsättningsskolor. I motsatt fall skulle ju uttrycket innebära en dubbeltydighet för att icke säga en tvetydighet. *Genom att fixera seminariernas ändamål på sätt, som skett, har kommittén ställt dessa undervisningsanstalter på ett vida högre plan än förut, — strängt taget i nivå med de högre skolorna, vilka det hittills tillkommit att skänka den grundläggande utbildningen för lärare i den högre folkskolan och i mellanskolan.*

En läroanstalts plats i skolorganismen bestämmes dock icke uteslutande av dess syfte. Den beror ock av dess organisation, av ämnen och kurser samt av lärarekvaliteten. I alla dessa avseenden har man av ålder fordrat överensstämmelse med skolans mål. Finna vi då en dylik överensstämmelse i kommitténs förslag? Vi måste tyvärr svara nej; kommittén har icke dragit ut konsekvenserna av sin utgångspunkt; dess förslag bär i viss mån halvhetens stämpel. Kommittén medger,¹ att kravet på en allmänbildning för folkskolans lärare, som icke understiger den, de allmänna läroverken meddela, är beaktansvärt och »efter vad erfarenheten från utlandet giver vid handen, icke omöjligt att förverkliga». Med seminariet byggt på litt. A-folkskolans kurser torde detta bildningsmått kunna vinnas genom en 6-årig kurs, urvalet bland de inträdessökande och intresset hos eleverna därvid tagna i beräkning; med de av kommittén föreslagna inträdesfordringarna skulle samma mål möjligen hinnas genom en kurs på 5 år, allt under förutsättning, att tiden användes rationellt. Intetdera föreslår kommittén; den nöjer sig med höjda inträdesfordringar och bibehåller den snart 35 år gamla 4-åriga ramen, ehuru väl tiden kunde sägas vara mogen för en grundligare reform. I stället för att sätta seminarierna i ett allsidigt organiskt samband med övriga högre skolor isoleras de snarare mera än förut, och i stället för att utrusta dem

¹ I: 17.

med lärare av samma kompetens som gymnasierna markeras deras skygga närmande till dessa läroanstalter genom en s. k. förstärkt adjunktskompetens. *Om således kommittén vid sitt angivande av seminariernas ändamål anvisat åt dem deras rätta plats vid sidan av de högre skolorna, — genom sitt förslag till organisation, till kurser, som i flera ämnen äro väsentligt mindre än gymnasiernas, och behörighetsvillkor för ämneslärarna ställer den dem ett steg efter dessa skolor och isolerar dem därjämte mera än förut.*

Seminariekursens längd.

Seminariekommittén har icke stått i valet mellan en 5-årig och en 4-årig kurs på grundval av höjda inträdesfordringar utan allenast mellan en 4-årig sådan och en 5-årig kurs på de nuvarande, i verkligheten betydligt uppdrivna inträdesfordringarnas grund. De skäl, kommittén anför till stöd för sitt beslut att stanna vid det förra alternativet äro dels mera allmänna resonemangsskäl, dels och huvudsakligen skäl av ekonomisk art. »Vi ha i vårt land, då det gällt teoretisk utbildning, ej sällan låtit studietiden växa och växa, tills vi funnit den för lång och måst göra det svåra försöket att förkorta den. Gärningen ute i livet behöver ej blott teoretisk förberedelse utan ock sin insats av ungdomlig kraft och hänförelse.»¹ Utan gensägelse är detta sunda tankar, men vilken tillämpning de äga i förevarande fall, är ej gött att säga. På den långvariga och kostsamma, tjuguariga lärda banan träffar det sagda utmärkt in. Här har man ock på sista tiden eftersträvat en förkortning. Men kan en femårig utbildningskurs för folkskolans lärare sägas vara så överdrivet lång, att man kanske skulle behöva förkorta den igen, ifall den bleve verklighet? Eller att den skulle beröva gärningen ute i livet dess »insats av ungdomlig kraft och hänförelse»? Såsom kommittén själv framhåller, skulle inträdesåldern vid en femårig kurs sänkas med ett år, vadan alltså folkskolelärarna skulle kunna utgå i livet lika unga och ungdoms-

¹ I: 46.

friska som förut, för att ej säga ibland alltför unga, om man tänker på deras allvarliga och ansvarsfulla kall. Och skall väl utbildningstiden bli så mycket kortare, om inträdesfordringarna höjas väsentligt? Det torde kosta någon tid att på egen hand — ja, även i en preparandanstalt — inhämta de fordrade kunskaperna, och inhämta dem så, att den sökande kan stå sig i provet, som blivit ej så litet strängare än förut. Skall inträdesexamensplugget vara mera bevarande för den ungdomliga kraften och hänförelsen? Och den mellantid för kroppsarbete och annan praktisk verksamhet, som kommittén finner önskvärd, torde med dess förslag ej bliva synnerligen längre, och således de unga tvingas att lika tidigt bestämma sig för sin livsuppgift. — Återstå alltså de ekonomiska skälen: ökade kostnader för den enskilde och staten. Jag anser det knappast för rättfärdigt med hänsyn till den ringa omkostnad, staten hittills haft för seminarierna, och dessa undervisningsanstalters eminenta betydelse för samhället att tala om den i varje fall ej så överdrivet stora merkostnad, en utvidgning av seminarierna med en femte klass skulle medföra; dessa större utgifter — blygsamma i förhållande till de stora summor, som stundom offras på skollyxens altare — synes mig samhället skyldigt att underkasta sig, om därigenom avsevärda fördelar stå att vinna. Mera tungt väger då skälet mot en förlängning från synpunkten av den enskildes betungande. Men knappast kan dock ens från denna synpunkt en femårig utbildning sägas vara en obillig fordran, särskilt om man jämför med den utbildningstid, som kräves i andra länder med samma kulturnivå som vårt. Jag tror ock, att kommittén varit alltför sangvinisk i sina beräkningar av preparandkursens omfattning och omkostnader: redan nu omfattar den ett par månader, och det lärer knappast sedan räcka med mindre än en termin eller sex månader, så drygt tillmätta som inträdesfordringarna äro och så svårt provet är. Föga billigare för den enskilde, som vinner inträde efter att ha bevistat blott en kurs, blir den föreslagna anordningen långt dyrare för det stora antal, som upprepade gånger utlägger en stor summa på preparand-

kursen och i många fall utan att någonsin få den avsedda valutan.

Medför således icke den femåriga kursen de stora nackdelar för den enskilde, som befarats, medför den däremot så betydande fördelar, att statens ökade utgifter mer än väl låta försvara sig. Kommittén påpekar de flesta själv:¹ »Det låter sig icke neka, att om saken ses enbart ur seminariearbetets synpunkt, en sådan utvidgning vore i flera avseenden önskelig och *behöfvig*.² Den skulle göra det avsevärt lättare att förverkliga de förutnämnda önskemålen om lärokursernas utsträckning och arbetsättets förändring, den skulle möjliggöra ett jämförelsevis grundligt och lugnt arbete och giva eftersträvat utrymme åt förströelsen och vilan.» Men var det ej för att förverkliga dessa av seminarielärare och folkskollärare uttalade önskemål, som kommittén blev till? Ingick icke alldeles särskilt i dess uppgift att åstadkomma en reform, som förebyggde, såvitt möjligt, de faror för överansträngning, som seminarieeleverna, i synnerhet de kvinnliga, äro utsatta för? Till dessa det femåriga seminariets fördelar kunna läggas, att faran för en minskning i tillströmningen av inträdessökande från landsbygden — i främsta hand tänker jag nu på de manliga seminarierna — undgås, och att denna form för nämnda seminarier torde vara den enda möjliga av de båda jämförda, emedan de manliga seminarierna helt visst fortfarande skola behöva räkna med ett i mindre grad förbildat elevmaterial än de kvinnliga och med den kännbara inskränkning i lärotiden, som militärövningarna medföra. Med blicken fäst på de obestridliga fördelar, en femårig kurs erbjuder, bland vilka må ytterligare tilläggas ökad tid åt de främmande språken, har också kollegiet vid Strängnäs seminarium beslutit uttala: »Kollegiet anser för sin del en 5-årig kurs vara en lyckligare lösning med hänsyn icke blott till frågan om elevernas överansträngning utan även till den om folkskollärarnas fortsatta utbildning, i synnerhet då kostnaden för staten av ett års förlängning icke bör spela någon roll; men

¹ I: 46.

² Kurs. av mig.

om ett sådant yrkande skulle föranleda seminariereformens uppskjutande till en kanske avlägsen framtid, biträder kollegiet kommitténs förslag.» Det vill således av praktiska skäl ej ställa sig alldeles avvisande gentemot kommitténs tanke, att »man må åtminstone hava försökt, vad göras kan för att förbättra kursen utan dess förlängande, och låta framtida erfarenhet avgöra, om en förlängning detta oaktat blir nödvändig».¹ Det är blott en anmärkning att göra beträffande detta kommitténs yttrande: vad garanterar för att icke genomförandet av dess reformförslag fastlåser utvecklingen för en lång tid framåt? En sådan följd är ju ej ovanlig vid en omvälvning av de bestående förhållandena.

Inträdesfordringarna.

De höjda inträdesfordringarna och den genom dem möjliggjorda utsträckningen av kurserna skola motsvara en på de nuvarande faktiska fordringarna byggd 5-årig utbildning. Härav bestämmes måttet på inträdesfordringarna, som måste bli ganska stort, ja, som angives till omfattning svara mot de nuvarande kurserna i första klassen, n. b. stadgans, icke de verkliga. De redan till följd av omständigheternas makt betydligt skärpta fordringarna ökas alltså ytterligare. Vid urvalet av innehåll väljas delvis kurser i folkskolan, litt. A., delvis vida större kurser — i svensk och skandinavisk historia samt i geografi lika mycket som fordras för inträde i gymnasiet —, men endast sådana, som den sökande kan på egen hand genomgå. Utan tvivel, såsom kommittén ock erkänner, skapas en klyfta mellan folkskolan och seminariet genom en dylik skärpning, som kan tänkas leda till en minskning i strömmen av inträdessökande särskilt från landsbygdens folkskola, ett tillflöde, vars värde icke nog kan betonas och som på inga villkor får stoppas. Men säkert är ej, att det skall gå så; trots den redan skedda stegringen i fordringar har frekvensen alltså ökat; och skall det

¹ I: 49.

göras ett försök med bibehållandet av en 4-årig kurs, kunna fordringarna knappast sättas lägre, än kommittén gjort. För min del står jag något tveksam inför lämpligheten av bestämmelsen om »noggrannare kännedom om Lukas' evangelium» samt om nödvändigheten av kännedom om de skandinaviska grannlandens historia till den föreslagna omfattningen, dels därför att det torde vara svårt för en tentand att kunna nöjaktigt bestå i dessa prov, särskilt det första, dels därför att i andra klassens kurs ingår »ett evangelium jämte valda delar av de övriga» liksom ock huvuddragen av de skandinaviska grannlandens historia. Beträffande de s. k. allmänna villkoren tillåter jag mig att utöver den av Folkskolans Vänners förvaltningsråd påpekade ändringen — i stället för intyg om att ha begått Herrens nattvard föreslår kommittén intyg, att sökanden »är döpt medlem av svenska kyrkan och efter där åtnjuten konfirmationsundervisning behörigen förklarad berättigad till konfirmation och nattvardsgång» — fästa uppmärksamheten vid höjningen av de kvinnliga inträdessökandenas minimiålder, vid den skärpning av kontrollen av de sökandes fysiska lämplighet, som kommittén välbeträckt gjort, samt i fråga om själva inprovningen, att kommittén sökt få till stånd en grundligare sådan och ett säkrare bedömande ej blott av kunskaper utan ock av mogenhet, bl a. genom ett skriftligt prov.

Kortare seminariekurser.

En betydelsefull nyhet i kommittébetänkandet är förslaget om upprättande av *kortare seminariekurser* för sökande med större förbildning, än som fordras till första klassen. De skäl, som kunna anföras till förmån för sådana kurser äro oemotsägliga. Det är tydligt, att sökande med ett större mått av förbildning kunna lika väl som de övriga göra anspråk på hänsynstagande. Det måste vidare betraktas såsom ett orätt slöseri, om staten icke söker draga nytta av det arbete och de omkostnader, som dessa sökande redan nedlagt på sin utbildning, utan »betalar» för de-

ras utbildning till folkskollärare »långt mera än nödigt vore». ¹ »Och i det hela», jag citerar fortfarande kommitténs ord, »lärer det väl icke kunna anses annat än som en fördel för folkskolan, att dess lärarekår blir rekryterad av personer, som komma från olika samhällsklasser och gått delvis skilda bildningsvägar.» ²

Såsom bekant har hittills föga hänsyn tagits till ifrågavarande inträdessökande. Visserligen ha de haft rätt att tentera in i högre klass och studenter att utan prövning vinna inträde i fjärde klassen, men få ha, på grund av bristande utrymme, kommit in i högre klass än första. Den utbildning, studenterna erhållit, har i flera avseenden varit bristfällig. Men utbildning, fullt likvärdig med den, som den fyraåriga kursen skänker, måste man fordra av alla lärareaspiranter, även av studenterna, och — giva dem en sådan. Det är i överensstämmelse med denna princip, som kommittén föreslagit *särskilda* kurser, avvägda efter de olika kategorierna av inträdessökande med större förbildning.

Men lika lätt, som det är att godkänna kommitténs principiella ståndpunkt i denna fråga, lika svårt är det att följa den i dess tillämpning av sina principer. Kommittén föreslår dels en ett-årig kurs för studenter, dels tre-åriga för småskollärarinnor och tvååriga för flickor med avgångsbetyg från åttaklassig flickskola eller med motsvarande allmänbildning, i varje fall med inträdesexamen. Man saknar med förvåning förslag om särskild kurs med realskole- eller mellanskoleexamen, ehuru realskolekompetens och »normalskolekompetens» eljes likställes. Kommittén har visserligen »varit betänkt på att föreslå upprättandet av en särskild seminariekurs för dem, som avlagt realskoleexamen», ³ men finner, att frågan om en sådan kurs »icke för närvarande lämpligen kan företagas till avgörande»; ⁴ den tänker sig emellertid att »under villkor av goda förutsättningar i avseende på studiebegåvning och mogenhet . . . en på realskolan byggd treårig seminariekurs borde kunna giva en till-

¹ I: 80.

² I: 76.

³ I: 66.

⁴ I: 68.

fredsställande utbildning för folkskollärarekallet».¹ Något skäl för att under dylika förutsättningar göra kursen ett helt år längre än för flickskolans abiturienter torde knappast föreligga, och har jag ej funnit något sådant anført i betänkandet. Och att *försöksvis* redan nu inrätta åtminstone någon kurs för realskole- och mellanskoleelever lär svårligen innesluta någon större fara vare sig för folkskolan eller för folkskollärarekåren. Det utexamineras många duktiga pojkar från realskolor och samskolor — åtskilliga, för att ej säga de flesta, komma från enkla hem — och det får visst icke, ifall seminarievägen göres mera tillgänglig för dem, antagas såsom säkert, att de alla skola gå seminarierna förbi för att kasta sig på de praktiska yrkena eller fortsätta i gymnasiet, såsom centralstyrelsen för S. A. F. fruktar. Och det skulle ju ligga i myndigheternas hand att reglera tillflödet från denna källa, så att någon fara för att landsbygdens barn skola bli undanträngda, ej är att tala om.

Vad som emellertid mest inbjuder till kritik i kommittéförslaget om kortare kurser är den genomgående fordran på inträdesexamen. Beträffande småskollärarinnorna får den väl tyvärr anses nödvändig, så olika utbildningen vid de olika småskoleseminarierna alltså är. Men i fråga om de övriga grupperna är den enligt mitt förmenande olämplig. Särskilt gäller detta studenterna, som av gammalt haft tillträde utan provning. Kommittén medger, att »det vore synnerligen önskvärt att i fråga om dessa få avstå från kravet på förut förvärvade kunskaper och färdigheter för att i stället förlägga hela undervisningen däruti till kursen. En sådan anordning», fortsätter den, »är dock svårligen utförbar, då hela utbildningstiden skall inskränkas till blott ett år.¹ Någon del av arbetet behöver vara undangjort redan vid inträdet.»² Vad är det då, som behöver vara undangjort, exempelvis av en manlig student? I ekonomiläran, affärlära och bokföring, i trädgårdsskötsel, insikt i odling av de vanligaste köks- och blomsterväxterna, förvärvad genom delta-gande i trädgårdsarbete, färdighet i enklare träslöjd. Det är

¹ II: 387.² I: 72.

detta — av kommittén ibland betecknat med »väsentliga brister», ibland med »utom eller utöver studentkursen liggande jämförelsevis föga omfattande insikter och färdigheter» — detta är vad som »omöjligt» eller »svårligen» kan inrymmas i den ett-åriga kursen. Det är detta, om vilket kommittén tröstande yttrar:¹ »Måhända skola i flertalet fall sommarferierna närmast efter studentexamen giva tillräcklig tid för det erforderliga förberedelsearbetet. Uppskjutes inträdet till året efter avlagd studentexamen, något, som mången gång torde kunna innebära en fördel, kan förberedelsen för inträdet göras så grundlig, att etc.» Kommittén har sannerligen icke små förhoppningar på studenternas »förberedelsearbete», och dessa förhoppningar torde ha den verkan, som kommittén ock befarar, att åtminstone de manliga studenterna hålla sig borta. Ty det är knappast troligt, att dessa använda sin sommar efter studentexamen till den »grön-saks- och blomsterodling»,² vartill kommittén ansett den lämpligen kunna användas. Kommittén tyckes icke ha något emot en sådan utgång av saken; den hoppas i stället på kvinnorna: »Särskilt av kvinnliga studerande torde den (vägen över studentexamen) alltfört komma att i ganska stor utsträckning användas.»¹ Anslutande sig till den i Folkskolans Vän uttalade uppfattningen av fordran på en dylik inträdesexamen såsom »malplacerad» och till herrar Hellströms och Tigerschiölds reservation, har också Strängnäs kollegium beträffande studenterna yrkat, att »det bör anordnas 1-åriga kurser utan inträdesexamen för dem, som erhållit minst godkänd i alla de obligatoriska seminarieämnen, som förekomma i allmänna läroverkens undervisningsplan». Härtill skulle jag vilja lägga, att vid provning i ämne, vari student ej har examen, vederbörande lärare vare obetaget att, om den sökande så önskar, helt eller delvis befria från provning, om sökanden genom vitsord från mig visar sig äga de *erforderliga* kunskaperna, vilket medgivande kommittén gör i fråga om inträdesexamen för kvinnliga elever från flickskola eller gymnasium.

¹ I: 73.² II: 387 f.

Genom fordran på inträdesexamen isoleras seminariet från de omgivande högre skolorna, med vilka det hellre borde söka komma i organisk förbindelse. Det ligger också ett misstroende inneslutet däri mot de lärares förmåga att bedöma, som redan avgivit vitsord; och ligger ej något misstroende däri, varför då upprepa en procedur, som redan är undanmjord? En garanti för att seminarierna skola få gott material från de nämnda skolorna ligger i att kurserna anknytas till dessa läroanstalters kurser, vidare i tillströmningen av sökande, så att det blir tillfälle till ett gott urval, samt, om man så vill, i krav på kvalificerad examen. Med tanke på sistnämnda utväg har Strängnäscollegiet beslutit föreslå beträffande inträdessökande med realskole- och flickskolekompetens: »Kollegiet anser, att för dem böra anordnas 3-åriga kurser utan inträdesexamen på följande villkor: a) inträde sökes inom två år efter vederbörlig examen; b) examen kvalificerad och för övrigt godkänd i alla de obligatoriska seminarieämnen, som förekomma i realskoleexamen.»

Undervisningsplanen.

I sin innehållsrika och intressanta framställning om undervisningsplan och arbetsmetoder betonar kommittén, att kurserna vid seminarierna, som ännu i 1894 års normalplan ej äro annat än »folkskolekurser i något förstorad skala»,¹ måste betydligt utvidgas för att kunna »motsvara de större anspråk på folkskol-läraren och hans arbete, som tiden fört med sig».² »I stället för att med ängslig tanke på yrket alltför ofta fordra omedelbar användbarhet för vad som i seminarierna skall inhämtas, bör man med frikostig hand, så långt tiden och förhållandena medgiva, söka fylla en bildbar och bildningssökande ungdoms behov av vetande och själsodling. Därmed främjar man bäst även yrkesändamålet.»³ Kommittén skall kunna påräkna seminarieä-

¹ I: 132.

² I: 135.

³ I: 136.

rarnas instämmande i detta principuttalande; därför torde det faktum borga, att »undervisningen redan mångenstädes förts ut över de snäva gränserna», enligt betänkandets vitsord.¹ Man kunde tillägga: på sina håll och i vissa ämnen långt över stadgans gränser, t. ex. i kristendomskunskap och modersmål. Men det har också sedan åtskilliga år klagats över elevernas överansträngning, och det har jämväl någon gång framkommit kanske ej alldeles oberättigade anmärkningar mot grundligheten och säkerheten i kunskaperna. Och ett dylikt »luktande» på vetenskapen torde lika väl som en alltför begränsad kunskapshorisont kunna ha med sig faran av uppblåsthet och halvbildning. Kommittén föreslår nu ett ännu mer utvidgat kunskapsmätt, i det den dels upptager två nya ämnen på schemat, dels ökar kurserna i de redan förefintliga ämnena vida utöver den nu gällande stadgans gränser. Trots detta bibehåller kommittén utbildningstiden vid sin nuvarande längd och söker genom höjandet av inträdesfordringarna och ett förbättrat arbetssätt förebygga de olägenheter, som kunna befaras, nämligen ytlighet eller överansträngning. Huruvida dessa faror härigenom bliva förebyggda, får framtiden utvisa. Men även om kommittén genom sitt framhållande av begränsningens nödvändighet vid tillämpningen av kursförslaget kan säga sig »hava fritagit sig från misstanken att vilja förvandla arbetet vid seminarierna till ett ytligt och flyktigt inhämtande av halvförstått vetande»,² torde den därmed icke kunna fritaga sig från ansvaret för beskaffenheten av den nya seminarieutbildningen, vilket ej får vältras över på lärarna, »vars sak det blir att med omdöme och takt i varje särskilt fall finna det rätta»,³ såsom orden falla sig i betänkandet.

Timplanen ger oss en överskådlig bild av den nya undervisningsplanen. Det första, som faller i ögonen, är, att timantalet är nästan detsamma; endast med 3 timmar har kommittén lyckats nedbringa det nuvarande alltför höga timtalet, och för att kunna detta, har den måst undantaga de två veckotimmar, som anslås åt varje klass till lek och idrott, liksom, riktigtvis, de 6

¹ I: 135.

² I: 138.

timmar, som ej äro obligatoriska, lämnas oräknade. Tilläggas de åtta lektimmarna, äro vi ett gott stycke över nu gällande plan. Erinras skall dock genast, att veckotimtalet faktiskt ofta överstiger normalplanens, ett förhållande, som enligt förslaget ej skall förekomma i det nya seminariet, och att antalet timmar för övningsämnena föreslås ökat, för kunskapsämnena minskat. Men om också övningsämnena ej äro förbundna med så mycket hemarbete, äro även deras timmar tröttande, och då hemarbetet i sådana ämnen som kristendom, modersmål och historia blivit ökat, kan man knappast giva kommittén erkännandet att ha lättat elevernas arbetsbörda.

Vad vidare väcker uppmärksamhet i timplanen är den dominerande ställning, gymnastik och idrott erhållit med 32 timmar i veckan, eller i det närmaste var femte timme vid de manliga, och 26 vid de kvinnliga, mot nuvarande 12. Gymnastikens stora utrymme gör, att övningsämnena, vilka för övrigt ej blivit särskilt omhuldade i planen, komma att upptaga 40 % av undervisningstiden (de 8 lektimmarna då ej inräknade), och kommittén gör sig den förhoppningen, att detta skall »komma att betecknas såsom en förtjänst för de svenska seminarierna».¹ Med all aktning för denna förhoppning och utan att på minsta sätt vilja förbise gymnastikens och idrottens vare sig fostrande eller hygieniska värde kan jag likväl ej undertrycka den tanken, att en reduktion av det oerhört stora timtalet skulle lämpligen kunna ske utan skada för våra seminariers anseende i utlandet eller för elevernas hälsa och sundhet men till nytta för de hårt beträngda kunskapsämnena. Kunde man våga tänka sig, att de båda lektimmarna skulle kunna ersätta lika många eller åtminstone en gymnastiktimme, vore minst 4 veckotimmar till övers att utdelas åt kunskapsämnena eller att användas till hemarbete eller rentav till vila, en användning, vilken måhända vore lika nyttig som gymnastiken.

Timplanen ger också i jämförelse med nu gällande intrycket av större söndersplittring av tiden, vilket dock beror ej blott av

¹ I: 219.

införandet av nya ämnen utan också av nuvarande ämnens uppdelning.

Slutligen må nämnas den starka minskningen i de företrädesvis karaktärsdanande ämnenas tid, i det ämnet kristendom fått vidkännas en reduktion av $\frac{1}{3}$ eller mera av sin tid, modersmålet $\frac{1}{3}$ eller 7 timmar och historia $\frac{1}{4}$ eller 2 timmar. Trots detta har det icke kunnat beredas de naturvetenskapliga ämnena annat än en högst måttlig ökning och åt det främmande språket blott 6 timmar, varför resultatet av undervisningen i detta ämne måste bli ganska blygsamt. I bifogade reservationer ha rektor Dahlgren och adjunkten Sidner med hänsyn till den korta utbildningstiden och trängseln av ämnen tagit till orda för en förkortning av kursen i ekonomilära; fröken Sidner anser, att man utan skada för ämnet kan taga minst 1, sannolikt 2 timmar, emedan delar av det beröras i flera andra av seminarieämnena.

Å andra sidan yrka tre av kommitténs ledamöter av samma skäl — ämnesträngseln —, att kursen i främmande språk skall uteslutas, emedan de anse dess timantal för litet för att ett avsevärt resultat skall nås och dess betydelse mindre än ekonomilärens. De farhågor för att seminarieutbildningen skall hemfalla åt ytlighet och sken eller medföra överansträngning, vilka förslaget framkallat hos mer än en seminarielärare, synas alltså vara delade av ett flertal bland kommitténs ledamöter.

Kristendomsundervisningen.

Ämnet kristendoms-kunskap har hittills kunnat glädja sig åt ett stort timantal vid seminarierna, ja, man måste säga, ett alltför rikligt tillmätt i förhållande till den stadgade kursen. En och annan timme har det också utan avsaknad kunnat avstå åt ett mindre lyckligt lottat ämne, ehuru, såsom redan framhållits, kristendoms-lärarna strävat att ge ett rikare innehåll åt kurserna, särskilt genom ett vidsträckt och djupgående bibelstudium. Nu går kommittén till en motsatt ytterlighet och ger

kristendomsundervisningen en stor kurs men ett knappt timantal. Kursen är i huvuddrag — bibelläsning, kyrkohistoria, tros- och sedelära, religionshistorisk överblick — densamma, som vid de seminarier, där kristendomsundervisningen är bäst ordnad. Kommittén giver blott kyrkohistorien större utrymme och tillägger dessutom ämnet kristendomsmetodiken. Grundligt och med lugn och ro över arbetet har den vidlyftiga och månggreniga kursen under nuvarande förhållanden kunnat genomgå på den minimitid av 17 timmar, som stått den till buds; men huru skall det bli möjligt göra detta på en så mycket kortare tid som 12 timmar, av vilka en delvis åtminstone tages i anspråk av metodiken, och som ytterligare kunna inskränkas vid läsordningens uppgörande, då ju normaltimplanen endast fixerar maximum! Och bådaddera fordringarna ställer kommittén på arbetet: »Kristendomsundervisningen har icke blott till syfte att meddela eleverna en grundlig insikt utan avser framför allt att främja deras religiösa och sedliga utveckling.»¹ Kommittén är icke fientlig mot kristendomsundervisningen, men den drives av nöden och hoppas på arbetssättet och inträdesfordringarna såsom »ille faciet». Men näppeligen skall det vara möjligt att under de två timmarna i första klassen hinna genomgå hela G. T. och göra »eleverna förtrogna med det israelitiska folkets historia och religiösa utveckling»² eller att på de fyra timmarna i andra klassen medhinna allt det, som där skall medhinnas: ett evangelium och valda delar av de övriga för kännedomen om Jesu liv och gärning; bergspredikan; apostlagärningarna; ett av de paulinska huvudbreven, valda delar av de övriga apostoliska breven; inledningen till N. T. samt Gamla Tidens och Medeltidens kyrkohistoria med dogmhistoria.

Åtminstone två timmar till måste vi kristendoms lärare göra anspråk på: en för första klassen och en exempelvis för tredje klassen, så att kyrkohistorien kan flyttas från andra till tredje. Eller om detta senare för koncentrationens skull ej är lämpligt, ytterligare en timme i andra klassen. Kommittén visar sin

¹ I: 582.

² I: 155. Kurs. av mig.

goda vilja gent emot kristendomsämnet genom att framhålla dess betydelse och vikten av att undervisningen däri göres religiöst och sedligt fruktbringande; dess förslag till kursplan är principiellt tillfredsställande; det är därför så mycket mer att beklaga, att den icke även förmått visa sin godvilja genom att tilldela ämnet det antal timmar, som detsamma oundgängligen behöver.

Lärarekåren.

Många förtjänster utmärka betänkandets förslag rörande det nya seminariets lärarekår, men utrymmet tillåter mig ej att erinra om mer än några få, t. ex. ökningen av adjunkternas och övningsskollärarnas antal, det förra från 4 till minst 5 och det senare i så stort mått, »K. Maj:t finner erforderligt», förslagsvis från 2 å 3 nu till minst 4. I samband med ökningen av antalet lärare har tjänstgöringsskyldigheten minskats, exempelvis för adjunkt från 24 å 28 timmar till 20 å 22, eller samma antal, som lektor har, för lärare i övningsskolan en nedsättning till 24 å 26, nu 24—28, allt motiverat med en hänvisning till seminarielärarnas ansvarsfulla och krävande arbete, som snarare torde ökas än minskas genom »de lärokurser och arbetsmetoder, som kommittén förordat».¹ En reform måste också fordras på en högre allmänbildning för lärarna i övningsämnen samt förslaget om fast anställning av dessa och övningsskollärarna sägas vara.

Men åtskilliga nya förslag inom denna del av betänkandet äro i hög grad omstridbara, t. ex. förslaget om ämneslärarnas kompetensvillkor och utvidgningen av de kvinnliga lärarekrafternas behörighetsområde.

Jag har redan från en synpunkt bedömt kommitténs förslag angående de manliga ämneslärarnas särskilda behörighetsvillkor såsom inkonsekvent. Och jag kan till stöd för en sådan uppfattning återropa kommitténs egna ord: »Genom att likstäl-

¹ I: 311 f.

la seminarielärarna med gymnasiallärarna hade man en gång för alla ställt seminarierna på den plats i skolsystemet, som deras uppgifts betydelse och deras elevers ålder och mogenhet berättiga dem att intaga. Sannolikt är också, att man först därmed vunne en slutgiltig lösning av kompetensfrågan, och det kan icke nekas, att de förslag, som stanna vid en med avseende på de teoretiska fordringarna förstärkt adjunktskompetens, mer eller mindre lida av *godtycklighet* och ge intryck av *halvhets-åtgärder*.¹ Men inkonsekvent är förslaget jämväl från synpunkten av den plan till omorganisation av seminarierna, som kommitterade utkastat. Även detta är deras egen mening. Kommitterade fortsätta: »Man kan ock säga, att liksom de allmänna läroverken så behöva även seminarierna, oavsett deras lärokursers större eller mindre omfattning, stå i den beröring med vetenskapen, som genom vetenskapligt fackbildade lärarkrafter bringas till stånd. Vissa av seminariernas lärokurser äro för övrigt sådana, att för deras rätta behandling en vetenskaplig utbildning hos läraren är väl *behövlig*.»²

Räcker då icke antalet lektorskompetente till också för seminarierna? »Någon större fara härför synes ej föreligga», svarar kommittén. Och i en artikel i Svenska Dagbladet den 29 mars om seminarieadjunkternas kompetens ställer sig docent Persson på samma ståndpunkt. Licentiatexamen är lättare än förut, medan adjunktskompetensen försvårats. Det skulle då måhända bli avsevärt dyrare för staten, om lektorskompetens stadgades? Jag behöver väl knappast erinra om att kommittén föreslår lektorslön för gift manlig adjunkt; det skulle då blott bli en merkostnad för ogift sådan med 800 kronor, och ungkarlarnas antal torde ej vara så stort inom seminariernas ämneslärarekår numera, sedan ett flertal blivit befordrade till rektorer. Kommittén har ej heller av ekonomiska skäl avstått från tanken på en ombildning av adjunkturerna till lektorat.

Vilka ha då varit skälen till att man stannat vid en s. k. för-

¹ I: 344 f. Kurs. av mig.

² I: 345. Kurs. av mig.

stärkt adjunktskompetens? Skälen äro flera. Främst tanken, att man på detta sätt bäst skulle tillförsäkra seminarierna de förnämsta undervisarna, »den föredömlige läraren». Detta är ju åtminstone för oss seminarie- och folkskolemän en riktig tanke. Men skulle då icke samma syfte likaväl kunna nås genom att föreskriva lektorsbehörighet? Är större vetenskaplighet, djupare och vidsträcktare kunskaper ett hinder eller en hjälp för en lärare vid hans undervisning? »Det torde väl för var och en vara klart», säger docent Persson i sin kritik av kommittéförslaget, »att vetenskaplig skicklighet långt ifrån att utgöra något hinder för, tvärtom i väsentlig mån underlättar förvärvandet av pedagogisk skicklighet.» Men kommittén tyckes ha en motsatt uppfattning: »Nu innebär», skriver den, »då fråga är om undervisning, som faller inom det elementära eller i varje fall inom det populärvetenskapliga området, såsom välbekant är, kravet på vetenskaplighet ingen borgen för lärareduglighet, *medför kanske snarare en minskning i utsikterna att vinna den pedagogiska skickligheten*.»¹ Man måste förvånas häröver och fråga sig, var gränsen går, nedom vilken kunskaper och vetenskaplig skicklighet ej längre medföra en sådan »minskning i utsikterna att vinna den pedagogiska skickligheten», om den alldeles säkert går just där, där kommittén dragit den, eller om man icke borde draga den ännu ett stycke längre ned, rentav nedanför den nuvarande teoretiska adjunktskompetensen! Ty vad garanterar väl, att icke de kunskaper och den vetenskapliga skicklighet, som möjligen kunna vara här till finnandes, skola »minska utsikterna att vinna den pedagogiska skickligheten». Varför då icke stipulera allenast sådan som kompetensvillkor? Huru stora fordringar har då kommittén på pedagogisk skicklighet? Den fordrar kvalificerade provårs- och tjänstgöringsbetyg, det vill säga i provårsbetyget såsom allmänt vitsord för undervisningskicklighet »med beröm godkänd» eller mera samt »mycket god» eller »utmärkt» fallenhet samt minst »med beröm godkänd» i tjänstgöringsbetygets alla punkter. »Dessa fordringar torde uppfyllas av de flesta»,

¹ I: 346. Kurs. av mig.

anmärker docent Persson. Jag lämnar det därhän, men frågar, om det väl kan anses troligt, att i proportion flera bland de adjunktskompetente än bland de lektorskompetente uppfylla dessa krav på lärarskicklighet? De uppställda kraven lägga således intet hinder i vägen för att stadga lektorskompetens. Och dock anmärker kommittén, att »med uppställandet av en med avseende på lärareverksamhetens praktiska sida förstärkt lektorskompetens torde man ha kommit till större anspråk på seminarielärarna, än man har utsikt att vinna allmänna erkännande för och att kunna genom motsvariga löneförmåner upprätthålla.»¹

Men seminarierna skulle i tävlan med de allmänna läroverken få stå tillbaka och ej erhålla de bästa lektorerna! Detta kommitténs antagande är dock icke så säkert. Utsikterna till befördran äro större vid allmänna läroverken, menar man. I förhållande till antalet ämneslärarebefattningar är antalet chefsposter större vid seminarierna, och utsikterna till befördran där större, om nämligen seminarielärarna få behålla rektorsplatserna för sin räkning, och dessa icke, såsom hittills stundom hänt, överlämnas åt lärare, som komma utifrån och ha ringa eller ingen kännedom om seminariernas arbete. Man skulle också för att draga till seminarierna de bästa krafterna kunna stadga en sådan lättnad i de teoretiska kompetenskraven, att eljest till lektorat kompetente befrias från villkoret att disputerat, ifall de genom särskild lärareduglighet eller genom praktiskt pedagogiskt skriftställerit visat sig äga större pedagogisk insikt och skicklighet. För övrigt skall det betonas, att seminarierna måste vara billiga i sina pretentioner; även om de icke finge *alla* de bästa lektorerna, skulle en sådan förändring som ämnesläraretjänsternas förändring till lektorat spela en stor roll, höja seminariernas anseende, öka deras inflytande och giva skarpare fart åt utvecklingen här emot målet: full jämställdhet med gymnasierna.

Men innan jag lämnar denna fråga, vill jag med ett par ord belysa de teoretiska krav på den förstärkta adjunktskompeten-

¹ I: 346.

sen, som kommittén formulerat. »De minsta anspråk», säger den, »som måste ställas på seminarieläraren, och tillika ett skydd mot undermåliga lärarekrafter» äro beträffande adjunkter i andra ämnen än kristendom: minst »med beröm godkänd» i två av tjänstens ämnen samt tre betyg eller licentiaten i det tredje, medan det i läroverksstadgan för behörighet blott fordras två betyg i två av tjänstens ämnen samt godkänd i det tredje. »Att sökande med sådana teoretiska förutsättningar icke skola komma att saknas, torde man vara berättigad att vänta», förmodar kommittén.¹ I sin granskning påvisar doc. Persson, att dylik kompetens snarare skulle bli sällsynt, ja, så sällsynt, att »seminarierna troligen fått flera att välja på, om kommittén föreslagit lektorskompetens». Betyget »berömlig» är ett sparsamt utdeladt betyg: i matematik tills dato av 111 godkända tentander ha 8 erhållit detsamma, i fysik 1 av 74 o. s. v. Och de studerande, som erhålla ett sådant betyg, fortsätta i vanliga fall och skaffa sig lektorskompetens. Men även kompetente licentiat och doktorer skulle bli tunnsådda i följd av kravet på »cum laude» i båda de övriga ämnena. Kommitténs ordförande har i sitt svar på denna kritik erkänt värdet av anmärkningarna och antydde därjämte möjligheten av en sänkning av fordran på 3 betyg till 2½, men i så fall blir väl den s. k. förstärkningen av adjunktskompetensen skäligen minimal och kan knappast motivera ett större anseende åt seminarieplatserna såsom »förnämligare adjunkturen».²

Ännu mera inkonsekvent än i fråga om de manliga ämneslärares behörighetsvillkor är kommittén vid uppställandet av kompetensvillkor för de kvinliga ämneslärarna, i det den bibehållit rätten för lärarinnor, utexaminerade från lärarinneseminariet, att jämte akademiskt bildade kvinnor med samma kompetens som de manliga adjunkterna söka ämneslärarebeställningar. Ja, den har t. o. m. i visst avseende sänkt fordringarna. Enligt gällande stadga äro kompetente bland sökande från ifrågavarande håll endast de, som ha högsta betyget i undervis-

¹ I: 351.

² I: 347.

ningsskicklighet; kommittén nedsätter fordran till »med beröm godkänd», därför att det högsta betyget är så sällsynt. Som kompensation stadgas den 4-åriga kursen i stället för den 3-åriga, d. v. s. en utbildning, som motsvarar studentexamen och ett eller ett par års universitetsstudier. »Inrättade man», för att låna doc. Perssons ord, »sedan en särskild provårskurs för en lärarekandidat med en dylik utbildning, hade man löst problemet att på kort tid fabricera även manliga seminarielärare. Kommittén kunde knappast hittat på lämpligare bestämmelser, om den haft för avsikt att så långt som möjligt utestänga universitetsbildade från seminariernas lärarebefattningar.»

Denna viktiga sak måste vidare ses i ljuset av andra förslag i betänkandet. »Kommittén går», såsom rektor Dahlgren uttrycker faktum, »rätt långt i förtroende till kvinnliga lärarekrafters användbarhet i seminarieundervisningen. Ej blott att minst halva antalet adjunktsbefattningar vid kvinnliga seminarier skola innehavas av lärarinnor, kvinnliga adjunkter förutsättas kunna intill näst halva antalet förekomma även vid de manliga seminarierna, och vill K. Maj:t förordna kvinnlig rektor vid ett seminarium, så skulle sådant enligt kommittéförslaget icke vara honom förmenat.»¹ Vad betyder då detta? Knappast något annat än ett starkt utvidgande av den lägre kompetensens område, på samma gång som seminarierna i fråga om kurser och arbetssätt omläggas till större likhet med de högre skolorna och den högre kompetensen skärpes, samt skärpes så, att ringa eller få kunna fylla villkoren! Kommittén går verkligen »rätt långt i förtroende» till dessa kvinnliga lärarekrafters användbarhet i seminarieundervisningen; när det gäller dem, är det ej längre så noga med dylika bagateller som att »vissa av seminariernas lärokurser äro sådana, att för deras rätta behandling en *vetenskaplig* utbildning är väl *behövlig*», och att »även flera av de övriga ämnena ställa stora fordringar på lärarens insikter, särskilt med hänsyn till elevernas enskilda arbete»,² eller med en sådan fordran som den, »att rektor i fråga

¹ Rektor Dahlgrens artikel i Sv. Dagbladet den 3 sistl. april.

² I: 345. Kurs. av mig.

om teoretisk och praktisk utbildning icke är underlägsen läroanstaltens övriga lärare»,¹ en fordran, som härvidlag icke kan utgöra annat än en from önskan.

De kvinnliga akademis antal är i ständig tillväxt. För närvarande äro de kvinnliga seminarieadjunkternas antal 13. Omställningen kan ej gärna bli större, än att ett tillräckligt antal sökande med akademisk utbildning skall stå till buds, åtminstone om blott läroverksadjunktskompetens föreskrives. Och man kunde ju bibehålla den t. v. för de kvinnliga adjunkterna jämte lektorskompetensen, liksom ej så få adjunkter undervisa å gymnasialstadiet. Så småningom skulle seminarierna helt visst erhålla ett tillräckligt antal lektorskompetenta kvinnliga lärarekrafter. Vid sitt sammanträde i Stockholm sistlidne påsk enade sig också rektorerna vid seminarierna om yrkandet, att bestämmelsen om behörighet för lärarinnor, utexaminerade från Högre lärarinneseminariet, att söka seminarieadjunkturen, borde utgå ur stadgan, emedan dessa lärarekrafters utbildning icke ansågs tillfyllestgörande, och emedan orättvisa eljest icke kunde undvikas; man och kvinna borde och kunde ha samma kompetens. Skall emellertid rätt bibehållas för utexaminerade från Högre lärarinneseminariet att söka tjänst vid folkskoleseminarierna, en rätt, som med all aktning för dessa i många fall utmärkta lärarekrafter vore för seminarierna olycklig, emedan därigenom dessa läroanstalters uppflyttande till deras berättigade plats i skolsystemet kommer att förhindras, och som icke heller lärar påyrkats av den kommittéledamot, som själv tillhör ifrågavarande läraregrupp,² måste det anses såsom alldeles orimligt att tillika öka utrymmet inom seminariet för de kvinnliga ämneslärarnas behörighet. Mot en sådan åtgärd tala dessutom även de betänkligheter, som av reservanterna herrar L. J. Jansson och Hugo Tigerschiöld från annan synpunkt framställts.³

¹ I: 362.

² Enl. uppgift av rektor H. Dahlgren i Sv. Dagbl. d. 3 april: »De kvinnliga seminarielärarnas representant i kommittén har för egen del varit mest benägen att låta denna bestämmelse utgå».

³ II: 481 f.

Mycket kunde än vara att säga om betänkandets innehåll. Det sagda får vara nog. Radikal kan man knappast kalla den reform av seminarierna, som folkundervisningskommittén efter moget övervägande föreslagit, — endast i en punkt innebär förslaget en sådan ändring, nämligen i fråga om seminariernas skiljande från kyrkan: här avsliter kommittén utan tillräckligt grundad anledning nästan fullständigt den historiska utvecklingens tråd genom att undanskjuta domkapitlen som lokalstyrelser —; och de seminarielärare torde nog ej vara så få, hos vilka betänkandet framkallat en känsla av besvikelse. Då nu emellertid kommittén på anförda och kanske även andra skäl ansett sig böra stanna vid det förslag, den framlagt, skall det oförbehållsamt erkännas, att förslaget i många och viktiga punkter innebär ett stort steg framåt, och vill jag för seminariernas skull blott hjärtligt önska, att det ej skall dröja nya trettiofem år, innan nästa stora steg tages.

Nils H. Nyman.

Litteratur.

Otto Raab, Tyska samtalsövningar för svenska skolor.
P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 2 kr. 25 öre.

Undervisningen skall vara praktisk. Det är nutidens lösen på det pedagogiska området. Och onekligen ligger häruti åtskilligt berättigat, om ock på somliga håll denna fordran blivit ensidigt framhävd, ja, driven rentav in absurdum. Icke minst vad språkundervisningen angår, betonas den praktiska synpunkten och nödvändigheten av att den får komma till sin rätt. Hit hör nu bland annat, att den studerande ungdomen skall få öva sig i de främmande språkens talande. Och visserligen är det i vår tid med dess utvecklade kommunikationsväsen och därav härflytande livliga förbindelse folken emellan av största vikt, att nu åsyftade övningar flitigt och målmedvetet bedrivs i våra skolor. Ty nog är det väl ömkligt, om en medlem av det unga Sverige efter fleråriga studier av t. ex. tyska språket skall sakna förmågan att nöjaktigt reda sig i konversation med en tysk. Och dock har följden av att lämpliga talövningar ej förekommit understundom framträtt på ett än ömkligare sätt. Så t. ex. har förf. till dessa rader en sommar på 1890-talet i Greifswald funnit en svensk numera hädangången läroverksadjunkt, som i en lång följd av år hade undervisat i tyska, vara totalt bortkommen och hjälplös, när han av en universitetsprofessor därstädes tilltalades med några i tyskt umgängesspråk ytterst vanliga fraser. Dylikt inträffar visserligen ej numera, och uppenbar undermålighet i nu berörda hänseende var nog redan på 1890-talet inom svenska elementar-

lärarkåren ytterst sällsynt, men sådant har dock passerat för ännu ej två decennier tillbaka, och dessutom är färdighet i tyska språkets talande något, som i våra dagar fordras av litet var och ej blott av elementarlärare. I syfte att främja den svenska ungdomens förkovran på nu angivna område har adjunkten vid Skövde realskola fil. kand. Otto Raab utgivit det arbete, vars titel här ovan läses. Enligt hans egna ord i företalet har nämligen hans avsikt med bokens utgivande varit »att meddela en kurs i gängse tyskt talspråk», och vid utarbetandet av densamma förklarar han sig särskilt hava beaktat »sådana situationer, i vilka en svensk, som reser i Tyskland eller eljest sammanträffar med tyskar, kan tänkas bliva försatt». Innehållet är ordnat sålunda:

Erster Teil med 19 övningsstycken.

Zweiter Teil:

- I. Aus dem Schulleben med 4 övn.-st.
- II. Verkehrsmittel » 4 »
- III. Im Winter » 4 »
- IV. Garten und Blumen » 3 »
- V. Aus dem Strassenleben » 4 »

Dritter Teil:

- I. Auf der Eisenbahn med 5 övn.-st. och 1 illustr. (Bahnhof, Düsseldorf).
- II. In der Sommerfrische med 6 övn.-st. och 1 illustr. (Sommerfrische, Alt-Reddevitz auf Rügen).
- III. Einkaufen med 5 övn.-st. och 1 illustr. (Marktplatz, Münster in Westfalen).
- IV. Buntes Allerlei med 5 övn.-st. och 1 illustr. (Theater, München).

Vierter Teil:

- I. In Hause med 5 övn.-st. och 1 illustr. (Landhaus, Fuhlsbüttel bei Hamburg).
- II. Im Seebad med 5 övn.-st. och 2 illustr. (Strandleben, Binz auf Rügen; Trajektschiff, Sassnitz—Trelleborg).

III. Auf der Rheinfahrt med 6 övn.-st. och 3 illustr. (Rheinbrücke, Mainz; Burg Rheinstein; Kaiser Wilhelms Denkmal, Koblenz).

IV. Aus dem Kurort med 7 övn.-st. och 1 illustr. (Kurterrasse, Bad Nauheim).

Till texten sluter sig en »Ordlista med grammatiska hänvisningar».

Det är, som synes, en rätt stor samling talövningar, denna bok innehåller, liksom det ock är på rätt många utav nutidslivets områden, som förf. låtit samtalen röra sig. Klart är emellertid, att, om boken skall bliva till särskilt gagn för »en svensk, som reser i Tyskland», åtskilliga stycken måste avse resor och de förhållanden, som därunder kunna inträffa. Så är ock fallet, ity att omkring en fjärdedel av övningarna äga nyss angivna karaktär. Att nybörjaren och den mindre försigkomne av dessa samtal ha mycket att lära, kan icke betvivlas. För språkets korrekthet och modernitet borga tvenne omständigheter, nämligen dels den, att utgivaren själv under de senaste åren företagit studieresor i Tyskland, dels ock den, att han vid utarbetandet av dessa övningar stått i förbindelse med nio av honom namngivna tyskar i olika delar av das grosse Vaterland. Vad bokens illustrationer vidkommer, äga de två förtjänster. Å ena sidan äro de nämligen väl reproducerade, å andra sidan äro de icke några fantasiskapelser utan återgiva verkliga platser, byggnader o. s. v. Äntligen bör också nämnas, att korrekturläsningen synes vara gjord med berömlig omsorg, samt att hela den typografiska utstyrseln motsvarar alla berättigade anspråk. — Några betydande anmärkningar torde icke mot arbetet kunna framställas. Ett par kapitel, som turisterna i främmande land behöver känna men svårligen på egen hand kan reda sig med, har utgivaren emellertid ej särskilt påaktat, nämligen kapitlen om bank- och postväsendet. Dessutom vill rec., ehuru blott i förbigående, fästa uppmärksamheten på det förhållandet, att i ordförteckningen många ord finnas upptagna på mer än ett ställe. Så är t. ex. fallet med: *morgen* (ordl. 2 och 37), *jetzt* (ordl. 2 och 12),

nur (ordl. 6 och 10), *gleich* (ordl. 7 och 25), *doch* (ordl. 7 och 9), *ach* (ordl. 8 och 16), *schrecklich* (ordl. 8 och 45), *na* (ordl. 10, 18 och 30), *glauben* (ordl. 13 och 17), *ob* (ordl. 16, 31 och 64) m. fl. Men dylika upprepningar kunna väl åtminstone icke anses för nödvändiga. Ävenledes må en passant erinras om, att *das Badezeug* (ordl. 57) helst översattes med: *badlinnet*. Och slutligen måste rec. uttala den åsikten, att bokens pris just ej är billigt, då den ej innehåller mer än 102 sidor, de 11 helsidesillustrationerna inberäknade. Men detta är ju något, som utg. helt säkert ej haft att bestämma över. — Totalomdömet rörande boken blir emellertid, att den utgör ett gott arbete, att den således väl förtjänar att komma till flitig användning i de svenska skolor, för vilka den är avsedd, och att den torde bliva även andra än det uppväxande släktets medlemmar till gagn. Särskilt måste rec. anse det lika troligt som önskvärt, att adj. Raabs bok erhåller spridning i våra folkskoleseminarier. Dels äro nämligen, som bekant, vid en och annan av dessa läroanstalter frivilliga kurser i tyska språket allaredan införda, dels har folkundervisningskommittéen i sitt betänkande föreslagit främmande språks, d. v. s. tyskans eller engelskans, upptagande bland seminariernas ordinarie undervisningsämnen. Visserligen har kommittén å ena sidan uppställt skicklighet att »läsa enklare text och riktigt uppfatta innehållet av det lästa» såsom den framtida seminarieundervisningens mål inom nu åsyftade område, men å andra sidan påyrkar den »talövnningar och andra tillämpningsövningar», och, då så är, förefaller det både sannolikt och lämpligt, att ovan recenserade bok vid nämnda läroanstalter vinner insteg.

G. S.

Ungdomsrepubliken i Amerika. Ett uppfostringsexperiment och dess resultat av *William R. George*. Med ett förord av G. H. von Koch. Bem. översättning från engelskan. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1912. Pris 2 kr.

Ungdomsrepubliken i Amerika är ett ganska egendomligt företag, som tilldragit sig både pedagogers och socialekonomers

uppmärksamhet i olika länder. Stiftaren af republiken, William R. George, började sitt företag med hvad vi närmast skulle kalla skollofskolonier. Mr George förlade sin koloni till en plats i staten New-York, som kallades Freeville och är belägen mellan New-York och Buffalo. Men i olikhet med vad som vanligen är fallet med våra kolonier valde han medlemmar i kolonien ej bland mera välartade barn utan tvärtom bland de sämre elementen i staden New-York. Gossarna fingo här allt hvad de behöfde och hade rikliga tillfällen att sysselsätta sig med lekar och nöjen. Vid afresan från kolonien öfverhopades gossarna med gåfvor af frukt, grönsaker, begagnade kläder och mycket annat. Snart gjorde dock mr George den erfarenheten, att det var dessa gåfvor, som förnämligast bidrogo till att de gärna ville ut till kolonien. Han beslöt därför att ändra system. Ingenting, vare sig mat eller kläder, skulle erhållas utan arbete. Detta gick visserligen motsträfvigt i början men lyckades sedermera väl, i det gossarna snart insågo tillfredsställelsen af att själfva genom arbete förtjäna sitt uppehälle.

En utvecklad själfstyrelse med juryinstitution, en styrelse, en riksdag infördes ock. De unga ägnade sig efter sin fallenhet åt olika yrken, och de besparingar, de gjorde, insattes i en bank, som upprättats inom kolonien.

Efter några år kom mr George på den idén, att det vore bättre att ha de unga kolonisterna året om än blott några veckor om somrarna. Denna idé sattes i verket och hade goda följder med sig. I början var det både sommar- och årskolonister, men snart blef det uteslutande årskolonister.

Ehuru det var många svårigheter att bekämpa och ledarens idériakedom och tålmod ofta sattes på hårda prof, beskrifves resultatet af det hela såsom godt, och många aktningvärda män ha vistelsen i Freeville att tacka för sin uppkomst. Liknande kolonier ha också grundats i andra af Unionens stater.

Angående förutsättningarna för att i svensk jord omplantera mr Georges idéer kan herr G. A. von Koch, som skrivit förordet till boken, ej yttra sig. »Möjligt är», säger han, »att den amerikanska ungdomen är speciellt ägnad att påverkas af ifrå-

gavarande uppfostringsmetoder. Men utan tvifvel skola dock de för 'republiken' grundläggande tankarna äfven hos oss, liksom öfverallt i världen, visa sig ha en stor mission att fylla. Och endast den ytliga granskaren skall förkasta hela systemet på grund af en och annan detalj, som strider mot vår traditionella uppfattning i pedagogiska frågor.»

En person, som är så uppoffrande och besitter en sådan förmåga att leda en mer eller mindre tygellös ungdomsskara, torde i alla händelser ej vara lätt att finna. Herr Koch råder emellertid hvar och en, som företager en Amerikaresa, att göra ett besök i Freeville. Han själf räknar sin vistelse där till de angenämaste minnena från sin resa.

Kortfattad synoptisk framställning av Jesu liv och lära jämte Översikt av N. T:s böcker till skolornas tjänst av *Fredr. Törnvall*. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1912. Pris 50 öre.

Under sin verksamhet som lärare har förf. funnit det vara ganska svårt att för lärjungarna få fram en tydlig, konkret bild af Frälsarens lif, lära och person och har därför trott, att man lättare skulle vinna målet, om en kortfattad synoptisk framställning af ämnet funnes att tillgå såsom ledning vid bibelstudiet.

Sedan förf. i korthet behandlat Jesu födelse, barndoms- och ungdomstid, hans dop och frestelse, redogör han närmare för Jesu första och andra verksamhetsår. Därefter behandlar han Jesu lära under följande synpunkter: I. Jesu lära om Guds rike, II. Jesu lära om sig själf, III. Jesu personliga egenskaper.

Den senare delen af boken innehåller en kort men enkel och redig öfversikt af innehållet i Nya testamentets böcker.

Förf. har på ett lyckligt sätt löst sin uppgift, och särskildt var en för skolbruk afsedd sammanhängande framställning af Jesu lif och lära af behovet påkallad.

C. O. Arcadius. Handledning i folkskolepedagogik för

seminarier och lärare. Andra upplagan. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1912. Pris bunden 3 kr. 25 öre.

Den förra upplagan af rektor Arcadius' »Handledning i folkskolepedagogik» har under flera år blifvit använd och pröfvad vid flertalet af rikets seminarier. Förf. har nu utgifvit en reviderad och med omkring 30 sidor tillökad upplaga. Plan och innehåll äro väsentligen desamma som i föregående upplaga.

Skolhygien behandlas utförligt, didaktiken och läran om tukten mer kortfattadt, ehuru de viktigaste frågorna där upptagits eller åtminstone berörts. Därjämte ha liksom i förra upplagan tillfogats tvenne afdelningar om folkskolläraernas egenskaper samt om folkskolans anordning och förvaltning.

Författarens lärobok är genom den förra upplagan så väl känd, att någon särskild rekommendation däraf ej är behöflig. Man märker, att innehållet ej blott är ett teoretiserande öfver pedagogiska frågor, utan att det grundar sig på praktisk erfarenhet under en lång lärareverksamhet.

Det enda, vi skulle vilja anmärka, är, att förf. upptagit åtskilligt, som i själva verket ej hör till pedagogiken, nämligen vissa författningsärenden. Så är fallet med kap. om lärares tillsättning, vissa delar af kap. om folkskolans myndigheter (kyrkostämman, skolråd m. m.), om lärares löner, statsbidrag, pensioner, lärares afgang m. m. Allt detta är visserligen nödigt att ha reda på, men det kan hämtas ur lätt tillgängliga samlingar om förordningar, stadganden m. m. I stället hade det enligt vår mening varit lämpligt, om några delar af didaktiken och läran om tukten fått en mera ingående behandling, i synnerhet som pedagogiken torde komma att något utförligare studeras i de omorganiserade seminarierna. Så t. ex. hade mera uppmärksamhet bort ägnas åt den Zillerska läroplanen, hvilken nu blott omnämnes i en not, helst då förf. i hufvudsak anslutit sig till Zillers »Formalstufen».

Att de nya öfverbyggnaderna för folkskolan upptagits, anse vi lämpligt. Tillsammans med författarens lärobok i psykologi (»Om uppfostrans föremål») utgör nu nämnda »Handledning» ett värdefullt arbete på pedagogikens område, som vi äro

öfvertygade om skall blifva till gagn för seminarierna äfven i deras nya gestaltning.

Hans Larsson. Psykologi. Fjärde upplagan. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1911. Pris bunden 1 kr. 90 öre.

Prof. Larssons psykologi, som många år varit använd vid ett flertal läroanstalter, har vunnit mycket genom de senare bearbetningarna och kan läsas med verkligt intresse.

Sinnena, hvilkas framställning belyses genom flera illustrationer, behandlas utförligt och förf. utgår där från enkla experiment. Hvad som rör föreställnings- och känslolifvet är också noggrant utfördt. Däremot synes oss en väl knapphändig utredning hafva kommit viljelifvet till del, hvarjämte några enkla och sammanfattande definitioner skulle varit till gagn för lärjungarna.

Efter framställningen af kunskapslifvet följer en språkpsykologisk studie och i slutet af boken har förf. upptagit några »Särskilda psykologiska och filosofiska frågor», såsom drömmar, hypnos, om döfstumma och blindas, djurens sjäslif, de olika åsikterna om kropp och själ (materialism, idealism, parallellism), rationell och empirisk psykologi, allt ämnen, som för den tänkande lärjungen böra vara af intresse och betydelse att ha reda på.

Naturlära för folkskolan. IV. För folkskolans överbyggnader. Häftet B. *Värme, ljus* av Hjalmar Berg. P. A. Norstedt & Söners förlag, 1912. Pris 70 öre.

För folkskolans öfverbyggnader hafva särskildt på naturkunnighetens område utkommit några lämpliga läroböcker. I h. IV A har förf. behandlat magnetismen och elektriciteten. I nu utkomna häfte IV B redogöres för *Värme och ljus* jämte de företeelser, som stå tillsammans därmed. Framställningen är mycket åskådlig. Vid hvarje läropunkt utgår man från försök och leder sig därigenom till lagen. Bland nyare företeelser på värmets område märkas Explosionsmaskiner (automobiler).

Ljusstrålarnas kemiska verkningar få sin tillämpning på fotografien, som rätt noggrant beskrifves, och röntgenstrålarnas betydelse angifves. Till sist redogöres för spektralanalysen.

Allt är enkelt och lättfattligt beskrifvet, och Hj. Bergs lärobok bör väl fylla sin uppgift. Äfven för självstudier lämpar den sig.

Från vårt lands Djur- och Växtvärld af Henrik Hasselgren samt Några bilder från Djurvärlden samlade av Carl Kastman. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1911. Pris 1 kr. 25 öre.

I ofvanstående häfte, n:r 4 af serien V i Svenskt folkbibliotek, redogör förf. på ett enkelt och intresseväckande sätt för iakttagelser, som han gjort beträffande åtskilliga djur och växter. Särskildt fäster han sig vid Konga och Kinnevalds härad i Småland, hvilkas naturbeskaffenhet i korthet beskrifves. Förf. nämner något om mullvaden och vildkaninen men sysselsätter sig hufvudsakligen med fåglarna, om hvilka han har den rikaste erfarenheten. Därefter meddelas några råd rörande insjöfisket. Af växterna behandlas hängväxterna, boken, enen och lummeväxterna.

Äfven från Gotska Sandön, Stora Karlsö och Visby lämnas skildringar. Intressant är hvad förf. framställt om »Beteckningsmedel för fåglarnas sång och öfriga ljud», som åskådliggöras enligt den af konservator Muchhardt införda metoden härför.

I ett »Tillägg» har nyligen afl. kanslirådet Kastman meddelat »Några drag från djurvärlden i allmänhet», med ledning af berättelser, hämtade från skilda håll, förnämligast från Island.

En stark kärlek till naturen ger sig uttryck i författarens skildringar, som kunna bereda både nöje och nytta. De rekommenderas därför till naturvännens beaktande.

Birger Kajanus. Naturvetenskapliga småstycken. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1912. Pris 1 kr. 25 öre.

Förf. är förut känd genom sina »Biologiska skisser», som

med nöje blifvit lästa. Vi tro, att äfven dessa »småstycken» ur naturvetenskaperna skola väcka intresse. Förf. behandlar här flera intressanta ämnen och problem under följande rubriker: Ärftlighetens underlag; Den judiska typens genetik; Mulatter; Släktskapens inverkan på afkomman; Blod och släktskap; Rudimentära organ; Mimicryns hemlighet; Könbestämningen; Könlös alstring; Biologisk elektricitet; Schleiden, ett forskarsnille; Växternas färger; Växternas extravaganser; Växtnamn; Kryddor och frukt.

Förf. har visserligen ej löst eller kunnat lösa alla hithörande frågor men har lämnat intressanta bidrag härtill och stöder sig till en stor del på noggranna iakttagelser.

Boken är populärt hållen och lämnar de mera vetenskapliga undersökningarna och resultaten i en form, som är njutbar för hvar och en.

Biblioteket Sveriges Vår. X. Magnus Stenbock av *Karin Häggström* och **XI. Peter Fjellstedt** av *Isidor Carlsson*.

Här möta oss tvenne nya förtjänstfulla publikationer af »Biblioteket Sveriges Vår».

I den förra skildras på ett sympatiskt sätt den tappre, hurtige och folkkäre härföraren och fältmarskalken Magnus Stenbocks lif, hans deltagande i Karl XII:s fälttåg, det lyckliga slaget vid Helsingborg, ljuspunkten i hans senare bedrifter, och därefter hans sista fälttåg, hans sorgliga fångenskap och hans död.

Magnus Stenbocks porträtt och flera illustrationer pryda häftet.

I det senare häftet lämnas oss en teckning af den varme missionären Peter Fjellstedts lif och verksamhet, som rätt utförligt behandlas under följande rubriker: 1. Barndomstiden, 2. På studievägen, 3. Tråden ofvanifrån, 4. Missionären, 5. I verksamhet i hemlandet, 6. Mannen. Häftet är försedt med ett lyckadt porträtt och en byst af Fjellstedt, hvarjämte afbildningar af Fjellstedtska skolan i Uppsala och Fjellstedts grafvård å Uppsala kyrkogård äro bifogade.

Båda de nämnda arbetena äro mycket läsvärda.

Sol- och sommarkag. Berättelse av *Fanny Månsson*. Med teckningar av *Nils Kjellberg*. Expeditionen av Sveriges Vår, Uppsala. Pris 40 öre.

Är en mycket nyttig bok nu vid sommarens annalkande. Den handlar om en skolflicka från staden vid namn Elsa, som tillbringar sommaren på landet i en vacker trakt. Där finnas tvenne friska och raska barn, Anna och Erik. Elsa är lång och mager, har ingen aptit, då hon i staden blifvit van vid att blott dricka kaffe och äta smörgåsar men ej förtär just någon lagad mat. Hon får nu börja sin dag med en tallrik välling, som hon i början visserligen finner motbjudande, men snart tycker om. Sedan får hon ordentlig mat, dricker mjölk men ej något kaffe.

Hon får göra besök hos grisar och höns och hos Brunte, deltagar i små landtliga sysslor, i lekar, som stundom bli något farliga, gör besök i granngårdarna, är äfven utsatt för små äfventyr m. m.

Vid slutet af sommarferierna reser Elsa hem. Hon är nu helt annorlunda, än när hon kom, frisk, glad och hurtig.

Det hela är framställt i små berättelser på ett naturligt och medryckande sätt. Boken rekommenderas på det varmaste särskildt åt alla stadsbarn.

Ungdomslifvets rikedom av *Oscar Mannström*. N:o 1 af Skrifter utgifna af Svenska sällskapet för Nykterhet och Folkuppfostran. Stockholm, P. A. Norstedt & Söner. Pris 25 öre.

Det lilla, nätta häftet, som är prydt med en titelvignett, sättningsmannen, innehåller fyra läsvärda uppsatser. Förf. utgår därifrån, att hvarje ålder har sin särskilda rikedom och framställer då den frågan, hvilken ungdomslifvets särskilda rikedom är.

»Ungdomstidens rikedom», säger förf., »är densamma som vårens. Att vara ung, det är att ha hela lifvet framför sig med alla dess möjligheter och att känna sig äga krafter i själ och kropp att göra möjligheterna till verklighet. Att vara ung är att vara fylld af lifskraft och lefnadsglädje, af vemod och läng-

tan. Och lifskraft och lefnadsglädje, det är näst ett godt samvete den största rikedom i världen.»

Rostads elevförbunds årsskrift. Nionde årgången, 1912.

Liksom i förra årgångar framlyser äfven i denna det starka samband som vid Kalmar seminarium råder å ena sidan mellan elever och lärare och å den andra mellan eleverna, såväl de nuvarande som de afgangna.

Årsskriftens innehåll är omväxlande och utgöres af ett tjugotal artiklar och poem, bland hvilka vi märka *Elevehem vid engelska seminarier* av *Augusta Westerberg*, *Hemförlovade från arbetet* av *rektor Wickbom* och *folkskollärare Waller*, *Hur vi firade rektor Wickboms 60-årsdag* av *sem.-adj. G. Sandahl*.

Folkskollärarnas tillträde till universitetet. Under denna titel har på L. Norblads Bokhandels förlag i Uppsala utkommit det föredrag af Lektor Richard Nordin, som inledde den bekanta diskussionen i studentföreningen Heimdal i Uppsala i den mycket viktiga frågan om universitetens öppnande för folkskollärarne. Äfven diskussionen och mötets resolution äro i häftet intagna. I diskussionen gjordes sakliga och utförliga inlägg af representanter för *seminarierna* (Lektor Rossander) och för *universitetet* (Docenten Rudberg och Fil. Lic. Hj. Haralds). Inledaren, lektor vid Uppsala Högre Allm. Läroverk och redaktör för »Tidning för Sveriges Läroverk», belyser frågan i en ingående och saklig ton från *de allmänna läroverkens synpunkt*. Den för den viktiga frågan intresserade äger sålunda i föreliggande broschyr tillfälle taga del af sakliga inlägg från representanter för *allmänna läroverken*, *seminarierna* och *universitetet*.

Den Danske Realskole, redigeret af *Alb. Dahl*, h. 1—3, 1912.

Förevarande häften innehålla bland annat: Modersmaalet og den første Undervisning deri; Skolerne og gamle Elever; Ett Besøg i Himmelev Skole af Lærerinde Frk. Ellen Ovesen, Haslev; Forbindelsen mellem Folkeskolen og Middelskolen.

Pedagogisk Tidskrift, 48 årgången 1912, h. 1—4.

Tidskriften utgifves från årets början i något förändrad utstyrsel och tryckes i Uppsala hos Almqvist & Wicksells Boktryckeri-A.-B.

Af innehållet märkas följande artiklar och recensioner: Th. Mazer, Religionsundervisningen och diakonien; Rudolf Rödning, Några drag af det antika Greklands skolväsen; J. Nordlander, Anmälan af Läsebok för folkskolan, parallellupplagan; A. Nordfelt, Några reflexioner i språkfrågor; Elias Grip, Anmälan af Göteborgs h. samskolas Minnesskrift; Albert Falk, Anmälan af N. Rönnholm, Ekonomisk geografi.

P. A. Norstedt & Söner, Förlagskatalog n:o 4, 1911. Stockholm 1912.

I förevarande katalog, som utgör fortsättning af n:o 3, äro upptagna alla från firmans förlag utkomna arbeten under år 1911 och därjämte från andra förlag öfvertagna artiklar, bland hvilka särskildt märkas en mängd böcker från W. Schultz' förlag i Uppsala. Ett utförligt och praktiskt anordnad register underlättar i hög grad begagnandet af katalogen.

Illustrerad Tidskrift för ung och gammal, redigerad af *Oscar Mannström*. Pris för helt år 3 kr.

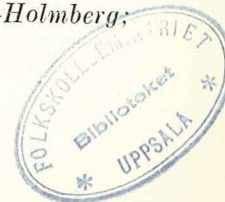
I sista häftet för år 1911 hade vi nöjet att anmäla de två häften af tidskriften som då utkommit. För i år ha 8 häften kommit oss till del, och samma fördelaktiga omdöme, som vi afgåfvo om de då utkomna häften, kunna vi lämna om de i år utgifna.

Innehållet är godt och omväxlande och tidskriften, i hvilken flera framstående författare och författarinnor äro medarbetare, är förtjänt af all uppmuntran.

Priset — 3 kr. för 24 häften är synnerligen billigt.

Läsning för svenska folket. Häft 1, 1912. Pris 30 öre.

Häftet innehåller följande mycket läsvärda artiklar: Hvad unga landtflickor behöfva veta. Af *Cecilia Bååth-Holmberg*;

Från Bottenhafvet till norska gränsen. Af *Birger Gezelius*; Några bilder från Italien. Af *Elias Grip*; Om det äldre byggnadssättet hos svenska allmogen. Af *I. Törnebladh*.

Tidskrift utgiven af *Pedagogiska föreningen i Finland*, redigerad av *V. T. Rosenqvist*. 2—3, 1912.

Förevarande tidskrift utkommer i 8 häften om tillsammans 24 ark och priset för årgången är 6 mark. Innehållet, som utgöres af pedagogiska afhandlingar, recensioner, referat m. m., är till ungefär hälften affattadt på svenska, till hälften på finska.

De svenska artiklarna äro: Oändlighetsbegreppet i matematiken av *Ernst Lindelöf*; Om folkskoleelevernas intresse för olika skolämnen av *Albert Lilius*; T. T. Renvall i skolläreföreningen i Vasa av *V. T. Rosenqvist*. —

Sveriges Natur, Svenska Naturskyddsföreningens årskrift 1912. Redaktör och utgifvare *Thor Högdahl*. Wahlström & Widstrand i kommission.

Svenska Naturskyddsföreningens årsskrift 1912 utmärker sig liksom de båda föregående årgångarna för ett intressant och omväxlande innehåll, ett omsorgsfullt valdt illustrationsmaterial och en vårdad utstyrsel.

Det smakfulla omslaget, som återger ett motiv från Hallands Väderö, är utfördt efter teckning af läroverksadj. dr. *P. Romare*. Bland de vackra försättsplanscherna fäster man sig särskildt vid bilden af det lilla för sin säregna skönhet bekanta Forsakars vattenfall i Degeberga, Skåne, hvilket, enligt hvad som omtalas i årsskriften, hotas af snar förstörelse genom en planerad kraftstationsanläggning. Uppsatserna inledas af en af årsskriftens red. skrifven kort biografi öfver den moderna naturskyddsrelsens upphofsman, professor *H. Conwentz*. Härpå följer en uppsats af professor *Einar Lönnberg* om Sonfjällets nationalpark, illustrerad af en situationskarta öfver fjället samt ett par präktiga helsidesbilder. Af samme författare märkas

längre fram i boken en liknande orienterande beskrifning öfver Hamra nationalpark samt en särdeles intressant uppsats om kungsfiskaren med särskild hänsyn till denna fågels på senare år började invandring i Sverige. Såsom ett exempel på snabb och våldsam rubbning af ursprunglig natur berättar redaktör *Hj. Lönnroth* om den rika fågelvärd, som ännu på 1880-talet hade sitt tillhåll i de numera torrlagda vass- och sumpmarkerna omkring Göteborg. I en af flera vackra fotografier illustrerad uppsats lämnar professor *R. Sernander* en beskrifning öfver den naturpark Uppsala universitet nyligen låtit afskilja på sin egendom Vårdsätra vid Mälaren. Dr. *Gustaf Kolthoffs* skildring »Mina äldsta minnen af svensk natur», hvori förf. på sitt medryckande och innerliga sätt berättar om fågellifvet på Västgötsläppen, sådant det tedde sig under hans barndom, kommer att läsas med förtjusning af alla naturvänner, unga såväl som gamla. Med lika stort intresse skall man helt visst mottaga de af författaren *Karl-Erik Forsslund* skrifna dagboksbladen från en resa till de trakter, där vildmarken ännu kämpar sin hopplösa kamp mot kulturen, här representerad af den moderna kraftstationsanläggningen vid Porjus. »Om naturskydd för geologiskt intressanta områden och föremål på Gottland» är titeln på en ur naturskyddssynpunkt synnerligen värdefull uppsats af statsgeologen dr. *Henr. Munthe*, illustrerad af ej mindre än 11 st. af förf. själf tagna, lika vackra som instruktiva fotografier. Samme förf. uttalar sig i en kortare uppsats för skydd för den geologiskt märkliga Djupadalen i Dala s:n, Västergötland, samt andra dylika senglaciala bildningar i närgränsande trakt. Af speciellt intresse för hufvudstadens naturskyddsvänner äro ett par uppsatser af fröken *Anna Lindhagen* och konstnären *Gunnar Hallström*. Den förstnämnda gifver en af vackra fotografier åtföljd beskrifning öfver den vid Årstaviken belägna Eriksdalslunden, om hvars skyddande såsom naturpark författarinnan väckt motion i Stockholms stadsfullmäktige, den sistnämnde framlägger i skisserad form ett till stadsfullmäktige adresserad särdeles beaktansvärdt förslag rörande bevarandet af de naturliga strandlandskapen vid Stockholms båda inlopp.

Vidare skrifver fil. d:r *Nils Sylvén* om ett par skånska växt-
rariteter, af hvilka han jämväl meddelar fotografier, fil. kand.
Carl Malmström & C:o bidrar med en intressant och uttömmande
historik och beskrifning i ord och bild öfver den på senaste tiden
så mycket omtalade Åholmen i Mälaren, skriftställaren *Sig-
gurd Hallberg* håller oss au jour med Hallands Väderö-frågan
samt berättar om det lyckligt afvärdade attentatet mot Houfs
hallar o. s. v.

Den synnerligen rikhaltiga afdelningen »Meddelanden och
notiser» bjuder bland mycket annat på ett par intressanta na-
turskyddsrapporter, »Naturminnen i trakten af Stugun» af dr.
Ger. Åberg och »Märkliga naturområden och sällsynta växter
på Kolmården» af kyrkoherde *J. P. Linde*, två meddelanden af
lektor *Matts Floderus*, »Axel Oxenstiernas ek» och »Naturskydd
i stad», samt en bild af ett egendomligt flyttblock i Bergjums
s:n, Västergötland, efter foto af *Emil Bäcklin*.

Den i årsskriften tryckta medlemsförteckningen upptager
1,846 ledamöter från alla delar af landet.

Årsskriften utdelas gratis till föreningens medlemmar och be-
tingar i bokhandeln ett pris af 3 kr. För naturskyddssaken
intresserade personer kunna anmäla sig som medlemmar under
adress: Svenska Naturskyddsföreningen, *Stockholm 14*. Års-
afgiften är 2 kr., ständigt ledamotsafgift 50 kr.

Pontus Wikners minne. År 1888, kort efter Pontus Wik-
ners död, publicerades i tidskriften »Läsning för hemmet» en
utan alla anspråk gjord skildring av hans personlighet av »en
tacksam vän». Densamma blev vänligt mottagen och utgavs
även i särtryck. År 1902 utkom en andra upplaga — samtidigt
med avtäckningen av Wikners gravvård i Uppsala. Densamma
slutsåldes nästan genast. Från många håll har nu den önskan
uttalats, att en tredje upplaga måtte föranstaltas och att skild-
ringen måtte kompletteras dels med brev, som varit införda i
»Läsning för hemmet», dels med några förut otryckta bidrag
till kännedom om W:s personlighet. Övertygad om att vad

Wikner både genom sina skrifter och genom sin livsbild har att
ge den svenska ungdomen, vilken var och förblev det förnäms-
ta föremålet för hans kärlek, hör till de skatter, som icke för-
åldras, har det lilla minnesbladets utgivare beslutat sig för att
söka tillmötesgå dessa önskningar, och det sker i den förhopp-
ningen, att en och annan, som förut ej läst något av Wikner,
skall genom minnesbladet få en impuls till detta studium.

Under förutsättning att den subskription, vartill inbjudan i
dagarna utfärdats, omfattas med tillräckligt stort intresse, är
den nya upplagan avsedd att utkomma under loppet av instun-
dande sommar. Densamma torde komma att innehålla ungefär
10 tryckark. Subskription mottages i varje bokhandel eller
L. Norblads Bokhandel i Uppsala, och blir priset för exemplar,
som rekvirerats före den 1:sta juli, kronor 2:—; därefter höjes
priset.

Nyckterhetsrörelsens historia i Sverige. Undertecknad, som
med anledning af att Svenska Sällskapet för Nykterhet och
Folkuppfostran, det 1837 stiftade Svenska Nykterhetssällskapet,
i år fyller 75 år, är sysselsatt med utarbetande af en samling stu-
dier till den äldre svenska nykterhetsrörelsens historia, får här-
med vördsamt till vännerna af vår nykterhets- och kulturhisto-
ria rikta en anhållan om upplysningar och meddelanden, sär-
skildt sådana, som kunna vara af vikt för tiden 1830—1880.
Bref och dokument, nykterhetsskrifter och tidningar, årsberät-
telser o. s. v. mottagas med tacksamhet såsom lån eller som *gåf-
va till Svenska sällskapets arkiv*. Af speciell vikt äro *uppgif-
ter om de äldre sockennykterhetsföreningarnas* stiftande, ordfö-
rande och ledande personligheter.

Oscar Mannström.

Svenska Sällskapet för Nykterhet och Folkuppfostran sek-
reterare. Adress: Vasagatan 9, Stockholm.

Svaghet i rösten (Fonasteni) vid sång, tal och kommando av Dr. *Theodor S. Flatau*. Bemyndigad översättning av *Elisabet Eurén*. Stockholm, P. A. Norstedt & Söner, 1912. Pris 2 kr.

Frågan om de professionella halssjukdomarna och deras orsaker samt möjligheten att bota och förebygga dem är synnerligen aktuell. Föreliggande bok av Sanitätsrath Dr Flatau i Berlin, vilken är den förste, som vetenskapligt behandlat frågan om röstneurosen, fonastenien, är egentligen en medicinsk avhandling, men torde med intresse och utbyte kunna läsas även av icke medicinskt bildade, såsom sångare och sånglärare, präster, skollärare och militärer. Dessa äro just sådana personer, som genom sin verksamhet kunna ådraga sig sjäflva fonasteni eller göra andra till offer för denna neuros. Författaren yrkar med rätta på att blivande lärare, präster och militärer böra erhålla profylaktisk röstutbildning, som kan hjälpa dem att stå bi under ett ansträngande yrkesbruk av rösten. Vidare tillropar han sång- och skollärare ett giv akt, så att de måtte varsamt behandla de åt dem anförtrödda elevernas röster — det är att förgripa sig på en livsfunktion att skada eller förstöra en röst. Han visar, att sjukdomsföreteelser av fonastensk art måste undersökas, icke såsom hittills vanligen skett med optiska medel, utan även och fastmer med akustiska metoder, samt pekar på röstgymnastisk behandling såsom varande den terapi, som säkrast leder till botande av ifrågavarande yrkessjukdomar.

K. Hugo Segerborg, Modellering. Stockholm, P. A. Norstedt & Söner, 1911. H. 1 1: 25, h. 2 1: 50.

Genom sitt arbete »*Modellering*» har teckningsläraren i Karlstad, K. Hugo Segerborg, gjort en klar framställning av modelleringens betydelse så väl i skolan som i hemmet. Författaren påvisar barnets medfödda lust att i sand och lera plastiskt avbilda föremål och således med enkelt material finna ett verksamhetsfält, där nytta och nöje förenas. Rätt odlad, utgör denna lust för plastisk avbildning ett viktigt medel för utveck-

lingen av barnets begrepp om form och utsträckning; den uppövar handlaget samt stärker syn- och känselsinnet. Redan i den tidigaste skolåldern bör modellering utgöra en viktig faktor i jämbredd med teckningsundervisningen. Som medel för återgivandet av barnets intryck såväl ur det omgivande livet som ur fantasiens värld bestå modelleringens viktigaste förtjänster däruti, att de äro *konkreta*, »något att ta' på», och ej som teckningens *abstrakta*. Teckningen kräver således mer av barnets uppfattningsförmåga än modelleringen. Dock bör naturligtvis ej teckningen behandlas styvmoderligt, utan måste vid fortsatta modelleringsövningar en omskiftning mellan teckning och modellering äga rum. På högre stadium kan modellering ej utföras utan en viss förmåga att kunna teckna.

I sitt arbete hänvisar förf. till flere olika metoder vid modelleringsövningarna utan att särskilt framhålla någon som den yppersta. I alla modelleringsmetoder utgöres materialet vanligen av *lera*. Författaren påpekar, att många avskräckas av modelleringens tillämpning i barnklasserna på grund av det »smet» dessa övningar förorsaka. För att slå ned detta hinder ger förf. en utförlig beskrivning på hur leran bör behandlas och påvisar samtidigt, hur lätt denna, sedan den torkat, kan avlägsnas, om den råkat fastna på kläderna. Händerna rengöras i kallt vatten.

Verktygen äro mycket enkla. Vid utförandet av de första övningarna böra endast fingrarna användas att forma med. *Båda* händerna få hjälpa till, och här se vi åter en av modelleringens fördelar: den vänstra handen blir lika duglig till användning som den högra. Vid fortsatta övningar användes så lätt anskaffade verktyg som en strumpsticka eller grov stoppnål, och först längre fram har man användning för s. k. modelleringsspinnar. Även dessa äro noggrant beskrivna. — Torkning av föremålen sker på sätt, som omtalas i nämnda arbete. Föremålen kunna även färgläggas och därigenom få ett nätt och förfinat utseende.

Önskvärt vore, att modelleringsundervisning snarast möjligt infördes i Sveriges alla skolor av skäl, som förut nämnts.

Genom sitt rediga framställningssätt av olika metoder från lägsta stadier till högre och genom sina utförliga beskrivningar över material, verktyg, tillvägagångssätt etc. är herr Segerborgs bok väl värd att läsas och läggas till grund för detta viktiga övningsämne.

Ruth Wickman.

Bidrag till Sveriges officiella statistik.

Undervisningsväsendet.

Berättelse om folkskolorna för år 1910. Utarbetad i Kungl. ecklesiastikdepartementet. Stockholm, Centraltryckeriet, 1912.
Ur nämnda berättelse meddelas följande:

I. Högre folkskolorna.

För högre folkskolor stadgades nya bestämmelser genom K. kungörelsen den 29 okt. 1909, sedan 1909 års riksdag bifallit Kungl. Maj:ts framställning att medgifva upprättandet af högre folkskola äfven i stad med allmänt läroverk, att höja för högre folkskola utgående högsta statsbidrag samt att upprätta kommunala mellanskolor.

Enligt nämnda kungörelse förstås med högre folkskola en sådan skola, som för ett eller gemensamt för flera skoldistrikt inrättas i ändamål att bereda barn, som genomgått den egentliga folkskolan eller på annat sätt vunnit motsvarande kunskaper, tillfälle att inhämta ett högre mått af allmänt medborgerlig och praktisk bildning, utan att barnen dragas från sina vanliga lefnadsförhållanden eller nödig öfning för duglighet och hårdighet vid arbete. Sådan skola kan, under vissa föreskrifna villkor, erhålla underhåll af statsmedel, dels till högst dubbla beloppet af hvad till skolan i distriktet sammanskjutes, dock högst 1,200 kronor årligen för hvarje årsklass och för hvarje skola ej öfverskridande 4,800 kronor om året, dels ock därutöver två tredjedelar af de till lärarnes aflöning hörande ålders-tilläggen. — Vidare kan kommun, som så önskar, under vissa

föreskrifna villkor få högre folkskola erkänd som kommunal mellanskola. — I öfrigt gälla för högre folkskola fortfarande bestämmelserna i K. kungörelsen den 28 juni 1907.

Af de 31 skolorna hafva 3 nytillkommit för året, nämligen i Åtvidabergs och Ludvika församlingar och i Malmö stad. Däremot har högre folkskolan i Borrby upphört. Vid skolorna voro anställda tillsammans 117 lärare, af hvilka 73 undervisade i läsämnen (ensamt eller i förening med öfningsämnena) och 44 endast i öfningsämnena. År 1909 utgjorde antalet lärare 86, af hvilka 52 undervisade i läsämnen (ensamt eller i förening med öfningsämnena) och 34 endast i öfningsämnena. Den starka ökningen i lärarnas antal år 1910 beror dels på inrättandet af nya högre folkskolor, dels på utvidgningen af åtskilliga skolor, som äro under ombildning till kommunala mellanskolor, med ytterligare årsklasser. Bland lärarne i läsämnen voro 23 och bland lärarne i endast öfningsämnena 12 kvinnor. Lärjungarnes antal utgjorde 1,326, af hvilka 950 (533 gossar och 417 flickor) voro under 15 år samt 376 (197 gossar och 179 flickor) 15 år och därutöver. Omkostnaderna uppgingo till 157,321 kr. 77 öre. Om man fördelar omkostnadsbeloppet på antalet lärjungar, finner man, att kostnaden för hvarje lärjunge uppgick till 118 kr. 64 öre mot 118 kr. 25 öre under närmast föregående år.

Lärokursens längd uppgifves vid 1 skola till ett å två år, vid 16 till två, vid 8 till tre år samt vid 6 till fyra år. — Läsveckornas antal har varit 25 vid en, 26 vid en, 28 vid tre, 29 vid en, 30 vid tio (däraf vid en $30\frac{3}{7}$), 32 vid fem (däraf vid två $32\frac{1}{2}$ och vid en $32\frac{4}{7}$), 34 vid sex (däraf $34\frac{1}{2}$ vid två), 36 vid en, 38 vid två och 39 vid en. Läsdagarnas antal i veckan uppgick till 5 vid åtta och till 6 vid tjugutre skolor. — Hvad undervisningstimmarnas antal i veckan angår, hafva desamma utgjort 22 å 33 vid en skola (med $32\frac{1}{2}$ veckor), 27 vid en skola (med 30 veckor), 28 vid två (hvaraf en med 30 och en med 34 veckor), 30 vid tretton (hvaraf två med 28, en med 29, fyra med 30, en med 32, en med $32\frac{1}{2}$, två med 34, en med $34\frac{1}{2}$ och en med 38 veckor), 31 vid en (med 28 veckor), $31\frac{1}{2}$ vid en (med 30 vec-

kor), 32 vid tre (hvaraf en med 26, en med 32 och en med 38 veckor), 33 vid en (med 39 veckor), 34 vid fyra (hvaraf en med 25, två med 30 och en med $34\frac{1}{2}$ veckor), 35 vid två (hvaraf en med $32\frac{4}{7}$ och en med 34 veckor), 36 vid en (med $30\frac{3}{7}$ veckor) och 39 vid en (med 36 veckor). I ofvanstående antal undervisningstimmar inräknade timmarna för såväl läsämnen som öfningsämnena, oberoende af om något ämne varit valfritt som öfningsämne.¹

Undervisningen har vid alla skolorna omfattat kristendoms-kunskap, modersmålet, historia (vid 1 endast svensk historia), geografi, matematik, naturkunnighet (däraf vid 4 biologi, vid 1 kemi, vid 2 fysik och vid 1 hälsolära) samt teckning. Vid 28 skolor har undervisats i tyska, vid 22 i bokföring, vid 11 i välskrifning, vid 15 i engelska samt vid 1 i franska språket. Bland undervisningsämnena uppräknas dessutom vid 7 skolor statskunskap, vid 1 samhällslära, vid 3 kommunalkunskap och vid 1 lagfarenhet. Vid 4 skolor hafva flickorna undervisats i hushållslära och matlagning. Sång har förekommit vid 26 skolor, gymnastik vid 22, slöjd för gossar vid 9 och slöjd för flickor vid 11 samt trädgårdsskötsel vid 3 skolor.

Angående lärarne i läsämnen är, då afseende ej fästes vid af-lagda undervisningsprof, i sammanhang härmed att nämna, att bland föreståndarne 1 (tillika folkskoleinspektör och extra ordinarie) aflagt teologie licentiatexamen, 1 filosofie kandidat-examen och folkskollärareexamen, 1 filosofie kandidatexamen, teoretisk och praktisk teologisk examen och folkskollärareexa-men, 1 filosofie kandidatexamen och teologisk filosofisk exa-men, 6 (däraf 3 extra ordinarie) filosofie kandidatexamen, 2 (däraf 1 extra ordinarie) teoretisk och praktisk teologisk exa-men och folkskollärareexamen, 1 (extra ordinarie) teoretisk teologisk examen och folkskollärareexamen, 1 teoretisk teolo-gisk examen, filosofie kandidatexamen och folkskollärareexa-men, 1 teologisk filosofisk examen och folkskollärareexamen, 1 juridisk preliminäreexamen och folkskollärareexamen, 11 (däraf

¹ Vid Arlöfs högre folkskola har dessutom undervisning i trädgårdsskötsel meddelats på lämpliga tider utom schemat.

1 vikarie och 1 extra ordinarie) mogenhetsexamen och folkskollärareexamen, 1 mogenhetsexamen och 3 (däraf 1 vikarie) folkskollärareexamen. — Antalet 2:dre lärare eller biträdande lärare i läsånnen utgjorde 42, fördelade på 19 skolor. Af dessa hade 9 lärare och 3 lärarinnor aflagt folkskollärareexamen, 6 lärare och 5 lärarinnor mogenhets- och folkskollärareexamen, 1 lärare och 1 lärarinna mogenhetsexamen, 1 lärare mogenhets- och juridisk preliminäreexamen, 7 lärarinnor genomgått lärarinneseminarium, 1 lärarinna genomgått lärarinneseminarium och aflagt folkskollärareexamen, 1 lärarinna genomgått lärarinneseminarium och aflagt mogenhetsexamen, 1 lärarinna genomgått privat läroverk för flickor, 1 lärarinna genomgått fackskola för huslig ekonomi, 1 lärare och 1 lärarinna aflagt filosofie kandidatexamen, 1 lärare filosofie kandidat- och folkskollärareexamen, 1 lärarinna filosofisk ämbetsexamen, 1 lärarinna var filosofie magister.

II. Allmänna folkskolorna.

Antal skoldistrikt, skolor, skolhus m. m.

Antalet *skoldistrikt* i riket uppgick enligt *tab. 2* år 1910 till 2,416 eller samma antal som år 1909. Ett nytt skoldistrikt har tillkommit under året, nämligen Töre i Norrbottens län, som utbrutits ur Nederkalix församling och bildat egen kyrkoförsamling med särskildt skolråd, hvaremot Ljungarums skoldistrikt i Jönköpings län sammanslagits med Jönköpings stads skoldistrikt.

År 1910 funnos i riket 6,151 *folkskolor*, hvaraf 5,911 fasta och 240 flyttande, 2,397 *mindre folkskolor*, hvaraf 1,680 fasta och 717 flyttande samt 6,352 *småskolor*, hvaraf 5,630 fasta och 722 flyttande. Hela antalet folk- och småskolor uppgick sålunda år 1910 till 14,900 mot 14,683 år 1909. Af de nytillkomna 217 skolorna voro 96 folkskolor, 50 mindre folkskolor och 71 småskolor. De fasta skolornas antal hade ökats från 12,942 till 13,221 eller med 279, hvaremot de flyttande skolornas antal minskats från 1,741 till 1,679 eller med 62. — Vid

fördelning af de i tabellen upptagna skolorna efter deras belägenhet på landsbygden eller i städerna finner man, att å landsbygden funnos 13,505 och i städerna 1,395 folk- och småskolor. Motsvarande tal år 1909 voro respektive 13,324 och 1,359.¹

Antalet skolhus (skollokaler), egna eller förhyrda, uppgick enligt kolumnerna 19—21 af *tab. 2* år 1910 till 13,300 mot 13,146 år 1909. Af dessa 13,300 skollokaler voro 10,238 skoldistriktens egna, under det att 3,062 förhyrdes eller voro hyresfritt upplåtna; motsvarande tal år 1909 voro respektive 10,130 och 3,016.

Antalet skoldistrikt, hvilka år 1910 erhöilo statsbidrag för *den fortsatta undervisningen*, uppgick till 1,079, hvaraf 1,022 voro belägna å landsbygden och 57 voro städer. Antalet fortsättningsskolor, som under samma tid erhöilo dylikt bidrag, uppgick till 2,063, hvaraf 1,927 på landsbygden och 136 i städerna. År 1909 meddelades statsbidrag för den fortsatta undervisningen åt 1,055 skoldistrikt, nämligen 996 på landsbygden och 59 i städerna; antalet fortsättningsskolor, som under samma tid erhöilo dylikt bidrag, uppgick till 2,013, hvaraf 1,878 å landsbygden och 135 i städerna. — För Stockholms stad finnas inga fortsättningsskolor upptagna, enär den fortsatta undervisningen därstädes ej är anordnad enligt de grunder, som äro fastställda för statsbidrags åtnjutande.

Antalet skoldistrikt, som år 1910 erhöilo statsbidrag för *undervisning i slöjd för gossar*, uppgick till 1,554, hvaraf 1,466 voro belägna på landsbygden och 88 voro städer; antalet slöjdaufdelningar, för hvilka under samma år statsbidrag utgick, utgjorde 5,257, hvaraf 3,839 å landsbygden och 1,418 i städerna. År 1909 utdelades statsbidrag för undervisning i slöjd för gossar åt 1,536 skoldistrikt, hvaraf 1,449 voro belägna å landsbygden och 87 voro städer; antalet slöjdaufdelningar, för hvilka

¹ I sammanhang härmed må nämnas, att af rikets städer Skellefteå, med en folkmängd af 1,442 invånare, är fördd till landsbygden, emedan den tillsammans med respektive landsförsamling bildar ett skoldistrikt, hvaremot en sockendel och sex mindre landsförsamlingar med tillsammans 6,016 invånare af likartade skäl äro fördda till städerna Vaxholm, Sigtuna, Mariefred, Vadstena, Visby, Skara och Falköping.

under samma år statsbidrag utgick, utgjorde 5,089, hvaraf 3,734 å landsbygden och 1,355 i städerna.

Antalet skoldistrikt, som år 1910 erhöilo statsbidrag för *undervisning i slöjd för flickor*, uppgick till 1,852, hvaraf 1,759 voro belägna på landsbygden och 93 voro städer; antalet slöjda-fdelningar, för hvilka under samma år statsbidrag utbetalades, utgjorde 7,274, hvaraf 5,592 på landsbygden och 1,682 i städerna. År 1909 utdelades statsbidrag för undervisning i slöjd för flickor åt 1,817 skoldistrikt, af hvilka 1,724 voro belägna å landsbygden och 93 voro städer; slöjda-fdelningarnas antal utgjorde samma år 7,039, hvaraf 5,395 å landsbygden och 1,644 i städerna.

Antalet skolträdgårdar uppgick år 1910 till 2,672, af hvilka 2,163 voro för barnens undervisning särskildt anordnade, under det att de öfriga 509 utgjordes af lärarens jordland, hans privata trädgård eller andra för tillfälligt bruk upplåtna jordområden. År 1909 uppgick antalet skolträdgårdar till 2,659, hvaraf 2,167 voro för barnens undervisning särskildt anordnade.

Med afseende på *skolornas anordning efter normalplanens olika littera* förekom litt. A-skolan vid 821 folkskolor, litt. B-skolan vid 783, litt. C-skolan vid 1,308, litt. D-skolan vid 191, litt. E-skolan vid 1,642, litt. F-skolan vid 1,166 och litt. G-skolan vid 240.

I procent te sig talen sålunda: litt. A 13,3, litt. B 12,7, litt. C 21,3, litt. D 3,1, litt. E 26,7, litt. F 19,6, litt. G 3,9.

Småskolornas antal uppgick till 6,352 mot 6,281 år 1909.

Antalet *lärare och lärarinnor* i läsämnen utgjorde i folkskolorna 9,615, i de mindre folkskolorna 2,404 och i småskolorna 7,757 eller tillsammans 19,776.

Antalet *skolpliktiga barn* (i åldern 7—14 år) var 879,857. Hela antalet i folkskolor, mindre d:o, småskolor, seminariernas öfningsskolor, högre folkskolor, allm. läroverk och fackskolor, skolor för abnorma barn, enskilda skolor och i hemmen undervisade barn utgjorde 806,466. 69,266 hafva ej åtnjutit sådan undervisning, och om 4,125 saknas uppgifter.

Medeltalen af lärjungar på hvarje lärare eller lärarinna i läsämnen utgjorde i *fasta skolor*: för landsbygden 44, i städerna 37, för hela riket 40; i *flyttande skolor*: för landsbygden 36, i städerna 28, för hela riket 36. För *samtliga skolor* voro medeltalen för landsbygden 41, i städerna 37 eller för hela riket 40.

Skoldistriktens *samtliga utgifter* för år 1910 uppgingo till 41,506,160 mot 42,220,631 år 1909.

I rikets *större städer* uppgingo utgifterna för folkskoleväsendet till följande belopp: i Stockholm 4,310,487 kr., i Göteborg 1,437,848, i Malmö 921,202, i Norrköping 417,205, i Hälsingborg 390,711, i Örebro 284,447, i Jönköping 248,540, i Uppsala 207,279, i Linköping 128,078, i Lund 168,328, i Halmstad 168,901, i Karlstad 196,384, i Sundsvall 154,851, i Landskrona 179,331, i Kalmar 114,420, i Falun 93,732, i Västervik 57,836, i Visby 72,324.

Folkundervisningskommitténs förslag till stadga för statens folkskoleseminarier.

II.

(Forts.)

I § 31 framlägger kommittén sitt förslag till *fordringar för inträde i seminariernas första klass*. Med avseende på dessa måste vi på goda grunder ställa oss tveksamma gentemot en bestämmelse, enligt vilken man av aspiranter till första seminarielassen skulle fordra kunskaper till en sådan omfattning, att studiearbetet vid seminariet skulle i någon väsentligare mån ersättas av genom självstudier och privatundervisning före inträdet förvärvade kunskaper. — I *sång* torde man böra äga rätt att av inträdessökande kräva åtminstone någon färdighet i notläsning. Detta önskemål har emellertid i förslaget ej vunnit beaktande.

Kommitténs i § 36 uttalade mening, att seminariernas elever böra genom seminarierna själva sättas i tillfälle att göra sig förtrogna med bestämmelserna i den stadga, enligt vilken både deras eget och deras lärares arbete regleras, är naturligtvis i och för sig värd allt erkännande. Man må emellertid i fråga härom å andra sidan ej glömma, att den föreslagna åtgärden lätteligen *kan* uppmäna till och giva näring åt den, efter vad man försport, allaredan här och där vid seminarierna framträdande benägenheten för ett odiöst »juristeri», som väl i grund och botten helt enkelt är en vrågbild av den i § 6 omtalade självständighet, vartill eleverna under sin studietid böra fostras.

Då sådana fall kunna inträffa, att en tillämpning av den

i kommittéförslagets § 40, b) givna, undantagslösa bestämmelsen onekligen bleve alltför sträng, torde det vara lämpligt och med billighetens krav överensstämmande, att nu gällande seminariestadgas § 43, 2) oförändrad bibehålles.

Rörande *förvaltningen* av det för lärjungarna i seminariernas *övningsskolor* avsedda *biblioteket* har kommittén uttalat sig i § 73. Sannolikt är emellertid, att åliggandet att sköta ifrågavarande boksamling i allmänhet kommer att uppdragas åt föreståndarna för övningsskolornas olika avdelningar. Av detta skäl föreslås, att i nu berörda § efter orden: »och åligger det den» inskjutas orden: »eller de».

Bland klassföreståndares åligganden, om vilka § 104 i stadgeförslaget handlar, upptager mom. 7 även skyldigheten »att övervaka, att vederbörliga *lektionsanteckningar* föras i den klassbok, som bör finnas för varje klass». Vår mening härom är den, att, *om* »lektionsanteckningar» skola föras, det visserligen bör åligga resp. klassföreståndare att se till, att desamma för varje dag ordentligt inskrivas, men att anteckningar av detta slag över huvud taget ej böra vid seminarierna förekomma. Otviveltigt skulle de nämligen lätt kunna leda till ett verkligt läxtvång och därigenom på seminariernas undervisningsarbete lägga ett vid särskilt dessa läroanstalter lika motbjudande som obehövligt band.

Enligt förslagets § 109 skola utanför seminarierna stående personer, som vilja taga kännedom om deras arbeten, på därom till vederbörande rektor framställd begäran kunna erhålla rättighet att i seminarierna ej blott »åhöra undervisningen» utan ock »närvara vid folkskollärarexamen». Det senare momentet av detta förslag till bestämmelse förefaller emellertid betänkligt, åtminstone vad våra kvinnliga folkskoleseminarier vidkommer. Ty den visserligen i allmänhet överflödiga men icke dess mindre hos eleverna faktiskt förekommande oron för utgången av examen är, vad åtminstone flertalet vidkommer, helt säkert stor nog ändå, även om ej några i egentlig mening främmande personer därvid äro närvarande. I detta sammanhang må för övrigt erinras därom, att studentexamen ej är offentlig.

Med strängt fasthållande av den i § 6 av kommitténs förslag givna goda föreskriften, att seminarieelevernas fostran skall ske på den kristna — det vill, vad vårt land angår, säga: den evangeliskt-lutherska — livsåskådningens grund, måste vi bestämt opponera mot innehållet i § 138, 3). Detta moment innebär nämligen, att av lärarpersonalen vid ett svenskt folkskoleseminarium *endast den*, som har undervisning i *kristendoms-kunskap* sig anförtrodd, nödvändigt skall bekänna den evangeliskt-lutherska läran. Men bleve detta förslag fastställt, skulle ju till och med rektorn vid en av de nu åsyftade bildningsanstalterna kunna vara främmande trosbekännare. Under samma förutsättning skulle ock läraren i kristendoms-kunskap vid ett seminarium lätt kunna komma att stå helt och hållet isolerad från sina lärarkamrater, varjämte i ty fall hans undervisning med stor sannolikhet skulle komma att ensam gå i en annan riktning än de övrigas. Och att ett sådant förhållande — eller, rättare sagt, missförhållande — måste lända till största skada just för elevernas *kristliga* fostran, det ligger sannerligen i öppen dag och tarvar därför ej något bevis. Av detta skäl framstår det för varje kristligt intresserad samsfundsmedlem såsom rent av nödvändigt, att den i § 15 av nu gällande seminariestadga intagna bestämmelsen rörande denna sak ej blott bibehålles utan fastmer utsträcker därhän, att den kommer att avse *alla*, som skola kunna i egenskap av lärare vid svenska statens folkskoleseminarier anställas. Framför allt synes en sådan bestämmelse böra i stadgan intagas för att mana dem till självprövning, som ha för avsikt att ägna sig åt seminarielärarens kall.

Den i § 139, 2, a) av kommitterades förslag angivna kvalifikationen av lärdomsbetyg, som skola göra en sökande behörig till adjunktstjänst vid seminarierna i andra ämnen än kristendoms-kunskap, synes vara i det hela för hög. Och då vidare den i samma §, mom. 2, b) angivna kompetensen för kvinnliga sökande till adjunkturen vid statens folkskoleseminarier numera på många håll ej anses tillräcklig, bör detta kompetensvillkor helt och hållet borttagas, för att i nu berörda hänseende full-

komlig likställighet mellan manliga och kvinnliga sökande till ämneslärartjänsterna vid ifrågavarande undervisningsverk må kunna vinnas.

I §§ 173—179 framlägger kommittén förslag till instruktion för en av densamma projekterad *överstyrelse* för de svenska folkskoleseminarierna. Om själva instruktionsförslaget vilja vi för tillfället ej yttra oss men väl om förslaget att upprätta en dylik institution. Enligt vår åsikt kan detsamma icke tillstyrkas förnämligast på grund av den bristfälliga utredning, som av kommittén förebragts med hänsyn till dess både sammansättning och uppgifter. Detta å ena sidan. Å andra sidan må med allt skäl den frågan ställas under debatt, huruvida ej en tillfredsställande högsta styrelse för de svenska seminarier-na lämpligast kunde åstadkommas genom vissa omgestaltningar av ecklesiastikdepartementets folkskolebyrå.

I §§ 180—190 träder oss kommitténs förslag i fråga om en för våra folkskoleseminarier avsedd *lokalstyrelse* till mötes. Om detta måste helt kategoriskt sägas, att det ej har fått någon tillfredsställande motivering, och dessutom lär väl det påståendet svårligen kunna bestridas, att sammansättningen av den ifrågasatta lokalstyrelsen delvis har karaktären av att vara godtyckligt uppkonstruerad. Särskilt må i fråga härom betonas, att kommittén i uppenbar strid med sin egen direkt uttalade princip »onödigtvis brutit det historiska sammanhanget och förspillt det goda, som en gång vunnits».¹ Att resp. domkapitel numera ej längre fungera såsom styrelse för de allmänna läroverken, är visserligen sant, men denna omständighet utgör ju ej i och för sig något bindande skäl för att ej domkapitlen fortfarande skulle kunna vara styrelse för de läroanstalter, vilkas uppgift är att utbilda lärare för den svenska folkskolan. I följd av den historiska utvecklingen stå ju våra seminarier ännu den dag, som i dag är, »under kyrkans egid», och av allt att döma synes det vara bäst, om en förändring härutinnan åtminstone under närmaste framtid ej behövde komma i fråga. Men väl är det av nöden, att våra domkapitel bliva

¹ Jfr kommitténs huvudbetänkande sid. 7!

på lämpligt sätt reformerade, såframt å ena sidan seminarier-nas, å andra sidan folkskolornas vitala intressen skola i och av dessa institutioner kunna tillbörligen påaktas och befrämjas. Huru denna reformering av stiftsstyrelserna bör gestalta sig, är ej meningen att här utreda, men så mycket må dock sägas, att, om en effektiv sådan kommer till stånd, våra domkapitel även under kommande dagar helt säkert skola framstå såsom en mycket god lokalstyrelse bland annat och särskilt för folk-skoleseminarierna i Sverige.

Det uttalande angående *seminarielärarnas avlöning*, som kommittén i sitt betänkande har gjort, synes i det hela vara gott och väl motiverat. Detta omdöme gäller dock ej förslaget rörande lön åt såväl kvinlig adjunkt som även kvinnlig teckningslärare. Vad *kvinnlig adjunkt* beträffar, måste det nämligen anses rätt och billigt, att lönen sättes något högre än till det av kommittén föreslagna beloppet, i synnerhet om hänsyn tages till den ovan förordade höjningen av denna lärarkategoris kompetens till full paritet med manliga adjunkters. Och vad *kvinnliga lärare i teckning* vidkommer, synes en höjning av deras lön vara helt enkelt nödvändig, såframt seminarierna skola kunna hoppas att erhålla fullgoda lärarkrafter på detta område och dessa, åtminstone ej i någon större utsträckning, skola se sig nödsakade att för sitt uppehälle skaffa sig extrainkomster på annat håll. Särskildt må härvid beaktas, att de för kvinnliga teckningslärare av kommittén föreslagna lönerna i visst fall skulle innebära en minskning av de lönebelopp, som i nu gällande stat äro fastställda. Härtill kommer, dels att undervisningen i teckning otvivelaktigt inom seminariet behöver tillgodoses med ett något större timantal, än kommittén prövat skäligt föreslå, dels ock att lärarinnan i teckning torde böra åtminstone till en del undervisa även i övningsskolan. — Givet är, att, om *lönen* för kvinnlig teckningslärare höjes, en motsvarande höjning av *pensionen* också bör beviljas.

I fråga om *elevernas ekonomiska förhållanden* må med allt skäl tillstyrkas, vad kommittén föreslagit ej mindre å sidan 307 i del I angående storleken av *stipendierna* än även å si-

dan 310 i samma del beträffande *understöd åt elevhem* m. m. Frågan om upprättandet av elevhem vid seminarierna är för övrigt numera ej i egentlig mening ny. Vad särskilt beträffar seminariet i Kalmar, där undertecknad tjänstgör, har där på frivillighetens väg under de senast förflutna 13 åren bildats en för ovanberörda ändamål avsedd fond, som för närvarande uppgår till omkring 35,000 kronor. — I samband med vad nu senast anförts må emellertid uppmärksamheten riktas även på önskvärdheten av att, ifall staten hädanefter skall i ännu högre grad än hittills bekosta utbildningen av lärarkrafter för den svenska folkskolan, den frågan tages under omprövning, huruvida ej bestämmelser borde givas angående skyldighet för lärare (lärarinna) att under ett visst antal år efter avlagd examen ägna sig åt folkskolans tjänst.

Med avseende på den *undervisningsplan*, kommitterade utarbetat, synes följande böra påaktas.

Kristendoms-kunskap. I § 31 föreslår kommittén bl. a., att inträdessökande för att kunna till elev antagas bör ådagalägga sig äga »god insikt i Luthers lilla katekes och den antagna utvecklingen med därtill hörande bibelspråk». Men den folkskolekurs i denna gren av kristendoms-kunskapen, som eleven före sitt inträde i seminariet förutsättes hava inhämtat, anse vi nödvändigtvis inom seminariet behöva fördjupas och fullständigas, om eljes de utgående lärarna skola kunna på tillfredsställande sätt meddela kristendomsundervisning i folkskolan. Det räcker således enligt vår uppfattning härvidlag ej med endast en i avgångsklassen tagen »återblick på folkskolans kurs i kristendoms-kunskap med särskild hänsyn till ämnets metodiska behandling», såsom kommittén har tänkt sig saken. Men det katekesstudium, vi här avse, *behöver* ingalunda utgöra ett förnyat inpräglande av barndomskursen i ämnet; ja, *bör* ej ens vara detta. Med hänsyn till de lärokurser, som av kommittén föreslagits, anse vi oss ock böra uttala den åsikten, att en ökning av tiden för undervisningen i detta ämne otvivelaktigt är behöfvig, men att man ej kan betrakta den av kyrkoherden Sundell reservationsvis påyrkade ökningen såsom det yttersta mi-

nimum, som härvidlag är tillrådligt, utan att det i stället bör sättas till två lektionstimmar.

Modersmålet. De åsikter angående modersmålsundervisningens uppgifter och lärokurser, för vilka kommittén gjort sig till tolk, äro av sådan art, att de antagligen tillvinna sig allmänt gillande. Men den tid, som åt ämnet anslagits, är uppenbarligen alldeles för kort. Framför allt synes den tillmätta tiden av tre lektionstimmar vara otillräcklig i tredje och fjärde klassen, i synnerhet som deras kurser i litteraturläsning äro skäligen dryga. I följd av klassernas relativa storlek¹ måste nämligen en hel lektionstimme i veckan under den största delen av läsåret användas till övningar i muntlig framställning jämte föredragen åtföljande diskussion, ifall, såsom önskvärt är, var och en av klassens elever skall få tillfälle till en dylik framställning av ej alltför obetydligt omfång. Frånräknas nu denna tid, återstå ju för hela den övriga kursen jämte granskningen av elevernas uppsatser, i stort sett, ej mer än två lektionstimmar i veckan. Nu kan och får man visserligen hoppas, att eleverna i framtiden skola, då de börja sin seminariekurs, vara i besittning av något större mått av både förkunskaper och andlig mognad, än de flesta utav dem för närvarande äga. Under denna förutsättning skulle man också kunna giva dem i uppdrag att på egen hand läsa en större del av den föreslagna kursen i svensk litteratur. Men i ty fall måste man med skäl fråga, huru eleverna skola erhålla tillräcklig tid för allt det hemarbete, som — de fria studierna borträknade — i de särskilda ämnena måste av dem presteras. Svårigheten eller, kanske rättare sagt, omöjligheten härtill måste enligt vår mening lägga rent av oöverstigliga hinder i vägen för att ovan åsyftade anordning med avseende på litteraturstudiet skulle i någon större utsträckning kunna genomföras. Av dessa skäl tyckes det oss nödvändigt, att antalet lektioner för modersmålsundervisningen i tredje och fjärde klassen ökas. Dessutom synes

¹ Kommittén anser ju, att en seminarieklasse av normal storlek bör omfatta ej mindre än 30 elever.

det oss lämpligt och önskvärt, att särskild tid anslås för framställning av »grunderna för skötseln av ett skolbibliotek».

Matematik. Den tid, kommittén åt detta ämne funnit skäl att föreslå, synes oss vara så rundligt tilltagen, att någon minskning därav utan förfång för den projekterade kursplanen torde kunna ifrågasättas.

Historia. Med hänsyn till den för detta läroämne föreslagna tiden få vi säga detsamma som ovan rörande kristendömskunskap och modersmålet, nämligen att den synes oss alldeles för kort, för att man på den skulle hinna med att nöjaktigt genomgå det i kursplanen angivna lärostoffet.

Geografi. Önskligt hade varit, att kommittén lämnat några upplysningar och anvisningar i fråga om den enligt nutidens pedagogiska åskådning så betydelsefulla hembygdsundervisningen.

De naturvetenskapliga ämnena. Det sätt, varpå denna ämnesgrupp av kommittén tillgodosetts, måste anses och erkännas vara i det hela synnerligen tillfredsställande. Av särskilt stor betydelse är den omläggning av studiemetoden, som kommittén har förordat, en omläggning, som just i dessa ämnen otvivelaktigt är vida lättare att realisera än i något av de övriga. Granskar man emellertid något närmare det arbete, som inom dessa vetenskapsgebit under de senaste åren blivit vid våra seminarier utfört, skall man visserligen därav komma till insikt om att aktningsvärda försök i syftning av studiernas omläggning efter moderna principer allaredan på de flesta håll blivit av seminarierna själva gjorda i den mån, som detta enligt gällande stadga för dem har varit möjligt. Men detta är *en* sak. En annan sak är, att berörda strävande genom kommitténs förslag blivit stadfäst och auktoriserat. En och annan förändring i avseende på stoffurvalet få vi dock framhålla såsom önskvärd. Innan vi övergå till talet härom, vilja vi emellertid betona, att vi alltigenom på det närmaste ansluta oss till de grundsatser, kommittén själv med all rätt anser böra vara bestämmande för nu åsyftade urval. Särskilt må härvid uppmärksamheten fästas på det förhållandet, att kommittén gång

efter annan framhävt och understrukt vikten av att undervisningen i naturkunnighet grundas på elevernas egna iakttagelser och på samma gång tillgodoser det rent praktiska intresset. Nu förefaller det emellertid, som om kommittén, vad beträffar kurserna i *biologi* och *hygien*, utan bindande skäl partiellt hade frångått dessa sina principer. Ty att exempelvis under studiet av zoologi behandla så speciella frågor angående boskaps-skötseln som »utfodringens sammansättning» och »dess inflytande på mjölkens mängd och beskaffenhet»¹ m. m. dylikt måste väl ändå resultera i ett skäligen ofruktbart teoretiserande på ett område, där teori och praktik med nödvändighet måste följas åt, såvitt eleverna utav sitt arbete skola få någon verklig behållning och ej alltför mycket inskränka sig till en blott minneskunskap, som snart förgätes. Ävenså torde det vara åtminstone tvivelaktigt, om läraren i biologi ens kan förutsättas vara i besittning av nödig kompetens att undervisa på ifrågavarande område. Dessutom anse vi oss böra framställa det spörsmålet, huruvida icke den tid, som enligt kommitténs åsikt bör ägnas åt sterilisering och renodling av bakterier, hellre och med större nytta för eleverna borde användas till genomgång av en s. k. samaritkurs. — Vad åter undervisningen i hygien angår, framhåller kommittén den del därav, som berör de s. k. skolsjukdomarna, såsom särskilt viktig, och däri har den otvivelaktigt alldeles rätt. Men i samband härmed synes det oss på goda grunder kunna ifrågasättas, om det ej vore lämpligt att i våra lärarbildningsanstalter låta eleverna under ledning av seminariets läkare öva sig i att verkställa sådana enkla undersökningar angående barnens allmänna hälsotillstånd m. m., som nu för tiden allmänt förekomma i t. ex. Englands och Skottlands folkskoleseminarier. Helt säkert skulle en sådan övning bli till stort gagn för varje lärare och lärarinna, då det gäller att bedöma barnens arbetsförmåga och det sätt, varpå de fullgöra sina uppgifter. Och ifall man betänker, att på landsbygden i regeln ej någon läkarundersökning av barnen förekommer, så måste det framstå såsom ovedersägligt, att särskilt för lands-

¹ Se del II sid. 136.

bygdens lärarpersonal en dylik anordning skulle bli av synnerligen stor betydelse. Därigenom skulle nämligen dess medlemmar sättas i stånd att kraftigt arbeta för vidmakthållandet och stärkandet av barnens hälsa, på samma gång de under nämnda förutsättning också skulle förvärva en viss kompetens att avgöra, om och i så fall när det är nödvändigt att påkalla läkarens ingripande. Gäller det så att angiva, huru tid skulle kunna beredas för detta slags övningar, så få vi hänvisa på önskvärdheten av att undervisning i speciell barnavård ur hygienkursen uteslutes. Ty skall denna gren av hälsoläran kunna med någon verklig behållning studeras, måste givetvis inhämtandet av den teoretiska kursen ställas i närmaste samband med praktiska övningar i barnavård, men sådana kunna dock, naturligt nog, ej i seminarierna förekomma.

Ekonomilära. Till införande på folkskoleseminariernas arbetsordning föreslår kommittén dels moderna språk, dels ekonomilära. Om det förre ämnet vilja vi, åtminstone för denna gång, icke göra något uttalande. Vad åter det senare vidkommer, torde följande böra framhållas. Det förefaller oss uppenbart, att åtskilligt av det, som enligt kommitténs åsikt skulle ingå i detta ämne, alls icke hör till seminarieundervisningen utan i stället, åtminstone till det mesta, faller inom lantbruks- och skogsskolornas undervisningsområden. Lika klart synes det oss, att den av kommittén föreslagna undervisningen i flera av ekonomilärans delar utan underlag av en praktik, var till någon möjlighet ej kan vid seminarierna beredas, i väsentlig mån skulle komma att skilja sig från det studiesätt, som kommittén själv med all rätt har förordat såsom det med hänsyn till elevernas framtida verksamhet ändamålsenligaste. Här till kommer, dels att det utan tvivel skulle bli svårt nog, ja, kanske omöjligt att finna för detta ämne vederbörligen kvalificerade lärare, dels att, såvitt vi förstå, för ämnet erforderlig tid ej kan beredas inom den trånga ramen av en fyraårig lärokurs. Och slutligen våga vi jämväl påstå, att de delar av ekonomiläran, som lämpligen böra ingå i seminariekursen, mycket väl torde kunna inrymmas i vissa andra läroämnen, såsom

historia, geografi, biologi, matematik och husligt arbete. På grund av de nu anförda omständigheterna, bland vilka det icke finnes någon enda, som rättvisligen kan sägas vara betydelselös, få vi uttala den bestämda uppfattningen, att det av kommittén föreslagna ämnet ekonomilära icke bör upptagas på de svenska folkskoleseminariernas arbetsordning.

I fråga om de övriga läroämnena ha vi ej någon erinran att göra. Vi övergå därför nu till övningsämnena.

Teckning. Kommitténs förslag till kursplan för undervisningen i teckning är otvivelaktigt förtjänstfullt. Men det goda härutinnan minskas enligt vår uppfattning i ej ringa mån därigenom, att undervisningstiden avkortats, medan däremot kursen blivit betydligt utvidgad. Å sid. 197 i band II motiverar kommittén detta sitt förslag. Därvid angives bl. a. de inträdesfordringar i detta ämne, som kommittén funnit lämpligt förorda. Det i dem ingående kravet på »någon färdighet i teckning av enkla föremål efter naturen» synes dock näppeligen vara en tillfredsställande grund att bygga på. Även rörande en annan punkt i kommitténs uttalande måste vi ställa oss tveksamma. Å sid. 183 i band I påyrkas nämligen en minskning av kursen i linearritning. Denna minskning skulle möjliggöras därigenom, att endast en ringa del av densamma förlagts till undervisningen i geometri. Detta kunna vi dock ej anse som tillräckligt skäl till minskning av undervisningstiden från 9 lektionstimmar till 8. Det förefaller fastmer, som om den omständigheten, att välskrivningsmetodik, som — efter att förut ha haft sig särskild tid anvisad — nu förlagts till teckningslektionerna, rent av skulle peka åt motsatt håll. Visserligen är det sant, att de två lektionstimmar, som anslagits åt frivillig teckning, bereda för detta ämne särskilt begåvade och intresserade lärjungar ett gott tillfälle att ytterligare förkovra sig däri, men dessa timmar kunna vi likväl ej betrakta såsom en ersättning för tvenne ordinarie lektionstimmar i teckning. Skall seminariernas undervisning i detta ämne enligt de riktlinjer, kommittén givit, kunna bedrivas på ett sådant sätt, att man kan hoppas nå fram till ett verkligen gott

resultat, måste man otvivelaktigt fordra dels ökad tid, dels tillfälle att arbeta med delad klass. Den ökning av undervisningstiden, som vi anse nödvändig, uppgår i de bägge högsta klasserna utav såväl tre- som fyrtklassiga seminarier till åtminstone tre lektionstimmar. Vad slutligen den för studentkursen föreslagna tiden av *en* lektionstimme per vecka beträffar, måste vi uttala den åsikten, att man med så minimal undervisningstid omöjligen kan hinna bibringa eleverna sådan färdighet i teckning, att de i framtiden därav kunna hava någon verklig nytta. För att detta skall bliva fallet, synes oss för studentkursen en undervisningstid av åtminstone tre lektionstimmar i veckan vara behövlig, under förutsättning nämligen att denna kurs ej skall omfatta mer än ett enda läsår.

Välskrivning. Mot det förslag, som av kommittén framställts i fråga om ordnandet av undervisningen i välskrivning, torde på det hela taget ej någon anmärkning vara att göra. Lämpligast är väl ändock, att undervisningen i ämnets metodik får sig särskild tid anvisad och ej, såsom kommittén föreslagit, ställas i samband med undervisningen i teckning.

Musik. Över innebörden av kommitténs uttalande i fråga om den undervisning i musik, som skall vid seminarierna meddelas, anse vi oss ej kunna fälla något omdöme, innan det blir känt, vad kommittén ämnar föreslå med hänsyn till motsvarande undervisning i folkskolan.

(Forts.)

G. S.

Några anmärkningar rörande seminariebetänkandet.

(Forts.)

Såsom vi i förra häftet uttalade, anse vi, att någon *lokalstyrelse* ej är behöflig vid seminarierna, utan kan hvad som af kommittén uppdragits åt lokalstyrelsen uträttas af inspektor och rektor. Åtskilliga af lokalstyrelsens göromål, såsom tillsättandet af vaktmästare och annan betjäning, ingifvande af underdåniga framställningar angående extra arfvoden och stipendier, insändande af seminariets räkenskaper till öfverstyrelsen m. m., kan rektor, såsom till en god del hittills skett, mycket väl ombestyras. Lärarekollegiet i Göteborg har också uttalat sig i sådan riktning.

I fråga om *kompetens till adjunktsbefattningar* ha anmärkningar framställts mot stadgandet i § 139 mom. 2) a) och b). För manlig adjunkt fordras fil. ämbetsexamen med minst vitsordet Med beröm godkänd i de examensämnen, som motsvara de ämnen, i hvilka tjänsten kungjorts ledig, och i ett af nämnda ämnen vitsordet Berömlig; dock kan sistnämnda vitsord ersättas af vitsord i fil. licentiatexamen. Denna fordran synes vara alltför rigorös och har från skilda håll rönt motsägelser, i synnerhet som högsta betyget är mycket sällsynt i vissa ämnen. Bättre vore då enligt mångas mening att rent af föreskrifva licentiatexamen som kompetens.

Den andra anmärkningen rör kvinnliga sökande till adjunktsbefattningar. Om kommittén är alltför sträng, då det gäller manliga sökande, är den i stället alltför liberal gentemot kvinnliga och synes öfverskatta examen från högre lärarinneseminarier. De som genomgått en 8-klassig flickskola, komma efter

någon beredelse in vid nämnda seminarium och genomgå det samma på tre eller högst fyra år. Då således examen från h. lärarinneseminarier utom måhända i moderna språk närmast torde motsvara studentexamen jämte den pedagogiska utbildning, som där vinnes, är det inga giltiga skäl, som tala för att kvinnliga sökande skola gynnas på bekostnad af manliga. (Se betr. dessa båda mom. adj. Nymans yttrande i h. 2, sid. 95—97.) Vid seminarieläremötet i Växjö uppträdde ej heller de kvinnliga adjunkterna eller andra lärarinnor vid seminarierna till försvar för kommitténs förslag.

Beträffande de *kvinnliga föreståndarinnorna* vid lärarinneseminarierna måste förslaget anses som mindre lyckligt. Vid det enskilda rektorsmötet enade sig de närvarande om ett förslag, som närmast öfverensstämmer med uttalandet vid mötet i Växjö, som har följande lydelse:

»Mötet anser, att elevernas behof af kvinnlig fostran och ledning vid kvinnliga seminarier bäst tillgodoses genom tillsättande af kvinnliga klassföreståndare i alla klasser med den af kommittén föreslagna befogenheten, hvarför *biträdande föreståndarinna ej behöfver eller bör förordnas.*» Senare delen af § 86 mom. 1 bör därför *utgå*, likaså § 105, § 147 mom. 3 och § 149, hvarjämte i sammanhang härmed *nödiga* ändringar böra vidtagas i § 43 mom. 3, § 94 mom. 1 och 2, §§ 115 och 180.

Lärarinnorna tycktes ej heller hålla så synnerligen mycket på förslaget. För en utredning af frågan vilja vi hänvisa till rektor Torpsens artikel i h. 1 1907, sid. 53 ff: »Behöfvas flera kvinnliga adjunkter och därjämte biträdande föreståndarinnor vid folkskolelärarinneseminarierna?»

En annan fråga, som närmast rör lärarinneseminarierna, är stadgeförslaget i § 28, att för kvinnliga inträdessökande fordras en ålder af fyllda 17 år, om inträde sökes i första klassen, och 18 år, om inträde sökes i annan klass, medan för ynglingar den nuvarande minimiåldern bibehålles. Vid lärarinneseminarierna synes man i allmänhet vara af den åsikten, att flickor böra ha rätt att söka in vid seminarierna vid samma ålder som yng-

lingar. Rektor Torpson har ägnat denna fråga en ingående granskning i årets redogörelse för Landskrona seminarium.

Såsom olämpligt anse vi stadgandet i § 184, att lokalstyrelsens ordförande skall utse två eller flera ojäfviga personer att närvara som vittnen vid inträdesexamen och äfven deltaga i kollegiet, som hålles i samband därmed.

Vid folkskollärareexamen kunna vittnen tillkallas, liksom det sker vid de allmänna läroverken, men vid inträdesexamen skulle det verka störande icke minst för dem, som pröfvas. Ännu mer betänkligt skulle vara, att de deltog i kollegierna.

Då åtgärden ej visat sig vara af behofvet påkallad och kan synas vittna om misstroende mot lärarna och för öfrigt kan gifva anledning till ett obehörigt sidomflytande på de pröfvande lärarna, anse vi, att förslaget därom bör utgå.

I detta sammanhang vilja vi påpeka ett par andra förslag af mindre väsentlig art. Till rektors skyldigheter hör bland annat enl. § 111 mom. 4 att *muntligen och skriftligen tillhandagå inträdessökande med upplysningar*. Kommittén motiverar detta stadgande därmed, att »rektor med stöd däraf må anse sig oförhindrad att vid dylika förfrågningars besvarande anlita tjänstebrefsrätt».

Det förhåller sig nog så, som kommittén synes ana, att somliga rektorer ej ansett sig ha rätt att för dylika skrivelser använda tjänstebref, utan, om porto ej bifogats, sända svar i ofrankeradt bref. Sökande skriva ock stundom till olika seminarier och begära upplysningar i tanke att det möjligen skall vara lättare att komma in vid ett seminarium än vid ett annat. Porto bifogats dock ofta, kanske i flertalet förfrågningar. Föreskriften i mom. 4 synes oss därför onödig.

I § 36 heter det: »Elev erhåller vid sin intagning ett exemplar af denna stadga och ett exemplar af seminariets senast utgifna årsredogörelse.» Detta synes oss vara obehöfligt och vittna om alltför stor uppmärksamhet mot de intagna eleverna. Är det meningen, att de skola kontrollera lärarnas verksamhet? I stället har vid somliga seminarier brukats att utdela öfver-

blifna exemplar af årsredogörelsen åt eleverna i högsta eller de båda högre klasserna.

I § 167, som handlar om fördelningen af *stipendier*, bör mom. a) ändras, så att det kommer att lyda: Stipendium tilldelas endast behöfvande elever, som ha *högsta vitsordet* för uppförande och flit och visa goda anlag för lärarekallet.

Dessutom vilja vi påminna om det uttalande, som gjordes vid mötet i Växjö, nämligen att »det må stå kollegierna fritt, att, där så önskas, stipendiernas *antal* minskas men deras *storlek* ökas, hvarigenom en verklig hjälp mera än hittills skulle kunna beredas behöfvande elever».

Behofvet af stipendier är något, som enligt hvad de allra flesta seminarielärare borde hafva erfarit är ganska svårt att komma underfund med, men de allra mest behöfvande känner man bättre till. Vi tro därför, att det skulle vara en fördel, om nämnda uttalande af mötet vunne tillämpning.

Mycket vore ännu att nämna rörande seminariebetänkandet, men det väsentliga, som därom är att anmärka, har redan blifvit uttaladt vid mötet i Växjö. — Blir förslaget revideradt i enlighet med gjorda berättigade uttalanden, är det att hoppas, att vi få en seminariestadga, som tillfredsställer befogade kraf på seminariernas omorganisation. (Se vidare »Anteckningar från seminarieläraremötet i Växjö».)

J. F. Björnståhl.

Minnen och intryck från läroverksläraremötet i Norrköping.

Det tyckes, som om den svenska läroverkslärarekåren först nu börjat inse sin egen begränsning. Den inom kåren befintliga organisationen bär visserligen ännu det anspråksfulla namnet »Svenska läraresällskapet», men enligt ett vid årets möte diskuterat förslag skulle det — i samband med en genomgripande omläggning i övrigt — ändras till det längre men korrektare »De svenska läroverkslärarne riksförbund». Vidare hava denna kårs vart tredje år återkommande möten hittills stått med beteckningen »Allmänna svenska läraremötet»; i år, då ett sådant samlats för tjugonde gången, hette det äntligen »Svenka läroverksläraremötet».

Den här notisen kunde synas helt oväsentlig, ty namn göra ju icke mycket till saken, men faktum är, att Norrköpingsmötets förhandlingar mera än vad förr skett kommo att taga hänsyn till den starka, med läroverken sidoordnade makt, som heter den svenska folkskolan. När t. ex. lektor Rosengren i Norrköping kämpade för sitt gamla yrkande, att lärarnas löner måtte bestämmas med hänsyn till bl. a. lärarefamiljernas olika storlek och olika orters högre eller lägre levnadskostnader, så kunde han denna gång hänvisa till att något liknande föreslagits för folkskolelärarne räkning, och det från synnerligen vederhäftigt håll. Men oaktat den av lektor R. företrädde avlöningsprincipen sålunda blivit ännu starkare motiverad, än den var för tre år sedan vid Falumötet, *där den av majoriteten godkändes*, befunnos dess motståndare nu sitta inne med en röstöversikt på omkring 50 %. Förklaringen till detta märk-

liga förhållande måste väl framför allt sökas däri, att elementarlärarne just nu vänta på och nära nog ha på hand en lönereglering, som, ifall själva avlöningsprinciperna skulle revideras, säkerligen bleve uppskjuten till en oviss framtid.

En fråga, som direkt berör folkskolan, var sista mötesdagen uppe till behandling — det var den gamla men alltså aktuella frågan om folkskolan som bottenskola för läroverken. De argument, som anfördes för och emot, voro egentligen blott de gamla välkända. Flertalet av de närvarande ansågo dock, att det ännu en lång tid bortåt vore bäst för båda skolformerna, om de ginge självständigt fram på var sin väg mot var sitt mål. Ecklesiastikministern, som med synbart intresse bevistade mötesförhandlingarna från början till slut, lär sedermera hava förklarat, att han funnit bottenskoletanken mer och mer vinna terräng bland läroverkens målsmän.

I nära sammanhang med sistnämnda spörsmål ventilerades frågan: »Är talet om överkvalificerad arbetskraft bland läroverkens lärare berättigat?» M. a. o.: Skulle ett mindre mått av teoretisk utbildning vara tillräckligt? Kanske rent av väl meriterade folkskolelärare skulle kunna tjänstgöra på nederstadiet? o. s. v. Diskussionen fick en delvis humoristisk färg och kan knappast anses hava lett till något resultat. Om en sak enades man emellertid: det pågående strävandet att sänka bildningsnivån hos de kommunala mellanskolornas lärarepersonal bör i tid stävjas.

Övriga ärenden, som förekommo vid mötets allmänna sammankomster, torde vara av mindre intresse för denna tidskrifts läsare. Från de s. k. sektionssammanträdena kunde däremot vara åtskilligt att anteckna. Sålunda uppträdde under kristendomssektionens förhandlingar en bekant motståndare till positiv kristendom: lektor Petrini. (Något dylikt minnas vi även från mötet i Falun.) Hans inlägg voro emellertid så hovsamma i tonen, att de ej väckte något större uppseende. Tendensen var likväl tydlig nog: den allmänna religionshistorien skall bli ett och allt vid religionsundervisningen. — Ett livligt meningsutbyte utspann sig om »Kristendomsundervisning-

ens mål». Lektor Johanssons från Gävle inledningsföredrag blev mycket uppmärksammat både under och efter mötet; i ett par tidningars spalter pågår diskussionen ännu, då detta skrives. Herr J. formulerade sin tes så: »Kristendomsundervisningens mål är att göra lärjungarna medvetna om deras plikt att söka vinna en livsåskådning.» Överdirektör Bergqvist uttalade sitt gillande av denna sats i den mån den avsåg undervisningen på överstadiet. Beträffande barnen måste målet formuleras på annat sätt. Häremot tycktes ej heller inledaren hava något att invända.

En märklig episod från modersmålssektionens sammanträden är redan bekant för en större allmänhet: en bekant göteborgslärare riktade i statsrådet Bergs närvaro ett häftigt angrepp mot den senaste rättskrivningsreformen, men detta studerade, såsom var att vänta, vanmäktigt tillbaka mot sektionens lojala hållning.

I sektionen för geografi höll lektor Bohlin från Stockholm ett uppseendeväckande föredrag om »Geografisk vidskepelse», varmed han menade hävdvunna felaktigheter, beträffande fakta eller undervisningsmetod. Föredraget, beträffande vilket motsägelse ej uteblev, torde inom den närmaste tiden utkomma i tryck.

Den tid, som var ledig mellan sammanträdena — den var ej synnerligen rundligt tilltagen — användes av de flesta till beskådande av stadens sevärdheter. Dessa ligga till stor del inom storindustriens område, och det var verkligen imponerande ting, som vi genom vederbörandes tillmötesgående fingo bevittna.

Vad har nu sommarens läroverksmöte uträttat? Att deltagarna själva fått många goda uppslag och vidgade vyer i en del frågor, därom kan ej råda mer än en mening. Men skall det få något inflytande på statsmakternas hållning? Den som lever får se. Mötesbeslutens betydelse som uttryck för den allmänna lärareopinionen försvagas nog till stor del därav, att det var jämförelsevis fåtaligt besökt: deltagarnas antal översteg ej 150.

C. P.

Några anteckningar från seminarieläraremötet i Växjö.

Tvenne läraremöten ha hållits i sommar, nämligen seminarieläraremötet i Växjö 18—21 juni och läroverksläraremötet i Norrköping 14—17 augusti. Mötet i Växjö fick sin särskilda karaktär därigenom, att seminariebetänkandet där skulle behandlas. Mötets förhandlingar upptogs också uteslutande af förhandlingar rörande det. Då mötesberättelsen snart blir tillgänglig i tryck, behöfver någon närmare redogörelse för mötet ej nu lämnas; endast några korta drag från förhandlingarna vilja vi meddela.

Kommittén har som bekant föreslagit en 4-årig kurs med höjda inträdesfordringar. Flera röster höjdes för en 5-årig såsom nödvändig för genomgående af de föreslagna kurserna.

Ett medlingsförslag hade blifvit framställt af kollegiet i Växjö gående ut därpå, att den egentliga seminariekursen förlänges med en termin och att den förberedande undervisningen öfvertages af seminariet. Huru detta förslag skulle gestalta sig, kan inhämtas af följande utdrag ur adjunkt E. Johanssons inledningsföredrag:

»Vid hvarje hösttermins början intages efter en inträdespröfning, som är begränsad till den egentliga folkskolans kurs, ett antal elevaspiranter, som är ungefär dubbelt så stort som elevantalet i första klassen. Aspiranterna undervisas i de flesta af seminariets kunskaps- och öfningsämnen på parallellafdelningar — vid enkelseminarier två — på olika tider af dagen, hvardera förslagsvis tre timmar dagligen. Hela höstterminen blir en lugn förberedelse och ett lugnt inträdesprof, och vid dess slut uttagas 30 elever, som lärarna lärt känna som

de lämpligaste för utbildning för lärarekallet, och dessa inträda vid vårterminens början i första seminarieklassen. Den egentliga seminariekursen finge då $4\frac{1}{2}$ års längd. De viktigaste fördelarna af denna anordning vore, att preparandkurserna med deras mindre riktiga arbetssätt och den förvanskning af inträdespröfningarna, som de medföra, bortföle, att seminarierna finge det bästa möjliga elevmaterialet, och att tid vunnas för ett lugnt och grundligt genomgående af de föreslagna kurserna med sådant arbetssätt, som komittén föreslagit.»

Under diskussionen frambars ännu ett förslag af rektor Torpson, nämligen att en femte årskurs inrättades vid tre af seminarierna, och att däri kunde som ämnen ingå ett eller två främmande språk, matematik, allmän historia, statskunskap och möjligen svenska språket. Härigenom skulle våra folkskollärare utan vidare besvär bli kompetenta att vara lärare i folkskolans öfverbyggnader, den högre folkskolan eller folkskolans högre afdelning.

Vid omröstningen afgåfvos 37 röster för 4-årig kurs och 16 för ökning af kursen. Mötet uttalade sig för ett frivilligt 5:e år för de lärare, som önska särskild utbildning.

Växjö-förslaget har utan tvifvel mycket, som talar för sig. Svårigheten består i afskiljandet af halfva antalet vid första terminens slut. Vid de seminarier, t. ex. de finska, där första terminen är en pröfningstid, är det blott några få, som det är fråga om att utesluta. Att göra ett slags rangskillnad mellan högre (5-klassiga) och lägre (4-klassiga) seminarier tilltalar oss ej.

Blir kursen ej 5-årig, hvilket enligt vår mening vore det bästa, torde Växjö-förslaget vara mest beaktansvärdt.

Mot *inträdesfordringarna* gjordes ej några väsentliga anmärkningar. I några ämnen föreslogs någon obetydlig höjning, i andra sänkning af inträdesfordringarna.

Beträffande de olika ämnena hade timantalet reducerats betydligt i kristendom, svenska, historia och geografi. Vid den sammanjämkning, som företogs af en för ändamålet tillsatt kommitté, kunde ej någon höjning åstadkommas i kristendom,

men i modersmålet ökades timantalet från 14 till 15, i historia från 6 till 9 och i geografi från 5 till 6.

Det nya ämnet *ekonomilära*, som man trodde skulle förorsaka åtskillig strid, uteslöts i det väsentliga såsom särskildt ämne från kursplanen. Blott studenter skulle genomgå en särskild kurs däri. Efter diskussionen, som var rätt kort, enade sig mötet om följande uttalande, som framlagts af inledaren, rektor Arcadius: 1. Den af kommittén föreslagna kursen i ekonomilära förordas af mötet till upptagande i de ettåriga kurserna för studenter, börande i denna kurs medtagas undervisning i affärlära, bokföring och hemmets ekonomi. 2. I det flerklassiga seminariet bör enligt mötets mening i första klassen undervisning i affärlära och bokföring meddelas i samband med undervisningen i matematik, men den ekonomiska undervisningen för öfrigt meddelas i samband med undervisningen i historia, geografi, biologi, kemi och fysik. 3. Mötet vill varmt förorda, att kurser i ekonomilära måtte anordnas för seminarielärare, till hvilka kurser företrädesvis må kallas lärare i historia och biologi.

I historien och geografien antog sektionen en i viss mån förändrad kursplan. Kommitterade synas i dessa ämnen, särskildt i geografien, ha haft väl höga tankar om de intagnas förmåga att tillgodogöra sig lärostoffet, hvilket också framgår af det ringa antal timmar, dessa ämnen fått på sin lott. Inledaren, adjunkt Arcadius, föreslog följande kursplan i *historia*: Kl. I: Framställning af den förhistoriska kulturen i anslutning, såvidt ske kan, till iakttagna fornminnen. Sveriges historia under dess forntid och medeltid i sammanhang med hufvuddragen af de skandinaviska grannländernas historia under samma tid. Forntidens och medeltidens allmänna kulturhistoria i hufvuddrag.

Kl. II: Sveriges historia under reformationstidehvarfvet i sammanhang med hufvuddragen af de skandinaviska grannländernas historia och den allmänna historien under samma tid.

Kl. III: Sveriges historia i sammanhang med hufvuddragen af de skand. grannländernas historia och den allmänna histo-

rien under kabinettspolitikens och revolutionstidehvarfvets tid (1648—1815).

Kl. IV: Sveriges historia från 1809 i sammanhang med hufvudragen af de skand. grannländernas historia och den allmänna historien under samma tid.

Allmän socialekonomi, det ekonomiska lifvets utveckling, det ekonomiska lifvet och den offentliga hushållningen. Svensk stats- och kommunalkunskap. Historiens metodiska behandling i folkskolan.

Sektionen uttalade sig för 9 veckotimmar, näml. i kl. I 2 t., i kl. II 1 t., i kl. III 2 t. och i kl. IV 4 t., och ansåg, att ämnet bör benämnas historia med samhällslära.

I *geografi* inleddes sektionens sammanträde af rektor Torp-son, som framhöll olägenheterna af den föreslagna kursfördelningen och framställde följande kursplan:

Kl. I: a) Seminariestaden och närmaste omgifning, dess naturförhållanden, närings- och kulturlif, såvidt möjligt inhämtadt genom åskådning, uppfattning af topografiska och geologiska kartor, af skala och mätning.

b) Landskapet under enahanda synpunkter.

c) Sverige, Norge, Danmark och Ryssland.

Kl. II: Öfriga europeiska stater med hufvudvikt vid Tyskland, Frankrike, Brittiska riket och Italien.

Kl. III: De främmande världsdelarna, särskildt Nordamerika och Asien. Jämförande öfversikt öfver natur- och kulturförhållandena.

Kl. IV: Socialekonomisk öfversikt öfver Sverige.

Enligt denna plan skulle geografi förekomma äfven i 4:e klassen. Dock torde det vara lämpligare att som hittills afsluta den i 3:e klassen, där den ekonomiska öfversikten öfver Sverige kunde meddelas.

Att kommittén upptagit hembygdssstudium i läroplanen, är i sin ordning och i öfverensstämmelse med tidens kraf. I motiveringen äro också talande skäl därför anförda. Men då hembygdssstudiet i historia och geografi, med hvilket senare ämne »detta studium onekligen allra närmast hör samman», till

en stor del komme att sammanfalla, kan det ej vara behöfligt att i historien ägna så mycken tid åt detsamma.

Vid behandlingen af *psykologi och pedagogik* upplästes ett af rektor Lundquist författadt inledningsföredrag, i hvilket han framlade den plan, som han anser böra följas vid undervisningen i dessa ämnen. Då denna plan närmast sammanfaller med den, som följts vid det seminarium, där undertecknad är anställd, och befunnits lämplig, ansluta vi oss till densamma såsom enklare och mera klar. Se redogörelserna för Strängnäs och Linköpings seminarier.

En synpunkt, som framhålles i kommitténs förslag, nämligen att studiet af psykologien bör vara nära förenadt med och utgå ifrån iakttagelser, som blifvit gjorda vid skolbesök, undervisningsöfningar och umgänge med barnen, vilja vi betona.

Sektionen anslöt sig i det väsentliga till kommitténs kursplan och timfördelning.

I fråga om seminariernas styrelse har kommittén föreslagit en öfverstyrelse och en lokalstyrelse. Såsom förut nämnts, ansåg mötet någon lokalstyrelse ej behöflig, utan kunde dess göromål mycket väl fördelas mellan en inspektor, som borde finnas, och rektor.

För öfrigt instämma vi i de uttalanden som gjordes vid mötet angående seminariernas styrelse, *nämligen att sambandet mellan Sveriges folkkyrka och de anstalter, där dennas folkskollärare utbildas, bör bevaras, att fullödiga uttryck för detta samband böra finnas i seminariestyrelsens organisation och att kollegiets befogenhet bör utsträckas i enlighet med kommitténs förslag.*

Planen för mötet var väl uppgjord, hvarför de flesta viktiga frågorna rörande seminariernas ombildning kunde behandlas. Säkertligen var detta det viktigaste seminarielärarmöte, som hållits, och som lämnade deltagarna den största behållningen. Mötesdeltagarna fingo genom förhandlingarna god ledning för afgifvande af det yttrande rörande betänkandet, som hvarje seminarielärarekollegium skall inlämna.

J. F. B.

Om seminarieelevernas enskilda arbete.

(§ 13 i seminariebetänkandet.)

Om det obligatoriska enskilda arbetet för eleverna vid folkskoleseminarierna hafva olika meningar uttalats. Vi meddela här diskussionen därom vid frågans behandling inom Linköpings lärarekollegium.

Adjunkt Setterberg anförde: »Det är en riktig princip, som ligger till grund för krafvet på att eleverna skola utföra något enskildt arbete. Kommittén åberopar sig dessutom på de gynnsamma erfarenheter, som gjorts vid de seminarier, där saken redan försökts. Och kommittén tillägger: 'Det intresse, hvarmed enligt allmänt vittnesbörd denna studieart omfattas af seminarieeleverna, visar, att den tillmöteskommer ett behof, som hör till deras ålder, behofvet af ett i någon mån själfständigt, personligheten omfattande arbete.'

Måne lika gynnsamma erfarenheter skola kunna göras, om det enskilda arbetet blir *obligatoriskt*? Betingelserna för ett värdefullt resultat äro af olika art. Läraren måste förstå att om möjligt egga upp lust och förmåga till själfständigt arbete, där dessa egenskaper ej redan finnas. Eljest blir det enskilda arbetet blott en tung börda utan uppfostrande karaktär. Men hvad borgar för att en klass får lärare, som äro vuxna en så vanskelig uppgift? Eller att dessa lärare ej bli för få för att räcka till för olika lärjungars skilda intresseriktningar?

Vidare kräves, att eleven har tillräcklig tid tillmätt, för att det skall bli något helt med arbetet. *Denna tid blir svårare att erhålla efter den nya kurstillökningen.*

Men läraren är ju ej bunden af de dryga kurserna, invändes det. Ja, det är sant, och en hänsynsfull lärare har i sin hand att minska kurserna, och han *kan* göra det i det osjälfviska syftet att ge ökad tid till enskildt arbete, ehuru blott en del af eleverna kunna påräknas välja sina uppgifter inom hans fack. Men hvem tror, att genomsnittsläraren är mäktig en sådan själfuppföring?

Ej heller kan möjligheten att slippa ifrån en del af kursen i ämnet innebära någon väsentlig lättnad för sakens genomförande. De lärjungar, som bäst behöfva tidsvinsten, äro de sämst begåfvade, och att befria dem från en del af undervisningen vore alltför riskabelt.

Men månadslofven? Afhjälpa de ej tidsbristen?

Frågan är, om inte lofven göra skada genom att taga tid från de kurser, som i alla fall äro svåra att medhinna. *Är arbetsbördan dryg, bör hvarje ledighet ha till syfte att skänka hvila och ej tid till annat arbete.*

För öfrigt äro dessa lof kanske ej alltid så ändamålsenliga. Vi förutsätta, att de fått gynnsammast möjliga placering, nämligen två hela eller fyra halfva dagar i följd. Äfven denna tid torde bli för knapp för att ge till resultat något afslutadt helt. Får arbetet sedan ligga nere en hel månad eller blott tagas upp på korta mellanstunder, slappas lätt intresset. — En möjlighet förefinnes dock, att två dylika lof hopfogas, det ena vid slutet af en månad, det andra vid början af den följande. Men hvad har man för garanti, att detta kommer att bli praxis? Och ej heller är det sannolikt, att minimitalet två lofdagar per månad väsentligt skall kunna öfverskridas. Det är sålunda påtagligt, att det enskilda arbetet löper fara att bli en börda och därmed förfelar sitt syfte. Å andra sidan ha vi rätt att hoppas, att det under lämpliga förhållanden kan blifva en värderik hjälp till de ungas själfutveckling. Fördensull vore det önskvärt, att arbetet vore *frivilligt från lärjungens sida*. För läraren däremot borde det vara *obligatoriskt att ge erforderlig handledning, om lärjungen så önskar*. Och rektor borde vara skyldig att ge lärjungen besked om saken. Med en dylik an-

ordning skulle nog en duglig, intresserad och vaken lärare lyckas sätta fart i det enskilda arbetet, där detta med hänsyn till individens möjligheter vore önskvärdt. Och friheten vore en viss, om ock ej absolut, garanti mot missbruk.»

Kollegiet beslöt uttala sin anslutning till hufvudtanken i adjunkt Setterbergs anförande. Mot detta kollegiets beslut anmälades reservation af adjunkt Nordin, som anslöt sig till kommitténs förslag oförändradt under påpekande af att det befärade tvånget icke kunde blifva särdeles kännbart, då eleverna ägde frihet att välja enskildt arbete inom samtliga kunskaps- och öfningsämnen och det väl kunde antagas, att hvarje elev särskildt intresserade sig för *något* bland de många ämnen, som finnas upptagna å seminariets läroplan.

Adjunkt Olsson framhöll, att vid en eventuell omredigering af ifrågavarande § i öfverensstämmelse med adjunkt Setterbergs yrkande borde bibehållas kommitténs föreskrift i mom. 3: »Efter öfverenskommelse mellan rektor och vederbörande lärare må elev kunna erhålla ledighet från klassundervisning i någon del af lärokursen i ett ämne, under förutsättning att han därigenom icke åsidosätter något af det, som pröfvas erforderligt för godkänt betyg i ämnet, och att det klassarbete, från hvilket han sålunda erhåller ledighet, fullt uppväges af en ökning i hans enskilda arbete i samma eller annat ämne»; och torde enligt adjunkt Olssons mening jämväl ett *tillägg* härtill böra göras af följande lydelse: »Samma ledighet må också kunna meddelas grupp av elever, som gemensamt utföra frivilligt arbete i ämnet.»

§ 38 i stadgeförelaget.

Denna paragraf är väsentligen lika med motsvarande föreskrift (§ 43) i 1886 års seminariestadga. Härom uttalades inom Linköpings lärarekollegium följande:

Adjunkt Setterberg anförde: »Kommittén har utan motivering bibehållit gängse föreskrift, att lärjunge har rätt att tillbringa två år i hvarje klass men ej mer. Första året, en lärjunge blir underkänd, skola t. o. m. *två* platser hållas lediga för honom, en i den klass, där han riskerar att bli kvar, och en i den, dit han vid höstens pröfning kan tänkas bli flyttad (§ 34 mom. 3).

Är de godkända inträdessökandenas antal till hvardera klassen tillräckligt stort, blir sålunda följden, att för *en* kvarsittares skull två inträdessökande få gå i ovisshet, huruvida de skola vinna inträde. Endera af dem måste bli utestängd, den andre kan af kollegiet intagas vid höstterminens början. Men om i så fall den lycklige blir den sökande till den högre eller den lägre klassen, står ej i mänsklig makt att afgöra. Olägenheterna här af ligga i öppen dag. Dessa begränsas ej till det personliga obehag, ovissheten plägar medföra. Ännu värre är svårigheten för den sökande att planera för framtiden. Han måste ofta låta tillfällen till lämplig sysselsättning gå sig ur händerna på grund af omöjligheten att bestämma sig. Det kan knappast kallas rättfärdigt, att *två* inträdessökande utsätts för dylika olägenheter af hänsyn mot en af seminariets elever, som skött sig så, att han mindre än andra förtjänar en privilegierad ställning.

Ännu en synpunkt. Den, som läser upp sig på hösten, är

ofta mer eller mindre utarbetad och slappnar till under termen. Om fliten sedan vaknar under läsårets lopp, har han dock under slapphetsperioden kommit på efterkälken och riskerar att ej heller detta år bli flyttad. Underbetyg på våren, plugg på sommaren och slapphet under en stor del, kanske större delen af läsåret hotar således att bli en kronisk åkomma. Härpå blir ej blott han själf lidande utan hela klassen, i det han utgör en onödig ballast för undervisningen. Då vi yrka, att kvarsittarna ej skola få gå i vägen för dugligare inträdessökande, förutsätta vi emellertid, att de äro underkända på grund af lättja eller så ringa begåfning, att de ej ha moralisk rätt att taga upp platsen för andra. Om underkännandet däremot förorsakats af sjukdom, kunde lagen tillåta undantag. Äfven i andra fall kunna undantag vara lämpliga. Härtill återkomma vi senare. Först skola vi uppställa olika förslag till praktiskt utförande af vår princip.

Alternativ 1. Den underkände har att ge besked vid eller strax efter afslutningen, huruvida han vill gå kvar eller ej. Besluter han sig för det förra, reserveras en plats för honom i den lägre klassen, men han afstår från rätten att vinna inträde i den högre. Delgifver han däremot sin afsikt att pröfva upp, hålles ingen plats obesatt för hans räkning, utan hans intagande beror på om han består i konkurrensen med öfriga flyttnings- och inträdessökande.

Alternativ 2. Lika med föregående utom att ingen plats reserveras för den underkände i den lägre klassen. Misslyckas han på hösten, får han stå sitt kast, om hans plats i den lägre klassen blifvit upptagen på våren.

Alternativ 3. Kvarsittarskap tillåtes ej i klass I, och inga flyttningspröfningar förrättas på hösten till klass II förutom i de speciella fall, som föranledas af nedanstående undantag. Med flyttning till öfriga klasser förfares som nu.

Detta alternativ ger kollegiet ett medel att första året rensa ut dem, som befunnits otjänliga för studier. Och i de fall, då lagen skulle verka för drakoniskt, har kollegiet rätt att efter

omröstning skipa rättvisa enligt nedanstående undantagsbestämmelse.

Af de olika alternativen är det andra det effektivaste i fråga om att ge de inträdessökande en ej alltför ogynnsam ställning. Men synes det för radikalt, kan kanske något af de öfriga vinna beaktande.

Undantagsfall, gemensamt för de olika alternativen. Plats kan i den högre klassen reserveras åt lärjunge, som erhållit underbetyg i ett eller två ämnen samt därjämte öfverbetyg, som två tredjedelar af klassens lärare finna öfverväga underbetygen.

En dylik bestämmelse blefve i mångas ögon kanske alltför invecklad, men i gengäld skänker den större möjligheter att skipa verklig rättvisa.»

Kollegiet fann af de af herr Setterberg framlagda synpunkterna och af de framställda alternativen det tredje vara värdt allt beaktande men ansåg sig icke för närvarande våga komma fram med ett bestämdt förslag till stadgande i sådan riktning.

Mot detta kollegiets beslut anmäldes reservation af herr Nordin, som anslöt sig till kommitténs förslag oförändradt.

Mot senare momentet i samma beslut anmäldes reservation dels af herr Setterberg, dels af herrar Olsson och Sandberg, som yrkade bifall till alternativ 3.

Litteratur.

Läsebok för folkskolan. Särskild Parallellupplaga till tionde upplagan, ordnad i avdelningar med var för sig enhetligt innehåll. Andra avdelningen. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1912. Pris 1 kr. 75 öre (för skolråd m. fl. 1 kr. 20 öre).

Andra afdelningen, som omfattar den geografiska delen af läseboken, har liksom den första utarbetats af en redaktionskommitté, bestående af doktor *Carl Grimberg*, adjunkterna *Marie Louise Gagner* och *Anna Sörensen*, öfverläraren vid Göteborgs folkskolor *Per Holmén* samt läraren därstädes *Per Thomeé*. — Kommittén har på ett förtjänstfullt sätt löst sin uppgift, och vi kunna afgifva samma yttrande om denna afdelning som om den första, nämligen att »läsebok för folkskolan i sin nya gestalt bör kunna upptaga konkurrensen med hvilken annan läsebok som helst». I början förekommer en tydlig och vacker karta öfver Sveriges landskap, och illustrationerna synas oss vara väl valda.

Läsebok för folkskolan av *Lennart Ribbing*. Tredje delen. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1912. Pris kart. 2 kr. 10 öre; i klotb. 2 kr. 50 öre.

Första delen af ifrågavarande läsebok utkom 1907 och den andra 1909. Vi ha förut något närmare anmält båda (h. 3 1907 och h. 3 1909). I de nämnda delarna är det en sammanhängande berättelse, som genomgår omkring hälften af dem. Så är

det äfven i denna, i det samtalen till stor del försiggå inom familjen Bris. Den nu utkomna delen innehåller hufvudsakligen berättelser ur svenska historien från och med Gustaf Vasa till och med Karl XII men därjämte geografiska skildringar och stycken af blandadt innehåll. Emellan skildringarna äro poetiska stycken inskjutna.

Framställningen är som i de förra delarna enkel och i allmänhet lämpad för barnen, som vid läsningen af denna del böra vara mera försigkomna. Ett och annat öfvergår måhända barnens fattningsnivå, t. ex. den del i stycket »Japanen» (n:o 195), som berör religiösa och teologiska spörsmål. För kuriositetens skull har förf. visat, huru texten i Codex Sinaiticus tar sig ut. Detta kunde saklöst varit borta, då folkskollärarna (måhända med något undantag) ej kunna grekiska och äfven de, som studerat ämnet, ha svårt för att komma till rätta med texten i handskrifterna. — Liksom föregående delar är äfven denna försedd med ett flertal illustrationer.

Ännu en del af läseboken är att vänta, och författarens företag förtjänar allt erkännande.

Svenska författare. Deras liv och verksamhet av *Marie Louise Gagner*. II. Erik Gustav Geijer, Esaias Tegnér, Johan Olov Wallin, Fredrika Bremer, Johan Ludvig Runeberg, Zacharias Topelius. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1912. Pris 1 krona.

I förra häftet har förf. lämnat lefnadsteckningar öfver Selma Lagerlöf, Verner v. Heidenstam, Erik A. Karlfeldt, Viktor Rydberg, Carl Snoilsky och Pontus Wikner. I nu utkomna häfte är det andra klassiska författare inom vår litteratur, som på ett enkelt och sympatiskt sätt skildras. De som läst förra häftet, vilja säkerligen gärna göra bekantskap med fortsättningen. Såväl för läsning i hemmet som för lärjungar vid läroverk, flickskolor och seminarier är boken att anbefalla, och är det lämpligt, att biografierna sättas i samband med läsningen af stycken af resp. författare. Porträtt af de olika författarna jämte några andra illustrationer äro bifogade.

Rebbe, Carl, Handledning för den första grammatiska undervisningen i realskolan. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 60 öre.

Metoden betyder mycket men icke allt. Så lyder en bekant pedagogisk sats. Därmed avses naturligtvis bland annat det förhållandet, att, om läraren har än så stor teoretisk skicklighet i sitt ämne men är svag i praktiken, d. v. s. icke förmår framställa läroinnehållet så, att det kan av lärjungarna utan svårighet uppfattas och väcka deras levande intresse, då måste resultatet av hans undervisning bli mindervärdigt eller t. o. m. helt och hållet värdelöst. Men citatet härovan innebär givetvis också någonting annat, nämligen att, om också lärarens metod är den bästa men hans personlighet eller kunskaper ej hålla måttet, så kan förträffligheten i den metod, han vid sin undervisning följer, dock ej *uppväga*, än mindre *överbäga* de brister, som i de bägge andra hänseendena förefinnas. Under alla omständigheter gäller det emellertid att ej underskatta metodens betydelse för undervisningsarbetets framgång, och särskilt i fråga om den grundläggande undervisningen måste vi anse detta vara något, som ingalunda får förbises.

Till dessa reflexioner ha vi föranletts av det arbete i den första grammatikundervisningens metodik, varmed adjunkten vid Göteborgs högre realläroverk fil. kand. Carl Rebbe nyligen riktat vår pedagogiska litteratur, och vars titel här ovan återgivits. Enligt vad förf. själv i förordet betonat, är denna »handledning» i främsta rummet »avsedd för begynnande lärare och lärarekandidater». Och även om det å ena sidan är en sanning, att ej ens den, som en lång följd av år har verkat i undervisningens tjänst, bör anse sig hava nått målet och därför äga rätt att betrakta sin pedagogiska utveckling såsom fullbordad, så är det onekligen å andra sidan också en sanning, att just för de unga lärarna en metodisk handledning särskilt är av nöden. Ty nemo nascitur artifex, och undervisningen, icke minst den språkliga, är en konst, ja, t. o. m. en ganska svår konst. — Det sätt, varpå förf. löst sin uppgift, är ovedersägligen mera praktiskt än det vanliga. I allmänhet framställa

nämligen läroboksförfattare på metodikens område abstrakta resonemang angående det spörsmålet, huru läraren i varje fall bör gå till väga för att nå sitt mål, och illustrera sina teorier med ett och annat exempel. Andra åter gå visserligen så tillvida längre i praktisk riktning, att de låta de konkreta exemplen bilda utgångs- och stödjepunkter för sina resonemang och regler. Men i det ena fallet lika väl som i det andra äro dock teorierna huvudsak. Adj. Rebbe har slagit in på en helt annan och förvisso långt bättre väg. Han har nämligen inskränkt sin teoretiserande framställning till ett minimum och låtit huvudparten i boken upptagas av skisserade lektioner, genom vilka läraren steg för steg gör sina lärjungar förtrogna med grammatikens grundbegrepp. I utförandet av dessa tänkta lektioner har förf. emellertid inflickat behövliga metodiska vinkar och råd att av läraren påaktas och tillämpas. — Svarta tavlan rekommenderar förf. till flitigt bruk under lektionerna och detta ej blott i den meningen, att nya termer å densamma skola uppskrivas, utan även i den, att lättfattliga schematiska framställningar av t. ex. de olika satsdelarna i deras inbördes förhållanden därå skola givas. Detta är otvivelaktigt ett gott grepp, om det också ingalunda är någon metodisk nyhet. Rec. hörde en gång för flera år sedan ett uttalande, som innebar, att en lektion i allmänhet vore dess bättre, ju mera krita därunder hade förbrukats. Nå, detta må nu visserligen erkännas vara en skämtsam överdrift, men bortser man från det paradoxala i yttrandet, så torde man helt säkert få medge, att en viktig pedagogisk sanning däri ligger innesluten. Klart är nämligen, att en lämpligt uppställd schematisk översikt måste kraftigt bidra till att för barnen klargöra den muntliga undervisningens innehåll och underlätta dess bevarande i minnet. Detta är åtminstone rec:s mångåriga erfarenhet på ifrågavarande område. Att för övrigt under alla omständigheter den schematiska framställningen på svarta tavlan bör komma *efter* den muntliga, i detaljer gående och utgöra en *sammanfattning* därav, torde väl få anses vara helt enkelt ett pedagogiskt axiom, under det att ett motsatt förfarande måste framstå såsom en pe-

dagogisk orimlighet. — I fråga om en och annan enskildhet kan rec. visserligen ej obetingat ansluta sig till förf:s mening. Bland annat måste rec. ställa sig tveksam rörande lämpligheten av den å sid. 14 givna definitionen på det grammatiska begreppet *sats*. Definitionen lyder nämligen: Sats = ett yttrande, som innehåller subjekt och predikat. Jämför man härmed, vad förf. säger i 16:e, 21:a och 23:e »lektionen», så finner man, att enligt förf:s mening termen *predikat* skall beteckna dels predikatsverbet, dels ock dess bestämningar, tänkta såsom tillsammans med predikatsverbet bildande ett helt. Måne det emellertid ej är lämpligare att, såsom rec. under sitt provår fick lära sig, låta termen *predikat* beteckna endast predikatsverbet och sammanfatta detta jämte alla dess bestämningar under termen *satsens predikatsdel*, vid sidan varav i så fall termen *satsens subjektsdel* skulle användas till att beteckna subjektet jämte dess eventuella bestämning(ar)? Till denna fråga tror sig rec. hava så mycket större skäl, som förf. å sid. 13 talar om subjekt och predikat såsom satsens *huvuddelar*, naturligtvis i bestämd och avsiktlig motsättning till de *underordnade* satsdelarna. Ty begagnar man termen *predikat* i betydelsen predikatsverbet jämte dess bestämningar, så måste man väl i analogi därmed låta termen *subjekt* beteckna såväl subjektet i egentlig bemärkelse som även dess bestämning(ar), men i detta fall blir ju talet om satsens *huvuddelar* åtminstone överflödigt. Använder man åter termen *predikat* endast för att ange predikatsverbet och termen *subjekt* i betydelsen »det, man talar om i satsen», så bör definitionen på sats lyda t. ex. sålunda: Sats = ett yttrande, som innehåller åtminstone subjekt och predikat. I samband härmed må även ett par andra frågor beröras. Å sid. 21 säger förf., att i satsen: *Himlen är blå* det sista ordet är bestämning till det första, och riktigheten härav lär väl ej kunna bestridas. Men är det måne olämpligt att redan här se saken även ur den synpunkten, att vissa verb, närmast och särskilt verben *vara* och *bliva*, i regeln ej ensamma kunna bilda fullständigt predikat utan behöva en »fyllnad» i begreppet, och att denna »fyllnad», som i det anförda exemplet utgöres av adj.

blå, följaktligen — ehuru visserligen på olika sätt — hör tillsammans med å ena sidan subjektet, å andra sidan även predikatsverbet? — Å sid. 25 åter förklarar förf., »att en bestämning till verbet, som svarar på frågan *vad?*, kallas objekt». Otillräckligheten av detta kännemärke på (ackusativ-)objektet ligger i öppen dag, särskilt ifall man betänker, att, när i en sats det subjektiva predikativet utgöres av ett substantiv, detta också kan sägas giva svar på frågan *vad?* Rec., som under femton år sysslat med barnundervisning på det grammatiska gebitet och under flera år handlett även konfirmerad ungdom i studiet av satsläran, måste på grund av egen erfarenhet bestämt uttala den åsikten, att en klar uppfattning av (ackusativ-)objektet, särskilt i motsats till det subjektiva predikativet, när detta utgöres av ett substantiv, ej kan förvärras annat än genom lång och mångsidig praktisk övning. — Men om också rec. å ena sidan ej kan i varje punkt utan vidare ansluta sig till förf:s åskådning, så vill han å andra sidan giva uttryck åt den uppfattningen, att adj. Rebbes bok i det hela är en god ackquisition, samt att våra lärarkandidater och nyblivna lärare utan tvivel skola få stort gagn av densamma. Icke minst synes den kunna bliva till nytta för eleverna i våra seminarier och från dem utexaminerade lärare. Till det ovan sagda må för övrigt läggas, att korrekturläsningen är utmärkt, den typografiska utstyrseln tilltalande och priset jämförelsevis billigt. Och bokens användbarhet minskas enligt rec:s övertygelse icke i väsentlig mån därav, att förf. på några ställen hänvisar dels till sin förut publicerade Svenska språklära, dels till Rebbe-Fischer, Exempelsamling till inövande av den allmänna satsläran och skilletecknens bruk. Ty den, som ej äger och ej heller för tillfället kan skaffa sig dessa böcker, torde nog även dem förutan i sin undervisning hava en betydande hjälp av adj. Rebbes nu recenserade och till det bästa rekommenderade »handledning».

G. S.

Ernst Westberg, Handledning till praktisk övningsbok i modersmålet för folkskolan. P. A. Norstedt & Söners för-

lag, Sthlm. Häft. I 1911 pris 1 kr., h. II 1912 85 öre, h. III 1 kr., h. IV 1 kr.

Förf. är väl känd i folkskollärarkretsar för sina föregående arbeten i modersmålsundervisning, bland vilka flera omnämnts i denna tidskrift. Hans grundsats är som bekant, att vid undervisningen i modersmålet en psykologisk-praktisk metod bör konsekvent tillämpas. I »Praktisk övningsbok i modersmålet för folkskolan» har han lyckligt genomfört denna metod och lämnat ett gott uppslag till reform. Nu har förf. givit en »Handledning» åt läraren. I mycket är denna blott avtryck av övningsboken. Nyheter äro bl. a. »Allmänna anvisningar» (s. 3—13 i h. I) samt metodiska förklaringar och diktamensövningar här och var. »Övningsböckernas paginering är utsatt i marginalen» i »Handledning» blott i h. I och II.

Jag uttalar mitt fulla gillande av principerna och ger mitt varma erkännande åt deras utförande. Det märks, att förf. är en gammal van lärare med stor erfarenhet och insikt i barnens själsliv såväl som i språkpsykologi. Bl. a. vill jag påpeka de trevliga historiska anekdoterna i h. III.

Här nedan följa några rättelser av detaljer. I mitt tycke böra de första skrivövningarna så nära som möjligt sluta sig till småbarnens uttryckssätt. Är denna förutsättning riktig, håller t. ex. avskrivningen i I, s. 15 f. ej måttet. — Å I, s. 34 bör »karl» upptagas i fixeringsövningen. — Midsommardagen kan ej kallas »en fjärde större högtid» i kyrkoåret, jämförd med jul, påsk och pingst (I, 59). »Mätte vi länge få behålla våra kära föräldrar» (I, 64) bör åtföljas av utropstecken, ej punkt. — Att adjö icke får uttalas ajö (I, 70), tillhör de betydelselösa önskningsarnas område: talspråkets utveckling följer sina egna lagar, icke välmenta regler i en språklära. — I avskrivningsövningen II, 7 heter det om Forsa socken: »Den omgives i norr av Bergsjö och Ilsbo socknar, i öster av Tuna» o. s. v. Bättre: »Den omgives av Bergsjö och Isbo socknar i norr, av Tuna i öster» o. s. v. Bäst: »Den gränsar i norr till Bergsjö och Ilsbo socknar, i öster till Tuna» o. s. v. — I avskrivningsövningen II, 9 står det: »Den är belägen vid en

vik av havet och säges därför var en sjöstad.» Uttrycket *kan* giva anledning till den oriktiga föreställningen, att en sjöstad ovillkorligen måste ligga vid *en vik av* havet. — I en not II, 22 säger förf.: »Neutrum av flack och kvick torde tills vidare utelämnas.» Varför ej låta barnen på en gång få veta hela sanningen? (Jfr III, 8, 63!) — Och varför ej taga med undantaget »ramm» i not 2 III, 8 lika väl som å III, 6? Å r. 7 III, 9 bör kommat strykas framför det pleonastiska »som» i den indirekta frågesatsen. — I en del frågor å III, 11 är frågeordet placerat i slutet i stället för i början av frågesatserna. — Jag förstår ej, varför kommat i åtskilliga ex. å III, 12 står kvar efter adverbialen. Skola de antyda, att i de ombildade styckena bisats just där slutat, så är denna grundsats ej konsekvent genomförd (jfr breven 3 och 4). — Å III, 26 kan gärna *enär* medtagas bland kausala konjunktioner, då förf. själv använt det i exempelstycket nyss förut. — Det hade varit pedagogiskt lämpligt att — såsom t. ex. N. Beckman gjort i sin språklära — framför oriktiga uttryck (III, 29 och många andra ställen) sätta med fetstil: *Fel.* — *Det* uttalas väl ej i riksspråket med långt ä-ljud (III, 66)? — Förf. har enligt min mening tillåtit alldeles för stor frihet, då han med avseende på skriftspråket godkänner (IV, 4) sådana uttryck som: Under Erik av Pommerns regering, Kristoffer av Bayerns allmänna landslag, under hertigen av Södermanlands befäl. — »Oktoberdimman, liknande ett fuktigt flor, lägger sig» etc. (IV, 26) är en latinsk vändning, som ej bör uppmuntras i vårt modersmål. I stället bör det heta: »Liknande ett fuktigt flor lägger sig oktoberdimman», etc. Eller ock: »Oktoberdimman lägger sig, liknande ett fuktigt flor», etc.

Hj. Nordin.

Per Borgh, Handledning vid skrivundervisning. Växjö 1911. 37 sid. Pris 50 öre.

Per Borgh, Sverge, Metodisk skrivkurs med tillämpningsövningar för modersmålsundervisningen och det praktiska livet.

Växjö 1911. Granholms aktiebolags förlag, Gemla. H. 1—12; pris pr häfte (med omslag) 12 öre. H. 13 och 14; pris pr häfte (med omslag) 17 öre.

Skrivkursen Sverge (varför ej »Sverige» såsom i folksk. läseb.?) är den mest omfattande välskrivningskurs, som utkommit i vårt land. Man kan sätta i fråga, om den ej ställer sig alltför dyrbar för obemedlade folkskolebarn, då de för små- och folkskolekursen avsedda h. 1—12 inalles kosta 1 kr. 44 öre, ehuru visserligen priset i och för sig ej är dyrt.

Utgiv. har skickligt begagnat sig av sina föregångares — särskilt Filip Holmqvists — erfarenheter och åstadkommit en strängt metodisk skrivkurs med vacker stil. Han har konsekvent genomfört Pestalozzis metod att gå från det enklare till det mer sammansatta, från det lättare till det svårare. Med rätta börjas dock ej med abstrakta staplar och streck, utan med den enklaste bokstaven (i). Lutningen är just den, som nybörjaren spontant tillgriper. Mot bokstavstyperna har jag intet annat att anmärka, än att det sista uppstrecket på s (fristående och i slutet av ord) är onödigt påhäng (jfr det isolerade E); med detta uppstreck kan för övrigt s vid mindre stilen hastig skrivning lätt förväxlas med z.

Mot metoden och formen har jag sålunda så gott som intet att anmärka. Men mot innehållet och i allmänhet den materiella bildning, som skrivkursen vill meddela, har jag åtskilligt att invända. Något må här meddelas till hjälp vid en ny upplaga. Det är ju särskilt viktigt, att uppgifter, som skola avskrivas många gånger om, äro korrekta.

H. 5, s. 6 står: »Svenska språket har 18 medljud.» Bör vara: medljudstecken. Riksspråket har åtminstone 23 medljud (obs. även de supradental rd, rl, rn, rs och rt). — H. 5, 10: »Tre medljud sakna egna tecken. Dessa äro sj-, tj- och ng-ljuden.» Även de nyssnämnda 5 supradentalerna sakna egna tecken. — H. 5, 11: »Fyra tecken sakna motsvarande ljud. Vilka äro dessa? De heta: c, q, x, z.» Uttryckssättet är ej fullt korrekt. I stället: c, q, x och z äro ej tecken för egna ljud. — H. 5, 12: »Vi hava 27 ljud.» Riksspråket har åtminstone

39 ljud. — H. 5, 24 och h. 7, 15 omtalas ett längdmått, som ej användes i vanligt språkbruk: »hm». (Hm!) — H. 6, 2: »Längdmått äro: m., dm. och cm.» Det låter, som om det ej funnes flera längdmått. — H. 6, 5 ff.: Tingorden delas i två grupper: 1) släktnamn, 2) egennamn. Indelningslemmarna täcka ej dividendum. Bättre är då att med N. Beckman indela tingorden i artnamn och egennamn. — H. 6, 11: Bindestricken i Sag-ån och Torshälla-ån kunna gärna på detta stadium bortläggas. — H. 6, 20 står: där över; bör vara: däröver. — H. 9, 11 står: »Sj-ljudet skrives i rent svenska ord med sj, sk, stj, skj och sch.» Det sista är ej rätt: alla ord med sch äro tvärtom tydliga lånord. — S. 19 i h. 6—12 ges i tryck ovanför skrivtexten denna regel: Vikten ligger icke uppå, att du skriver många, utan att du skriver vackra sidor och häften. »Vikten ligger icke uppå» kommateringen, men i enlighet med interpunktionen i folkskolans läsebok, som ju är norm för folkskolan, bör komma här strykas framför att. — H. 10, 3: Kerstin stavas Kärsin i folksk. läseb. — H. 10, 12 står det bekanta stycket ur Lindblomska katekesen om arbetsamhet delvis anført. Men varför har ej stycket citerats ordagrant? Här saknas åtminstone ej utrymme. — H. 10, 22 bör utrops-tecken stå även efter den senare uppmaningssatsen. — H. 11, 3 står en verbform »stunkit», som ej vunnit burskap i riksspråket och ej heller upptages i svenska akademiens ordlista. — H. 11, 23: varför har ej ramm fått göra sällskap med damm och lamm? — H. 14, 31: ...resolutionen. Bör vara: ...resolutionen!

En dålig svenska förekommer på följande ställen: H. 3, 8: »Tag aldrig förbi skiljetecken!» H. 5, 12: »Kan du nu reda detta?»

De metodiska reglerna överst å sidorna i h. 3—12 äro goda. En ändring, som grannlagenheten bjuder, har utgiv. själv vidtagit, i det att maningen »Visa det färdiga häftet för far och mor!» å s. 24 i h. 3 och 4 fått denna formulering i s. 24 i h. 5—12: »Visa det färdigskrivna häftet där hemma!»

Berömvärd är den praktiska uppställningen av formulär etc. i h. 12—14.

Hj. Nordin.

Carl Eneman, *Om Englands elementarundervisning* (Secondary Schools). Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1912. Pris 1 kr. 50 öre.

Den engelska kulturen avviker i väsentliga drag från den öfriga västerländska. Så är äfven fallet med skolväsendet därstädes.

Förf. har förnämligast sysselsatt sig med Secondary schools men omnämner äfven andra former af skolor. »Secondary schools beteckna i allmänhet skolor för meddelande af högre undervisning. De motsvara således närmast och i första hand våra allmänna läroverk, realskolor såväl som gymnasier. Men därjämte plägar man ofta därmed beteckna de skolor, som befinna sig på stadiet mellan folkskolan och de högre fackskolorna, t. ex. en del skolor för meddelande af teknisk eller kommersiell utbildning.» Sedan förf. redogjort för äldre skolformer och talat om huru statens ingripande i skolväsendet förbereddes, kommer han in på undervisningslagen af år 1902, som åstadkom en hälsosam koordinering af alla uppfostrans och undervisningens grenar. Alla skolor ställdes under nya, förvaltande myndigheter. Men alla statsunderstödda skolor ha enskild styrelse, som förordnar rektor, hvilken åter nämner sina lärare.

Rektorn är inom skolan den oinskränkte monarken. Utom vanliga rektorsbefogenheter äger han vid de stora skolorna makten att ensam ej blott antaga utan äfven afskeda lärare. En förändring till det bättre har dock ägt rum i det senare afseendet för några år sedan. Rektorslönerna understiga sällan 1,000 pund. Vid Eton College har han en årsinkomst af 6,000 pund. Rektorerna ha dock representationsskyldigheter, som sluka stora summor. Lärarnas löner äro däremot ej så lysande. De variera vid något bättre skolor mellan 80 och 220 pund. Men inkomsterna ökas betydligt genom att hålla »house» för en mängd inackorderingar. — Vid åtskilliga bättre skolor få lä-

rarna pension, men pensionslöshet är snarare det förhärskande draget. Hvad som särskildt är värdt uppmärksamhet vid de engelska skolorna, är det hjärtliga, förtroliga förhållande mellan lärare och lärjungar, som är rådande vid alla Englands skolor, särskildt de gamla Public Schools. Professor Sadler säger härom, att »ingen lärare i världen måhända är mera älskad af sina lärjungar än den engelske Public School-läraren».

En reformator af det engelska skolväsendet var den framstående rektorn vid Rugby School Arnold (från år 1828). Han rensade först bort åtskilliga missbruk vid skolorna, särskildt rörande *The Fagging system*, som motsvarar den i våra skolor ännu i midten af förra århundradet förekommande pennalismen. Fagging råder visserligen ännu vid Englands skolor, ehuru i modifierad form.

Beträffande straffarterna vid skolan äro kroppsliga bestraffningar ännu vanliga. »Enligt den allmänna åskådningen anses ej kroppslig aga som något vanhedrande.»

Öfveranstängning är ett okänt begrepp vid engelska skolor, hvilket förklaras af den myckna tid, som är anslagen åt lekar och kroppsöfningar, af de jämförelsevis långa ferierna, den väl afvägda omväxlingen mellan arbete och hvila, preparerandet af hemuppgifter på bestämda timmar i skolan för att bespara lärjungarna arbete i hemmet m. m.

Boken innehåller för öfrigt uppgifter rörande pröfningar och examensväsen, om lekar och idrottstävlingar, hvilket allt äfven för våra skolmän bör vara af intresse att få någon kännedom om.

Lärobok i logik av F. G. Ljungqvist, adjunkt vid Göteborgs h. latinläroverk. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1912. Pris 1 kr. 35 öre.

Författaren, som förra året utgaf en lärobok i psykologi och för några år sedan »Ny framställning af logikens element», har nu delvis från annan synpunkt och för skoländamål omarbetat den senare. Förf. har velat införa vissa nyheter i logiken. Hvad som i förutvarande läroböcker kallas *omdöme* benämnes här *sats*, och omdömet har fått en annan betydelse. »Det kate-

goriska omdömet har fått sitt begrepp ändradt, och därmed har vunnits, att den kategoriska slutledningen kunnat få flera former. Nämda slutlednings teori har grundats på det berättigade i att i en sats substituera en föreställning för en annan med den identisk.» Uppslaget härtill har förf. erhållit från S. Almquists »Vårt tankelif».

Sedan förf. ledt sig till logikens definition, redogör han för de olika slag af teckenföreställningar, som ingå i en sats: begrepp, universiella, partikulära, singulära föreställningar, individualföreställningar och satser. Därefter följer satsens indelning efter relationen i kategorisk, hypotetisk och disjunktiv. Det logiska slutandet: det enkla och det sammansatta, behandlas sedan tämligen utförligt. Denna del påminner åtskilligt om motsvarande utredning i Vårt tankelif af Almquist.

I slutet af boken har förf. infört några satser ur vetenskapsläran: I. Kunskap och vetenskap, II. Det logiska beviset, III. Det logiska sannolikhetsbeviset, hvilket sistnämnda behandlats betydligt utförligare, än hvad som varit fallet i äldre läroböcker.

»Förf. är, som han säger i förordet, nog icke den ende logiklärare, som känt sig missbelåten med den traditionella behandlingen af logiken.» Man får ofta höra studenter klaga öfver att de icke haft någon väsentlig nytta av hvad de fått lära i logiken. Men vi undra, om så mycket är vunnet med vissa af de »nyheter», förf. velat införa, t. ex. omflyttningen mellan om-döme och sats. Vid behandlingen af slutledningen och i fråga om beviset har förf. framhållit några synpunkter, som för lärare i ämnet äro beaktansvärda. För öfrigt kunna vi på hans logik tillämpa det yttrande, som fällts om hans psykologi, nämligen att »hans arbete helt visst skall gifva anledning till uppmärksamhet och eftertanke och genom sin mångfald af iakttagelser och skarpsinniga utredningar väcka intresse och lämna behållning».

Niels Bang, Uppfostrans och skolans historia, översatt och för svenska förhållanden bearbetad av B. Rud. Hall.

Andra utvidg. och revid. uppl. P. A. Norstedt & Söners förlag, 1912. 167 sidor. Pris häftad 2:65, inb. 3:25.

Som första upplagan av den svenska bearbetningen, vilken utkom i fjol, redan anmälts i denna tidskrift, låt vara av annan person, kan undertecknad fatta sig kort om denna andra upplaga. Vare det nog sagt, att de vidtagna förändringarna, både de formella och de reella, i regeln äro lika många förbättringar, och att de gjorda tilläggen, bland vilka framför allt märkes ett nytt kapitel »Den senaste mansåldern» (som dock naturligtvis måste taga åtskilligt innehåll från vad som egentligen skulle tillhöra det föregående kapitlet »1800-talet») i sin mån ökat bokens användbarhet; detta gäller ej minst om de nya litteraturanvisningarna. Rörande svenska uppfostringsväsendets historia, till vilken förf. tager mera hänsyn i den nya upplagan, men som dock ej är närmare behandlad, hänvisar han till N. G. W. Lagerstedts framställning därav.

Hj. J. Nordin.

Olof Holmberg, Lärokurs i skolsång, andra delen. P. A. Norstedt & Söners förlag, Stockholm 1912. IX (register) + sidd. 95—320. Pris kartonnerad 1 kr. 20 öre.

Vad de stora förtjänsterna beträffar i denna lärokurs i skolsång, hänvisar jag till vad jag yttrat om dess första del i denna tidskrifts trettionde årgång, s. 34 f., t. ex. om de moderna metodiska principerna, som tillämpas bl. a. i reglerna för och övningarna i tonbildning. Förtjänsterna återfinnas även i kursens andra del, som »avser folkskolans tredje och fjärde eller med dem jämförliga skolklasser». Om de många koralerna anmärker utgivaren i sitt förord, att »de förträffligt lämpa sig såsom tonträfningsövningar». Däröfver kunna tankarna vara delade; enligt min mening innebär en dylik användning av en koral minst lika stor profanering, som när ett stort diktverk begagnas till material för satsanalys. De många koralerna äro för övrigt en god sida i lärokursen, som tack vare dem och utdragen ur svenska mässan i slutet väl tillgodoser önskemålet, att folkskolans barn må införas i vår kyrkas psalmskatt och

gudstjänstliv. Sångkursen följer här anvisningarna i Kgl. Cirk. af den 20 mars 1885. Med rätta äro ock koralerna i allmänhet rytmiskt satta. Men varför har ej koralen 53 (s. 147) fått sin ursprungliga sättning från 1600-talet? Två andhämtningstecken saknas för övrigt i näst sista raden. Förvånande är, att koralen 102, som redan Häffners koralbok återger rytmiskt i tre fjärdedels takt, här (s. 214) står i fyra fjärdedels takt. Att Runebergs »Bön för fosterlandet» (s. 218) bär överskriften Koral 104, kan framkalla den villfarelsen, att nämnda bön bildar *psalmen* 104. För folkvisan »Som stjärnan uppå himmelen så klar» (s. 196) och O. Lindblads »Aftonen» (s. 243) är tempo ej angivet. I den täcka folkvisan från Gottland »Uti vår hage» (s. 193 f.) borde det ha utmärkts, att alla instämman i refrängerna, och att det övriga sjunges av en röst, såsom det skett i Sankt Staffans visa (s. 201 f.). Å s. 117 har ett tryckfel insmugit sig å första notraden, där det senare tvåstrukna c i andra takten skall vara en fjärdedel, ej en åttondel.

Vi önska utgivaren lycka till en eventuell tredje del, avsedd för fortsättningsskolor, folkskolans högre avdelning o. s. v.

Hj. J. Nordin.

Föreningen. Tidskrift för Sveriges allmänna folkskollärareförening. *Första häftet: Årsmeddelanden. Andra häftet: Föreningsärenden:* 1. Ärenden behandlade av kretsarna 1911. 2. Ärenden under centralstyrelsens behandling. 3. Ärenden utsända till kretsarna 1912. 4. Minneslista för kretsordförandena. 5. Bilagor.

Skolkalender för läsåret 1912—1913. Anteckningsbok för lärare och lärarinnor. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1912. Innehåller dagbok, anteckningar för de olika klasserna, i studentexamen, i realskoleexamen samt lektionschema för höst- och vårterminen. På sista sidan är bifogad en »kalender för 200 år». Boken är praktisk anordnad. Måhända kunde för bekvämlighetens skull formatet vara litet mindre.

Linköpings folkskolor 1911. Berättelse, utgiven av *Alfr. Fridén*, stadens folkskoleinspektör.

Utom den vanliga redogörelsen innehåller berättelsen äfven »Socialpedagogiska anordningar för ungdomens bästa», såsom läkareundersökning, tandhygien, skollovskolonier, bespisning, beklädnad, lifranteböcker, skolsparkassan, barn gudstjänster m. m.

Berättelse till Östergötlands läns Landsting år 1912 av Styrelsen för dess Småskoleseminarium i Linköping.

Småskoleseminariet har från och med höstterminen 1911 haft eget nytt lärohus, som under läsåret visat sig väl fylla sitt ändamål.

Åsgårds skolkoloni i Jämtland (adress: Birka, Täng) under dess sjätte verksamhetsår 16 juli 1911—15 juli 1912.

Berättelsen innehåller en rätt utförlig skildring af koloniens verksamhet. Dessutom redogöres för Åsgårds skolkoloni inför riksdagen. Koloniens rektor hade nämligen anhållit om statsanslag till anstalten. Skrifvelsen härom var tillstyrkt af Konungens Befallningshafvande, Härnösands domkapitel, folkskoleinspektören i Jämtlands län och öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk. Chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet föreslog riksdagen att för år 1913 bevilja ett extra anslag af 3,000 kronor. I första kammaren beviljades anslaget, men i andra kammaren afslogs det med 89 röster mot 70. I den gemensamma voteringen segrade andra kammarens mening med 208 röster mot 156.

Pedagogisk Tidskrift, h. 5—9, 1912.

Den Danske Realskole, redig. av Alb. Dahl, h. 4—18 1912.

Illustrerad Tidskrift för ung och gammal, redig. af Oscar Mannström, h. 9—16.

De två sista dubbelhäftena prydas af vackra porträtt af Per Henrik Ling, Anna Maria Lenngren och Jenny Lind.

H. 13 ägnas förnämligast åt Olympiska spelen.

Revista de Educacion Fisica. Ano 1. Mayo, Junio 1912. N. 1, 2. Santiago de Chile.

Förevarande häfte innehåller bland annat följande artiklar, som särskildt kunna intressera oss: La gimnasia en la V Olimpiade, El sport en Suecia, su organizacion, Ling el fundador de la gimnasia sueca, su obra i su importunancia, Necrologia. — Mauritz Lars Törngren.

Läsning för svenska folket. H. 2, 1912. Pris 30 öre.

Häftet innehåller följande artiklar:

Från Tornedalen, vårt finska Sverige, af *Viktor Södergren*; Något om snyltande djur och växter af *T. O.*; Om det äldre byggnadssättet hos svenska allmogen (forts.) af *I. Törneblad*; Två stormän af *Nils Kjellberg*.

B. Säterstrand. **Tyska skrivregler.** Del. III. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1912. Pris 25 öre. Häftet innehåller *Ordval* och är ett slags stilistik. Förf. utgår från exempel. Då vi ej haft tillfälle att se del. I och II, kunna vi ej nämna något närmare om arbetet i fråga.

Förteckning över lärare och lärjungar vid *Folkskoleseminariet i Kalmar* och dess övningsskola vid början av läsåret 1912—1913. Elevernas antal 135, barnens i öfningsskolan 74. Fjärde klassen är delad i två afdelningar, den ena afsedd för studenter.

Redogörelser för Seminarier. *Berättelsen om verksamheten vid folkskoleseminariet i Kalmar* under läsåren 1910—1911 samt 1911—1912 av Joh. Wickbom, seminariets rektor.

Redogörelse för verksamheten vid folkskollärareseminariet i

Växjö under läsåren 1910—1911 samt 1911—1912 av C. O. Arcadius, seminariets rektor.

Redogörelse för folkskollärareseminariet i Linköping läsåren 1910—1911 och 1911—1912 av J. F. Björnståhl, seminariets v. rektor.

Landskrona folkskolelärarinneseminarium 1910—1912. Redogörelse för verksamheten jämte Granskning av seminariekommitténs förslag till höjning av minimiåldern för inträde vid kvinnligt folkskoleseminarium av Nils Torpson, seminariets rektor.

Folkskoleseminarium i Hernösand. Redogörelse för verksamheten under läsåren 1910—1911 och 1911—1912 av Verner Wallqvist, t. f. rektor.

Folkskollärarinneseminarium i Umeå. Berättelse om dess verksamhet under läsåret 1911—1912 och Sammanfattande redogörelse för läsåret 1911—1912 av Otto W. Sundén, seminariets rektor.

Folkskolelärarinneseminariet i Falun 1910—1912. Redogörelse för verksamheten av Joh. Johansson, seminariets rektor.

Folkskolelärareseminariet i Uppsala. Sammandrag av redogörelsen för läsåret 1910—1911. Redogörelse för läsåret 1911—1912 av Axel Boman, v. rektor.

Folkskoleseminariet i Lund 1910—1912. Redogörelse av Ch. Svanborg, rektor. Redogörelsen är försedd med några genom gåfvor tillkomna illustrationer: Lunds folkskoleseminariums hushållsförening, »Middag serveras», »Ärter läggas», »Sticklingar sättas», »Träd ympas».

Folkskoleseminariet i Luleå. Redogörelse 1910—1912 av Gunnar Norrby, seminariets rektor. Från och med hösttermi-

nen 1911 har Luleå folkskoleseminarium haft nytt lärohus. Rektor Norrby redogör för tillkomsten af seminariebyggnaden och för dess högtidliga invigning, då invigningstalet hölls af biskop Bergqvist. Därjämte lämnas en kort beskrifning öfver de nya byggnaderna jämte planritningar.

B. J:son Bergqvist och Sven Herner. Bibliska berättelser till urval. I. Gamla testamentet. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1912. Pris 1 krona.

Läroverksrådet Bergqvists bibliska historia för folkskolor och småskolor har länge varit använd vid olika slags läroanstalter. År 1906 utgaf han »Bibliska berättelser i urval för realskolor och flickskolor». Nu har d:r Bergqvist tillsammans med professor Herner utgifvit en ny upplaga af den senare läroboken, och beträffande dess användning erinras om anvisningarna i undervisningsplanen för realskolan. Berättelserna äro affattade enkelt och på ett ledigt språk utan några kritiska anmärkningar. Hvad som rör den prästerliga lagstiftningen anslutes ej till berättelserna ur Moseböckerna utan har tillfogats såsom ett tillägg. Samma är förhållandet med den israelitiska psalmdiktningen. Afsikten härmed är, att läraren, hvar och när han finner lämpligt, kan använda nämnda utdrag vid sin undervisning.

Ett flertal verklighetsbilder (af platser, tilldragelser m. m.) belysa innehållet.

Bibliska gestalter. Tecknade för barn och ungdom av *Elisabeth Lönroth II.* Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1912. Pris 3 kr. 90 öre.

Utgör senare delen av ifrågavarande arbete, som vunnit mycket erkännande och lästs med stort intresse.

Det påminner om den danske pastorn Morten Pontoppidans »Bibelske historier fortalte for Børn». Berättelserna äro nämligen återgivna på ett enkelt och tilltalande nutidsspråk. Överskrifterna äro korta och träffande, t. ex. till berättelserna om Johannes döparen: Gabriel, Barnet, Vägerdjaren, Med

Elias ande och kraft, Tecknet, Stor inför Herren, Borgen Mackerus.

De första åtta berättelserna handla om En hjälteätt (mackabeerna).

Förf. har med avsikt ej tagit hänsyn till de kritiska frågorna rörande olika skriftstyckens äkthet och ålder, vilket däremot är fallet med Pontoppidan. Det är barnens fantasi och känsla, som förf. med sitt sätt att framställa berättelserna vill tilltala. Lärare och lärarinnor ha utan tvivel mycket att lära av dem.

Önskligt vore, om en billigare upplaga kunde utgivas, så att de bliva spridda och kända inom vidare kretsar.

Skolan och karaktären. Bidrag till lydnadens pedagogik och skoldisciplinens reformering av *Fr. W. Foerster.* Bem. översättning från tionde tyska upplagan av Anna Broman, Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1912. Pris 3 kr. 75 öre.

Författaren, som förut är känd för svenska läsare genom sitt på vårt språk år 1905 öfversatta arbete »Lefnadskonst», behandlar i ofvan angifna skrift några för uppfostran ytterst viktiga frågor.

Sedan han visat nödvändigheten af intensivare *karaktärsbildning* i det moderna skolväsendet och berört vissa moral-pedagogiska problem, öfvergår han till en närmare utredning af *lydnadens* pedagogik, som behandlas under tvenne synpunkter: Lydnadens betydelse för friheten och frihetens betydelse för lydnaden. Lydnad och frihet inverka på hvarandra. »Disciplin och lydnad förbereda den andliga personlighetens frihet». Men lydnaden bör »förändligas». Tvånget kan visserligen icke undvaras på uppfostrans första stadier, men den *frivilliga* lydnaden är uppfostrans egentliga triumf. Lydnadens religiösa motivering innebär ingenting annat än »försoning mellan lydnaden och det personliga lifvet, klarhet öfver lydnadens betydelse för andliga värden och andlig tillväxt.»

I samband härmed kommer förf. in på kapitlet om skol-

disciplinens reformering. Han ledes härvid ganska mycket af amerikanska uppslag och försök¹, sådana, som blifvit gjorda i Junior Republic och School-cityrörelsen: experiment med själfstyrelse och skolrättskipning. Mot den gamla prygel-pedagogiken, hvaråt han ägnar en särskild mindre avdelning i sin bok, är han en afgjord fiende.

Beaktansvärda äro hans vinkar och råd till nybörjare på lärarebanan och betydelsen af lärarens första uppträdande.

Den sista afdelningen af boken är ägnad åt *Den etiska undervisningens metodik*. Förf. tar afstånd från antireligiösa och antikyrliga motiv och vill behandla etiken från rent pedagogisk synpunkt. Det gäller ej någon motsättning mot religionen utan en arbetsfördelning mellan moralpedagogik och religionsmetodik, att praktiskt tillämpa allmänna sanningar på konkreta, etiska fall, för hvilket det knappt blir någon tid öfver vid religionsundervisningen. Detta belyses också genom några exempel, såsom sjunde budet, och uppfostran till »Caritas» (kärlek). Läraren afrådes med rätta från att moralisera och predika om dygd; i stället bör han söka utveckla själfkänedom och vaken blick för lifvet. Det etiska momentet bör genomtränga alla lärarämnen.

Af det föregående är tydligt, att förf. icke vill lösa bandet mellan religion och etik, utan religionen är det djupaste motivet för sedlighet. »Endast moralpedagogik utan religion», säger han, »söndersliter människan i stället för att samla och utbilda henne till enhet.»

Författarens arbete är visserligen något bredt anlagdt, och de idéer, för hvilka han gör sig till tolk, äro icke främmande för vissa pedagogiska arbeten i vårt land, men det innehåller mycket beaktansvärdt, hvarför både lärare och andra uppfostrare hafva många impulser att hämta därur.

Svenskt församlingsliv under 1800-talet av *J. Källander*, kyrkoherde i Hedvig Eleonora församling i Stockholm. Pris 60 öre.

¹ Se *Ungdomsrepubliken i Amerika* av *William R. George* (anmäld i föreg. häfte).

Johan Olov Wallin av *Emil Liedgren*, adjunkt vid Örebro h. allm. läroverk. Pris 75 öre.

Båda höra till »Skrifter till 1800-talets kyrkohistoria», vilken serie har till syfte att i någon mån tillgodose behovet av pedagogisk litteratur till det gångna seklets kyrkohistoria och kommer att omfatta skrifter över Schartau, Rosenius, Wikner, Kyrka och folk, Kyrka och kultur samt Kyrka och stat.

De nu utgivna häftena, som äro författade av på var sitt område väl bevandrade personer och äro belysande för den tid, de behandla, förtjäna för visso att spridas inom vida kretsar.

Experimentell fysik och astronomi för ungdom av *Carl Gustaf Hellsten*, adjunkt vid nya elementarskolan. III: I optik, akustik och dynamik. Fysikkursen för realskolans sjätte klass. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1912. Pris 1 kr.

Innehållet i förevarande häfte ansluter sig till de metodiska anvisningarna för undervisningen i fysik i realskolan. Förf. utgår från experiment och leder sig därigenom till motsvarande läropunkt. Vissa delar av kursen i dynamik äro, såsom förf. nämner i förordet, ej så lätta att klargöra för lärjungar, som ej hava större mognad, än man i regel kan förutsätta hos lärjungar i realskolan. Han har dock velat giva en enkel framställning av dynamikens förlopp, även om lärjungarne först något senare kunna fullt förstå den. Varje experiment och de enskilda läropunkterna belysas genom lämpliga och synnerligen väl utförda illustrationer, och detta häfte, liksom de föregående, bör bliva en för undervisningsstadiet i fråga väl avvägd kurs.

Tom Moll. *Lärobok i kemi för realskolan*. I. Femte klassens kurs. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1912. Pris 1 krona.

Författarens lärobok är utarbetad efter den riktiga grund-

satsen, att arbetet under lektionerna ställes i närmaste samband med lärjungarnas eget laboratoriearbete. De kemiska formlerna äro förlagda till ett särskildt kapitel i slutet af boken, och öfverlämnas åt läraren antingen att utesluta dem ur 5:te klassens kurs eller, hvilket förf. vill föredraga, att genomgå dem mot slutet af läsåret.

Författaren är för öfrigt så väl känd genom sina förut utgifna läroböcker, att hans namn utgör en borgen för att läroinnehållet är lämpligt anordnad och väl affattadt.

Geografisk skolasatlas av *Emil Fagerlund* och *Nils Rönnholm*. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 5 kr. 25 öre.

Förevarande skolasatlas, som utgivits på C. A. Lindholms förlag men nu övertagits av firman P. A. Norstedt & Söner, är förut väl känd och har af överstyrelsen för rikets allm. läroverk och geografilärare m. fl. blivit fördelaktigt vitsordad.

Kartorna äro väl utförda, höjdförhållandena synnerligen tydligt angivna och namnmaterialet är måttfullt.

Såsom en särskild förtjänst räkna vi, att ett flertal kartor äro ägnade åt den allmänna geografin, som under senare år tilldragit sig alltmer uppmärksamhet.

För en kommande upplaga vilja vi blott uttala några önskemål. Utom beträffande Skandinaviska halfön ha å de särskilda landens kartor ej några järnvägar upptagits. Vi tro det vore en fördel, att de viktigaste järnvägslinjerna, åtminstone i de stora kulturlanden, angåves.

För Tyskland finnas två kartor, en fysisk och en politisk. Den senare är visserligen ganska tydlig, men det vore dock behöfligt att fördela innehållet på två kartor: en över de norra staterna och en över de södra.

Namnaterialet är lämpat efter behovet för en skolkurs. Dock saknas stundom något namn, som man önskar finna å en skolkarta, medan andra saklöst kunde vara borta. Så t. ex. äro å Spaniens karta ej Santiago och Escorial upptagna, under det Gijon, Linares, Lorca m. fl., om vilka det aldrig

är tal vid geografiundervisningen i skolan, äro utsatta. Bland de större havsdjupen, något som skolans lärjungar bruka intressera sig för, ha vi blott funnit »Neros grav» angiven.

Kartorna äro tryckta på fast, gott papper, vartill kommer det bekväma formatet och det smakfulla bandet.

Läsning för svenska folket. H. 3, 1912. Pris 30 öre.

Häftet innehåller: Om åska och åskskydd af *T. O.*; Om svamparna af *Ejnar Malmberg*; Arbete och arbetslön af *C. O. Arcadius*; Martin Luther som augustinereremit af *B. O. Aurelius*.

Malmö folkskolor. *Berättelse för år 1911 av stadens folkskoleinspektör.*

Utgör en fullständig berättelse om allt som rör folkskolväsendet i Malmö under år 1911. Berättelsen innehåller ock en redogörelse för de 24 skollovskolonier, som utsändes under sommaren 1911.

Tidskrift utgiven av *Pedagogiska föreningen i Finland* redigerad av *V. T. Rosenqvist*. H. 5—6 1912.

Häri märkas följande artiklar på svenska: Lars Stenbäck som pedagog. IV. Av *V. T. Rosenqvist*; Till Jean Jacques Rousseaus minne, av *Albert Lilius*; översättningen från latin till modersmålet, av *L. A. Heikel*; Minnen från timmar i sång åren 1857—1863, av *J. M. Salenius*; Viktor Reinhold Kockström †, av *E. L.*

Folkskolans ritkurs n:o 1—8, utgiven av *G. Notini*, teckningslärare, *A. Cederberg*, seminarielärare, och *F. Ekstrand*, folkskollärare. Pris n:o 1 och 2 å 25 öre, n:o 3—8 å 35 öre häftet.

Silhuettklippning n:o 1—4. Till ledning på lägre stadiet. Pris n:o 1 20 öre, n:r 2—4 25 öre häftet.

Folkskolans ritkurs. *Metodiska anvisningar.* Pris 1 kr. Det är ett ganska omfattande arbete på teckningsundervis-

ningens område, som utgivarne här framlagt. I de metodiska anvisningarna lämnas en detaljerad redogörelse för tillvägagångssättet och övningarna i varje kurs. Målet för teckningsundervisningen bör enligt författarne vara att göra de unga förtrogna med naturen och allt det vackra, som där möter dem. Hand i hand med väckandet av skönhetskänslan bör gå uppömandet av färdigheten att riktigt återgiva det iakttagna. Teckningsundervisningen bör även vara sådan, att den lägger en god och säker grund för dem, som hava anlag och lust för vidare utbildning, liksom ock för de många, som i det praktiska livet äro mer eller mindre beroende av teckningen och använda den såsom hjälpmedel. För att nå detta mål måste teckningsundervisningen bedrivas så allsidigt som möjligt, d. v. s. alla grenar av föremålsframställningen medtagas.

Undervisningen delas i två huvudgrenar: 1 modellering och 2 teckning. Hit hör ock silhuettklippning, som kan betraktas som ett slags modellering å plan yta. Teckningen bör föregås av modellering. När ett barn modellerat något bra, får det rita av det modellerade i sitt block. Jämsides med modellering bedrives teckning utan föregående modellering.

I kurs 1 och 2 framställas människor och djur med raka streck i avsikt att barnens uppmärksamhet skall fästas på olika ställningar och situationer. Handövningar äro ytterst viktiga för teckningsfärdigheten.

Författarnes metod är ej någon konstruktion utan har växt fram efter försök, som blivit gjorda i Södertälje folkskolor, och är således avpassad efter barnens förmåga.

Förevarande ritkurs, som bör väcka barnens synnerliga intresse, synes oss mycket beaktansvärd, och säkerligen blir den till mycket god ledning för lärare i teckning, varföre den livligt anbefalles till prövning och begagnande.

Carl Rebbe. Svensk språklära för realskolan. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1912. Pris 1 kr. 30 öre, inb. 1 kr. 90 öre.

Författaren har vid utarbetandet av sin språklära åsyftat att göra den lättfattlig och åskådlig, och detta mål har han också uppnått. Av de under senare år utgivna språklärorna ha vi ej funnit någon, som är så klar och redig. Den bör därför bli synnerligen användbar för realskolan, för vilken den närmast är avsedd, och för vars kurs den torde vara tillräcklig. För folkskoleseminarierna skulle vara önskvärt, att den vore något mer omfattande, särskilt vad satsläran beträffar.

Författarens »Handledning för den första undervisningen i realskolan» (se förut) och nämnda språklära bilda ett helt och utgöra en ganska värdefull tillökning i vår lärobokslitteratur.

Tryckfel i h. 2.

Sid. 70 rad 5 står »modernt», bör vara: moderat.

Sid. 72 rad 9 nedifrån står »oklar», bör vara oklart.

Om seminariekommitténs betänkande.

1. Lärotiden.

Det var i konselj den 13 juli 1906, som K. M:t för att åstadkomma en omfattande utredning rörande seminarieundervisningens ordnande och »med särskild hänsyn till — — dess skyndsamma verkställande» uppdrog åt en kommitté att avgiva utlåtande och förslag i ärendet. Förslaget avgavs, som allbekant, först den 20 dec. 1911.

Under allt erkännande av dess många goda sidor måste dock betänkandet väcka och har även väckt åtskilliga betänkligheter i nästan alla viktigare stycken: inträdesfordringarna, de för seminarierna föreslagna kurserna, studiesättet, undervisningsövningarnas omfattning och anordning, seminariernas ledning m. m. För tillfället skola vi dröja vid den föreslagna lärotiden, de önskade inträdesfordringarna och de kurser, som under seminarietiden tänkas kunna inhämtas.

Förslaget åsyftar att lämna folkskolans lärare icke blott de kunskaper och den undervisningsövning, som äro nödiga för ett tillfredsställande arbete i den vanliga folkskolan, utan därjämte de insikter, som kunna anses önskvärda för att sätta dem i stånd att bättre överblicka och behärska kunskapsmaterialet, d. v. s. meddela dem en viss högre allmänbildning. Dessa insikter har kommittén i de ämnen, som ifrågakommit, ansett böra äga ungefär den omfattning som förutsattes för studentexamen å latinlinjen, så i historia, geografi, biologi, matematik, fysik (och kemi), i vissa ämnen: krisendoms kunskap, svenskt litteraturstudium, psykologi och hälsovårdslära ännu mer omfattande. Därjämte har kommittén föreslagit en kurs i ett av kulturspråken, dels för att därigenom bereda lärarna en fylli-

gare grammatisk insikt, dels för att sätta dem i stånd att tillägna sig lättare arbeten i detta språk.

Häri genom torde folkskolans lärare bliva skickade att meddela fruktbringande undervisning även i folkskolans överbyggnader: folkskolans högre avdelning och den s. k. högre folkskolan, hvilka reellt sett äro av samma kategori, om de än hittills av historiska skäl hållits i sär, så ock erhålla en solid grundval för den mer omfattande allmänbildning, som må anses nödig för fruktbarande universitetsstudier för att vinna anställning vid kommunal mellanskola.

Dessa kurser tänker sig kommittén böra kunna vid samtliga seminarier medhinnas på en tid av fyra år. Längre utbildningstid anser den ej böra ifrågasättas, dels för att lärarna må hinna avsluta sin utbildning vid eller snart efter uppnådd myndighetsålder — ett önskemål, som ju under alla eventualiteter kunde ernås genom lämplig reduktion av minimiåldern för inträde — dels och väsentligen av ekonomiska skäl, för att ej för mycket öka omkostnaderna å statsverkets sida för lärarebildningsanstaltarnas drift och underhåll, å elevernas sida för utbildningen, vilka båda givetvis skulle stegras med minst 25 %, därest kursen skulle utsträckas över ytterligare ett år. Särskilt under n. v. förhållanden torde en sådan stegring väcka åtskilliga betänkligheter, då statsverket, för att kunna avhjälpa den sedan många år befintliga ytterst ansenliga och menliga lärarebristen samt därjämte i någon mån möjliggöra omändring av de i vissa bygder allt för talrika s. k. halvtidsskolorna till heltidsskolor och de mindre folkskolorna till ordentliga folkskolor, nödgas betydligt utvidga åtskilliga av folkskoleseminarierna: Falun, Skara(?), Kalmar(?) (och Umeå) för kvinnliga, Göteborgs, Uppsala, Lunds (och Härnösands eller väl hellre Luleå) för manliga elever, och den ifrågasatta omläggningen av lärareutbildningen för sitt realiserande oundgängligen kräver tillbyggnad vid väl alla de övriga seminarier samt redan nu från folkskolelärarkåren föreligger petition om cirka 33 % löneförhöjning.

För att inom denna tidrymd kunna hinna det föresatta målet föreslår kommittén, dels att inträdesfordringarna höjas, i de flesta ämnen till det kunskapsmått, som bör inhämtas i de bäst ordnade folkskolorna (litt. A), i kristendomskunskap konfirmandkursen jämte kännedom av Lukasevangeliet, i svensk his-

toria och geografi till en kurs, som i »omfattning» är lika med den som kräves för uppflyttning till gymnasiet, dels att arbets sättet vid seminarier skulle omläggas på det sättet, att eleverna finge inhämta en god del av kunskapsstoffet på egen hand. De för inträde nödiga insikterna hoppas kommittén, att vederbörande aspiranter må kunna förvärva sig antingen genom självstudier eller med hjälp av lärare i hembygden, i nödfall vid 3 å 4 månaders preparandkurser.

De frågor som nu själmant framställa sig äro dessa:

1. Är det troligt, att vid barnundervisningens n. v. ståndpunkt i vårt land de uppställda inträdesfordringarna kunna upprätthållas?
2. Skulle så, åtminstone något så när, vara fallet, är det möjligt att under den tillmätta tiden ordentligt medhinna de föreslagna seminariekurserna?

1.

Man har en gång — det var genom seminariereglementet av år 1865, således under då rådande »liberala» strömning — uppställt för tidens förhållanden olämpligt höga inträdesfordringar och föreskrivit allt för omfattande kurser. Följden blev då, att de flesta inträdessökande icke kunde prestera vad som krävdes, att underhålliga elever måste intagas, att det visade sig ytterst svårt, i vissa fall hopplöst att på den tillmätta tiden ordentligt medhinna det föreskrivna kunskapsmålet. Misstaget nödgades man år 1878 söka rätta genom minskning av inträdesfordringarna, ökning av utbildningstiden med ett år och i samband därmed sänkning av inträdesåldern.

Skulle möjligen nu fara för likartat misstag föreligga?

Då man söker besvara denna fråga, bör man omedelbart göra bestämd skillnad mellan de manliga och de kvinnliga folkskoleseminarierna, då deras elever vid intagandet stå på helt olika kunskapsnivå. Kommitténs egen, i det stora hela mycket förtjänstfulla statistiska utredning giver nämligen vid handen följande sakförhållanden, hvilka icke kunna nog beaktas, men vid vilka man knappast synes lägga tillräcklig vikt.

Före inträdet hava av de intagna flickorna ¹	
genomgått lärov. för flickor	31.6%
» folksk. högre avd. 1. dyl.	7.5%
» småskoleseminarium	30.8% = 69.9%,
blott folksk. + priv. underv.	26.9% ³
av de intagna ynglingarna ¹	
» realskola eller 6 kl.	2.7%
» högre avd. 1. dylikt ²	12.8% = 15.5%,
blott folkskola	80.8%

Medan således vid de kvinnliga seminarierna tillfället till urval varit sådant, att minst 70 % av de intagna ägt goda, delvis mycket goda insikter, varvid därjämte är att märka att ungefär hälften varit från landsbygden, har så hittills varit fallet med ett relativt mycket litet fåtal bland ynglingarna, av vilka den stora mängden icke äger annan förbildning än den folkskolan jämte i vissa fall någon tids privatstudier kunnat lämna.

Och sålunda lär det nog, åtminstone för den närmare framtiden, komma att förbliva: vad flickorna angår, dels därför att föräldrar av medelklassen alltför torde komma att leda sina döttrar in på folkskolelärarinnans ekonomiskt fördelaktiga och trygga bana, men önska bereda dem så god förbildning som möjligt, dels därför att vårt land uppenbarligen lider av överproduktion på småskolelärarinnor, av vilka således redan på den grund en del komma att söka sig in vid folkskoleseminarierna, dels slutligen emedan i städerna folkskolans högre avdelning med 2- å 3-årig kurs, på landsbygden högre folkskola och kommunal mellanskola i de tätare befolkade trakternas centra synas erhålla raskt uppsving, bliva rätt väl besökta av flickor och torde visa sig som lämpliga förskolor; vad ynglingarna beträffar, emedan energiska och begåvade sådana med god förbildning fortfarande som hittills, åtminstone i vida övervägande grad, hellre torde söka annan levnadsbana än folkskolelärarens; i alla händelser synes det vara klokast att tills vidare hålla fast vid denna förutsättning.

Under sådana omständigheter kunna åtminstone vid de flesta

¹ Studenterna hava frånräknats.

² Hit hava räknats även folkhögskolorna.

³ Åtskilliga av dessa äro döttrar till folkskollärare och därför vanligen väl förberedda.

kvinnliga seminarierna, vid dem i Götaland och i Stockholm, de uppställda inträdesfordringarna utan varje tvivel icke blott upprätthållas — de hava, som väl bekant, på vissa ställen i följd av mängden inträdessökande med därav följande konkurrens sedan länge i verkligheten varit gällande — utan till och med tåla vid någon höjning och ökning, det förra särskilt i fråga om litteraturkännedom och biologi, det senare i hushållslära. Att förhållandena efter all sannolikhet komma att gestalta sig annorlunda vid det beslutade dubbelseminariet i Falun och det tilltänkta i Umeå, av vilka det förra torde komma att betjäna jämte Dalarna och något söder därom belägna trakter även Gävleborgs län och de södra delarna av Jämtlands och Västernorrlands län, det senare återstoden av Norrland, och där den ena avdelningen av rent praktiska skäl torde böra i övervägande grad avses för flickor från de trakternas landsbygd, det blir en annan fråga, som förtjänar sitt särskilda övervägande.

Men hur ställer det sig vid de manliga seminarierna, under förutsättning att man vid dem önskar åtminstone i övervägande grad till elever ynglingar från den egentliga landsbygden? Och denna förutsättning bör skarpt fasthållas, då landsbygden kräver det vida övervägande flertalet, 80,6 %, fulla $\frac{4}{5}$ av samtliga folkskolelärare, samt till lärare därstädes givetvis bäst ägna sig unga män, som där vuxit upp och därigenom blivit förtrogna med dess förhållanden och villkor.

Kommittén tänker sig ju, att vederbörande aspiranter skulle antingen på egen hand eller med hjälp av lärare i hembygden, i nödfall genom kortare förberedelsekurser, kunna förvärva de önskade insikterna: säkerhet i rättskrivning, kännedom om det allmännaste av form- och satslära, skälig övning i uppsatsskrivning, säkerhet i räkneläran, någon insikt i naturkunnskapens olika grenar samt den där »omfattande» kunskapen i historia och geografi, vilken under alla förhållanden torde komma att omfatta huvudsakligen minnesgods.

Kan detta under n. v. förhållanden låta sig göra för någon större del av landsbygdens manliga ungdom?

För att en yngling, som i gynnsamt fall två år sedan han slutat sin skola bestämmer sig för att bli folkskolelärare, skall utan att behöva offra väl mycken tid och pengar förmå tillägna sig ovannämnda kunskapsmått, borde han tydligen helst hava

genomgått en folkskola av A-typ, åtminstone en sådan av B-typ. Redan vid E-typen blir det rätt ansevärd luckor, än mer blir så antagligen fallet, om han fått nöja sig med s. k. halvtidsläsning, d. v. s. cirka 4 st. f. 6 effektiva skolår, och i högsta grad vanskligt, om han icke haft annan skola att tillgå än den av småskolelärarinnor skötta mindre folkskolan, i vilket fall han i övrigt icke torde kunna erhålla någon vidare hjälp i hembygden, då lärarinnan i en sådan skola näppeligen kan anses skickad att »läsa upp» en sökande till ett folkskoleseminarium med angivna inträdesfordringar.

Vill man erhålla någon hållpunkt för bedömandet av sakläget, blir det tydligen av vikt att söka få en överblick över relativa antalet barn i de särskilda delarna av vår landsbygd, som erhålla undervisning i nämnda olika slag av folkskolor.

Med ledning av primäruppgifterna i 1910 års folkskolestatistik och folkskolematrikel har jag uppgjort följande:

Översikt av relativa antalet (%) barn på landsbygden, som erhålla undervisning i de olika slagen folkskolor.

Län	Egentliga folkskolor.					Mindre folkskolor	S:a mindre och halvtidssk.
	Litt. A	Litt. B	S:a Litt. A o. B	Övriga heltidskolor	Halvtidskolor		
Kopparbergs. . . .	20	29	49	25	18	8	26
Malmöhus.	17	26	43	47	6	4	10
Kristianstads. . . .	6	26	32	49	13	9	22
Stockholms ¹	2	18	20	46	14	20	34
Uppsala.	8	12	20	54	17	9	26
Västmanlands. . . .	16	13	29	49	15	7	22
Södermanlands. . . .	7	16	23	51	20	6	26
Örebro.	10	21	31	44	17	8	25
Blekinge.	8	14	22	27	38	13	51
Hallands.	5	25	30	16	38	16	54
Kalmar.	1	5	6	14	65	15	80

¹ A-skolorna i Stockholms förstäder äro här frånräknade.

Län	Egentliga folkskolor					Mindre folkskolor	S:a mindre och halvtidssk.
	Litt. A	Litt. B	S:a Litt. A o. B	Övriga heltidskolor	Halvtidskolor		
Kronobergs.	4	5	9	13	65	13	78
Jönköpings.	7	3	10	41	42	7	49
Älvsborgs.	7	2	9	9	73	9	82
Skaraborgs.	3	5	8	17	72	3	75
Värmlands.	6	3	9	16	63	12	75
Göteborgs.	14	3	17	7	58	18	76
Östergötlands. . . .	9	3	12	16	62	10	72
Gäflleborgs.	10	10	20	10	40	30	70
Västernorrlands. . .	7	13	20	13	35	32	69
Jämtlands.	5	15	20	31	12	37	49
Västerbottens. . . .	6	10	16	8	5	71	76
Norrbottens.	14	12	26	14	5	55	60

Redan i och för sig torde denna överblick kunna göra anspråk på allmänna intresse. I fråga om tillgång på de lämpligaste skolformer och, såvitt dessa göra sig gällande, god barnundervisning kommer *Dalarne* främst, i det *nära hälften* av barnantalet har tillfälle att bevista folkskolor av A- eller B-typ. Anledningen till denna exceptionellt förmånliga och för de flesta sannolikt oväntade ställning beror naturligtvis därpå, att de stora gruv- och brukssamhällena samt vissa av de stora byalagen låtit sig angeläget vara att förskaffa sig goda skolor. Ut- och obygdernas inflytande visar sig däri, att cirka en fjärdedel av barnen få nöja sig med tillgång till mindre lämpliga utbildningsanstalter.

Näst *Dalarne* kommer *Skåne*. Även det är relativt väl lottat, då för landskapet i dess helhet nära $\frac{2}{5}$ (38 %) av barnen har tillgång till de bästa skolformerna, ja i det avseendet kommer detta landskap utan jämförelse främst, att ett relativt litet antal barn är hänvisat till de sämsta skolformerna, 9 % till halvtidsläsande och endast 5 % till mindre folkskolor.

Tredje rummet intager *Mälarebäckenet*, där ännu *cirka en fjärdedel* av lantbarnen har fördelen av de bästa skolformerna och ungefär hälften har full lärotid, men där liksom i *Koppar-*

bergs län den sista fjärdedelen får nöja sig med s. k. halv läro-tid, d. v. s. cirka 4 i st. f. 6 år, eller den mindre folkskolan, och där i Stockholms län på grund av den vidsträckta skärgården vart femte barn är hänvisat till denna senare nödfallsskolform.

Så kommer Sydsvenska högbältet med dess sluttningar jämte Dal och Värmlands län. På det breda bältet Östergötland—Småland—Västergötland (utom Göteborgsområdet)—Dal—Värmland har knappast *var tionde barn förmånen* av de bästa skolformerna, medan *fulla tre fjärdedelar* få nöja sig med *halv undervisningstid eller mindre folkskola*. En relativt gynnsam ställning tillkommer dock Jönköpings län med dess många halvtidsskolor. Göteborgs läns A-skolor förekomma nästan uteslutande i industrisamhällena i Göteborgs omnejd, borde därför egentligen icke medräknas i landsbygden; länets betydande antal mindre folkskolor ställer det i så måtto vid sidan om Stockholms län. Blekinge och Halland visa något bättre förhållanden, särskilt Halland på grund av sin relativt goda tillgång på de bättre skolformerna, men i båda länen är dock mer än hälften av barnen hänvisad till halvtidsskolor eller mindre folkskolor.

Sist kommer Norrland med dess sågverksbygder ute vid kusten, stora bruk i synnerhet i Gästrikland, dess väldiga gruvfält uppe i Lappmarken, dess breda dalbottnar med stora kyrkbyar och de ändlösa skogsmarkerna mellan dessa. I tillgång på goda skolformer förefaller det som en jämlike till Mälarebäckenet, men A-skolorna äro lokaliserade till helt få trakter: i Gävleborgs län till förstäderna åt Gävle, Söderhamn och Hudiksvall och de stora bruken i Gävleåns dalgång, i Västernorrlands län nästan uteslutande till sågverksbygden vid Alnösundet, i Jämtland till Östersunds omnejd, i Västerbottens län till sågverkstrakter vid kusten, i Norrbotten till Kiruna, Malmberget och Gällivare samt Boden med omnejd. Vad som emellertid karakteriserar denna till ytvidden ojämförligt största delen av riket är, att den på grund av de många små genom långa avstånd från varandra skilda byalagen inne i skogsmarkerna i mycket hög grad får nöja sig med *mindre folkskolor*, där i Gävleborgs och Västernorrlands län ungefär vart tredje, i Norrbotten fullt vartannat och i Västerbotten nära 3 av 4 barn få sina skolkunskaper.

Sammanfattar man det hela, visar det sig, att på de 78 %, nära $\frac{4}{5}$ av vårt lands yta, som de båda sistnämnda områdena upptaga, med deras 68 % el. fullt $\frac{2}{3}$ av vår landsbygds befolkning knappt tredjedelen av barnen har tillgång till andra skolor än halvtidsläsande eller mindre folkskolor. Ställningen är, om än av lokala och ekonomiska skäl icke blott förklarlig utan väl även i de flesta fall försvarlig, långt ifrån hugnande. Måhända den också kan i någon mån vara ägnad att dämpa iveren hos dem, som sträva för att folkskolan snarast möjligt må varda bottenkola.

Nu synes emellertid den ovan framställda frågan kunna något så när nöjaktigt besvaras.

Vill man till elever vid de manliga seminarierna hava jämförelsevis mycken ungdom från landsbygden och så bör det ju av angivna skäl vara, då kan man icke vänta, att någon större del av denna annorstädes än i Skåne och Dalarné, således i en ytterst begränsad del av riket, skall i skolan hava förvärvat och sålunda genom repetition och sådant självstudium som är möjligt kunna förskaffa sig de insikter, som kommittén uppställer som önskvärda för inträde; att så skulle låta sig göra med hjälp av folkskoleläraren i hembygden, låter ju tänka sig i fråga om Mälarebäckenet, men väl endast med svårighet i det fjärde av de nämnda områdena, i all synnerhet icke i den breda del därav, som karakteriseras av en synnerligen utbredd halvtidsläsning, då ju läraren där blir rätt upptagen av arbete för och i skolan och aspiranterna hava ett betydligt kunskapsstoff att inhämta, samt alls icke i de vidsträckta delar av landet, där mindre folkskolan i så hög grad får ersätta den egentliga folkskolan.

Återstår således för aspiranter från nämnda vidsträckta bygder knappast annan utväg än att lita till förberedande kurser, som anordnas av därtill kompetenta lärare på vissa centrala ställen, väl som nu huvudsakligen i seminariestäderna. Att dessa kurser skötas av de seminariets eller övningsskolans lärare, som komma att examinera, borde, i förbigående anmärkt, egentligen vara uteslutet; det kan till och med bli fråga om, huruvida det är riktigt lämpligt att de hållas ens av andra seminariets lärare. Dessa torde nämligen böra i möjligaste mån ägna sin kraft åt sin läroanstalt, detta dess mer som de ju önska

kortare arbetstid för att bli än mer skickade att väl fylla sitt värv. Och de inträdessökande böra helst få framträda inför sina examinatorer med i det avseendet lika chanser, att icke t. ex. en tredjedel har den icke obetydliga fördelen att känna examinatorerna och vara kända av dem, varjämte varje anledning till misstanke för partiskhet såvitt ske kan bör undanrödjas. Men för ungdom från de nämnda mindre lyckligt lottade skolorna, väl också för en stor del av dem som genomgått den 4-klassiga heltidsskolan kan det med de uppställda inträdesfordringarna omöjligen räcka med en förberedelsekurs av 3 månader; det kommer nog att för det stora flertalet krävas dubbla tiden, sannolikt än mera, då redan under nuvarande förhållanden en kurs av 3 månader synes vara vanlig. Men en förberedelsetid av ett helt eller nära ett helt läsår är både lång och bra kostbar, om aspiranterna skola få själva helt och hållet vidkännas undervisningskostnaderna.

Men om således ungdomen endast från ett mycket litet område av riket har tillfälle att vid de förefintliga barnskolorna förvärva sig de af kommittén föreslagna insikterna för inträde vid lärarebildningsanstalterna, om för det stora flertalet från den ojämförligt största delen av vår landsbygd en lång och dyrbar förberedelsetid skulle bli oundgängligen nödig, då framtränger sig ovillkorligen den allvarliga frågan: Är tiden verkligen mogen för en sådan stegring av inträdesfordringarna som ställts i utsikt, i all synnerhet då man måste sträva att utbilda ansenligt fler folkskolelärare än hittills för att kunna tillgodose landets behov av nödiga lärarekrafter och dessa av naturliga skäl helst borde komma från sådana bygder, där de i framtiden skola få sin verksamhet? Svaret synes knappt kunna bli annat än det skäligen nedslående: *Den är ännu icke mogen.*

Vid de flesta manliga seminarier kan ännu icke den nuvarande första klassen ersättas av folkskolan och skälig tids förberedelse därutöver. Skulle man ändock anse sig böra fasthålla de föreslagna insikterna som grundval för det fyraåriga seminariet, då synes den mest lämpliga utvägen vara att allestädes, där så behöves, skjuta in under detta seminarium en förberedande klass eller, som i sak bleve detsamma, att göra seminariekursen 5-årig, varvid då naturligtvis inträdesåldern borde sänkas. Allestädes borde detta dock knappast vara nödvän-

digt. Såvitt jag kan se, borde man vid seminarierna i Lund och Strängnäs, som i huvudsak betjäna, det förra Skåne, det senare Strängnäs och Västerås stift, samt vid den ena avdelningen av dubbelseminarierna i Göteborg och Uppsala kunna försöka med de föreslagna inträdesfordringarna, medan vid de övriga, de i Växjö, Linköping och Karlstad, Härnösand och Luleå, samt den andra parallellavdelningen i Göteborg och Uppsala kursen bleve 5-årig med i huvudsak nuvarande inträdesfordringar men en inträdesålder av minst 16 år vid ingången av det år, då inträde sökes. Enahanda anordning, som skulle ifrågakomma vid de båda manliga dubbelseminarierna, vore sannolikt ändamålsenlig även vid de båda kvinnliga dubbelseminarierna i Falun och Umeå, därest man skulle anse det riktigt, vilket det tvivelsutan vore, att här tillträde hölles öppet för flickor från den landsbygd, åt vilken dessa seminarier närmast böra utbilda lärarekrafter. I samband härmed vore det nog också skäl att bestämma, det sökande från ett seminariums naturliga rayon skulle vid intagning hava företrädesrätt framför sådana, som komma annorstädes ifrån. Annars kan anordningen lätt bli illusorisk; i övrigt torde vissa sökandes strävanden att tränga sig in, där de hoppas möta minsta motstånd, knappast förtjäna att tagas under armarna, medan åter andras åtrå att vinna inträde där de anse sig kunna förvänta den bästa utbildningen, så berättigad den än må vara, torde kunna få stå tillbaka för viktigare hänsyn.

Innan man dock bestämmer sig för ett sådant steg, bör man emellertid hava fullt klart för sig, dels huruvida en sådan utvidgning kan för vederbörlig skötsel av den vanliga folkskolan på landsbygden vara om icke oundgängligen nödig, så dock särdeles önskvärd, dels att den kommer att kräva rätt dryga omkostnader för seminariernas utvidgning men vida mer för de stegrade lärarelöner, som därav bli en ovillkorligen snart framträdande följd. Detta må här endast antydast.

2.

Den andra frågan som vi skulle söka få någorlunda nöjaktigt besvarad, är den: Under förutsättning att de av komm. föreslagna inträdesfordringarna kunna åtminstone något så när upprätthållas, blir det då möjligt att på den tillmätta tiden ordentligt medhinna de av komm. föreslagna kurserna, ordentligt, d. v. s. så att eleverna verkligen åtminstone något så när behärska kunskapsmaterialet?

Jämföras med varandra de för latingymnasiet gällande kurserna med de för seminariet föreslagna, finner man, att dessa

i *kristendoms-kunskap* äro ungefär desamma med större utrymme å seminariet åt bibelläsning, på den grund tydligen att bibelkunskap kräves för inträde i gymnasiet; seminariets kurs kommer sålunda att motsvara allmänna läroverkets i klass 4 och 5 jämte gymnasiet; framställningen av den kristna tros- och sedeläran skulle få ungefär samma omfattning å seminarierna och gymnasium; men å seminariet skulle fylligare genomgåas reformationstidens »kyrkohistoriska källskrifter» samt vår kyrkas författning, gudstjänstordning, kyrkoår och psalmer;

i *svenska språket* vad litteraturläsning, litteraturhistoria och språkets skriftliga behandling angår desslikes, vartill å seminariet kommer språkets grammatik i fyllig framställning, »tal- teknik», språkpsykologi och språkhistoria, därjämte översikt över den samtida barn- och ungdomslitteraturen samt grunderna för skötseln av skolbibliotek;

i *allmän och svensk historia* till »omfattningen» ungefär desamma, likvisst med den skillnad att det stoff, som å gymnasiet fördelas å 4 år, skall på seminariet medhinnas under i det närmaste 3 år — antikens kulturhistoria skulle behandlas i klass I, allt det övriga i kl. II—IV;

i *geografi* desslikes med vidsträcktare utrymme å seminariet

för hembygdssstudium, allmän geografi och Sveriges geografi, men inskräntare i de främmande kulturländernas geografi;

i *matematik* till omfattning huvudsakligen likartade, dock att det stoff, som å gymnasiet fördelas å alla fyra ringarna, tänkes medhunnas å seminariet i de 3 lägre klasserna, medan här tiden i kl. IV skulle ägnas åt en fylligare kurs i stereometri samt åt deskriptiv geometri, vilken emellertid skall genomgåas även av ritläraren i kl. I—III;

i *biologi* och *fysik* ungefär desamma;

hvertill å seminariet kommer en kurs i *kemi*, något fylligare än den, som skulle krävas för realskoleexamen.

I det stora hela tänkas således kurserna vid seminariet kunna bli ungefär desamma som vid gymnasiet; i kristendoms-kunskap, svenska språket och matematik till och med av större omfattning vid seminariet.

Äro nu eller rättare skulle nu förkunskaperna vid inträdet i de båda slagen läroanstalter bli ungefär desamma?

För inträde å gymnasiet kräves utöver vad som skulle fordras för inträde vid seminariet i *kristendoms-kunskap* insikt i Israels historia och Jesu liv, inhämtad delvis under läsning av valda delar ur gamla och nya testamentets skrifter; i *svenska språket* bekantskap med valda stycken ur nyare svensk litteratur, varjämte den grammatiska insikten, som bort främjas genom studium av tyska och engelska, ävensom övning i skriftlig behandling av modersmålet bör vara större hos den inträdande gymnasisten än hos seminarieeleven; i *historia* allmän historia, åt vilken ägnats 1 å 2 veckotimmar de sista 3 skolåren; i *matematik* kännedom om enklare algebraiska reduktioner och ekvationer av första graden samt plangeometri motsvarande Euklides fyra första böcker.

I dessa fyra ytterst viktiga ämnen står således den börjande seminarieeleven åtskilligt efter den inträdande gymnasisten; att så även blir fallet i geografi och i sin mån i biologi är genomskinligt nog.

Anslås då för seminariet längre tid åt dessa ämnen än den, som anvisats åt dem vid gymnasiet? Följande sammanställning av timplanerna lämnar fullt besked därom.

Antal veckotimmar.

	Seminariet					Gymnasiet				
	I	II	III	IV	S:a	I	II	III	IV	S:a
Kristendomskunskap . . .	2	4	3	3	12	2	2	2	2	8
Svenska språket	5	3	3	3	14	3	2	3	3	11
Historia	1	1	2	2	6	3	3	3	3	12
Geografi	2	2	1	—	5	2	1	—	—	3
Matematik	4	4	2	2	12	5	4	4	5	18
Biologi och kemi	4	4	2	—	10	1	2	2	1	6
Fysik	2	—	2	2	6	2	1	1	2	7

Härvid är dock att lägga märke till, att den kurs i bibelstudium, som tänkes genomgången i 1:a och 2:a seminarieklasserna, genomgått i allmänna läroverkens 4:e och 5:e klasser under 2 veckotimmar, att det grammatikstudium, som funnits nödigt å seminariet och som där kräver minst 3 veckotimmar, icke ansetts behöfligt å gymnasiet, så ock att den åt geografin i kl. I å seminariet anslagna tiden tänkes väsentligen åtgå till »hembygdstudium» och geologi, ävensom att den för seminariet angivna tiden skall användas också för framställning av de särskilda ämnenas metodiska behandling i folkskolan.

Med fasthållande härvid befinnes sålunda den vid lärarebildningsanstalterna för de olika ämnena avsedda tiden, för matematik och historia cirka 50 % kortare, för kristendoms-kunskap, svenska språket, fysik och geografi ungefär lika stor, rättare något kortare än å gymnasiet, medan den i biologi med hälsovårdslära och kemi synes jämförelsevis rundligt tilltagen.

Men att vid lägre inträdesfordringar och kortare tid kunna vinna samma eller till och med bättre effekt såväl extensivt som intensivt blir tydligen, eller synes åtminstone bliva, ett olösbart problem.

Lösningen skulle emellertid enligt kommittén möjliggöras genom införande av en skäligen imaginär storhet, som kallas studier på egen hand, detta vid litteraturläsning (väl också bibelstudium), historia och geografi. Det heter nämligen »plan-mässigt ordnad litteraturläsning, förlagd till hemmet, bör före-komma i seminariets alla klasser», »betydliga partier av den lit-

teratur, som önskas genomgången, lämnas till hemuppgift», »elevernas intresse för den episka delen av historien tillgodoses framför allt genom deras läsning av berättande verk, varpå seminariebiblioteket bör ha god tillgång» (då väl också i många exemplar), »den landsbeskrivande delen av geografin är den del, i vilken eleverna med minsta svårighet själva kunna gå vidare, enär den i stor utsträckning kan inhämtas genom studerande på egen hand av en synnerligen mångsidig och fängslande samt lätt tillgänglig litteratur». Naturligt, men ödesdigert nog föreslås icke samma utväg i matematiken.

Redan eleverna i första och andra seminarieklasserna skulle således vara mogna för systematiskt, fruktbarande självstudium i dessa stycken, där dock enligt vanlig erfarenhet för en riktig och klar uppfattning lärarens ledning och utredning synnerligen väl behöves i geografin under jämförelser, förevisande av illustrationer och kartor, plan- och profilteckning etc., i historien och vid litteraturstudiet under disponering, utletande av huvudsakerna och tankesammanhanget samt framhållande av det för tid och författare karakteristiska etc. Att tänka sig eleverna vid ett folkskoleseminarium och det redan i de lägre klasserna mogna för samma studiesätt som vid universitetsseminarierna, torde dock vara allt för sangviniskt.

Men även om det i sig själv skäligen omöjliga finge antagas möjligt, varifrån skall man få tid? I de tre lägre klasserna skulle eleverna sysselsättas å seminariet cirka 6½ timmar dagligen; komma så härtill 2½ timmars förberedelser för de dagliga uppgifterna, in summa 9 timmars ordinarie dagligt arbete, då torde föga tid, än mindre kraft vara att disponera för dylikt självstudium.

Anmärkningsvärt nog tänker sig komm. icke någon sammanfattande översikt över kunskapsmaterialet, icke ens i fråga om hvad som under de båda sista åren genomgått i historien, kyrkohistorien samt tros- och sedeläran, något som dock varit särdeles önskvärt för att bättre sätta eleverna i stånd att behärska stoffet och se det i stora perspektiv, något som upphovsmännen till gymnasiets läroplan visserligen och visligen icke uraktlåtit.

Svaret å den framställda frågan kan tydligen i all synnerhet vad matematik och historia, men även vad kristendomskunskap

och svenska språket beträffar icke bliva annat än ett alldeles bestämt *nej*. Detta gäller även geografin, men där på den grund att de föreslagna kurserna äro sådana, att de alls icke göra läraren skickad att något så när framgångsrikt meddela undervisning i ämnet.

Kommittén måtte själv ha känt, att den av sin entusiasm, sangvinism eller vad det nu månne vara förletts att spänna bågen allt för högt. Den yttrar nämligen: »Den av kommittén föreslagna undervisningsplanen är tänkt endast och allenast som en normalplan, vars syfte är att tjäna till utgångspunkt och ledning för lärarna och de lokala myndigheterna vid undervisningens ordnande, och detta gäller så väl om de föreslagna veckotimmarna som om de föreslagna kurserna. Vad dessa sistnämnda beträffar, bör särskilt framhållas, att de icke få anses beteckna minimifordringar, som ovillkorligen skola upprätthållas. De äro snarast blott att betrakta som ett angivande av de områden, inom vilka undervisningen lämpligen bör röra sig, eller som en ledning vid det huvudsakliga urvalet av lärostoff eller en utstakning av den huvudriktning, vari arbetet bör gå. Kommittén skulle anse det som en allvarsam fara för seminariernas framtid, om det enskilda seminariet eller i andra hand den enskilde läraren klavbundes vid en officiell undervisningsplans detaljbestämmelser.»

Detta yttrande är särdeles anmärkningsvärt, men till sin fulla innebörd icke alldeles lätt att fatta. Man skulle t. ex. kunna därur leta ut den meningen, att det enskilda seminariet kunde få ordna sina kurser, sin undervisnings- och timplan bäst det gitte. Men då låge faran åtminstone till hands, att lärarebildningsanstalterna bleve ett kaos, och att de på något ställe ordnades så, att den utbildning, som meddelades, icke bleve sådan den för folkskolans behov av goda lärare bör vara. Så kan ju icke vara meningen. Men vad som synes klart nog, det är att kommittén vill hava sin undervisningsplan fattad som en idealplan och ingenting annat.

En idealplan som normalplan, detta är dock en rätt egendomlig sammanställning. Så har visst aldrig förut någon kursplan för någon läroanstalt uppfattats. Icke är det så i vårt land med undervisningsplanen för allmänna läroverken; icke heller

med gällande normalplan för folk- och småskolorna, icke heller, såvitt jag vet, i något annat land för seminarierna. Ej heller kan det rätt gärna ligga i begreppet, ty normalplan måste väl betyda normerande eller normal plan, d. v. s. plan för vad som under normala förhållanden bör och skall genomgås, och det som i en sådan kräves måste anses vara det, som verkligen skall krävas år för år för uppflyttning till högre årsklass och utexamineringen med godkänt vitsord, allt under förutsättning att stoffet är på tillfredsställande sätt inhämtat. Med ideala kurser som normalkurser kan ingen, som vill hava reda på vilken utbildning våra folkskoleseminarier lämna, vara betjänad, icke riksdagen vid bestämmande av löner, icke skolmyndigheterna vid anställande av lärare, icke de som vilja eller skola planera för lärarnas fortsatta utbildning.

Då synes sålunda nödigt, att undervisnings- och timplan grundligt omarbetas.

Härvid torde vara lämpligt att söka bringa till full klarhet följande:

1. Vilka insikter i de särskilda undervisningsämnena bör en utexaminerad folkskolelärare besitta för att vara i stånd att på tillfredsställande sätt sköta undervisningen vid folkskolan, sådan denna nu är och sådan den i en nära liggande framtid kan bliva? Särskilt torde detta böra gälla matematik och historia, men även kristendomskunskap, svenska språket och geografi, så ock vissa övningsämnen.

2. Då lärokurserna äro och måste vara olika vid folkskola av A- och B-typ samt vid de till antalet vida övervägande av annan typ, d. v. s. i stort sett för städer och andra befolkningscentra av ett, för den egentliga landsbygden av annat slag, varvid även torde ihåggkommas att 80 % av lärarna hava anställning på landsbygden, är det då nödigt att samtliga folkskolelärare erhålla samma teoretiska seminarietutbildning? Komm. har visserligen besvarat denna fråga jakande, men på skäl, som synas behöva ånyo och väl genomtänkas.

3. Vilka insikter och färdigheter äro nödiga för kompetens till undervisning vid folkskolans överbyggnader, folkskolans högre avdelning och högre folkskolor? Härvid torde erinras att

enl. 1910 års folkskolestatistik vid dem arbeta blott 3,4 % av lärarekåren.

4. Hur skall på lämpligaste sätt sörjas för den praktiska utbildning (i lantbruk etc.), som kan behövas för undervisning vid eventuella fortsättningsskolor på landsbygden?

Tn.

Folkundervisningskommitténs förslag till stadga för statens folkskoleseminarier.

(Forts.)

Trädgårdsskötsel. Den uppfattning av skolträdgårdsskötselns betydelse och värde såsom uppfostringsmedel, varåt kommittén i sitt betänkande ger uttryck, torde få anses välgrundad och berättigad. Nu förhåller det sig emellertid härvidlag obestriddligen så, att det stora flertalet av eleverna vid våra kvinnliga folkskoleseminarier och helt säkert en ej ringa procent av eleverna vid de manliga äro nästan helt och hållet eller åtminstone i hög grad främmande för denna gren av det svenska folkets arbetsliv. Men då trädgårdsskötseln otvivelaktigt är det bästa medel, folkskoleseminarierna äga, till att införa eleverna i det slags arbete, som avser jordens brukning och höjande till kultur, så synes ock detta medel böra undantagslöst komma till användning. Så har dock seminariekommittén uppenbarligen ej tänkt sig saken, eftersom den föreslagit rättighet för eleverna att bortvälja nu berörda ämne. Särskilt förefaller detta förslag olämpligt, ifall man betänker, att just sådana elever, som äro minst hemma i och intresserade för hithörande frågor, och rörande vilka man i följd härav torde kunna förutsätta, att just de framför andra skulle begagna sig av bortvalsrätten, i själva verket äro de, som allra bäst behöva nu åsyftade undervisning. Det finns emellertid även en annan omständighet, som talar emot kommitténs förslag till rätt för elev att bortvälja ämnet trädgårdsskötsel. Väl är det nämligen ej otänkbart, att i vissa särskilt gynnsamt lottade folkskolor facklärare komma att meddela handledning i den egentliga trädgårdsskötseln. Men dels kan detta ovedersägligen blott undantagsvis bliva fallet, dels

behöver varje lärare för undervisningen i mer än ett av skolans ämnen kunna begagna sig av skolträdgården såsom ett viktigt hjälpmedel. Men därtill är han helt säkert ej i egentlig mening kompetent, såvitt han ej fått göra den bekantskap med trädgårdsskötsel, som folkskoleseminariernas undervisning avser att meddela. På grund av det nu sagda nödgas vi bestämt uttala den åsikten, att kommitténs förslag till bortvalsrätt i fråga om trädgårdsskötsel ej bör vinna fastställelse.

Husligt arbete.

1. *Slöjd*. Den tid, som av kommittén anslagits åt detta ämne inom de projekterade 1- och 3-åriga seminariekurserna, synes oss alltför kort, för att lärarinnor, som från dessa kurser komma att utexamineras, på tillfredsställande sätt skola kunna meddela undervisning i detta ämne.

2. *Hushållsgöromål*. I det seminarium, där förf. till denna uppsats tjänstgör, har under de senare läsåren en tvåterminlig skolkökskurs varit anordnad. Därvid har det visat sig, att en mycket stor procent av eleverna saknat all erfarenhet i hushållsgöromål. Men för att en lärarinna skall kunna med framgång sköta undervisningen i ett skolkök och leda de till hushållsgärningen hörande arbetena, är det av nöden, att hon äger ej blott vana vid undervisning utan även, ja, framför allt vana vid matlagning och de olika sysslor, som därmed äro förknippade. Skulle nu den tid, som för detta ämne blivit av kommittén föreslagen, användas även till dels ett grundligare genomgående av läran om födoämnen, dels övningar i undervisning inom ifrågavarande gebit, så torde resultatet, vad praktisk färdighet vidkommer, med all sannolikhet bliva föga tillfredsställande och detta till och med under den förutsättning, att kursen förlänges med ett halvt läsår. Vad åter beträffar den undervisning i ämnet, som för närvarande meddelas vid några seminarier, och som har till mål att göra eleverna förtrogna med hushållssysslor för eget behov, så få vi med stöd av ifrån sakkunnigt håll gjort uttalande förklara oss anse, att den är särdeles lämplig, och att

den trots den därtill anslagna tidens knapphet kan medföra ett gott resultat. Härtill kommer ock, att den kan tjäna såsom underlag för vidare utbildning i facket. Men som den för undervisning i hushållsgöromål av kommittén föreslagna tiden enligt vår mening är för kort och en ökning därav ej är tänkbar, så måste vi opponera oss mot förslaget om utbildning av lärarinnor i hushållsgöromål såsom hörande till folkskoleseminariernas läroområde.

Gymnastik med lek och idrott. Särskilt för de kvinnliga folkskoleseminariernas elever torde det få anses nödvändigt, att gymnastikövningar anställas varje arbetsdag, och att den dagliga övningstiden utgör åtminstone 35 minuter. I fråga om detta ämne få vi för övrigt hänvisa till överste Norlanders uttalande såsom väl värt att noga påaktas.

Den praktiska lärarutbildningen. Den utvidgning av folkskoleseminariernas övningsskolor, som föreslagits, måste vi av mer än ett skäl anse vara synnerligen önskvärd, ja, till och med rent av nödvändig. Men även om den ifrågasatta utvidgningen kommer till stånd, våga vi ändock näppeligen tro på möjligheten av att man skulle kunna så planlägga och anordna elevernas praktiska övningar, att de icke i alltför hög grad få karaktären av styckeverk. Om emellertid nu föreslagna ordning införes och denna vår något pessimistiska uppfattning av densamma i framtiden skulle visa sig oriktig, så vore detta ju blott så mycket bättre. Under alla omständigheter få vi dock med avseende på ifrågavarande övningar framställa följande önskemål, nämligen:

- 1) att skolbesöken (ej blott s. k. timbesök) taga sin början redan i klass I och undervisningsövningarna redan i klass II,
- 2) att serieövningarna i väsentlig mån inskränkas,
- 3) att, vad gruppövningarna vidkommer, de särskilda grupperna göras något större, än förslaget anger, så att var och en av dem kommer att omfatta exempelvis 7 à 8 elever, samt
- 4) att för »lektionskritik» i samband med elevernas praktiska övningar behöfvelig tid ovillkorligen anslås.

G. S.

Litteratur.

Valda aktstycken till svenska undervisningsväsendets historia, utgivna av *B. Rud. Hall*, fil. d.r. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1912. Pris 3 kr. 75 öre.

För undervisningen i allmän och svensk historia samt kyrkohistoria ha under senare år utdrag ur källskrifter anbefallts och äfven på vårt språk varit att tillgå. Äfven för pedagogikens allmänna historia ha vi haft ett förtjänstfullt utdrag i Schorns- och Reineckes »Pedagogikens historia i förebilder och bilder».

Däremot ha liknande utdrag ur svenska pedagogikens historia saknats. Denna brist har doktor Hall med sitt nu utgifna arbete velat afhjälpa.

Förf. börjar med ett utdrag ur Konungastyrelsen och fortgår ända till folkundervisningskommitténs betänkande af år 1912. Såsom förf. säger, kunna meningarna om hvad som bör medtagas i ett sådant arbete vara delade. Förf. synes oss med riktig blick valt hvad som i olika kyrko- och skolordningar och författarnas skrifter är mest belysande och karaktäristiskt för motsvarande tid. Af lätt insedda skäl har Johannes Rudbeckius till stor del ensam fått karaktärisera Gustaf II Adolfs tid.

Att Laurentius Paulinus ej upptagits beror på vissa omständigheter, som förf. omnämner i förordet.

Något mera rörande striderna om folkskolan på 1840-talet kunde varit önskvärdt.

Säkerligen har det varit förenadt med mycket och långvarigt arbete att utvälja och samla de särskilda aktstyckena, och vi böra vara förf. tacksamma för utgifvandet af ifrågasvarande utdrag, som äro af mycket stort värde vid studiet af pedagogikens historia. De lämpa sig synnerligen väl för pedagogiska studier vid olika läroanstalter, särskildt seminarier, och vid profärskursen.

Doktor Martin Luthers Lilla katekes med kort utveckling utgiven av *A. Gierow*, regementspastor och folkskoleinspektör. Bibelspråken i överensstämmelse med bibelkommissionens normalupplagor av gamla och nya testamentet. Hälsingborg, Aktiebolaget Killbergs bokhandel, 1912. Pris 25 öre.

Förevarande katekesupplaga användes i Hälsingborgs folkskolor. De anvisningar till utanläsning af vissa stycken och språk, som blifvit gifna medelst streck i marginalen, öfverensstämma i det väsentliga med de önskemål, som lärarepersonalen uttalat i sammanhang med utarbetandet af senaste läroplan för Hälsingborgs folkskolor.

Trycket är klart och redigt. Priset det för katekeser vanliga, 25 öre.

Hälsolärans grunder. Läro- och läsebok för vårt lands barndomsskolor av *T. Thunberg*, med. d.r, professor i fysiologi vid Lunds universitet. Utgiven av *Sveriges Lärarens nykterhetsförbund*. Uppsala, J. A. Lindblads förlag, 1912. Pris 1 krona.

»Föreliggande lilla hälsolära är», säger författaren, »ett försök att i vårt land införa den typ af läroböcker, som sedan lång tid tillbaka tillkämpat sig herraväldet på detta område i Förenta staterna. Det är en kombinerad läro- och läsebok.» Förf. har nämligen ej framställt innehållet i den mera skelettartade form, som varit vanlig i dylika läroböcker, utan han har lagt sig vinn om att göra framställningen lättläst och fyllig. Innehållet meddelas under följande rubriker: 1. »Hälsans gåva, dyra gåva.» 2. Huden. 3. Naglarna och håret. 4. Skelettet och musklerna. 5. Vår föda och dess smältning. 6. Andningen. 7. Blodet och hur det strömmar i kroppen. 8. Kroppstemperaturen och dess vidmakthållande. 9. Våra sinnen. 10. Nervsystemet. 11. Kaffe. 12. Tobak. 13. Spritdryckerna. 14. Släktets vidmakthållande. 15. Kampen mot de sjukdomsalstrande bakterierna.

Som man här af finner, beröras en mängd viktiga punkter rörande hälsolära. Då boken är synnerligen lättläst och därjämte försedd med talrika illustrationer, till stor del af ny

typ, äro vi öfvertygade om att ungdomen med intresse skal taga reda på innehållet däri.

C. G. Hellsten. Experimentell fysik och astronomi III: 2. Astronomi och meteorologi. Kursen för realskolans sjätte klass och gymnasiet's första ring. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1912. Pris 1 kr. 30 öre.

De ämnen, författaren i denna del af sin lärobok behandlar, ha sitt stora intresse icke blott för lärjungar i realskolan och gymnasiet utan äfven för andra, som önska en enkel och kortfattad utredning af astronomien och meteorologien. Förf. har särskildt bemödat sig om att göra boken lättläst och har därför undvikit mera abstrakta och tidsödande utredningar af det astronomiska måttsystemet, terminologien och de astrom. koordinatsystemen. I stället har han, liksom i föregående delar, visat, huru man på experimentell väg kan komma fram till kunskap. I *Meteorologien* redogöres för värme och köld, nederbörd, vindar, väderleksförutsägelser (synoptiska kartor, cyklonernas vandringar, stormvarningar), »märken och tecken i väder och vind», olika väderleksspåmän och ordställ, vackert sommarväder vid Sveriges västkust, ostadigt väder — allt intressanta ämnen, som belysas med illustrationer och synoptiska kartor.

Sista kapitlet handlar om bostäders uppvärmning och ventilation, öppna spisar, kakelugnar och kaminer, centraluppvärmning med luft och ånga.

En vacker karta öfver norra stjärnhimmeln är bifogad i slutet af boken.

Lärobok i botanik för allmänna läroverkens gymnasialklasser av S. Almquist. Fjärde upplagan omarbetad av L. Bolin. Stockholm P. A. Norstedt & Söners förlag, 1912. Pris 3 kr. 50 öre.

Rektor Almquists lärobok i botanik har förut utgått i tre upplagor och är därigenom väl känd af lärare i ämnet. »Omarbetningens huvudsyfte», säger förf., »har varit att fullt utnyttja den fördel de nya kurserna giva, genom att alldeles uppgiva den allenahärskande ställning systematiken av gammalt i 'naturalhistoriska' ämnen intagit och i stället sätta

biologien i härskaresätet.» Jämte det biologiska bör läroboken på allt sätt framhålla hvad som för allmänna lifvet har betydelse. Författarens erfarenhet har också varit, att för det stora flertalet lärjungar just det biologiska och framför allt det som ger vyer öfver lifvets förhållanden, ekonomiska, medicinska o. s. v., har intresse. Innehållet är uppdeladt i följande fyra hufvuddelar: Fanerogamer, Kryptogamer, Översikt över de fanerogama växternas livsföreteelser och levnadsförhållanden, Översikt över de fanerogama växternas byggnad. Säsom mycket lämpligt anse vi, att utgifvarne ha tillagt ett kapitel om växtsambällen (äng, kärr, hed, mosse och skog). Till sist lämnas en framställning af Svenska växtvärldens utvecklingshistoria och människans inflytande på vårt lands vegetation. Då förf. själf ej undervisat efter de nya kurserna, har han anförtrott omarbetningen af läroboken åt »en sin förre lärjunge, som han vet delar hans syn på undervisningen» och som genom egen undervisning på högsta stadiet blifvit fullt förtrogen med läroämnets behandling.

Författarens rika erfarenhet som lärare och hans kända pedagogiska blick gifva sig uttryck äfven i denna lärobok.

Svenskt Arkiv för Pedagogik under medverkan av ett antal pedagoger och pedagogiskt intresserade utgivet av Bertil Hammer, professor i pedagogik vid Uppsala universitet. Band I häftet 1. Pris för år — 3 häften om tillsammans 16—20 ark — 5 kronor.

Vårt land saknar icke tidningar och tidskrifter af pedagogiskt innehåll. Så ha vi utom skoltidningar Pedagogisk tidskrift och Tidskrift för folkundervisningen, den förra hufvudsakligen afsedd för de allmänna läroverken, den senare för seminarierna och folkskolorna. Men hvad vi hittills saknat, är en mera vetenskaplig tidskrift för behandling af den mängd pedagogiska och psykologiska spörsmål och experiment, som röra sig i nutiden. Det är för behandlingen och utredningen af dylika frågor, som prof. Hammer börjat utgifva »Arkiv för pedagogik», och vi hälsa den därför välkommen. I Tyskland utgivas flera sådana tidskrifter, och det är på tiden, att äfven Sverige får en.

Förf. har förut utgivit flera skrifter af pedagogiskt och psykologiskt innehåll och har skaffat sig ett flertal medarbe-

tare för olika ämnesgrupper inom det vidsträckta forskningsfältet: den teleologiska pedagogiken (bildningsinnehållet och bildningsidealen i deras historiska växling och principiella relationer), den individuella och sociala pedagogiken (barnpsykologi, experimentell pedagogik och didaktik, pedagogisk patologi, terapi och hygien, socialpedagogik, metodik m. m.). Tidskriften vill dessutom lämna refererande meddelanden dels i form af öfverblickar och notiser, dels i form af utförligare redogörelser beträffande skrifter, kongresser, organisationsföretag, personligheter af större betydelse.

I nu utkomna första häftet förekomma följande artiklar: Skolbarns personlighetsideal. En jämförande studie av fil. lic. Georg Brandell, Historieundervisningen och nutiden av rektor Karl Nordlund, Alfred Binet † — en banbrytare inom psykologi och pedagogik, av fil. kand. Hjalmar Forsberg, Svensk pedagogisk Rousseau-litteratur av folkskoleinspektören Patrik Holmvall, Pedagogisk revy av utgivaren, Die Persönlichkeitsideale der Schulkinder von Fil. lic. G. Brandell (tysk resumé).

Det är att önska och hoppas, att den nya tidskriften måtte få röna åsyftad uppmuntran både af olika slags lärare och andra pedagogiskt intresserade.

Bibliska berättelser för realskolans tre första klasser av August Johansson, lektor vid Gävle h. allm. läroverk. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1912. Pris bunden 2 kr. 75 öre.

Allmanack för alla 1913. Sjuttonde årgången. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris i klotband 1 kr 75 öre.

Till uppställningen liknar den föregående årgångar utom i fråga om slutet, som nu bildar en avdelning om ett sextiototal sidor för praktiskt bruk, och i vilken, förutom de vanliga underrättelserna om post, järnvägar, jakt m. m., ingår en omarbetad och utvidgad redogörelse för mynt, mått och vikt. — Bland nyheter å textavdelningen må följande nämnas: redogörelse för den nya arbetarskyddslagen av dr Marcus, humanitetssträvandena i vår tid av red. G. H. von Koch, korta biografiska upplysningar om ett 80-tal yngre svenska konstnärer,

anvisningar för brev på engelska av lektor Harlock, våra rumsväxter av dir. Abelin, historik över Sveriges domkyrkor av intendenten Romdahl (med avbildningar av samtliga domkyrkor), internationell ljudbeteckning av dr Goodwin, om bakterier i bakterieskräckens dagar av lektor Bohlin, om väderleksskiftens inverkan på kroppsbefinnandet av prof. Walter. — För våra många, nu så omdebatterade kommittéer lämnas fullständig redogörelse. Å idrottsavdelningen återfinnes en förteckning över olympiska rekord, och avdelningen aviatik är tillökad med de senaste märkligaste företeelserna på flygkonstens område. På några rader får man lära sig vådan av att klistra över arsenikhaltiga tapeter. En utrustningslista meddelas till ledning för turister.

Den statistiska avdelningen uppvisar en del nyheter, såsom redogörelse för statens, landskommunernas, städernas och köpingarnas samt landstingens finanser, penningväsende, ideella föreningar i Sverige, de viktigaste slagen av fabriker i Sverige 1910, en utvidgad översikt av jordens stater; icke mindre än 9 sidor ägnas de suveräna staternas och deras förnämsta biländers export och import med särskilda uppgifter för handeln med Sverige.

Av bilderna må nämnas porträttserierna landshövdingar och fortsättning å den i fjol påbörjade serien huvudredaktörer för Sveriges dagliga tidningar, vidare Svenska Akademiens ledamöter och sju porträtt från Nobelstiftelsen. De koloretrade bilderna bjuda följande nyheter: olika slag av finger-ringar, odlad jord i Sverige, jämförande framställning av jordens större vattenfall samt en karta över Sverige, som visar var och när Sveriges stora män och kvinnor äro födda.

»Almanack för alla», som visat sig vara en praktisk och intressant uppslagsbok, lämpar sig mycket väl som julgåva åt såväl ungdom som äldre personer.

Revista de Educación Física. Nr 4 och 5 (Agusto, Setembre) 1912. Santiago de Chile.

Innehåller bland annat: Institución Internacional de la Educación Física, Los juegos olímpicos mundiales, Gran Triunfo de la Suecia. Med illustrationer samt porträtt af Coronel Viktor Balck.

Pedagogisk Tidskrift. H. 10 1912.

Från Arbetsfältet. H. 3, 1912. Innehåller Hälsningar och meddelanden från Svenska sällskapet för nykterhet och folkuppföstran utländska korresponderande ledamöter med anledning af sällskapet's sjuttiofemårsdag (med ett stort antal porträtt) samt Berättelse om sällskapet's verksamhet maj 1911 — maj 1912.

Den Danske Realskole. H. 19, 20, 1912.

Dessa häften innehålla bland annat: De elendige Kaar (for de private Realskoler) og 40 Minuters Undervisning. Redegørelse fra det af Foreningen til Skolhygiejnens Fromme nedsatte Udvalg.

Illustrerad Tidskrift för ung och gammal, redigerad af *Oscar Mannström*. Nr 17, 18 och 19. Nr 18 innehåller en längre uppsats om Svenska sällskapet för nykterhet och folkuppföstran med anledning af 75-årsjubileet den 23 oktober. Porträtt af P. Wieselgren, Robert Baird, som gaf första impulsen till nykterhetssällskapet's bildande, general Franc Sparre, sällskapet's förste ordförande, Aug. von Hartmansdorff, J. J. Berzelius m. fl. äro bifogade. Början af h. 19 är ägnad åt Karl XII:s minne. Därefter följa skildringar af Bulgarerna efter E. af Wirsén och af en Muhammedansk gudstjänst af E. Melander.

Genom sitt omväxlande och goda innehåll är tidskriften värd all uppmuntran.
